

פינת יקרת

"אדרת אליהו"

עיה"ק

ירושלים בין החומות

תזכ"א

— פנימי —

אדר ב' תשע"א

*

גליון ג'

— מורחב —

זאזרח צדיקים

כאזר נזגה

לדמותו ודרך של מורנו

הגאון רבי יצחק שלמה זילברמן זצ"ל

חלק א'

מאמרים וחספדים שנאמרו אחר מיתתו

ובכנסי חספד וחרון תשס"א - תשס"ב

הדרשות וההספדים נערכו מתוך הקלטות.

וזאת למודעי, שכל טעות אם תמצא, אין לחלותה אלא בנו.

התודה והברכה

לכל המסייעים בסידור הדברים, עריכתם, והעלתם עלי גליון.

לכל עניני הגליון ניתן לפנות בפקס – 153-26287192

או במס' 052-7624744

תוכן הענינים

בראש פינה..... יא

אשכבתיה דרבי..... יא

הגאון רבי שמואל אוירבך שליט"א..... יב

הגאון רבי נתן צבי פינקל שליט"א..... טז

הגאון רבי שמחה הכהן קוק שליט"א..... יח

הגאון רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א..... כא

הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א..... כג

מורנו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א..... כו

הרה"ג רבי יום טוב זילברמן שליט"א..... ל

הרה"ג רבי אורי זוהר שליט"א..... לז

הרה"ג רבי נתן רוטמן שליט"א..... מ

מספד גדול..... מג

מורנו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א..... מד

הגאון רבי אריה פינקל שליט"א..... נז

הגאון רבי משה סלנט שליט"א..... סד

הרה"ג רבי יום טוב זילברמן שליט"א..... עז

הרה"ג רבי אורי זוהר שליט"א..... קא

הספד בשבת קטנה..... קז

הרה"ג רבי ירמיהו זילברמן שליט"א..... קח

כינוס מספד בבני ברק..... קכה

מורינו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א..... קכו

הרה"ג רבי משה אריה במברגר שליט"א..... קכד

יגדל המספד בירושלים..... קכג

הרה"ג רבי נתן רוממן שליט"א..... קכז

הרה"ג רבי אליעזר ויים שליט"א..... קכט

הרה"ג רבי אריה זילברמן שליט"א..... קסד

הרה"ג רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א..... קע

הרה"ג רבי ישראל שכטר שליט"א..... קעח

הרה"ג רבי שאול ניר שליט"א..... קפז

כינוס מספד וחיזוק..... קצג

הגאון רבי יעקב כץ שליט"א..... קצד

הרה"ג רבי יום טוב זילברמן שליט"א..... רז

הרה"ג רבי אריה שפירא שליט"א..... ריט

ישיבה על קברו..... רלאא

מורנו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א..... רלב

הרה"ג רבי נתן רוממן שליט"א..... רלח

הרה"ג רבי אריה שפירא שליט"א..... רמג

הרה"ג רבי אריה זילברמן שליט"א..... רמח

הרה"ג רבי ישראל שכטר שליט"א..... רנא

הרה"ג רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א..... רנו

בראש פינה

עשר שנים חלפו מעת אשר הסתלק מעימנו מאיר עינינו, אשר נתן נפשו להגמיאנו מבאר המים החיים – מימיה של תורה, על חלקיה ומכמניה, ואשר יגע וחפר לדלותם ממקור נביעתם, מורינו הגאון רבי יצחק שלמה זילברמן זצ"ל.

ואף כי חלפו השנים, אך אורח צדיקים הולך ואור. ובהזדמנות זו, בהגיע יום השנה, ראינו להעלות ולכנס עלי גליון את הדברים שנאמרו אחר מטתו ובכינוסי הספד, אשר מתוכם עולים ומאירים שביבי נוגה האור הזך.

לא באנו בזה לעורר קינה ומספד, שהלא המספד זמן קצוב לו מחז"ל, וחלף-עבר זמנו טובא. נחלי הדמע אשר נשפכו באותם ימים של ליקוי המאורות, בוודאי אצורים וגנוזים בבית גנזיו של הקב"ה. אין מטרתנו אלא לשוב ולהטות את אזני הלב אל הדברים אשר יצאו מן הלב, ואשר נאמרו מפיהם של גדולי התורה שליט"א, מפי מורינו הרב שליט"א, מפי תלמידים ומפי בנים. למען יהיו הדברים על הכתב, ופרושים בפני כל החפץ לשאוב ולדלות מהעובדות וארחות החיים, כמו גם משמועותיו ותורתו, השזורים ומובאים בין הדברים. וכמו"כ, להתבונן בינה בכלל מסכת החיים העולה מתוך הדברים, מסכת שכל דפיה וסוגיותיה

אינן אלא אמונה ברורה בה' הבוחר בישראל, וכניעה מוחלטת לכל רצונו.

ובדומה לסוגיא, הבנויה למן ההוא-אמינא ועד למסקנה הברורה המוכחת והמחייבת העולה מתוך העמל, כן מסכת חייו של מורינו זצ"ל, שכל סוגיותיה הוארו אחר העמל הבלתי יתואר, ומתוך השחרת שיניים והקזת חלב ודם, כשהמטרה האחת העומדת כחומה בצורה היא – לדעת את ה' ולעשות רצונו בתכלית הדיוק.

משל למה היה דומה מורנו זצ"ל?

לאדם הנכנס בחנותו של מוכר תמונות, והנה למול עיניו, תמונת פאר מרהיבה, עצומת מימדים ועשירת גוונים, מעשה ידי אמן שאין כדוגמתו. וכה נאדרה היא ביופיה, עד שאין העין יכולה להעתיק עצמה מלעמוד ולהתבונן ביפעת הודה והדרה.

וככל שהיה מתבונן בה, גילה רבדים ועומקים עצומים המשתקפים ביצירתה.

פנה אל המוכר ואמר: מכל התמונות שבחנות אין לי חפץ אלא בתמונה זו, מכור נא לי אותה בעד כל מחיר שתדרוש.

ניגש המוכר אל תיבתו והוציא מתוכה קופסה קטנה, והגישה אל האיש.

עיניו של האיש נפערו בתדהמה. הוא החווה באצבעו לעבר התמונה, ושאל: הלא ביקשתי תמונה זו שהיא גדולה ורחבה, ומדוע נתן לי קופסה קטנה כזו, הרחוקה מלהכיל את גודלה של התמונה?

הביט בו המוכר בעיניו המבינות ואמר: ראה נא ידידי, תמונה זו שהנך חפץ בה, אינה אלא תרכובת פאזל העשויה מחלקים רבים. רק לאחר שיורכבו כל החלקים תתגלה התמונה במלוא זהרה.

טול את הקופסה, יש בה את כל חלקי הפאזל, והחל במלאכה. זכור נא, אין אפשרות לקפוץ ברגע אחד ולהגיע לפסגת יופייה, אלא יש ליטול את כל החלקים ולצרפם אחד לאחד, ובזה תשיג את מבוקשך. זו משימה אפשרית, ואם כך תעשה תקבל את התמונה בכל עוצמת תפארתה.

שמע האיש את הדברים, נטל את הקופסה והלך לביתו, פרש את חלקי הפאזל על השולחן והחל שוקע במלאכה.

ולא רק ששקוע היה במלאכה, אלא את כל ישותו, כל זמנו וכל לבו, נתן למטרה המיועדת – להתעטר בתמונת ההוד המופלאה.

ומרוב שהיה לבו מתאוה וחפץ ביופיה ותפארתה של התמונה, גמר בלבו לצאת ולבדוק, שמא אין כללי ההרכבה נהירים לו, שמא ישנם נתונים שאינם ידועים לו, היכולים

לשפר ולהוסיף נופך, ושמא אף ניתן להתאים את הרכבת החלקים באופנים נוספים.

לא חסך טרחה ומאמץ, והלך מחנות לחנות, מצייר לצייר, ומגלריה לגלריה. שאל והתעניין, חקר ובירר, והטה אוזן במלוא הרצינות לכל אחד ואחד, שהלא משאת נפשו באמת ובתמים היתה, להרכיב את הפאזל נכונה.

וכך, בכל פעם היה חוזר לביתו עם שלל נוסף. מכאן ומשם הוצעו לו חלקי פאזל נוספים, עטויי פאר, מחופים זהב ועטורים בנקודות כסף, אשר כל מטרת יצירתם באה אך ורק על מנת לייפות את אותה התמונה ולקשטה בציצים ופרחים.

אף רעיונות שונים ומנומקים הועלו בפניו: הנה, אם תעביר חלק זה לכאן ואת רעהו תציב בזוית שונה משהו, הרי שתקבל תמונה מרטיטה... ועוד כהנה.

עוד המלצות שונות הומלצו בפניו מתוך כוונה טובה: חלקים אלו ואלו המנע מלהרכיבם, דהויים הם, אבק נצטבר על גבם במהלך השנים הרבות, ומחמת נסיבות אלו ואחרות אין אפשרות להעמידם בתוך התמונה בת זמננו.

השעות הרבות שהפכו לימים, הלכו והצטרפו לכדי חדשים ושנים של יגיעה בלתי פוסקת במלאכה, בהם ישב רכון על גבי התמונה, ואין לו בעולמו אלא היא. שקוע בעמלו להרכיב את הפאזל ולשלבו בחלקי הזהב המעוטרים,

להשמיט את ההשמטות המומלצות, לשנות את סדרי החלקים, ולמצות את כל האופנים והאפשרויות המוצעות. אך לא!

הדבר אינו עולה בידו!

החלקים אינם מתחברים כראוי. אי-אפשר לדחפם בכח, הכל משורטט ומהוקצע על פי תכניתו של האמן הגדול.

אם מנסים לדוחקם לבין החלקים, מתקבלת כאן תוצאה חדשה, אשר איננה התמונה המקורית, זוהי אולי תמונה אחרת.

לא ניתן גם להחסיר כל חלק שהוא. משום שלא די שיחסר פרט מסוים בתמונה, אלא התמונה כולה – חסרה את הפרט הזה.

התברר שהאמן הפלאי שיצר את התמונה, תכנן את כל החלקים עד פרטי פרטיהם באופן המדויק ביותר היכול להימצא.

עוד התברר, כי האמן הכיר היטב את כל הרעיונות, וכל האפשרויות הנפלאות ביותר היכולות אי פעם לעלות על הדעת - היו גלויות לפניו, ועם זאת לא צירפן לתמונה. הוא שירטט בכוונה תחילה באופן זה, ורק באופן זה, וכל החלקים שכן צרף, כה נחוצים הם לתמונה השלמה.

**הוא גמר אומר: אני אין לי אלא את חלקי הפאזל
שקיבלתי! לא אוסיף ולא אגרע ולא אשנה במאום!**

וככל שהורכבו החלקים והתגלתה התמונה בשלמותה, הבין יותר ויותר, עד כמה כבירה היא החכמה הצפונה והטמונה בה. האמן האדיר לא צייר תמונה זו על חלקיה השונים באופן סתמי ומקרי, אלא בא לספר בתוך התמונה מי הוא, מהי מטרתו ומהי מגמתו.

עתה, משהלכה התמונה ונשלמה, לא ניתן היה מלחדול להתעמק ולהתבונן עד כמה מופלאה ההתאמה בין חלקי הציור כולם. בין חוליה לחוליה, בין החלקים הגדולים והחלקיקים הקטנים, ובין הרבדים הפנימיים והשרטוטים החיצוניים.

מעתה, ניתן היה להביט אל אילני הגן הנאים, לחזות היכן השורש ואיה הענף, מהו עיקר ומה משני לו.

מעתה ניתן היה להשיב את הנפש מהמראה המפעים, להתבונן ולקלוט את המסרים העולים מכל קו וקו ומהתמונה בכללותה. שהלא כל הקוים כולם, כל השרטוטים וכל האיורים, אינם אלא מכלול של תמונה אחת גדולה, המקפלת בתוכה מערכת שלמה. מעגלים מעגלים סובבים בה סביב נקודה אחת. נקודה של יופי עצום, ממנה משתלשלים ומשתפכים נהרות של טוב ההולכים ומתפצלים לנחלים, ומהם לערוצים ושבילים

רבים, ובאומנות אדירה מבינות לפיתולים, אל בין עמקים וגאיות, שבים ומתגלים.

פעמים, נעלם הנהר אל אחורי סלעי שן מחודדים הנראים כצוקים מאיימים; אך הנה, בהתבוננות עמוקה בשרטוטים ההולכים ומתחברים, מתגלה עומק חכמתו של הצייר – שלא צייר את הצוק אלא בכדי לבטא את עוצמת המפל האדיר המשתפך מראשו, מפל של מי המעיין המתוקים המשתלבים חזרה בין הנהרות השופעים, שכולם אינם אלא הולכים ושבים אל נקודת המרכז, אל מקור הנביעה הבלתי פוסק. עד שכל התמונה כולה כמקשה אחת זועקת את עוצמת טיבה.

ומשהתמונה כה ברורה וכה נהירה, רק התחדדה ההחלטה הנחושה: להיות כנוע ללא סייג להוראותיו של היוצר העצום.

שהלא איך??

איך אפשר לוותר על חלקיק אחד מן הפאזל?? ולו גם על קווקו אחד הנראה כחסר משמעות.

בוודאי שלא על רכיבים מרכזיים ובעלי משמעות מהפאזל. הנמשל ודאי מובן. יוצר התמונה אינו אלא בורא העולם ונותן התורה, והיצירה הגדולה היא התורה הקדושה, אשר העולם כולו וכל חלקי הבריאה נבראו עבור קיומה.

ולא רק עבור קיומה, אלא היא בעצם התוכנה אשר ממנה משתלשלת כל מציאות העולם.

יצירה זו אינה יצירת אנוש, אלא מעשה אלקינו! הוא שהנדס כביכול את כל חלקי הפאזל, שציווה את כל ההוראות, כל הפרטים וכל המצוות. ואת כולן כתב בתורתו הכתובה והמסורה. זהו פסיפס שלם של גילוי אלוקי, אשר בתוכו צפן וטמן את מגמתו האחת – להיטיב לעמו ישראל בטוב אינסופי, ע"י קיום כל חלקיו ופרטיו.

לא ניתן להוסיף, לא ניתן להחסיר ולא ניתן לשנות, אף חלק ואף פרט ולו אחד.

אלו היו חייו של מורינו זצ"ל!

למן שנות שחרותו, הרבה יגיעות נתייגע בעסקי הרכבת הפאזל, עד אשר נהרה על מלאכתו אלומת האור הגדולה שהאירה את שמי היהדות – ה"ה רבינו הגר"א.

דומה היה רבינו הגר"א ז"ל, לאותו מוכר העומד בחנות, המתריע ומודיע לכל הקונים: דעו, אם בתמונה זו חפצתם, עליכם להיות צמודים וכנועים אך ורק להוראות. טלו בידכם חלק אחר חלק, מבלי לוותר על אף חלק כקטן כגדול, כי כולם חטיבה אחת. אל תוסיפו ואל תחסירו, ובכך תזכו לתמונה הנאדרה. זו הדרך וזהו האורח חיים למעלה למשכיל.

כאשר אלומת אורו של רבנו הגר"א מאירה את האורח מן הצד האחד, באה אלומת אורו של רבנו הרמח"ל מצד שני, ומאירה את מסילותיה של התמונה ומגלה את נקודת היופי השורשית העולה ומזדקרת. מורינו זצ"ל צעד בזה האורח, ביצרו, סיקלו והעמידו סלול לפני כל מבקשי ה'.

אל אורח זה נשים פנינו, ונראה מהרה בקיום הנאמר: "ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום".

המסדרים

אַשכּבּתִּיה דרבי

י"ח אדר תשס"א

הנאון רבי שמואל אירבך שליט"א

וכל בית ישראל יבנו את השריפה אשר שרף ה'.

כתוב במדרשים והובא ברמב"ם, כמו שהאדם קשור להקב"ה – ה' צלך, כך ההשגחה היא יותר פרטית.

רבי יצחק שלמה זצ"ל... דבוק וקשור בהקב"ה!

אשר שרף ה'!

וי דחסרא ארעא דישראל גברא רבא.

לן יאות למספד, בהכירי אותו מימי טל ילדותו, שצמח עם כזו מסירות נפש.

המסילת ישרים אומר שהחביב לפני הקב"ה זהו חפץ הלב ותשוקת הנשמה. הוא היה יתום מאב ואם, וטרח בעצמו, בעצמו.

התשוקה הנוראה שלו, מי שלא ראה לא יוכל להאמין...!!

פגשתי אותו פעם, נדמה לי כשהיה בחור, ונבהלתי כשראיתי אותו, היה נראה שאינו חש בטוב, אני לא אומר שום גוזמא ח"ו, ושאלתיו מה קרה לך, הוא אמר לי **שהוא רוצה לדעת את רצון ה'**, הוא עדיין לא יודע את המעשה אשר יעשון בשלימות.

הרגישו שהיה נשרף בתשוקה...

הקב"ה עושה חופה לכל צדיק לפי כבודו וכל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו. יש דרגות לכל צדיק וצדיק. ושבתם וראיתם, פה זה עולם

ואורח צדיקים כאור נוגה

ההסתר. ומסתמא כמו שהאש שבחר פה, ת"ח שכל גופו אש, ומשמע בגמ' סתם ת"ח, ק"ו מי שהיה בו כזה אש, הלא כה דברי כאש – שדבוק בתורה עם כזה רצון.

הוא לא רצה שום דבר, רק רצון ה'! רק רצון ה'!

משחר נעוריו, מוכן לוותר ולהקריב כל דבר שבעולם בשביל הרצון האמיתי של הקב"ה.

מותר להגזים אבל אני לא רואה סיבה להגזים.

שריפת בית אלוקינו! כל-כך מבואר... כל-כך פשוט... כל-כך מובן...

הנפש החיים אומר, "וכן תעשו", מהו הלשון וכן תעשו שכל תכלית של בית המקדש שכל אחד ואחד יעשה עצמו ביהמ"ק, "ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית". הלב – קודש הקדשים. והרמב"ם מאריך בזה.

פשוט, שיהודי כזה כמו ר' יצחק שלמה, זה יותר משריפת בית אלוקינו! משום שזה התכלית.

קשה, קשה להסביר, הכרתיו שהגיע בצעירותו אצלנו בשכונה בשערי חסד, היה מצב קשה אז מבחינת רוחניות, קשה להאריך בזה ברבים מפני כבוד הציבור. אין דורש ומבקש אמונה.

ובא עמוד אש, אש להבה בבחורות. חיפש ומבקש! מבקש! ישמח לב מבקשי ה'! מבקשי ה'!

מטל ילדותו ממש - מבקשי ה'!

מוכן לשמוע כל אחד, כל דבר להתייעץ, הכל כדי לדעת מה רצון ה'. מה הגמרא הקדושה אומרת.

לא חיפש לא להחמיר ולא להקל לעצמו שום דבר. רק מה הקב"ה רוצה, מה רצון ה' ית'.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

אנחנו חייבים לו הרבה על גודל ההשפעה שקיבלנו ממנו, איך שהיה נגד כל הרוח, נגד כל ההבלי הבלים ששלט אז ברחוב, ברחוב של הישיבה, אני לא רוצה להאריך בזה.

עמוד אש, עמוד אש ממש. עמוד אש כפשוטו.

כמעט הוא לא הכיר את ההורים שלו, היה מספר לי שזוכר כד הווי טליא שהיה הולך עם אביו מבית התפילה ומבית הכנסת בליל שבת ובאמצע הוא היה נעצר ומדבר עם הקב"ה.

רבי יצחק שלמה... צריך להאריך... וודאי שבנים ותלמידים ודאי שיסיפדו עוד.

כי הולך האדם לבית **עולמו**. לבית עולמו שבנה. הקב"ה נותן כרצון איש ואיש. הגאון מסביר במגילה, שיסבו על השולחן לעתיד לבוא וכל אחד יקבל את מה שהוא רצה, כשבא אדם למקום שמזמינים אוכל ומשלמים, אח"כ אינו יכול לבוא בטרוניה למה זה מקבל יותר, זה מה שרצית. זה מה שהזמנת. זהו כרצון איש ואיש, כל אחד מגיע לעולם האמת את מה שהוא רצה זה מה שיקבל, הולך לבית **עולמו**.

ר' יצחק שלמה, מה רצית בעולם הזה?

אתה רצית את הרבש"ע, רצית כזו עבודת ה' גבוהה... לזה אתה הולך.

אולי יצאנו מגדר המתעצל, שח"ו לא יהיה עצלות בהספדו של חכם. חכם, אוהב חכמה, קשור לחכמה, מבקש חכמה. מבקש חכמה והשכל ודעת. מבקש רצון ה'.

אבקש מחילה שלא הספדתי לפי כבודו, כפי המחוייב. הקב"ה יתן שיהיה התעוררות, נעלם כל-כך הרבה רוחניות בעולם, כל-כך הרבה עבודת ה', הלך מהעולם כזו עבודת ה'.

ואורח צדיקים כאור נגה

אגרא דהספידא דלויי, שכל אחד יתעורר, איני ראוי ח"ו להגיד מוסר, רק כיוון שאני מספיד.

היה דבוק בהקב"ה באמת, בתורה, בדין הגמרא, לקיים רצון ה' בכל פרטים ודקדוקים. בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך.

ר' יצחק שלמה – א-גיוואלדיגער קרבן!!

קרבן מכפר בתשובה ולכן צריך לחזור בתשובה. כאשר עולה כזה קרבן צריך שזה יהיה – לכפר על נפשותיכם. שכבר יאמר ה' לצרותינו די.

שימליץ יושר על כל המשפחה שזכה להעמיד, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה. ועל כל המושפעים והמקבלים. שהרי השפיע הרבה יראה, הרבה כבוד שמים בעולם. שיהיה מליץ יושר על כולם.

שנזכה במהרה ל-ובלע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ונגלה כבוד ה' ומלאה הארץ דעה את ה' בבנין בית קדשנו ותפארתנו במהרה בימנו אמן.

הגאון רבי נתן צבי פינקל שליט"א

[תרגום מאידיש]

כתוב בפסוק: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו רוח חכמה".
וצריך להבין, מדוע לפני שהקב"ה ממלא אותם רוח חכמה, כבר הם
נקראים בתואר "חכמי לב"?
על-כך אמר הראש ישיבה – הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, מי נקרא
"חכם לב" – מי שיש לו תשוקה לחכמה, מי שיש לו רצון לרוח חכמה.
כאשר יש תשוקה לחכמה – אז מלאותיו רוח חכמה.

התשוקה לחכמה של הנפטר, היתה לרוח חכמה! למעלה מההשגות
שלנו.

כל התשוקה שלו – היתה לרוח חכמה. להיות מלא וגדוש בחכמת חכם
לב, בכזה תשוקה לחכמה.

וזה היה מחנך לבניו, מחנך לכלל ישראל, לתלמידים ולתלמידי
תלמידים, שלהגיע לחכמה זה על-ידי התשוקה לחכמה.

רבי יצחק שלמה... אוי...

אבד מאיתנו – א-שטיק חכמה!

ואורח צדיקים כאור נגה

א-שטיק תורה!

א-שטיק גדלות בתורה!

אדם גדול מאד ומחנך נפלא!

כמה נתחזקו בזכותו, בביקוש חכמה, בתשוקה לחכמה...

ובלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

הגאון רבי שמחה הכהן קוק שליט"א

תורה חגרי שק... ירושלים תתן קולה... תינוקות של בית רבן...

"תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה". אומר הגאון בביאורו שם למשלי, תנו לה מפרי ידיה, יש דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרה קיימת לעולם הבא, אבל יש כאלו, אומר הגאון, שגם את הפירות הם משאירים לעולם הבא שלהם.

יחידי סגולה, שכל העולם הזה שלהם זה עולם הבא, אין להם בעולם הזה כלום.

עליהם זה נאמר "תנו לה מפרי ידיה" – את כל הפירות, הכל זה פירות, גם הפירות נהיה קרן. "יהללוה בשערים" – כשהוא מגיע לשערי עולם הבא יהללוה בשערים מעשיה.

אני לא ראוי לדבר כאן אפי' חצי מילה, אני ממש מתבייש ונכלם, רק הילדים ביקשו אותי. איך שייך שאיבדנו כלי יקר כזה...

צדיק יסוד עולם!!!

מה יהיה עם היסוד של העולם שהוא כל-כך רעוע עכשיו???

כמה התערער העולם דוקא בימים טרופים כאלו, שכל כלל ישראל מבית, כלל ישראל מבחוץ...

איי... ירושלים תתן קולה... מי היה איש ירושלים כמותו??? אבל הוא לא הסתפק בקודש, הוא רצה קודש קדשים. לפני ולפנים...! הוא נכנס לפני ולפנים!

ואורח צדיקים כאור נוגה

ועכשיו הגיעה השעה שלו לבוא בשערים. אומר הגאון, שכשצדיק בא לעולם הבא נותנים לו מאה ושמונים יום לדרוש את הדרשה שלו וכל גדולי עולם מתאספים לשמוע אותו שם.

אנחנו לא מבינים שום דבר, אבל אין שום ספק שהגאון החסיד מווילנא, בא לשמוע אותו.

כמה שהוא העביר את תורת הגר"א, מכל הבחינות, מבחינה של תורה, יראת שמים, נסתר ונגלה הכל יחד.

כמה תינוקות של בית רבן שהפכו כבר לגדולי תורה ויראה הוא העמיד.

כמה עוד יקומו מכוחו ומכח כוחו, שבקיאים ממש כמעט בכל התורה כולה.

איזה מסירות נפש לתורה, אין שום דבר חוץ מתורה רק זה לבד, בלתי לה' לבדו!!

עכשיו מתחילה שם הדרשה... כמה ששמענו וחבל שכ"כ מעט, לא היינו משכילים מספיק לבוא ולצקת מים על ידיו.

אנחנו מאד מבקשים את הבנים כולם, שכולם אהובים כולם ברורים, אנא מכם תמשיכו ביתר שאת וביתר עז את מה שהוא בנה. הרחיבי מקום אהלך ויתדותיך חזקי.

איזה אהבה לארץ הקודש, אהבה טהורה של קדושה, אהבה לארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה, בלי הפסק של רגע מתחילת השנה ועד סוף השנה אין הפסקה של שניה.

והכל שלימות אחת, שלימות של תורה, שלימות של יראת שמים.

שלימות של תכלית הכוסף לבניינה – כמו שאומר הכוזרי בסופו.

איזה תכלית הכוסף כזה, שכל מי שרק דיבר איתו נכסף איתו יחד!

ועכשיו הקב"ה לקח אותו לגנזי מרומים...

ואורח צדיקים כאור נוגה

מותר לבקש, הרי כל כך האהבה שלו לכל יחיד בישראל, לכל ילד קטן, לכל אדם ואדם, שיעמוד לפני כסא הכבוד בדרשה הגדולה וילמד זכות על כלל ישראל.

מה היה חסר לנו פורעניות, בא הפורענות הזה על כל הפורעניות הקודמות, יותר מחורבן בית המקדש!

תהיה מליץ טוב עבור כלל ישראל, ותעמוד לגורלך לקץ הימין אמן ואמן.

הגאון רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א

[תרגום מאידיש]

מאד קשה לעמוד ולהספיד אדם גדול.

אדם גדול בדעת.

אדם גדול במעשים.

אדם גדול, שמנערותו, כל השאיפה והמטרה של חייו, היה תורה ועבודת ה', בכל החוזק.

גדלות!

גדלות בלב! גדלות במעשים! גדלות של ביקורת עצמית על כל מעשה, פשפוש ומשמוש על כל מה שעושה!

גדלות של יציאה מהשטחיות של החיים, כמו שאומר החזון איש: להכנס בעומק החיים.

גדלות של דקדוק בכל מעשה שעשה – מעשה קטן וגדול.

'גדלות' נקרא, לא רק במעשים הגדולים, לא רק בדברים הגדולים שהגיעו אליהם, אלא אחר שמגיע אל הגדלות, צריך להיות מדקדק ומקפיד על כל מעשה קטן, על כל מעשה של כל יום, של כל דקה.

אני זוכר עדיין את הזמן, בעת שהיה תלמיד יחיד ומיוחד אצלנו בישיבה ב"קול תורה", הוא היה מיוחד בתורת ה', בשאיפה ללמוד, במסירות, בבהירות. הוא היה מיוחד בזה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

ויחד עם זה – עבודת ה', המאור פנים והחן, והבין אדם לחבירו שהיה מצויין בזה.

השאפה הנוראה של גדלות של קיום המצוות, של קיום "והלכת בדרכיו". לא בשביל להסתכל על אף אחד, אלא עם גבורה וחוזק, עם החלטיות.

אני זוכר, כשהוא עבר משיבת "קול תורה" לשיבת "מיר", אבי זצ"ל חזר הביתה וסיפר שפגש את ראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, ורבי אליעזר יהודה אמר לו שהוא מאד נהנה מהלמדנות והגדלות של התלמיד שהוא שלח אליו.

הגדלות, הגדלות בתורה, הידיעה שלו, מה שהשריש בכל תנועה שלו, בכל פעולה, זוהי הרי המציאות של גדלות. הגדלות האמיתית! גדלות של כל מה שהוא דיבר וכל מה שהוא עשה!

וכשהוא עשה דבר, היה זה עם החלטיות. עם כזו בהירות!

ובעזר ה' הוא זכה להקים בית גדול, בנים גדולים וגם בניך אלו התלמידים. ובוודאי זכותו יעמוד להם.

ובזכותו, בעזר ה' ימשיך הלאה, הבית הגדול והבתים הגדולים שהוא בנה, וזכותו תלווה אותם ואת כל בית ישראל הצריכים ישועה גדולה בזמנינו.

ובלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים.

הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א

התורה אומרת בפרשת השבוע "ונתנו איש כופר נפשו לה'", בזמן שבית המקדש קיים - יש לנו כופר נפשו. מה נעשה היום שאין בית המקדש קיים, אומרים חז"ל שיש עדיין קרבנות, יש מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו.

ומה הוא מקריב - נפשותם של צדיקים.

הקרבן שאנו מביאים היום זה מיכאל שר הגדול מקריב בשמנו כפרה עלינו.

אבל הכפרה מועילה רק אם אנו מבינים את הערך של הצדיק, אם אנו מתרוממים, אם אנו שואפים ללכת בדרכיו, ללמוד ממעשיו, אז הכפרה מועילה בשבילנו.

קרבן בלי תשובה זה יכול להיות ח"ו בבחינת זבח רשעים תועבה. רק אם עושים תשובה, מתרוממים, אז הכפרה מכפרת עלינו.

הגמ' אומרת בברכות שא"א לומר על עבד את ההספד - אוי אדם טוב ונאמן ונהנה מיגיעו, ומדוע א"א לומר את זה על עבד, כי אם כן מה הנחת לכשרים. משמע שעל כשר אין הספד יותר גדול מזה!

למה אין הספד יותר גדול מזה? אפשר לומר על כשר שהיה ת"ח, שהיה צדיק, בעל מעשים. רואים שהכל כלול במילים האלו - שטוב ונאמן ונהנה מיגיעו.

ומה הפשט בזה? שאדם רק פועל נאמן - זה המדרגה הכי גדולה בעולם?

ואורה צדיקים כאור נוגה

לכאורה הפשט, שנהנה מיגיעו זה תרתי במשמע, גם באמת כפשוטו שמתפרנס מעמלו, אבל גם שנהנה מיגיעו בתורה, שלא סמוך על שולחן אחרים בתורה.

זה מה שחז"ל אמרו: גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים. מה עושה הירא שמים? אם יש לו שאלה – שואל את הרב. מה עושה הנהנה מיגיעו – מברר בעצמו את ההלכה, יורד בעצמו לשורש ההלכה, מהגמרא מהסוגיא מהראשונים. הגאון ראה הכל בתורה שבכתב אפילו. לרדת, להקיף הכל, זה נהנה מיגיעו, ושהוא טוב לה' וטוב לבני אדם ונאמן שעושה את זה בנאמנות – רק לשם שמים, אז זה כולל הכל, כל השבחים שניתן לומר, שהוא ת"ח וצדיק יסוד עולם, הכל אמת, אבל הכל כלול במילים האלו – טוב ונאמן ונהנה מיגיעו.

ואולי מותר להוסיף עוד נקודה, "נהנה מיגיעו" – שהוא נהנה להיות יגע. שהוא רוצה להיות יגע ועמל בתורה, לא כעול שמוטל על צואריו, אלא נהנה מיגיעו.

הצדיק שאנחנו נפרדים ממנו היום – רבי יצחק שלמה זכרוננו לברכה, הרבה שנים הכרתי אותו עוד משערי חסד, היה כבר שם מפורסם בזמן שאני הכרתי אותו, היה סופר מומחה מובהק, מיחידי הדור, מדקדק וכו', ויחד עם זה כל התורה, כל הלמדנות, וכמה פעמים דיברנו על דברים ואני בעוונותי דיברתי בנגלה אבל הוא ידע גם בנסתר,

היה שולט בכל חדרי תורה, תורה שבכתב ותורה שבע"פ תורת הנגלה ותורת הנסתר, כל הספרים היו פתוחים לפניו והוא הקיף.

אבל בעיקר, הנביא אומר כשאליהו עלה השמימה אז אלישע הרים את **אדרת אליהו...**

זה דבר ראשון שעשה – "והוא מצעק אבי אבי", אחרי שקרע קריעה "וירם את אדרתו".

ואזרח צדיקים כאור נוגה

אדרת אליהו של הגאון מוילנא הרים כאן ר' יצחק שלמה, והקים מוסדות תורה ויראת שמים של "אדרת אליהו" שמפיצים תורה, גם בעיר העתיקה - כל הרובע נהנה ממנו, וגם מעבר לזה, רבים ביקשו לחקות זאת ביישובים אחרים, הכל להפיץ את התורה שהוא הפיץ, את תורת הגר"א את התורה ע"פ הגר"א.

וכן מעשי החסד שלו, והרי לא היו לו חיים קלים, בתו נהרגה בחייו בידי בני עוולה עם הנכדים שלו.

והכל קיבל באמונה התגבר על הכל, לא נרתע מבני עוולה, לא מהרובע היהודי ולא מהרובע המוסלמי – כפי שהוא קרוי.

אלא לבנות תורה בירושלים עיר הקודש, לבנות את ירושלים עיר הקודש, להפיץ יראת שמים והכל על טהרת הקודש.

בוודאי שכל הדברים האלו עומדים לו היום כשהוא הולך לב"ד של מעלה, זכותו תעמוד להם וזכותם תעמוד לו, והוא עומד בב"ד של מעלה ומשפיע טוב על אלמנתו שתחי' ועל בניו שיאריכו ימים ונכדיו וניניו כל הדורות שימשיכו בדרך ה' כל תלמידיו ותלמידי תלמידיו ימשיכו להאיר את אור התורה ואור היראה עד שנבוא ונזכה לקבל פני משיח – ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים ויקיצו וירננו שוכני עפר כל מתי עמו ישראל אמן.

מורנו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א

יתומים היינו ואין אב...

את החסרון אנחנו כבר מכירים כמה שבועות – יתומים היינו...

אבל עכשיו, היום הזה – ואין אב!!!

האבא לא נמצא... נפלה עטרת ראשנו...

כל אבא הוא אבא, אבל אבא הוא עטרה שלנו! מה נעשה... איפה נלך... את מי נשאל...

"הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק", הגמרא אומרת בחגיגה: עמוד אחד יש בעולם וצדיק שמו, ועליו העולם עומד שנאמר "וצדיק יסוד עולם". מה הוא עושה הצדיק? כתוב בחבקוק – וצדיק באמונתו יחיה.

מי שראה את האבא בכל מיני מצבים שהזכירו קודם, ובפרט בימים האחרונים, התוודע לכוח האמונה.

הוא לקח ספר "ספרא דצניעותא" לפני יומיים, האחים שלי שאלו אותו: הרי כואב לך??? הרי אתה לא יכול לזוז???

אמר להם: כתוב אדם כי ימות באוהל, אני הולך לקיים את הגמרא¹...

¹ שבת פ"ג ע"ב: "אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר 'אדם כי ימות באהל' אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה"

ואורח צדיקים כאור נוגה

כשדיברנו איתו אתמול, והוא ידע ואמר לנו איפה הוא נמצא, בכזו שלווה בכזה רוגע, העיניים שלו היו נראות כמו בסדר בליל פסח, בלא פחד בלא תהיה בלא בהלה, בנים אתם לה' אלוהיכם – הוא אמר לנו. הקב"ה אוחז בימיני.

וצדיק באמונתו יחיה, קשה לי לפרט אבל אני מוכרח להגיד לפחות שני סיפורים, אחד מהם בעניין הפרנסה, הוא התייגע כ"כ בעניין הממון, העניות היתה גדולה כ"כ כל השנים, יום אחד הוא קורא לי: בוא נלך לשוק. אני רואה שהוא קונה תאנים, קונה עוד דברים לכבוד שבת, שאלתי אותו מה אתה קונה כ"כ? הוא אמר: היום בא אלי משהו ונתן לי הלוואה חמש-עשרה אלף לירות" כשלא היתה לי פרוטה לפרטה. והייתי צריך להחזיר חוב. ועם כל זה, הוא לא ביטל מתלמודו. שלמדנו אז בבוקר. וצדיק באמונתו יחיה.

כמה פעמים ראינו כשישבנו ולמדנו והיו לו כל מיני טרדות שהיה צריך ללכת. יום אחד אמר לנו אני צריך כך וכך כסף והשעה כבר דחוקה, אך הוא לא מבטל את הלימוד. למדנו אני והאחים שלי, והוא אמר: הלימוד לא יתבטל! וממש ראינו מופת מיד אחרי זה.

כבר הזכירו קודם כמה היתה החיבה שלו לדברי תורה. זכורני כשהייתי ילד קטן, כשהיה לומד בלילה, אני לא יודע אם השעה היתה שתיים או אחת או שלש, הניגון שלו... בלי להבין מה שהוא אמר ובלי להבין מה שהוא רוצה... **הניגון שלו היה נכנס לעצמות. כזו מתיקות... כזו חדווה...**

וכך היה גם בשאר לימודים, ובפרט בלימוד חכמת האמת. כשהיה לומד אפילו הילדים היו מרגישים – **זה טעם אחר! זה לא הטעם של עולם הזה! זה טעם אחר**, כזאת מתיקות היתה לו בדברי תורה.

כמה הוא היה **איש אמת**, כמה הוא לא סבל חנופה, כמה הוא לא סבל שמחליקים דברים, שמכסים דברים, תמיד שאף לבדוק את האמת.

וארע צדיקים כארע נעג

הקב"ה חותמו אמת, צריך להדבק בזה. והוא דבק בזה כל ימי חייו. חתר וחתר מכל נושא ובכל נושא, הוא בדק עוד פעם ועוד פעם ולא פחד לסתור דברים שכבר הוכיח ודברים שכבר נהג, כדי לעשות מה שהקב"ה חפץ באמת.

בעניין התפילה - מי שהיה שומע את הזמירות שהיה אומר לפני וותיקין, היו שומעים את הנעימות שלו איך שאמר את הפסוקי דזמרה. כל מלה שהיה מוציא היה אפשר למשמש את זה.

ואיך היה קורא קריאת שמע, ואח"כ בתפילה – כבן המתחטא. לא יום ולא חודש ולא שנה, ולא ראינו רק בעיר העתיקה אלא גם בשערי חסד בילדותינו. בכל הזמנים ראינו את אותו הדבר – ואני תפילה.

וגמילות חסדים - הכרנו אותו בהרבה דברים עם בני אדם, הכל היה בכזו אהבת הבריות... "אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות". כמה הוא היה אוהב שמי שנכנס היה יוצא ממנו מרוצה. היו כל מיני טרחנים, והוא לא היה נבהל ולא מתרגז, היה אומר – העיקר הוא יצא מרוצה. כל כך אהב את הבריות, הגמילות חסדים שלו נבעה תמיד מהחלק הזה של אהבה.

גם בנושא של קירוב רחוקים שעסק בזה, תמיד בצניעות ובלא פרסום, טרח ויגע, זה גם היה מרוב חיבה ומרוב אהבה. כמה שרצה להשיב לב בנים לאביהם שבשמים, כמה זה היה חביב עליו שהאדם הלך עוד צעד, התקרב עוד צעד.

אבא, אני יודע שלא יצאתי ידי חובת הספד וגם לא מקצתו, קשה להספידך כראוי, רק אוסיף לבקש ממך, תהיה מליץ יושר בשביל הבנים, בשביל הישיבה והתלמידים ההולכים בדרך שאתה הדרכת, שאתה עמלת, שאתה יזעת, שאתה יגעת, שאתה הקמת. שח"ו לא יהיה בזה רפיון ולא יהיה בזה חולשה. וצדיק יסוד עולם, גם כשהוא נמצא וגם כשהוא נעלם מאיתנו ונמצא בארץ, גם זה "צדיק יסוד עולם". לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בס, אומרים חז"ל שהחיים לא יכולים

ואורח צדיקים כאור נגה

להתקיים אלא ע"י המתים – אשר בארץ חמה. ואתה לך בשלום ותנוח
בשלום ותעמוד לקץ הימין במהרה.

הרה"ג רבי יום טוב זילברמן שליט"א

כולנו מרגישים כמו שכתוב בפסוק – "כי היום ה' לוקח את אדוניך מעל ראשך".

האבא הלך בסערה... וכשראו את הצדיק הולך בסערה נאמר "והוא מצעק"... אלישע צעק!

ומה הוא צעק:

אבי

אבי

למה שתי פעמים אבי?

כולנו הבנים, צועקים: **"אבי"** – אבא בגשמיות. איזה אבא טוב איזה אבא מסור, איזה אבא נאמן היית לכל אחד ואחד – אבי בגשמיות.

"אבי" – אבא ברוחניות. העול הכי כבד שהיה מוטל עליך שהרגשת בחיים שלך, זה לא איך אני מביא פרנסה הביתה, **אלא איך אני אקיים את הפסוק "והודעתם לבניך ולבני בניך"**! כמה יגעת, כמה טרחת, כמה השקעת בכל בן, בכל נכד, מהיום הראשון ועד היום האחרון.

"אבי אבי". הרבה אנשים שנמצאים כאן והרבה אנשים שלא נמצאים כאן, צועקים:

הוא לא אבא רק שלכם הוא גם אבא שלנו!!!

"אבי" – שלנו. **"אבי"** – של עוד כל-כך הרבה תלמידים.

עבור כלל ישראל

"אבי אבי **רכב ישראל**". מה זה 'רכב ישראל' – אבא אתה לא דאגת בשביל החיים הפרטיים שלך, **כל מחשבותיך היה בשביל כלל ישראל**. 'רכב ישראל' – אתה הרגשת שאתה צריך לברר דרך מהתורה, דרך שכל בית ישראל יכול ללכת לפי האמת הזו, חיפשת וחיפשת, ומצאת שהעמוד שכל בית ישראל נשען עליו זה **הגאון מווילנא**, הוא ראש חכמי ישראל בכל הדורות האחרונים, העמדת את כל החינוך שלך על היסודות של הגאון!

איש האמונה

"**רכב ישראל**". העבודה שעבדת לעצמך, כל השנים חיזקת בעצמך את האמונה, וצדיק באמונתו יחיה. וצדיק **באמונתו** – אלף אלפי פעמים שמענו ממך בירורים על אמיתות האמונה.

ביום פקודה, כשהגיע הרגע, באו יהודים מעבר השני של המתרס, אנשים שהם לא שומרי תורה, רצו להתקרב ליהדות. שאלו שאלות, דבר זה נשאל לחכמים ולא פירשוהו – שאלו שאלות באמונה ולא היה הבן-אדם שיענה. **אתה היית באותו זמן גיבור ואיש מלחמה, במלחמתה של תורה**. כשבאו כופרים, באו מינים, באו מסתפקים, לא היה את מי לשלוח לחזית רק אותך.

רכב ישראל. כל עם-ישראל היום רואים שיש כ"כ הרבה בעלי תשובה, מי היה האיש הראשון שעל הכתפיים שלו קיבל את הבטחון ואת העוז לענות ש"**משה אמת ותורתו אמת**"! הוא לא פחד משום שאלה כי היה בטוח במאה ובאלף ובמליון אחוז – "**משה אמת ותורתו אמת**"!!! ולא היה אדם שהצליח לעמוד מולו.

ואורח צדיקים כאור נוגה

היה בחור אחד, שהוא חזר בתשובה ואח"כ רצה לחזור בשאלה, הוא הכין לעצמו דף שלם של קושיות ושאלות, הוא הלך לאנשים, הם אמרו תעשה לי טובה אל תבלבל אותי. הוא בא אליו, אבא ישב איתו על כל דבר ודבר ששאל וענה לו תשובה כעניין. והאיש ההוא היום ירא שמים גדול.

מקים עולה של תשב"ר

"אבי אבי רכב ישראל". כשאני הייתי ילד בן חמש, אבא – ידעת שאתה **חייב לקיים מצוות והודעתם לבניך**. לא חיפשת לתקן רק את הילד שלך, הלכת והקמת תלמוד תורה. ת"ת קמניץ, אני הייתי הילד הראשון שלמד שם. חמש שנים הוא רץ להקים את הת"ת שלא על מנת לקבל פרס. לא קיבל מזה שום טובת הנאה, רק לקיים תלמוד תורה.

לא כהתה עינו ולא נס ליחו, כשאח שלי הקטן ר' נחום היה ג"כ ילד בן חמש, הוא ראה שעדיין לא מספיק אפשר לקיים את המצווה כמאמרה, הלך והקים ת"ת הדר ציון. ואחרי זה המשיך והוסיף עוד ועוד.

אבא – מקים עולה של תורה, מקים עולה של תינוקות של בית רבן.

יש ב"ה היום בעם ישראל הרבה תלמודי-תורה שלומדים את המקרא כמו שנפסק בשו"ע - חייב אדם ללמד את בנו מקרא. אבא חיפשת מה אתה חייב לעשות ואת זה עשית.

ופרשיו!

"רכב ישראל ופרשיו". מה משמעות העניין של "פרשיו"?

יש אנשים שכשיש לו רעיון הוא לא מעיז לבצע את זה, אתה כל-כך ביררת כל דבר עד שהיה ברור לך מתוך התורה, בעיון רב, בדיבוק חברים ובדקדוק הדין, וכשיצא לך דבר ברור אתה **לא היית כמו אדם**

ואנרח צדיקים כאור נגה

שיושב במרכבה ואחרים מסייעים אותו, היית פרש! רצת לפני הקב"ה כמו סוס! "הירוצון בסלע סוסים", רצת לפני עבודת ה' כמו סוס, לעשות את עבודתו של מקום.

נקי כפיים

"מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו". טאטע, אתה עולה היום לשמים, מי יעלה בהר ה' – "נקי כפיים"! יעידו כל מי שעומד כאן וכל מי שלא עומד כאן, נקיון כפיים!!! **נקיון כפיים!!!** מהיום הראשון חשבת וביררת שאסור לעשות את התורה קרדום לחפור בה, לא ניצלת את התורה בשביל קרדום לחפור בה ולא בשביל עטרה להתגדל בה, עד היום האחרון לבשת את אותו כובע שלבשת בגיל עשרים, לא ניסית ללבוש חלוקא דרבנן, **כי אמרת אני לא מחפש בעולם הזה לא כסף ולא כבוד, אני מחפש לעשות רצון אבינו שבשמים.**

וגמילות חסדים

כלל ישראל אומר, כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי, כל כך הרבה יהודים נשברי לב יש בעוונותינו, שבורי נפש, שבורי רוח. אבא, **הדלת שלך הייתה פתוחה מאז ומעולם, לא יום ולא לילה ולא שעה,** היית פותח פתחך לכל קשה יום לכל בעל צר ומצוק ולכל נדכה, והיית יושב ומיישב את לבם, אנשים יצאו ממך כמו כלבא שבוע, הוא נכנס רעב ככלב ברוחניות ויצא שבע.

בנין ירושלים

"ביום ההוא יגדל המספד בירושלים"...

ירושלים עיר הקודש, ירושלים פלטרין של מלך, ירושלים היא העיר הקודש ששם אוכלים מעשר שני, קיימת מי יעלה בהר ה' ומי "יגור" במקום קדשו, הלכת לגור בירושלים עיר הקודש, חיזקת את כל יושבי

ואורח צדיקים כאור נוגה

ירושלים, בזכותך התייסד בתוככי ירושלים ישוב של תלמידי חכמים, ישוב של עבדי ה' ית'. ירושלים זה לא יותר עיר חילונית, אין כבר מניין חילוני, אפשר לעשות עירוב שכונתי ואין מי שפוסל את העירוב כמעט. גירשת את כל הרשעים, הכנסת לתוך ירושלים עיה"ק ציבור יראי ה', זה הפך להיות גיא חזיון. כל נביא שלא יודעים שמו ושם עירו הוא בא מירושלים. יסדת בירושלים ישיבה ללמוד תורה ויראה.

רזין דאורייתא ובעומק העיון

היה לך בביתך בית המדרש שזה היה לברורים שבישראל, לא הכנסת שמה רק תלמידים הגונים.

אבל הגונים שמחת ללמד אותם. לימדת **רזין דאורייתא** להגונים. מאות תלמידים יש שישבו ולמדו איתך ספרא דצניעותא עם ביאור הגאון.

בכל שורה יגעת והתעמקת בעומק עומק רב, אנשים כבר נשבר להם, הם אומרים אין לנו כבר כח יותר לעיין ואתה קדחת וקדחת עד עומק נוקב ויורד עד התהום. צלל במים אדירים והעלה חידושים גדולים מתחת ידו. יצא לו בירורים, כל סוגיא היתה מבוררת אצלו. לא לקחת את זה כדבר שלאחר יד, אלא שמת על זה את כל כובד המשקל. שקלת ושקלת מה עליך לעשות בימי חיי הבלך, ויצא לך שהחלק התורה שהוא מוזנח, שחכמים גדולים ומעיינים אמיתיים בעיון רב הדק היטב היטב הדק, צריכים לעיין בזה, זהו רזין דאורייתא. וזה עשית כל ימי חייך, חוץ מן המקרא והמשנה, והתלמוד וההלכות והאגדות.

היה בביתך בית מדרש ללימוד דרכי עבודת ה', העמדת תלמידים רבים שדנו וטחנו ובררו ורקדו – מה באמת דרגת הזהירות, מה זה דרגות החסידות למיניהן, מה זה אהבה ומה זה יראה. לא בשטחיות ולא על חודו של המזלג, אלא שנים ע"ג שנים שישבת בחברותות ועמלת ועמלת וביררת סולת נקיה בדרכי עבודת ה'.

ציודוק הדין

אנחנו עומדים פה, אחיות שלי קרעו קריעה...

אחת לא קרעה קריעה!...

איי רוחי רוחי... אבא קרע עליך... את לא קרעת עליו...

אבל את קוראת לו לבוא במתיבתא דרקינא ליאור באור החיים.

באותו יום המר והנמהר, ביום קשה, ביום סער וסופה, **ביום ששמענו קול ה' חוצב להבות אש**, באותו רגע עמדת בציודוק הדין, בציודוק הדין!

האמונה שהיתה בך בפנימיות, ברגע המבחן יצאה החוצה. האנשים עמדו והשתאו, איך בן אדם ברגע קשה, ברגע כואב, ברגע נורא ואיום, אומר אמת לאמיתה – צדיק הוא ה'! קידשת שם שמים ברבים בזה.

הבטחון

הוא הגבר הוקם על, הקים עולה של תורה, הקים עולה של תשובה. **לא היה דבר בדברי חכמים שלא רצית והשתדלת לקיים**. גם אם האנשים נוהגים בזה גם אם לא נוהגים בזה. הבטחון! הבטחון שבטחת בהקב"ה!!! היית אומר תמיד את רב סעדיה גאון שהבטחון זה מבחן האמונה. אלפי אנשים אומרים: אני בוטח בבטחון של אבא.

שואלים אותו איך אתה יכול לשחות נגד הזרם, הוא אומר: "ואני תמיד עמד אחזת ביד ימיני". אם יתברר לי שהקב"ה באמת מתכוון לעשות כך, אני בוטח בו. בטח באחד ואל תפחד. הבטחון שלו בקב"ה היה מבהיל כל רעיון.

וארע צדיקים כארע נעג

לא היה דבר שלא קיימת. בסוף ימיו עלה לך שכתוב "כי לא טוב היות האדם לבדו", אמרת אפילו שזה קשה, לא הסתכלת, ואמרת אלך ואחפש לי אשה. ב"ה שהקב"ה זיכה אותך באחרית ימיו – בנה ביתך כבתחילה, הוא זכה לאשת חיל יראת ה', ממש מה שהוא חיפש, עם כל הסממנים של עבודת ה', עם כל הסממנים של יראת ה', בנה בית לשם ולתהלה ולתפארת. שמענו מקודם מאחינו את הכבוד שבת שלך כל השנים, בשנים האחרונות איזה כבוד שבת היה בבית, ואיזה שולחן ערוך בטוב טעם. הגמ' אומרת בברכות שמיום שחרב ביהמ"ק נגזר על בתי צדיקים שיחרבו, אמר לו דיו לעבד שיהיה כרבו. בעוונותינו הרבים הבית היפה שנבנה נחרב.

אבל אבא אתה לא הלכת מאיתנו, רוחך עומדת בקרבנו. כולנו הולכים בדרכך.

"צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". מה תמר אין לו אלא לב אחד, כך אבא, מהיום הראשון ועד היום האחרון לא היה לך אלא לב אחד לאבינו שבשמים. אבל שמא תאמר מה תמר זה אין גזעו מחליף, תלמוד לומר כארז בלבנון ישגה. ב"ה שהקמת בנים, הקמת תלמידים, הדרך ששללת זה דרך ששללת לא לעצמך, זוהי דרך שרבים יאותו לאורו.

אבא אנחנו מבקשים ממך סליחה, מי יכל לכבד אותך כמו שהיה צריך, הבנים השתדלו, אבל מי יכול לכבד אבא כזה. אני מבקש מחילה בשמי בשם כל המשפחה. בשם כל התלמידים. בשם כל הידידים. אבא אתה וודאי היית טוב ומטיב, וודאי שאתה עולה לשמים תהיה מליץ יושר עבור האלמנה הצדקת, עבור הבנים עבור הבנות עבור הנכדים והנכדות הנינים והנינות, עבור כל התלמידים שלך שהם תלמידים כבנים, עבור כל האנשים שחיזקת אותם באמונה, עבור כל יושבי ירושלים עיר הקודש וכל יושבי ארץ הקודש. ועבור כלל ישראל כולו בכל מקומות משובתם. ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

הרה"ג רבי אורי זוהר שליט"א

אבא... אמרו כבר הכל, אני מבקש סליחה.

כמה אהבנו אותך...

כמה אני אוהב אותך...

כמה אהבת אותנו...

אתה אבא שלנו...

נכנסתי אליך לפני עשרים וחמש שנה, אחרי שלש דקות ידעתי שהתורה אמת. ארבעים שנה לא ידעתי את המילה תורה, אחרי שלש דקות אולי חמש דקות, ידעתי שהתורה אמת!

זה לא היה הקושיא והתירוץ אלא זה היה אתה!

ראיתי אמת!!!

ראיתי אמת!!!

איזה זכות היתה לנו שבאנו אליך, שאתה היית הראשון שקיבלת אותנו. רק בזכותך כל הדם שזורם בעורקים שלנו, כל הדם של חיים זה ממך.

לא לימדת אותנו תורה, לא לימדת אותנו הלכות, לימדת אותנו מה זה יהודי. מה זה לעמוד לפני ה'. כל כמה שבועות שוב אסיפה – אולי לא עובדים נכון. בת"ת, בישיבה, בתפילות. אולי זה לא נכון, אולי זה לא נכון, עוד פעם ועוד פעם. אני לא הבנתי, חשבתי הדתיים - הכל ברור! איזה ברור... לחפש! לייחל! שוב ושוב!

אחר-כך התברר שהיית יתום. לא ידעתי את זה הרבה שנים. יוסף הצדיק היה יתום, כתוב שהשפעה של אמא לא היתה לו, אימא זו בינה,

ואזרח צדיקים כאור עגה

כידוע שהשפעת בינה מגיע רק עד דרגא אחת **שמעל** דרגת היסוד – הצדיק. הוא לבד. לבד! התהלך לפני והיה תמים. התהלך לפני... איזה מלחמה בבדידות, לבד...! לבד...! מי יכול להחזיק, מי יכול כך, איזה קידוש ה'!

אבל עכשיו יש לך אבא, חזרת לאבא, לאבא שלנו

הקב"ה לוקח אותך –

מלטף אותך...

מנשק אותך...

אוהב אותך...

איי איזה בן...!!! איזה בן...!!!

התהלך לפני והיה תמים! נח – **את האלוקים** התהלך נח, אבל אברהם – התהלך לפני. איזה בן... איזה בן... כמה אבא אוהב אותך!!
הגאון!

הרמח"ל!

יוצאים לקבל את פניך!!!

אין שום ספק. הגאון מוילנא ורבי משה חיים לוצאטו – הם מקבלים אותך! **הם היו אתך כל החיים בחדר שלך.** הם היו אתך לא התורה שלהם. הם היו.

איך האור הזה, נכנס לנשמה. לא ידענו להעריך את זה. מאות מאות בעלי תשובה -- **לא מה שאמרת אלא מי היית!**

אני לא אשכח את המשפט שחקוק בנשמה שלי. זה המשפט שמחזיק אותי עד היום. בהתחלה, כשנכנסתי אליו, ארבע פעמים, חמש פעמים, שש פעמים, קושיות וקושיות וקושיות, לא רציתי... ואתה בסבלנות, עוד פעם, והחיוך... החיוך המתוק... אותו חיוך שחייכת לפני יומיים

ואנרח צדיקים כאור נגה

כשבאתי אליך לבית-חולים, איזה חיוך קיבלת אותי, באיזה חיוך... כדי שאני לא ארגיש לא טוב, שהכל בסדר - אתה מחייך.

נכנסתי אז, ואני לא יודע אפילו מה היה, אני רק זוכר דבר אחד שאמרת לי: הנה יושב כאן לפניך אני, הבן אדם הכי מאושר בעולם! הבן אדם הכי מאושר בעולם – כך אמרת לי. את זה אני לא שוכח לרגע. יש נסיונות, יש נפילות. **'האדם הכי מאושר בעולם'...**

אשריד! אנחנו האומללים! לך נגמרה המלחמה, מלחמה – אומר הרמח"ל במסילת ישרים, מלחמה פנים ואחור, לא לזוז, לבד.

ואיזה שפלות רוח -- תלמיד בן שש עשרה, בן חמש עשרה, ילד בן עשר, שואל קושיא, פתאום רבינו – ענק התורה, **ענק התורה!** עבד ה'! עומד נדהם: שמעתם את הקושיא – הוא אומר, שמעתם? אז צריך להתיישב ושוב לבדוק, אז אולי הכל לא נכון, אז צריך להתחיל מהתחלה, אז צריך עוד הפעם לבדוק איך עובדים את ה'. אולי זה לא נכון. בלי הפסק, בלי הפסק, כל הזמן.

הקב"ה, תרחם עלינו, תחיה את המתים, רחם עלינו הקב"ה, אנחנו לא יכולים כאן לבד, אנחנו אבודים... אנחנו אבודים... תרחם עלינו תחיה את המתים, בקרוב בימנו אמן.

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

[בהר הזיתים, אחר סתימת הגולל]

אנחנו עומדים פה לפני הקבר של מורינו ורבינו...

צדיק יסוד עולם...

זה בושח ועזות פנים שאני אדבר דברים בשבח מורינו ורבינו...

אבל מה שמותר לנו, זה לקיים מה שהגמ' אומרת בברכות שרבי יוחנן ורבי אליעזר – הרב והתלמיד ישבו שניהם ובכו - "על האי שופרא דבלי בארעא קבכינא".

מה זה "שופרא"?

דוד המלך אומר: **"יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלוקים לעולם"**.

מה זה יפיפית מבני אדם?

יופי פשוט, הדרגה ראשונה של יופי, זה היופי שאנחנו ראינו שלא מוצאים כדוגמתו – שכל הדברים מותאמים. המחשבות הקדושות עם הלב הטהור ועם המעשים, ה'בין אדם למקום' עם ה'בין אדם לחבירו', **שכולם מתאימות ושכולה אין בהם**. הלימוד והמעשה!

אבל יש יופי עוד יותר גדול מזה, שדוד המלך אומר באותו פרק, וזה מותר לנו להגיד – כל הרעבים והצמאים של הדור שלנו – לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'.

מי ישקכם מים מבאר מים חיים, ממקור המעיין??? מי יאכילכם לחמה של תורה??? אנשים שגדלו ביהדות, אנשים שגדלו מקטנותם כבני אברהם יצחק ויעקב, מורנו ורבינו יכל ללמד אותם ולימד אותנו – שגם

ואורח צדיקים כאור נוגה

אדם שגדל ביהדות, יכול לזכות ליופי הזה הנאמר שם בהמשך הפרק, היופי של **"שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך ויתאו המלך יפייך כי הוא אדוניך"**.

שמעי בת וראי – שמיעה של "ה' שמעתי שמעך יראתי", יראתו קודמת. שמעי בת וראי - פסוק זה נאמר על אברהם אבינו – הכל מהתחלה. שמעי בת וראי – לשמוע ולראות.

והטי אזנך – "הט אזנך ושמע דברי חכמים", בכל פרט ופרט ובכל דבר ודבר. אדם יכול להיות עם כל היושר שלו ולהתבונן, הט אזנך ושמע דברי חכמים. ועם כל היושר של מידת האמת הוא יכול להיות – "תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ". "הט אזנך ושמע דברי חכמים **ולבך תשית לדעתי**" – כל הלב פונה רק לדעת את ה', כל ביקוש האמת פונה רק לדעת את ה'.

והכל מגיע מתוך "ה' שמעתי שמעך יראתי", מתוך "ושכחי עמך ובית אביך".

"שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך" רומז רש"י – שגם הדרך הזאת של "שכחי עמך ובית אביך", שאברהם אבינו היה צריך לשכוח את הבלי בית אביו, יש לכולנו שייכות לזה.

כל מי שנכנס לחדר הקדוש שמורנו ורבינו לימד תורה לתלמידיו, הרגיש ששמה - שכחי עמך ובית אביך. אין כלום, המושגים לא שולטים, כל חללו של עולם, כל המושגים שאומות העולם מרגישים ומפיצים על עם ישראל, כל המושגים הללו אינם. בחדר הזה יש רק: "ה' שמעתי שמעך יראתי". רק רצון ה' שולט במקום הזה. להתגבר כארי להיות עומד לפני ה'.

זה לא בא מהתכונות הטבעיות, אלא זה נבע מכח "ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם", "ושכחי עמך ובית אביך".

על היופי הזה נאמר – "ויתאו המלך יופייך".

ואורח צדיקים כאור נוגה

"ויתאו המלך יופיך כי הוא אדוניך והשתחוי לו", אחרי הכל – והשתחוי לו. אחרי כל החכמה וההבנה בטוב ה', אחרי שנים שלימד והשמיע לאחרים להגיד כי ישר ה' – "והשתחוי לו" על כל דבר ודבר כי הוא אדוניך, אליך ה' נפשי אשא – בכניעה גמורה.

מי ילמדנו דרכי התורה ערוכה בכל ושמורה...

מי יראה לנו "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים"...

על האי שופרא דבלי בארעא קא בכינא, ועל זה מותר גם לנו לבכות.

נזכה במהרה לראות, כמו שהוא לימד אותנו, את ה"ציפית לישועה". כפי שלימד אותנו תמיד את כל הפסוקים, כפי שלימד – "אהבתי אתכם אמר ה'". כך נראה במהרה "יבלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים" ונאמר אמן.

מספד גדול

נערך בתום ימי השבעה

בבית"ב "הרמב"ן"

ירושלים בין החומות

מורנו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א

הוד והדר פעלו

"קשה היום הזה לישראל כיום בוא השמש בצהרים!"

ישנם דברים שהם מסדרו של עולם, השמש שוקעת, ואחריה מאירים דברים אחרים, ירח וכוכבים. אך ישנו מצב שבאמצע היום, כשהשמש מאירה בתוקפה, היא שוקעת באמצע. וכשה כך, אז קשה היום הזה לישראל.

כולנו קיווינו שנחיה בצלו עוד רבות בשנים, נתחמם ויואר לנו באורו. ובאמצע היום בא השמש בצהרים... חשך לנו ואין מה שיאיר את ההמשך...

"בכו לאבלים ולא לאבידה שהיא למנוחה ואנו לאנחה" (מו"ק כה ע"ב). כאשר מדברים מבחינת הנפטר, הרי שאין זה דבר קל להפטר מן העולם. אבל ישנם אנשים העוזבים את העולם שבחינתם הוא כמ"ש: **"עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון"**. ככל שאדם יותר שלם, מצדו המעבר קל יותר, ומשמע אפי' שיש בזה מעלה – "שהוא למנוחה". אך דווקא במצב כזה, האבלים הם יותר באנחה, הצער הוא גדול יותר.

בהספדו של ההוא ינוקא, כשמתו רבה בר רב הונא ורב המנונא (שם): "קצף על עולמו וחמס ממנו נפשות ושמח בהם ככלה חדשה, רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק". מצד אחד זה "קצף על עולמו" – הקב"ה קוצף על האנשים הנמצאים בעולם, "וחמס נפשות" – כביכול חוטפים דבר ששייך לפה. אבל עליהם עצמם שנלקחו, נאמר: "ושמח בהם ככלה חדשה". הקב"ה שמח בהם, במקום שהם שוכנים יש

ואורח צדיקים כאור נוגה

שמחה וקורת רוח, יש שמחה וששון, יש מעלה יתירה בבוא אליו נפש נקי וצדיק.

מצוות ההספד, עיקרה הוא, על החלק שאיבדנו, על החלק שחסר פה. האדם בעצמו כאמור, עליו נאמר: "ותשחק ליום אחרון", "רוכב ערבות שש ושמח". האדם נמצא במצב של יותר טוב, במצב שלם יותר, במצב מתוקן יותר. אבל כאן חשך השמש בצהרים, חשך לנו, היה אבא הכ"מ – היה ואיננו... סעו המה למנוחות – עזב את העולם למנוחות, אבל אנחנו נשארו באנחה, ביגון ובצער.

הוא חסר לנו בכל הדברים שטרח וביקש להשלים אותנו, שלא תמיד הבחנו עד כמה הוא השלים כל אחד, עד כמה הוא היה שותף בכל חלק, כמה היה נצרך בכל הכוונה.

אבל מהרגע שהתחלנו להרגיש "כי הנה ה' לוקח את אדוניך מעל ראשך". התחלנו להבין שהדבר לא פשוט, שיש פה פרידה... כולנו, הן בני המשפחה והן בני החבורה – קהלא קדישא שבירושלים, הבנו שעומדים להסיר מראשנו את העטרה הזאת.

"נפלה עטרת ראשנו!"

הזכרנו את הפסוק: "עוז וחדר לבושה ותשחק ליום אחרון". "הדר" – הוא עניין היופי. לכל נושא יש את היופי השייך לו, יש יופי של חכמה – סברא יפה. יש חפץ שהוא יפה – זה עוד סוג יופי.

כתוב במדרש (מובא ברש"י עה"פ "ויצא יעקב") שביציאת צדיק מן העיר – "פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה". המאמר הזה בא להגדיר, היכן נקודת ההשפעה של הצדיק על העיר, ובמה מתבטא חסרונו של הצדיק – בשעה שהוא יוצא מן העיר. כל-שכן כשעוזב ומסתלק ממנה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

וההגדרה, איננה ביחס לפרטים שהיה עוסק בהם, שהם החסרים עתה. אלא מגדירים את העיר בכלל: פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה. העיר חסרה עתה את היופי. זיוה, הודה והדרה – אלו שלוש הבחנות בעניין היופי.

ההגדרה של יופי היא, דבר המשתלב בכל חלקיו. אם כל החלקים מותאמים ומתייחסים אחד לשני נכון, אז הדבר הוא יפה. בבן-אדם זה בעיקר החלק הפנימי עם החלק החיצוני. [נ"ד משל, אדם העומד בתפילה ועושה תנועות חזקות, אך כוונת לבו באמת פחותה מכך, אין זה בגדר דבר יפה. וההיפך מכך, כשמתפלל בתום וביושר כשאר בני אדם, אך רואים שבאמת אש יוקדת בקרבו ומבין החרסים יוצאת הלהבה – כאן ניכר יופי].

אנחנו נמצאים בעיר כלילת יופי - "הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי". ואין הכוונה שירושלים נשתבחה במעלה מסויימת – ביופי. אלא ירושלים היא "כלילת יופי". כל דבר שהוא משתלם בעניינו, כל דבר שאפשר לתארו בשם יופי – זה בירושלים.

היחס הנכון בין החלקים, החיבור הנכון, הוא גורם את היופי, את ההוד וההדר, את הזיו. והזיו, כידוע, הוא הדבר שמבטא את הקשר של הנשמה עם הגוף. "כי קרן עור פניו" – אצל משה הנשמה כ"כ שלטה, אז קרן עור פניו. אבל אצל כ"א יש מעין הדבר הזה.

המציאות של הצדיק מחברת את בני מקומו לחלק הפנימי. לא רק המעלות והדברים הפרטיים שהשפיע, אלא הוא מטביע בבני העיר את הפנימיות בכל החלקים, בכל המעלות ובכל הכוחות שהם פועלים.

משום כן, כאשר הצדיק עוזב, נחסר היופי הזה. פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה.

אני חושב שכל התלמידים של אבא הכ"מ, ראו בדבר זה הבחנה מרכזית.

ואורח צדיקים כאור נוגה

אבא הכ"מ עמל וטרח כל ימי חייו בהרבה חלקים, גם בחייו הפרטיים, וגם בחלק הזה שלימד דעת את העם והוביל תמיד לחבר אל החלק הפנימי.

בחלק הפרטי, אזכיר רק את ההתמדה שלו בתורה, שהיתה נדירה מאד. אני חושב שמעטים האנשים שיכולים להעיד על עצמם, וגם שאחרים יכולים להעיד עליהם – שלא שח שיחה בטילה מימיו. בימי השבעה שאלתי את האחים, אני חושב שאת כולם – אם מישוהו זוכר שאבא שח מימיו שיחה בטילה. **מימיו לא שח שיחה בטילה!**

כל ימיו היה קבוע בהתמדה עצומה בדברי תורה. בדברי תורה – כפשוטו. לעמול ולעסוק, לקנות ולחזור, לעיין ולדעת. זה דבר שנמשך אצלו מילדותו ועד זקנותו.

אבל היו את אותם החלקים שטרח בהם יותר מכל, והם החלקים הפנימיים.

אם זה דרכי העבודה, שבעיני בני-אדם נראה הדבר שכל המעיין בזה חסר הוא בשלימות הדעת (כמו שאומר המס"י בהקדמה). אבל הוא, קיים בעצמו "פני לא הסתרתי מכלימות ורוק". הוא היה מוסר את נפשו מימיו, גם על דברים קטנים וכ"ש על דברים מרכזיים. והיה מתבזה על כבוד שמים, כדי לברר ולהעמיד את דרכי העבודה.

שמעתי ממנו פעם, על הנאמר בגמ' בברכות (כ ע"א) שדורות הראשונים מסרו נפשיהו אקדושת ה', והגמ' מביאה לאחמ"כ את המעשה ברבי יוחנן שהיה יושב אשערי דטבילה וכו'. והסביר, שזהו דוגמא למסרי נפשיהו אקדושת ה'. כאשר גדול הדור – רבי יוחנן, הולך לישב אשערי דטבילה, זה מעשה של התבזות. ורבי יוחנן לא חש על כבודו כלל, אלא היה מוכן להתבזות על כבוד שמים, כדי שעם ישראל יהיה יותר מתוקן, זה "מסרי נפשיהו".

ואורה צדיקים כאור נוגה

אבא הכ"מ היה מוסר את נפשו להעמיד נכונה את הדברים, דברים קטנים ודברים גדולים. אני זוכר פרטים רבים, לא אאריך בזה, שאנו כילדיו לא היה נעים לנו ולפעמים מאד לא נעים. אבל הוא לא חשש לכך, ולא נתן לנו להפריע לו בדברים אלו.

"אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא!"

ישרו בערבה מסילה לאלוקינו

הוא שם את נפשו שנים ע"ג שנים לטרוח על דרכי ה', להבין מה זה יראת ה', להבין מה זה אהבת ה', להבין מהו הסדר של "מסילת ישרים" – המיוסד על הברייתא של רבי פנחס בן יאיר, שכידוע זוהי הברייתא היחידה בחז"ל הבנויה על סדר המדרגות, איך אדם הולך ומתקדש.

כמה הוא טרח להבין את ענין הזהירות.

הגמרא בחולין (קה ע"א) אומרת: "אמר שמואל אנא להא מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא הוה סייר נכסיה תרי זמני ביומא, ואנא לא סיירנא אלא חדא זימנא. שמואל לטעמיה, דאמר שמואל – מאן דסייר נכסיה כל יומא משכח אסתירא".

והגמ' מביאה בתחילה שאב"י הוה סייר נכסיה כל יומא עד שאכן יום אחד מצא את האריס שנטל העצים. ואח"כ מביאה הגמ' שרב אסי גם בדק נכסיו בכל יום ולא מצא דבר, ושאל: "היכא נינהו כל הני אסתירי דמר שמואל"?

עד שיום אחד מצא את הצנורא דבדקא בארעיה, ואם לא היה מוצא זאת היה נשטף כל שדהו ונהרס. אמר, הנה, "אשכחתינהו לכולהו איסתרי דמר שמואל".

ואורה צדיקים כאור נגה

שמעתי לפני שנים מאבא ביאור בגמרא: מהו "סייר נכסיה כל יומא". ואמר, שטמון כאן הנושא של חשבון המעשים, עניין הזהירות. שמואל מגדיר עצמו אל מול אביו – חלא בר חמרא, משום ששמואל עשה חשבון המעשים בכל יום ואבוא דשמואל ב' פעמים ביום.

ושמואל הבטיח, שמי שיסייר נכסיה בכל יום – שיעשה חשבון מעשיו כל יום ויום, ימצא איסתירא (סוג מטבע), תמיד ימצא פירצא, ימצא מקום לתקן דבר מסויים. אביי אמר שהוא מצא, ורב אסי אמר שהוא לא מצא. אבל לאחר שפעם אחת מצא פרצה כזו גדולה, אמר: "אשכחתינהו לכולהו אסתרי דמר שמואל", שבשביל פעם אחת שמוצאים פרצה כזו גדולה שכל השדה עלולה להיאבד, שווה לבדוק כל יום!

אחרי זה מצאתי בחפץ חיים שג"כ מזכיר את הרעיון הזה, ואמרתי לו ושמח.

עניין הזהירות, שזהו ההתחלה של מסילת ישרים, היה נר לרגליו. כל-כך חייב את זה, וכל-כך לימד את זה לכל מי שיכול – שיש דרך ומסילה שחז"ל התוו בדרך ה'. בתחילה זהירות, אח"כ זריזות ונקיות וכן הלאה, זו הדרך לכו בו! אפשר לעלות במסילה העולה בית קל!

תמיד היה מדגיש: בני-אדם יכולים לעלות במעלות! הם מסוגלים!! יש רק בעיה אחת – שמטשטשים את הדרך, לא מכבדים אותה ובני אדם לא עוסקים בזה כראוי.

טרח כל ימי חייו, לברר, להעמיד ולכוון, שבני אדם יפנו אל המסילה הזאת. הן בזהירות, הן בזריזות, הן בנקיות, בפרישות, בטהרה, בחסידות וכו'. ובכל חלק הקדיש המון שעות והמון מאמץ, כדי לעמוד על דבר ה' זו הלכה איזה דרך נלכה בו, למען נוכל לעלות במסילה העולה בית קל.

וארע צדיקים כארע נעג

ראשית חכמה קנה חכמה

החלק הנוסף שטרח להעמידו על מכוננו, זהו קנייני התורה. והשתדל תמיד להביא את הדברים לידי יעד ולידי תכלית.

אם זה לימוד הש"ס, תמיד היה דורש מאיתנו ותובע: למדת גמרא, האם אתה יודע אותה כראוי? האם אתה שומר עליה? איזו רמת קניין כיוונת לקנות זאת? היכול אתה לסכם את הדברים להלכה? והיה תובע ואומר: הזהר בכל לימודך לבל תעשה חורים, אם למדת והתאמצת במספר דפים, תשתדל שכך יהיה הלאה ולא שכאן חסר ושם חסר וכדו'. תתרגל שהדברים שלך יהיו להם תכלית!

כמה היה טוען בפנינו על חובת החזרה. לקנות! וכיצד קונים – ע"י ריבוי החזרה. זהו נושא שאין בו כל נידון, יש פה רק עצלה והטעיה, אבל לכולי-עלמא כל אדם שרוצה שתלמודו יהיה בידו – הדבר נעשה ע"י חזרות שוב ושוב. ואם האדם מציב לעצמו את היעד הזה – שתלמודו יהיה בידו, אזי הוא טורח בדבר.

וכך בכל נושא, אם זה בלימוד המקרא, אפילו לתינוקות, דרש להציב – מה בדיוק היעד. ותמיד היה מצחצח את זה. והכלל הוא, שדרכי ה' הם עמוקים, ומה שיותר נכנסים זה יותר מצטחצח, יותר מאיר, יותר מבהיק ויותר משמח.

כאשר הייתי שומע אותו חוזר ודן בדברים, פעמים שזה היה מעייף; נו, והלא יודעים אנו כבר את הנושאים, מה יכול כבר להתחדש? אבל לבסוף, אחר שהיה מלטש ושוב מלטש, ראיתי שאכן המרגלית מבהיקה ביופייה.

וכך גם בחלק הפנימי של התורה, שהרבה שנים טרח ע"ז ביותר. עמל להעמיד מהו המרכז ומהם הדברים המתלווים, איך לומדים את החכמה ואיך זוכים לה, ועל עצם לימוד החכמה – שצריך לכבד זאת ולהעמידה במרכז, שזהו החלק היותר נעלה, היותר נכבד.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כמובן שיש לכל דבר תנאים, גם לשאר חלקי תלמוד תורה – יש דין של "באימה ביראה ברתת ובזיע", ובחלק החכמה יתר על כן והדבר חמור יותר, אבל ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

על משי"כ "אם ראשונים כמלאכים אנו כחמורים", היה אומר שלא נאמר כאן הדרכה – שאנו צריכים להשתדל לעשות כך... אלא אדרבא, צריך לטרוח הפוך, והקב"ה יפתח כמה שיפתח. ואפשר להחכים! בני"א צריכים לטרוח, ואם אכן ירצו ויטרחו בדבר, הקב"ה יפתח להם.

יתכן שבשל-כך זכה למעלות הגבוהות שהיו בו, כי טרח ורצה כ"כ שבני אדם יכנסו לחלק הזה שבתורה.

כי כשהוברר לו שדבר הוא אמיתי, לא שמר זאת לעצמו אלא לימד אחרים ככל שיכול. הוא מעולם לא שמר לעצמו אמיתויות או ערכים מסוימים. ואפילו פירושים וביאורים בד"ת, לא היה לו כל מחשבה שזה ישאר – זה שלי. מיד היה משתף כל מי שהיה עמו, כל מי שנכנס, ולא שומר זאת – אולי אגיד את הדברים בדרשה באיזה מקום...

וכל כך למה? משום שהתורה היתה חביבה עליו. וגם בני אדם היו חביבים עליו.

אמת ויציב – אמת ואמונה

נושא נוסף, החלק של בקשת האמת. התרגל והרגיל אחרים שהאמת נמצאת בעם ישראל. הקב"ה חותמו אמת ומסר את חותם האמת לעם קדשו, זה נמצא בתוכנו! זה לא נמצא באיזה מקום נידח, זה נמצא בתוך ישראל!

"מורשה קהילת יעקב" – הקב"ה מסר והעביר את התורה לעם ישראל, זוהי האמת! ואם נדרוש את זה יותר אנחנו נבין את זה יותר.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

נאמר בגמרא בברכות (יב ע"א): "כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו".

ישנן כאן שתי הבחנות בעניין האמת, האחת – **"אמת ויציב"** והשנית – **"אמת ואמונה"**.

החלק האחד, **"אמת ויציב"**, נסוב הוא על האמת עצמה – שהיא קיימת ועומדת לעד!

זוהי אמונת האומן שמאמינים אנו באמיתת ה' אלוקינו, בהנהגתו, בתורתו, ברצונותיו, ביעד שלו – שהכל יתקיים! שלא יפול דבר אחד מדבריו! כפי שחז"ל הטביעו במטבע הברכה על הנביאים: "נאמן אתה הוא ה' אלוקינו ונאמנים דברך ודבר אחד מדברך אחור לא ישוב ריקם".

עם האמת הזאת עם ישראל הולך בכל הדורות ויודע שהיא עומדת ויציבה וקיימת. "קושטא קאי שיקרא לא קאי!" השקרים של הגויים או אפילו של רשעי ישראל, שמביאים כל פעם ערכים חדשים ומושגים חדשים, כל מיני שיטות ואידיאלים, אלו דברים חולפים – שקרא לא קאי!

אבל האמת – "קושטא קאי!" האמת הזו שהקב"ה נתן לעם קדשו בהר סיני, זה עובר בכל המבחנים, בכל הדורות, בכל התנאים ובכל מיני מצבים, זוהי האמת ומיניה לא תזוע!

החלק השני זהו ה"**אמת ואמונה**".

הנאמנות!

כאן זה לא ביחס אל האמת עצמה, אלא ביחס אל הבני אדם – מהי צורת ההתייחסות והנאמנות שיש להם כלפי האמת הזו. באיזו אמונה אנו הולכים עם הקב"ה.

"לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה" (שבת קיט ע"ב), ירושלים זה מקום החיבור, ששם שהקב"ה מתחבר לעם ישראל,

ואורח צדיקים כאור נוגה

כמה צריך שיהיו בקרבה אנשי אמנה. האמונה הזו יש בה הרבה חלקים, אך החלק הראשון זה ללכת בנאמנות אחר הקב"ה. שהאדם יהיה בו בטחון ואמון מלא בכל דברי ה'.

ובכלל זה, גם הנאמנות בין בני אדם. שלא ישקר במסחרו, בעסקיו וכו', זה גם קשור לאמונה.

כל אלו הם שורש אחד, ואת כולם ראינו אצלו קשורים זה בזה.

הקושטא קאי – כ"כ הדגיש את זה. זה מצוה לפרסם: האמת היא מוצקה כ"כ, התורה היא ברורה כ"כ, ישנם כל מיני מבלבלים הבאים ומערערים, אך אלה ערעורים חיצוניים. האמת היא כנה כ"כ, היא זכה כ"כ, היא לא משתנית והיא לא תשתנה. הקב"ה נתן את האמת – תורת אמת – לעם קדשו, שם נמצאת האמת! בחומש אפשר למצוא פתרון לכל בלבול, לכל טשטוש, צריך רק לכוון לפנות אל התורה ולראות זאת. לראות שהפסוקים בואתחנן שחוזרים על עצמם פעמים רבות בלשונות שונות זה לא רק חזרה בעלמא, אלא כל נקודה והבחנה, היא הבחנה שורשית, שמי שישכיל בדבר ימצא זאת.

לא כל אחד צריך להיות חוקר ולא כ"א צריך לבדוק את האמונה, אבל החובה היא שאדם יחתור ויחפש תמיד שהדברים האמיתיים יהיו מבוססים אצלו ויהיו חזקים ומיושבים בקרבו.

*

בעבודת האדם ישנם שני חלקים, יש העבודה הפרטית של כל אחד ואחד, לימוד התורה והמצוות שמחוייב בהם ושאר חלקי עבודת ה' המוטלים עליו. וישנו גם חלק נוסף – דברים שהקב"ה מזמין לאדם לפעול לא רק ביחס אל עצמו אלא ביחס לציבור.

ואורה צדיקים כאור נוגה

וכיצד ידע האדם היכן לשים פניו, אזו אנו יודעים שהכלל הוא, שאם מזמינים בפני האדם דברים שאינם יכולים להיעשות על ידי אחרים, פירושו שמן השמים רוצים שהוא יעשה זאת.

האבא טרח הרבה שנים ועמל בתורה, בקיום המצוות ובדרכי העבודה. לא היה לו קשר מיוחד לציבור ולאנשים, הדברים היו ספונים איתו, בפנימיותו. הוא עבד את קונו בתוך חדרו.

אבל ביום שהקב"ה רצה ממנו אחרת ושם לפניו דברים שהצריכוהו לצאת מד' אמותיו, למרות שאלו דברים שהיו מנוגדים לדעתו, שעלול לצאת מזה פרסום – דבר שפחד ממנו כמפני אש. אך שהתברר לו שצריך לעשות זאת, הוא לא נרתע. הוא התייצב כעבד ה' לפעול מה שהוא צריך לפעול, ושינה את כל השעון שלו, גם השעון הזמני כפשוטו. אנשים התחילו לבוא וכל הסדר שלו השתנה. ברגע שרצו זאת ממנו, הוא לקח את הדברים ופעל לפי הסדר הזה ששמו לפניו.

והתברר במשך השנים היותר מאוחרות שזה באמת היה החלק היותר מהותי בו. שאכן הקב"ה בחר בו בחלק מסוים, אולי כבן אדם יחיד באותה עת, בחלק של בירור האמונה, ליישר אנשים באמונה על-פי התורה לבדה!

בשעתו, מי שזוכר, זה היה חידוש מפליא, ואנשים תמהו מאד. עד כדי כך שהיו שטענו טענות שונות כנגד הדבר, ואף היה מי שפנה אל הסטייפלר זצ"ל וטען לו זאת. אך הוא השיב לו, אדרבא, כזה ראה וקדש!

ובאמת, מאותה עת הוא הפך להיות יותר נכסי ציבור, חשנו זאת גם בדבריו בבית, הוא דיבר וכאב כל דבר שבקדושה השייך אל הכלל. ונתן את כל לבו ונפשו על כל אחד ואחד שיכול להעמידו נכונה על מכוון אמונת האומן. וכל השומע ראה כזה כח וכזו עוצמה בדבריו. הוא דיבר מתוך אמיתות לבו ומתוך אהבה טהורה לכל אחד ואחד.

ואורח צדיקים כאור נגה

אני חייב לציין שנדהמתי פעמים רבות, איזו קרבה יתירה היתה לו עם אנשים, עם כל מיני אנשים. הוא לא היה אדם גלמוד, היה בעל משפחה בי"ה, אבל כאב את כאבם הפרטי, ושמח בשמחתו של כל אחד ואחד. ולא רק מן הקרובים אליו – בני ציון היקרים שבוודאי נתן לבו עליהם, אלא אנשים רבים ממגוון רחב של הציבור, הוא כל-כך חש אותם, כל-כך חי אותם, את דאגתם, את צרתם ואת כלל מצבם. ובאמת, כאן התברר למה בחר בו הקב"ה לשאת בעול הציבור וזימן לפניו את אותם הדברים היכולים להיעשות על ידו.

ועל זה ראוי לבכות... ועל זה ראוי להספיד... כי גם בחלק הזה – פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה.

לא רק שמסר לבו אל כל אחד ואחד מן הציבור, אלא הוא גרם "הוד" לכלל הציבור.

מי שזוכר, איזה כבוד ה' עצום הוא גרם לציבור היראים, באותה תקופה של ראשוני בעלי התשובה (ר' אורי זוהר ר' מרדכי ארנן ועוד). פתאום ארע דבר שלא היה: אנשים חוזרים בתשובה! ומדוע? כי זו האמת! לא משום שנתפסו לאיזשהו דבר... אלא מסיבה אחת – זוהי האמת! אפשר להוכיח זאת!

מלבד גודל זכותו בעצם הדבר שגילה את האמת בפני הרחוקים, הרי שהוא חיזק והעלה את קרנם וכבודם של כל ציבור יראי ה'. מי שזוכר את התקופה קודם, כמה היו מקניטים אותנו ושופכים קיתונות של טענות שציבור היראים זה ציבור הרחוק מדרך חכמה ושאר דברים שכאלו, והנה, באים אנשים מן הצד השני ושוברים את המוסכמה הזאת, ואדרבה, הם רוצים להדבק בציבור יראי ה', התבררה האמת!

דבר נוסף, שלא ידעתי זאת ושמעתי ע"כ בשבעה, הגיע יהודי מארגון העוסק בהצלת קרובים, וסיפר שמקרים רבים מאד שהגיעו אליהם – היו שולחים אליו; אנשים מתוך הציבור שהיו להם בעיות באמונה

ואדרה צדיקים כאור עגה

וכדו', ששלחו אליו והוא השיב לב אבות על בנים והשיב בנים לחיק אבותם. אנו הבנים לא ידענו על-כך.

הנושא הזה היה אצלו יקר מיקר, להעמיד יהודים על האמונה, על אמונת אומן שהנחילנו הקב"ה מסיני!

ותמיד היה חוזר ואומר, שאת אמונתנו צריכים אנו להשריש ולהעמיד על היסודות האיתנים, על אברהם יצחק ויעקב, על משה ואהרן ודוד ושלמה וכו'. לחזור לשורשים של עם ישראל – שמשם ניבטת התמונה הנאדרה של עם ישראל בצורתו.

נסיים, שיעזרהו הקב"ה להיות מליץ טוב על כל הצאצאים, הבנים והבנות, והאלמנה הכבודה, ועל כל התלמידים ועל כל יושבי ירושלים ועל כל יושבי ארץ הק' ועל כל ישראל. הקב"ה יתן לו זכות לבקש עלינו רחמים ויקבל תפילתו. ויקויים בנו במהרה בלע המות ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים.

הגאון רבי אריה פינקל שליט"א

נתן עיניו ולבו על ישראל

כל מה ששמענו עכשיו, אותם הקווים היו אצלו מנעוריו ממש. הכרתי אותו לפני מלמעלה מיוכל שנים, ומאז אני מכיר אותו, ולא שוכח את זה. כשבאתי לישיבה כבר היה תלמיד בישיבה, וראיתי איך הוא מקבל תלמיד חדש.

הוא גדל למעלה למעלה במשך השנים, היטהר והתקדש. אבל המהות שלו היתה כבר מאז, ועד היום האחרון.

איך שקיבל אותי... איך שעודד אותי... מיד בבואי לישיבה. את זאת אינני יכול לשכוח!

כל חייו - לא לעצמו אלא לכבוד ה' ית'!

חז"ל אומרים (מדר"ר סוף קהלת) עה"פ: "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא וגו'" שבשעת פטירתו של אדם הקב"ה אומר למלאכי השרת, ראו מה הבריות אומרות עליו: כשר היה? יר"ש היה? ואם כך אומרים הבריות, "מיד מטתו פורחת באוויר" והמפרשים מבארים שמיד מוכן לו מקום מנוחתו בגן עדן.

וצריך להבין, מדוע הקב"ה רוצה שיראו מה הבריות אומרות עליו, וכי זה משנה, הלא הקב"ה הכל גלוי וידוע לפניו?

אלא הביאור, אדם יכול להיות צדיק וקדוש והקב"ה בוודאי יודע זאת, אך הקב"ה רוצה לדעת האם הוא חי רק לעצמו, או שלכל מעלותיו היה

ואורח צדיקים כאור נוגה

ג"כ יחס והשפעה על הבריות, ע"כ הוא שואל: "מה הבריות אומרות עליו".

"שהכל ברא לכבודו" - האדם נברא לכבוד ה', הוא צריך להשפיע על סביביו, שכל אחד יהנה ממנו, יושפע ממנו, מהנהגתו. אפי' אם הוא צנוע, אבל הבריות יודעים שהאדם הזה הוא כבוד ה' ית'. ואם הבריות אומרות עליו: "כשר היה, יר"ש היה", פירושו, שאכן השפיע ואנשים הרגישו בזה.

ע"י ה"ואהבת לרעך כמוך", ע"י החינוך הזה, ע"י ההתקרבות הזאת, ע"י הרצון לקרב כל אדם לאמת, לאמת ואמונה. ע"י הרצון להתחיל מצאן קדשים, מגיל רך, לגדל אותם לכבוד ה' יתברך.

זה היה הנפטר!

מה הבריות אומרות עליו?

מה שאנו שומעים כל הזמן, בין ברבים בין ביחיד:

כולו אמת!

כולו אהבת הבריות! כולו צניעות!

הוא לא חי לעצמו, הוא חי לכבודו יתברך!

הוא דאג לזולת, לכן קיבל בצורה כ"כ יפה כל אחד, עם החינוך הזה, עם השלוח הזאת. כל אחד הרגיש טוב על ידו. וע"י זה קירב אנשים, קירב לאמת ולאמונה וקירב לתורה. כך חינוך את ביתו ואת כל מי שסובב אותו.

דאג להקים תלמודי תורה שילמדו כפי שהמשנה אומרת במסכת אבות, וכך הם יגדלו וכך הם יהיו טהורים וקדושים. צאן קדשים!

זה היה החיים שלו!

ואזרח צדיקים כאור נוגה

אדם שזוכה שהבריות אומרות עליו כך, שהיה כ"כ נעים, כ"כ כשר, כ"כ מקרב, לזה זוכה רק מי שבאמת דואג לזולת. שבתוך תוכו לא חי לעצמו. אלא "שהכל ברא לכבודו", הוא מחפש כבוד שמים בעולם!

בלא לעשות רעש, אבל כל אחד שפוגש בו – להראות לו את כבוד ה'!

כיצד זוכים? נתן עיניו ולבו!

משה רבנו זכה להיות מושיען של ישראל. הקב"ה מינה אותו לשליח לגאול את ישראל, להוריד את התורה מן השמים, ללמד את ישראל תורה ולהנחיל להם תורת חיים – חיי נצח.

במה זכה משה רבנו? הרבה לא כתוב בתורה על תיאור חייו, ומאידך, כל התורה זה משה רבנו – "זכרו תורת משה עבדי". והוא הרי גדל בבית המלוכה, הוא לא חי בתוך הצרות, הגלות, השעבוד, הוא לא היה שייך לזה. בת פרעה גידלה אותו וגדל בבית המלוכה, בכבודו של עולם.

והתורה מספרת לנו: **"ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם"**. זה הכל! מילים ספורות! לא מסופר דבר איך גדל, את הקדושה שלו, את מעלותיו, שום דבר! אלא דבר זה – "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם". ואומר רש"י: **"נתן עיניו וליבו להיות מיצר אליהן"**.

זהו מושיען של ישראל! יצא אל אחיו, זה האחים שלי...! **וירא בסבלותם** – הוא ראה! נתן עיניו ולבו, ראה עם העיניים ועם הלב! ומובא בחז"ל שהוא ניגש לכ"א ואמר לו: תן לי ואעשה אני העבודה עם הטיט והלבנים תחתיך וכו'. ואם מישוהו היה שבור מאד, אמר: מי יתן מותי תחתיך. כך הרגיש את הזולת.

וכשהקב"ה התגלה אליו בסנה, נאמר בפסוק: **"וירא ה' כי סר לראות"**, דורשים זאת חז"ל (מד"ר במקום): כי סר לראות – לראות בסבלותם. סר מעיניו המכובדים ופנה אל אחיו. כשראה איש מצרי מכה את אחד מאחיו, הוא הרג אותו, הוא לא יכול לשאת את הסבל של אחיו.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

וכשמסרו אותו לפרעה נעשה לו נס וניצל מחרב פרעה – "ויצילני מחרב פרעה", החרב היתה כבר מונחת על צווארו.

בכך זכה להיות מושיען של ישראל וללמד את כל ישראל תורה ולהשפיע על ישראל. כל התורה שלנו קרויה על שמו – "תורת משה עבדי"! הוא הרגיש את עצמו אחד מהכלל, הרגיש את צערם כאילו הוא עצמו משועבד, כאילו הוא עצמו אחד מהסובלים.

"ראו מה הבריות אומרות עליו", האם הרגיש את הבריות, האם היה אח ורע, האם כל אחד הרגיש את האהבה שלו אליו. האם דאג לכולם, האם השפיע על כולם.

זה היה הנפטר הגדול הצדיק רבי יצחק שלמה זצ"ל, חשב על השני, על כל אחד מישראל. כי כולו היה כבוד ה' יתברך!

המעלות – מי זוכה בהם ועבור מה

המעלות שהוא זכה להן הם גם מתנת שמים, בזכות הדאגה הזאת לכלל. בפרשתנו "כי תשא", עה"פ: "ויאמר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך", אומרת הגמ' בברכות (לב ע"א) מהו "לך רד" – "רד מגדולתך! כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל". הקב"ה אומר לו לרדת ולהתבטל מכל הגדולה והמעלות שלו, מדוע? כי כל המעלות האלו ניתנו בשביל ישראל. וממשיכה הגמ': "ועכשיו ישראל חטאו, אתה למה ליי". ביטוי נורא! "אתה למה ליי" – עבור מה אני צריך אותך...

הקב"ה יש לו את כל העולמות. אבל רק "חלק ה' עמו יעקב חלק נחלתו". זהו חלקו מכל העולמות, מכל השמים ושמי השמים, מכל המלאכים והשרפים וחיות הקודש. מכל אשר ברא, דבר אחד הוא עיקר הבריאה – ישראל! חלק ה' עמו!

ומי שדואג לחלקו של הקב"ה – הקב"ה נותן לו מעלות עבור זה. כי בחלק הזה הוא חפץ. מי שדואג לכלל, מי שהכלל כואב לו, מי שחושב על

ואורח צדיקים כאור נוגה

זולתו. הוא מקבל מהקב"ה גדולה ומעלות. כך היה אומר ראש הישיבה שלנו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, לך רד מגדולתך זה לא הולך רק על משה רבינו; לכל אחד, לכל יהודי, יש מעלות, ולמורמים מעם יש יותר מעלות. ומדוע הקב"ה נתן להם זאת? לא לחינם, אלא בעבור הכלל. ומי שלא דואג לכלל – אינו מקבל את המעלות.

"וממדבר מתנה". מי שעושה עצמו כמדבר ומלמד תורה לכל, לא מחזיק לעצמו, הוא משפיע לכל אחד, לו ניתנת התורה מתנה – כך אומרת הגמ'.

מי שחושב שלא רק אני צריך, אלא כל אחד מישראל צריך. איפה שהוא רק יכול להשפיע, לעשות פה חידור ואחרי זה לבנות כאן חידור ואח"כ עוד חידור, ולדאוג לילדים ולבחורים ולאברכים ולכל יהודי שרק רוצה לשמוע דבר אמת.

בשביל ישראל נותנים גדולה, נותנים מעלות, נותנים עדינות נפש כזו עם חוזק כזה באמונה, זה מתנות מהשמים בשביל העמל שלו ובשביל הדאגה שלו לישראל!

ובגמ' שם, כאשר אמר הקב"ה למשה רד מגדולתך וכו', "מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר". משה רבינו שעמד במסי"נ להתפלל בשביל ישראל לא היה יכול להוציא הגה מפיו, תשש כוחו. ומדוע? כי אין לי כבר כלל ישראל ח"ו, אין לי כלום איבדתי הכל, אין לו כח לומר דבר.

ממשיכה הגמ': "וכיון שאמר 'הרף ממני ואשמידם' אמר משה דבר זה תלוי בי מיד נתחזק ועמד בתפילה ובקש רחמים". מה נשתנה עתה, והלא אין בו כח לדבר כלל, אלא משה רבנו – די לחכימא ברמיזא, הוא הבין שזה תלוי בו. וזהו ביאור הגמ' שם שמשה אמר להקב"ה: "איני מניחך עד שתמחול ותסלח להם" היתכן? משה רבנו – "עבד נאמן קראת

וארע צדיקים כאר עגה

לו", הקב"ה אומר לו "הניחה לי" והוא אומר "איני מניחך"... הנשמע כדבר הזה??

אלא הוא הבין שזה מונח בדיבור של הקב"ה. אם הקב"ה אומר לי "הניחה לי" "הרף ממני", מדוע מבקש ממני שהניח לו, שהרפה ממנו כביכול. פירושו שהקב"ה מראה לי: באמת יש בידך את האפשרות.

מיד הוא התחזק. הוא הבין אם אכן בידי הדבר, אז "איני מניחך". בידו להתפלל וע"י התפילה תמחל להם.

אומרת הגמ' משל: "משל למלך שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה, והיה אוהבו יושב לפניו ומתיירא לומר לו דבר, אמר המלך: אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך. אמר, דבר זה תלוי בי, מיד עמד והצילו". האוהב מבין, המלך כאן רומז לי, בידך להציל את בני! וכשהוא מבין זאת אז הוא מקבל את הכוחות.

מי שיש לו את מעלת התפילה, ולמי אין... כל יהודי יש לו מעלה של תפילה, "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו", זוהי המעלה של ה'גוי גדול', של ה'גוי אחד בארץ', שהם יכולים לעמוד ולהתפלל אל ה' "בכל קראנו אליו".

והתפילות מתקבלות כשהן בשביל ישראל. וכי בשביל עצמו בלבד צריך הוא להתפלל?! התפילות עיקרן בשביל ישראל. תפילות נתקנו להיאמר ב'ציבור'. ו'ציבור' זה 'כלל', הכלל תמיד קרוב אל הקב"ה. התפילות קשורות ל'כלל' וגם התורה קשורה ל'כלל'. התורה ניתנה לכלל, "ויחן שם ישראל כנגד ההר" – "כאיש אחד בלב אחד".

הנפטר הצדיק הזה, היה לו לב להרגיש את הזולת. היה מלא אהבת ישראל. **כמה אהבת ה' צריך להיות באדם כדי שיהיה לו אהבת ישראל במדה כזו.** כי "בנים אתם לה' אלוהיכם", כולנו בנים לה', לאבינו שבשמים. בנים ועבדים.

ואורח צדיקים כאור נוגה

על אברהם אבינו נאמר: "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו'". "כי ידעתיו" – לשון חיבה. ולמה אני אוהב את אברהם – "למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו". ובנים – אלו התלמידים. וגם בנים כפשוטו.

הקב"ה אוהב את מי שדואג להמשיך ולרומם את כבוד שמים בעולם, זהו אוהבו של מקום. הקב"ה אומר למשה, אתה סרת מעסקיך ופנית לראות את אחיך בסבלותם, להיות מיצר עליהם, איני מדבר אלא איתך, אתה הוא כביכול הידיד שלי... אתה דואג לבנים שלי, אתה הוא השליח לגאול אותם ולהציל אותם וללמד אותם תורה.

כי ידעתיו – היה אהוב למקום אהוב לבריות, רוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. שיהיה מליץ טוב לאלמנה שתחי' ותאריך ימים, לבניו ולבנותיו, לנכדיו ונכדותיו. לכל הבנים שלו – התלמידים, לכל הידידים, לכל עם ישראל שהוא באמת ראה בסבלותם.

כמו שדאג כאן בעבורם, ידאג בשמים. מי שהשפיע כאן עומד ומשפיע למעלה, כל אחד שמשפיע ודואג לכלל באמונה – זה הנצח שלו, הוא תמיד ישפיע.

שיהיה מליץ טוב על כל בני התורה, על כל ישראל, על המאמינים ועל המתקרבים ועל אלו שעתידיים להתקרב. ותחזינה עינינו בשובך לציון, ובלע המות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים במהרה בימנו אמן.

הגאון רבי משה סלנט שליט"א

לב שומע – להבין בין טוב לרע

"ציון במר תבכה"

"ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה". זהו הנוסח שאומרים ב"נחם" בתשעה באב. ישנם שני סוגי בכי, שני סוגי הספד. האחד – "ירושלים תתן קולה", זה באופן כללי יותר, זהו בכי של המון העם שהכירו את בית-המקדש, שזהו בבחינת תתן קולה.

ויש בחינה יותר עמוקה של הספד ובכי – "ציון במר תבכה". ציון מבטא את האופן הפנימי יותר, ציון המצויינת, שערים המצויינים בהלכה, אנשים שהכירו יותר, הבינו יותר מה זה בית המקדש, יש להם השגה עמוקה יותר, זהו ציון.

כולם יודעים את הערך של בית המקדש אבל לא אצל כולם הדבר נתפס במדה שווה. כולנו מחכים לביאת המשיח. ומפני מה מחכים לביאת המשיח? יש מצב בטחוני... פה יריות... פה הרוגים... א"א תמיד ללכת לכותל המערבי או לקבר רחל... אבל אם יהיה הכל בסדר, נו, אז אפשר לחכות... כך זה כשאנחנו לא יודעים מה זה ההעדר של בית המקדש. אבל בחינת "ציון" היא, שמבינים ויודעים את עומק הדבר בהעדר בית המקדש, ולכן במר תבכה.

מספרים על אחד הגדולים, שנכנס אליו פעם יהודי להתייעץ עמו בעניין בעיה במסחרו, ואותו הרב נתן לו איזה עצה. לפני שיצא אמר לו הרב: אתה יודע איזה אסון קרה היום לעם ישראל?! ענה היהודי: לא, לא

ואורח צדיקים כאור נוגה

שמעתי על שום אסון. אמר לו הרב: לא הקריבו היום את שני התמידים!!

התוס' בבבא בתרא אומר, שהיו נכנסים לביהמ"ק והיו רואים את הכהנים בעבודתם ורואים את כל הקדושה, את כל העבודה, היה לבו מתעורר ליראת שמים. לא כולם יש להם את ההרגש של ההעדר הזה. וזה רק ציון המצויינת, אוהב ה' שערי ציון – הם מרגישים יותר את ההעדר. זה לא סתם תתן קולה, אלא ציון במר תבכה.

הקהל שהתאסף פה, שהכירו קרוב יותר את המנוח הגאון והצדיק, שראו יותר את המדרגה שלו, הם מרגישים יותר את העדר הזה, פה אנו קרובים יותר אל מקום המקדש, פה זה לא רק "ירושלים תתן קולה", פה זה "ציון במר תבכה"! בכי עמוק יותר, במרירות יותר, מכיוון שכאן, אנשים האלה ובמקום הזה, שהשריש תורה ויראת שמים וכל המדרגות, כאן זה לא רק תתן קולה, אלא במר תבכה.

במדרש רבה, תחילת פרשת ויקהל, פרשת השבוע. עה"פ: "ראו קרא ה' בשם בצלאל" מהו בשם בצלאל, "טוב שם משמן טוב, כמה הולך שמן טוב מקיטון לטרקלין. ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו".

והמדרש ממשיך ומבאר מהו "יונים המוות מיום הוולדו": "יום מיתתו של אדם גדול מיום לידתו, למה, שביום שנולד בו אין אדם יודע מה מעשיו, אבל כשמת, מודיע מעשיו לבריות, הוי יום המות מיום הולדו"

ומביא המדרש משל: "אמר ר' לוי משל לשתי ספינות שהיו פורשות לים הגדול אחת יוצאת מן הלמין ואחת נכנסת ללמין, זו שיוצאת היו הכל שמחין בה, זו שנכנסת לא היו הכל שמחין בה. פקח אחד היה שם, אמר: חלופי הדברים אני רואה כאן, זו שהיא יוצאת מן הלמין לא היו הכל צריכים לשמוח, שאינן יודעין באיזה פרק היא עומדת ומה ימים מזדווגין לה ומה רוחות מזדווגות לה. וזו שנכנסת ללמין היו הכל

וארע צדיקים כארע נעג

צריכין לשמוח לפי שהם יודעים שנכנסת בשלום ויצאה בשלום מן הים".

בוודאי שאנו מבכים את ההעדר של הגאון הצדיק, שחסר לנו עכשיו התורה והיראת שמים שלו, המדות טובות, כל המדרגות שלו, שזה היה דוגמא של האלוקים עשה את האדם ישר. בוודאי שאצלינו זה ציון במר תבכה. אבל כשאנו מסתכלים על עצם הנפטר – הרי זה "ויום המוות מיום הוולדו", הוא יצא כמו שהמדרש אומר – "צריכין לשמוח". הוא הגיע למדרגה של טוב שם משמן טוב. השם טוב שלו שהיה מסוף העולם ועד סופו, יותר טוב משמן טוב. "ויום המוות מיום הוולדו".

שריד אשר ה' קורא

כתוב בגמ' מגילה בדף ו' (ע"א) שהיו מביאים נפטר מבבל לטבריא היו מספידים אותו: "אוהבי שרידים, יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק". אנו רואים פה שכאשר מספידים בן אדם, ת"ח, אדם גדול, יש לכך ביטוי מיוחד – "אוהבי שרידים". רש"י מפרש: שרידים זה ישראל. במסורת הש"ס מביא מהערות: "אוהבי שרידים" – אוהבי תלמידי חכמים. כמו שהגמ' אומרת בחולין: "ואין שריד אלא תלמיד-חכם שנאמר 'ובשרידים אשר ה' קורא'".

רבי יצחק שלמה זצ"ל היה "שריד". הן במובן הגשמי, שהגיע ילד שנשאר בלי אב ואם. אבל היה גם שריד פשוטו כמשמעו. שריד במובן הרוחני. "והשרידים אשר ה' קורא"! 'שריד' משמעותו דבר עתיק שלא מוצאים את זה, דבר שלא מצוי בכל עת ובכל זמן ובכל מקום.

התאספנו להספיד אחד מהשרידים אשר ה' קורא. אז ההעדר הוא הרבה יותר גדול. בוודאי שעל כל יהודי צריך לקרוע כמו על ס"ת - ככתוב בהלכה, בפרט תלמיד חכם – כשבירת הלוחות, כשריפת בית אלוהינו. אבל יש כאן עוד ביטוי מיוחד – אוהבי שרידים, והשרידים אשר ה' קורא.

ואורח צדיקים כאור נוגה

המנוח הזה שזכינו להכיר אותו מלפני יותר מיובל שנים, כבר אז ניכר עליו שהוא שריד ולא במובן הגשמי אלא במובן הרוחני, **באש קודש**, בתשוקה אדירה, להגיע לתורה ויראת שמים ולכל המדרגות, בעודו בחור צעיר. זה נקרא שריד!

ונתת לעבדך לב שומע

כתוב בתחילת מלכים: "בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלוקים שאל מה אתן לך" יש שם אריכות דברים בפסוקים – אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול וגוי, ובסופו שלמה ענה מה הוא מבקש: "ואנוכי נער קטן לא אדע צאת ובוא וגוי. ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע".

הוא אינו מבקש שום דבר, לא עושר ולא כבוד, אלא ונתת לעבדך לב שומע. זה עיקר התשוקה שלו, להבין בין טוב לרע. והקב"ה השיב לו: "הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך לב חכם ונבון וגוי".

בוודאי שזה בדרגות של שלמה, אנו לא מדברים חלילה על השוואות, אבל כל אחד לפי מצבו שלו.

מנערותו היה ר' יצחק שלמה, בזמן שהיה "ואנוכי נער קטן לא אדע צאת ובוא". מה הוא ביקש? רק דבר אחד: לב שומע! להבין בין טוב לרע!

מי שהכיר את רבי יצחק שלמה מנערותו, זכינו, זכרנו ימים מקדם, שהיה מהקבוצה הראשונה בישיבת מיר, ממש כמעט מעשרה ראשונים. **ראינו פה דוגמא של בן-אדם צעיר שכל התשוקה שלו, וכל הברע"ן שלו וכל השאיפה שלו באש קודש, מה הוא ביקש? צעק לבו, לא חיפש שום דבר, אני רוצה "לב שומע"!**

בעודו בחור, היה מגיע לשכונת שערי חסד להתפלל כוותיקין. ונדבק שם באוירה הקדושה של השכונה מלפני יובל שנים, והוא אמר – רבש"ע אני

וארז צדיקים כאור ענה

רצה לבנות פה את ביתי, להדבק במדותיהם הטובות של קדושת ירושלים. של הישוב הישן בדוקא, מפני שכאן זה מקום שלא מחפשים לא עושר ולא כבוד. כאן אוכל לבנות את עצמי, לא עושר ולא כבוד ולא שום דבר, רק לב שומע.

וזה לא היה כ"כ פשוט, היה צריך להתאמץ בדבר. אבל עם כל גבורת הנפש, עם כל רצונו, עם תפילות ובקשות, עם שאיפה קדושה, רצה לבנות בית נאמן בישראל, בצניעות, בקדושה ובטהרה, לא בעושר ולא בכבוד, אלא שאוכל לבנות פה בית ולהתעלות.

זו היתה שאיפתו מנערותו. ומנערותו ועד זקנותו המשיך בזה – "לב שומע להבין בין טוב ורע"!

הוא זכה לבנות את עצמו. הקב"ה נתן לו את זה. כמו שהקב"ה אמר לשלמה אם זה הדבר שאתה מבקש, אתן לך פי כמה וכמה. הוא נתן לו לב שומע, להבין בין טוב לרע, ולבנות בית נאמן בישראל עם צאצאים, דורות ישרים גדולי ומרביצי תורה. כי זה היתה השאיפה שלו בחיים, מתוך מסירות נפש.

זכה לאכסניה חשובה מאד אצל דודו הד"ר לוי ז"ל, שזכה גם הוא לדורות ישרים, לומדי ומרביצי תורה. אבל השאיפה שלו היתה להתעלות יותר ויותר במדרגות רמות ונשגבות.

זהו אחד המדרגות של "השרידים אשר ה' קורא". כמה אנשים יש כאלו! כמה אפשרויות שהיו לו ועמדו בפניו, אבל הוא בחר: לב שומע להבין בין טוב לרע.

"והלך ישר כמו שעשהו אלוקים"

כידוע, ספר "מסילת ישרים" מיוסד על הברייתא של ר' פנחס בן יאיר: זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות לידי נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענווה, יראת חטא, קדושה, רוח הקודש.

ואורח צדיקים כאור נוגה

לכאורה יש פה שאלה, ספר כזה שמגיע דרגה אחר דרגה עד רוח הקודש, האם זה מסילת 'ישרים'? זה מסילה העולה עד בית קל, המגיעה עד רוח"ק. היה מתאים יותר לקרוא את שם הספר: 'מסילת החסידים', 'מסילת הפרושים', 'מסילת הקדושים'. מדוע מסילת ישרים?

אלא הפשט הוא: הישרות – זהו השער שע"י זה מגיעים לכל הדרגות. המסילה – היא מסילת ישרים. האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. אם בן אדם ילך ישר כמו שעשהו אלוקים, הוא יגיע לכל המדרגות הנעלות ביותר עד קדושה ועד רוח הקודש!

אח"כ ראיתי שבאמת העירו ע"כ, הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל בתחילת ביאורו "עיונים" על מס"י עמד על הדבר וכך ביאר, וציין את הגמ' למה נקרא ספר הישר שהוא ספר של ישרים, והם האבות הקדושים שנקראו ישרים וכו'. והאדם צריך לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, וכן כמ"ש "האלוקים עשה את האדם ישר".

כמדומני, שאפשר להרגיש את ההרגשה הזו גם בדברי הרמב"ם. בדבריו בסוף הלכות שמיטה ויובל, כשכותב על שבט לוי יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל לכן לא זכו לנחלה בארץ ישראל כי הם חלק ה' וכו'.

והרמב"ם מסיים: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' **והלך ישר כמו שעשהו האלקים**, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, **הרי זה נתקדש קדש קדשים** וכו'".

רואים פה את הנקודה הזו, הרמב"ם מגיע ל"נתקדש קודש קדשים" ומתחיל ב"הלך ישר כמו שעשהו אלוקים".

ורואים אנו בפסוק: "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", שה"ישרי לב" זהו מדרגה גדולה יותר מצדיק. וזוהי השמחה האמיתית. האדם

ואורח צדיקים כאור עוגה

שמתחלת ברייתו נברא ישר – זוהי השמחה! וכמו שאנו אומרים בברכת "שמח תשמח": "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". השמחה הגדולה של האדם יציר כפיו של הקב"ה, זה בצורה שעשהו ה' – "האלוקים עשה את האדם ישר". הדברים המפריעים לשמחה, אלו הם הקנאה, התאוה והכבוד וכל חשבונות הרבים שביקשו בני אדם. אבל כאשר בן אדם עוזב את חשבונות הרבים שביקשו בני אדם, והולך ישר כמו שעשהו אלוהים, הרי-זה השמחה הכי גדולה. אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה! שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם – האדם נברא ישר!

המנוח הגדול הזה, ממש הגאון וצדיק, מנעוריו ועד זקנותו היה ישר כמו שעשהו אלוהים, התחיל בישר ונתקדש קודש קדשים!

אתן דוגמא אחת, ולא אכנס לפרטים, אבל זוהי דוגמא המלמדת הרבה. אני יודע איזה עובדה באדם אחד שהציעו לו שידוך עם אחד מיוצאי חלציו של רבי יצחק שלמה, והאדם ההוא הלך אליו – אל רבי יצחק שלמה – לדון אותו אם זה מתאים או לא. ניגש אליו מישהו ושאל אותו: איך אתה עושה כזה דבר??? הרי מדובר באחד מיוצאי חלציו, דבר שכזה עושים תמיד על ידי מתווך ואתה הולך אליו בעצמו ומדבר איתו ומניח על השולחן הכל?!

אז הוא ענה: **אני יודע למי אני הולך!** לר' יצחק שלמה אפשר ללכת ולדבר איתו, גם אם מדובר ביוצאי חלציו, **הוא ישר כמו שעשהו אלוהים!**

וכמו שבשעה שהיה נכנס אדם לרבי יצחק שלמה לקנות פרשיות של תפילין, היה מדבר איתו כל הפרטים בפשטות ובישרות, כך גם כאן! דיבר ודן בפשטות וביושר את כל הפרטים שצריך.

שמעתי פעם משל על כך מאבא שלי ז"ל. גם אצלו היה פעם סיפור דומה ונהג כך למעשה.

ואורה צדיקים כאור נגה

סבי רבי נטע וייס זצ"ל, שהיה נקרא "ר' נטע מגיד", היה מגיד כאן בירושלים לפני מלחמת העולם הראשונה, הוא הספיד את רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל כשהיה בן עשרים וחמש שנים ב"חורבת רבי יהודה החסיד". הוא נפטר לצערנו בגיל ארבעים וכמה, לא זכינו להכיר אותו. והוא השאיר משפחה ואבי ז"ל היה צריך לעשות את השידוכים. וכשהציעו פעם לאחות אמי שידוך, הלך אבי לשאול את אבי המדובר אם זה מתאים או לא, במדות, יראת שמים וכו'. כשאבי סיפר לי את הסיפור, שאלתי גם אני: איך אתה עושה דבר כזה ללכת לאבא של החתן, והוא ענה לי אותו דבר: אני יודע אצל מי הלכתי. גם כאן הצד השני היה גאון וצדיק, שם מפורסם, אינני רוצה להגיד שמות.

למה אנשים לא עושים ולא נוהגים כך? מכיוון שחסר בבחינת "ישר". יש חשבונות הרבים שביקשו בני אדם, אבל לא-כן כאשר בן אדם הוא ישר כמו שעשהו אלוקים.

ואז אבי המשיל משל על הדבר: הגיע פעם סיטונאי – המוכר סחורה בכמות, לאחת מן החנויות ואמר למוכר שרוצה למכור לו סחורה זו וזו. שאל אותו המוכר: וכמה זה עולה? השיב הסיטונאי ונקב בסכום מסויים. אמר לו המוכר, לא, זה מדי יקר. לא חסרה לי כרגע סחורה, אבל אם תתן לי יותר בזול אני אקנה. והסיטונאי מתנגד. הוא טוען: יש לי קונים נוספים, אם תשלם את המחיר היקר, אמכור לך ולא לאחרים.

כך התמקחו ביניהם, הוא טוען יש לי סחורה ואינני זקוק, וחברו טוען יש לי קונים אחרים מלבדך. עד שהתפשרו ביניהם על המחיר.

שניהם לא דיברו אמת. המצב האמיתי היה הפוך אצל שניהם. למוכר לא היתה עוד סחורה ולסיטונאי לא היו עוד קונים. אלא שהם רצו להגיע לפשרה. את אותה פשרה יכלו לעשות ג"כ במדת האמת. הסיטונאי, אם יודע שמדבר עם בן אדם של אמת, היה אומר לו – אין לי למי למכור אבל גם אתה אין לך סחורה, בא ונתפשר. שנינו מוכרחים אל הדבר, אתה מוכרח לקנות ואני מוכרח למכור.

וארע צדיקים כאר נעה

זהו הדבר שחסר אצלינו – הישרות! הפשטות! ולכן עושים את כל השטיקלא'ך האלה.

רבי יצחק שלמה בנה את עצמו להיות ישר כמו שעשהו אלוקים! מנערותו ועד זקנותו השתדל להיות ישר כמו שעשהו אלוקים ולעזוב את חשבונות הרבים שבקשו בני אדם. וע"י זה הגיע להתקדש קודש קדשים! הוא נכנס בשער הזה של 'ישר' והגיע עד הדרגות הכי גבוהות.

דבקות בתורה

כתוב בפסוק בשיר השירים: "לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים נשכימה לכרמים נראה אם פרחא הגפן פתח הסמדר הנצו הרימונים שם אתן את דודי לך".

אומרת הגמ' בעירובין (כא ע"ב): אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה וכו' 'נצא השדה' – 'בא ואראך תלמידי חכמים שעוסקים בתורה מתוך הדחק'. השדה – מפרש רש"י שזה עובדי אדמה המתפרנסים בדחק, ובכל זאת עוסקים בתורה מתוך הדחק. "נשכימה לכרמים" – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. 'נראה אם פרחא הגפן' – אלו בעלי מקרא. 'פתח הסמדר' – אלו בעלי משנה. 'הנצו הרימונים' – אלו בעלי גמרא. 'שם אתן את דודי לך' – הראך כבודי וגודלי שבח בני ובנותי".

רבי יצחק שלמה קיים 'לך דודי נצא השדה' – נהנה מיגיע כפיו, והגיע למדרגה של 'נצא השדה ונשכימה לכרמים'. ועסק בתורה מתוך הדחק. ובאותה תקופה שהיה סופר ונהנה מיגיע כפיו, למד לא פחות מאלו שיושבים ג' סדרים בישיבה.

ונתקיים בו: 'פרחא הגפן', 'פתח הסמדר', 'הנצו הרימונים' – לא הניח מלהגיע ולקנות את כל החלקים: מקרא, משנה, גמרא. וזכה גם: 'שם אתן את דודי לך' – בוא ואראך כבודי וגודלי, שבח בני ובנותי. זכה לבנים גדולי תורה ומרביצי תורה.

ואורח צדיקים כאור נגה

השבת אבידה... להקב"ה!

"הנך יפה רעיתי הנך יפה עינך יונים" – המדרש בשיר השירים מפרש את הכפילות – "הנך יפה". ישנם הרבה פרטים במדרש שם, אבל מבין הדברים אומר המדרש: הנך יפה – במצוות. הנך יפה – בגמילות חסדים. יש דרגות רבות בגמילות חסדים. כשמלווים לבן אדם כסף זהו בוודאי גמילות חסדים. השבת אבידה זה ג"כ וודאי גמילות חסדים. אבל מהי הגמילות חסדים הגדולה ביותר, זהו כשמקיימים השבת אבידה בנפש. כמה השבת אבידה בנפש לבורא עולם הוא קיים. להשיב את הנפשות האבודות אל הקב"ה. כמה אנשים זוכים לזה??

ואיך זכה לכך?

משום שכשבן אדם מדבר במדת האמת,

בעומק האמת!

בעומק היושר!

הוא יכול להיות המשפיע הכי גדול!!!

"הנך יפה – בתפילה"

המדרש ממשיך: "הנך יפה – בתפילה". מי שראה את התפילה שלו עוד מימי בחרותו, ראה מהו הנך יפה בתפילה.

זכיתי גם-כן במשך כמה שנים לראות את התפילה שלו, בעת שהיה מגיע להתפלל בבית הכנסת "בתי ברוידא", איזה יופי בתפילה שהיו רואים אצלו...

ואזרח צדיקים כאור נוגה

וכך גם "הנך יפה – בקריאת שמע" כמו שהמדרש ממשיך שם. יופי של קבלת עול מלכות שמים.

"הנך יפה – בתפילין"

מוסיף המדרש: "הנך יפה – בתפילין". בתפילין יש יופי, ולא רק יופי של תפילין מהודרות, בוודאי שזה כלול, אך יש יופי - הכוונה והמטרה של התפילין.

וכמו שמובא בנוסח של "הנני מכווין": "וציוונו להניח על היד לזכרון זרוע נטויה ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו ית"ש. ועל הראש נגד המח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכחתי יהיו משועבדים לעבודתו ית"ש" וזה זהה למה שכתוב בשו"ע (או"ח סי' כה ד) יכוון בהנחתם וכו' [רבי זונדל קרויזר העיר לי שבלשון השו"ע לא כתוב את הנקודה של 'לזכרון זרוע נטויה']

בוודאי, אנשים לובשים תפילין, נותנים נשיקה לתפילין-של-יד, נשיקה לתפילין-של-ראש... אבל מה זה תפילין? לשעבד לבנו ומחשבותינו לעבודתו ית"ש! זה הכוונה של תפילין וזה היה התפילין של רבי יצחק שלמה.

לא רק שהלך עם תפילין כל היום – אלא הלך עם הפנימיות של התפילין, לשעבד את חושי וכוחותי לעבוד את הבורא ית"ש. מי מניח תפילין כאלה? שכל רמ"ח איברים יהיו משועבדים לעבודתו ית"ש. בוודאי יש מצוות עשה כל רגע, אבל התשוקה שלו בכוונת התפילין היה מנערותו ועד זקנותו.

"למען תלמד ליראה את ה' כל הימים"

ואנדרה צ'דיקים כאור נגה

כתוב בתורה: "למען תלמד ליראה את ה' כל הימים". בפשטות, 'כל הימים' הולך על היראה. וחשבתי, הרי כל מצווה צריכים לקיימה כל הימים, ומדוע דווקא כאן נאמר 'כל הימים'? ושמעתי פשט בזה, "למען תלמד ליראה את ה' כל הימים" – ש"כל הימים" אתה צריך להיות "למען תלמד". יראת שמים זה לא דבר שמכניסים את זה בפעם אחת ודי. לא עוברים פעם אחת קורס להיות ירא שמים ובסוף הקורס מקבל תעודה – "ירא שמים". אלא כל הימים צריך ללמוד וללמוד ליראה את ה' אלוקיך.

וזה היה רבי יצחק שלמה. כל הימים היה בבחינת "למען תלמד"! כמה כאלו יש לרבש"ע"? זה מהשרידים אשר ה' קורא!!

ודאי קשה להתנחם כאשר אבדנו אבידה כזו. אבל טיפת נוחם, אם לא בשבילנו אז בשביל המנוח הגדול, נצטט מה שאומר "נפש החיים" בשער ד' פרק כ"א, כשמדבר על מדרגתם של עמלי התורה ועל גדולת הצדיקים במיתתם יותר מבחייהם, הוא מביא מ"תנא דבי אליהו", זה דבר שא"א לומר בפה וצריך לצטט את הלשון כי זה גבוה מעל גבוה:

"ובתד"א סא"ר פ"ד אמר: 'ושמא תאמר הואיל ונכנס משה לבית עולמו, שמא בטל ממנו אותו הכתר של מאור פנים, ת"ל: ולא קם נביא כו', פנים אל פנים. מה אור פנים שלמעלה קיים לעולם ולעולמי עולמים, כך מאור פניו של משה נכנס עמו לבית עולמו כו'. ולא משה בלבד, אלא כל תלמיד חכם שעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו ומת, באמת לא מת, אלא הוא עדיין בחיים לעולם ולעולמי עולמים. שנאמר: והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. מקיש הת"ח הצדיק אל אלקים מה אלקים יהא שמו הגדול מבורך חי וקים כו' כך ת"ח שעסק בתורה כל ימיו ומת הרי הוא בחיים ועדיין לא מת והוא חי לעולם כו' והיכן הוא נשמתו תחת כסא הכבוד" ע"כ.

וארע צדיקים כארע נעג

נורא! בוודאי בשביל הנפטר, זהו מדרגה עצומה. הת"ח הצדיק, שעסק בתורה כל ימיו הרי הוא בחיים ולא מת, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וכו'.

אבל בשבילנו זו אבידה. שאין לנו האפשרות לראות את הדגם הזה, שאיננו יכולים ללמוד תורה ויראת שמים ממנו, עם הברען, עם ישירות, עם כל המדות הגבוהות. מוסר חי ודגם חי – זה אבדנו. אבל בשבילו זוהי המדריגה הגבוהה של – נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלוקיך.

ומצינו גם בחז"ל שכל מי שמניח בן כמותו ה"ז לא מת, ב"ה שהניח דורות ישרים שדבקים במדותיו, דבקים בדרכיו, להקים עולה של תורה ויראת שמים וקיום המצוות בישרות – ישר כמו שעשהו אלוקים. הכל שקול ומדוד. זה טיפת הנוחם שלנו.

ההספד שלנו זה "ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה", אבל בתחילת התפילה הזו אנו מבקשים: "נחם ה' את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים". ונזכה באמת מהרה שהקב"ה ינחם את אבלי ציון וירושלים בקרוב בימנו אמן.

הרה"ג רבי יום טוב זילברמן שליט"א

הורני ה' דרכך אהלך באמיתך

הנביא אומר: "ביום ההוא יגדל המספד בירושלים". יבוא יום שיספדו בירושלים, ולא רק יספדו, אלא יגדל המספד. מתי? ביום ההוא...
יבוא יום שיהיה בירושלים מספד גדול...

את מי ירושלים צריכה להספיד???

על מי ירושלים צריכה לבכות???

ירושלים עיר הקודש – מי שבכה עליך את צריכה לבכות עליו!!!

איוב אומר: "קמתי בקהל ואשווע".

כשאדם יש לו צרות, הוא פונה לאנשים בסביבתו שיעזרוהו. כשהצרות גוברות עליו יותר, הוא פונה למעגל יותר רחב שיעזרו לו.

אבל יש מצב שהצרות הם כל-כך גדולות, עד שהאדם קם באמצע בית הכנסת ומתחיל לזעוק ולבכות: גיוואלד! תצילו אותי!

זהו – "קמתי בקהל ואשווע".

מעשה שהיה פה בירושלים, בליל ש"ק, יהודי אחד שיושב פה עשה חנוכת הבית. זה היה לפני כמה חודשים כשדיברו על מסירת ירושלים בידי ישמעאל.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

אבא קם באמצע חנוכת הבית והתחיל לבכות...

מדוע הוא בוכה? מה עשו לו? זה שבת היום, יש כאן חנוכת הבית, שמח פה. על מה יש לבכות?

הוא התחיל לבכות... **לבכות על ירושלים**... אתם לא יודעים, הולכים לקחת את עיר האלוקים – ירושלים עיר הקודש אשר בחר בה ה' לשם שמו עליה – לכו ונמכרנה לישמעאלים...

מי בוכה כך על ירושלים? מי בוכה כך אפילו בסתר?

ומי מוכן להתבזות ולבכות בגלוי???

מי מקיים בעצמו את הפסוק **"קמתי בקהל ואשוע"**? הוא שיווע בתוך הקהל!! הוא לא התבייש!!

למה הוא לא התבייש לבכות בפני כל הקהל?

כי זה כאב לו בכאב רב!

"כי מי יחמול עליך ירושלים ומי ינוד לך ומי יסור לשאול לשלום לך".

על ירושלים צריך לחמול.

מי חמל על ירושלים? מי סר לשאול לשלום לה?

"שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך".

הוא לא רק שאל בשלום ירושלים, הוא בא לכאן ברגע קשה, בזמן מתוח, בשעה שהרבה תושבים פה ברובע היהודי חשבו לעזוב, להימלט, התחיל אינתיפאדה.

ואז הוא קם ודחף – לכו לירושלים! תבנו את ירושלים! תעמידו תורה בירושלים!

הרגע הקשה זהו רגע המבחן. והוא בא ברגע הקשה. "ואח לצרה יולד". ביום צרה הוא נולד פה. כמו אח, כמו אבא. כשהאויבים התחילו לתקוף את ירושלים אז הוא התייצב. אדם שרצה לעזוב את העיר העתיקה,

ואורח צדיקים כאור נגה

תיכף באו שלשה אברכים – אני שוכר מיד את הדירה שלך. אותו איש עושה כבר חשבון, אם אנשים חושבים שירושלים זה מקום טוב אז אני לא הולך. בזכותו התחזקה ירושלים עיר הקודש.

הוא ראה את זה באור גדול, באור מאיר, את מעלת וחשיבות קדושת ירושלים עיה"ק. כל ימי חייו ציפה וחיכה מתי יתקיים: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה'". זו היתה כל שאיפתו! הוא רצה שכבר יתרבה כבוד שמים. "יגדל ה' מעל גבול ישראל". וכל-כך כאב לו על מי שממעט מכבוד שמים, כל-כך כאב לו את הכאב של עם הקודש ושל ארץ הקודש ושל ירושלים עיה"ק.

ה' מי יגור באהלך

אני רוצה לומר לכם. ביום קשה לנו, ביום האחרון של אמא ז"ל, מחלתה הלכה וגברה, מיום ליום הכוחות עזבו אותה, היא הרגישה שקרוב קיצה. יום יום היתה אומרת וידוי לא לצאת מהעולם בלא תשובה.

הגיע היום האחרון, לפנות בוקר היא אומרת לאחי שהיה עמה: לך תקרא לאבא. אני יודעת שתמיד הוא מתפלל ותיקין, אבל אני מבקשת שתקרא לו, אני מרגישה שהכוחות שלי עוזבים אותי, עכשיו אני עוד בדעה צלולה, מי יודע מה יהיה אחרי ותיקין, תגיד לאבא שיבוא לכאן.

אבא הגיע מיד ונכנס אליה לחדר, הם סגרו את החדר ודיברו שעה וחצי. הוא סיפר לאחד האחים, אמא אמרה לו אני עכשיו הולכת לעזוב את העולם, מה אני לעולם הבא? האם יהיה לי חלק לעוה"ב או לא?

אבא אמר, פתחתי לה ספר תהילים, פרק ט"ו, אמרתי לה – בואי ונראה מה כתוב כאן: "מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך, מי ישכון בהר קדשך,

ואורח צדיקים כאור נוגה

הולך תמים, ופועל צדק, ודובר אמת בלבבו, לא רגל על לשונו, לא עשהו לרעהו רעה, וחרפה לא נשא על קרובו וגו'".

הוא שאל אותה, היזכרי האם עשית פעם למישהו רעה? היא עברה על כל אורך ימיה, אני לא זוכרת שעשיתי רעה למישהו. אולי איזה פעם אחת שהיה לי איזה עסק עם שכנה ואולי עם עוד שכנה. אמר לה אבא בואי נשלח מהר לבקש מהם סליחה. איזה מעשה רחוק מתי-שהוא... מי יודע בכלל איזה מעשה... וחוף מזה אני לא זוכרת שעשיתי רעה למישהו. וכך פירט את כל הנאמר בפרק הזה, ששם כתוב התנאים שזוכים לגור באוהל ה', בעולם הבא.

אמר לה אבא, אם את חושבת שלא עשית רעה לאף אחד, אם התאמצת לקיים את הנאמר שם, את לא צריכה להיות מודאגת מללכת לעוה"ב! וכך הם דברו שעה וחצי.

איזה חיים טובים, אלו חיים מאושרים הם חיו ביחד, איזו אהבה, איזו אחווה, איזו נשיאה ביחד בעול המשפחה. החיים לא היו קלים, כסף – לא היה, צער גידול בנים – היה, הדירה היתה קטנה, החיים לא היו קלים.

אבל החיים היו מאושרים!

הולך תמים

את אותו הפרק שאמר לאמא קודם פטירתה, עכשיו, לפני כמה שבתות, הדרשה האחרונה שאמר בצבור, היה בעניין הפרק הזה. זה היה שוב בחנוכת הבית של נכדה שלו. אפילו שלא ידענו והוא עצמו לא ידע ע"כ שהוא חולה, אבל הרגיש שהדיבור קשה לו והוא בא במסייג ודיבר בארוכה לפני הציבור. הוא ביאר את הפרק הזה – "מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך" הוא שאל איפה זה האהל של הקב"ה.

ואנרח צדיקים כאור נגה

נזדמן לו להגיד את הדבר האחרון הזה בציבור – ה' מי יגור באהלך. עכשיו הוא כבר גר באוהל של הקב"ה. "מי ישכון בהר קדשך", הוא כבר לא שוכן פה הוא עלה להר הקודש בירושלים של מעלה...

הוא ישב זמן רב וביאר את כל המזמור, אני לא יכול לומר כעת מה שדרש במשך שעה שלימה בפרטות, את כל הי"א דברים שבא דוד והעמידן על אחת עשרה. וביאר כוונת כל דבר ודבר. אך מי שהיה שם ראה – האדם הזה אינו עומד בדרגה פשוטה, אלא בדרגה עילאית, כמו שהסביר שם מה זה "הולך תמים".

הולך תמים!

אנחנו יכולים עכשיו לבוא ולומר על החיים שלו – מה היו כל חייו? "הולך תמים"!!

כשהיה בחור רצה להיות תמים, שלם לפני ה'. סיפר לנו פעם ששנתיים ימים הלך משיבת מיר לכותל המערבי והוא התפלל והתחנן להקב"ה.

מה הוא התפלל? מה הוא התחנן? מה הוא ביקש?

"הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה את שמך".

עד החתונה הוא אמר יותר מאלף פעמים את התהילים. הוא ביקש: רבש"ע אני רוצה להיות 'הולך תמים'.

והיה הולך אצל כל החכמים. לא היה חכם שגר בירושלים או מחוץ לירושלים שלא היה הלך אצלו. ללמוד מדרכיו, לשמוע, לחפש ולבקש. היה מקורב לכל החכמים, ולא רק הם, אלא הלך וקיים וקנה לך חבר, ומי הם החברים, אלו התלמידי חכמים, זקני ונקיי הדעת שבירושלים. בהם דבק, אותם הוא בחר כחברים, בהם קיים חבר אני לכל אשר יראוך.

ואורח צדיקים כאור נוגה

אמר החכם, אם אתה רוצה לדעת מיהו האדם, תסתכל מי הם החברים שלו. אם אומר את שמותם לא אגמור את הרשימה, רק אקח כמה דוגמאות.

כשהיה בחור, היה גר בקרית שמואל והיה בא משם עד שערי חסד להתפלל כל יום ותיקין, כל היהודים שהתפללו שם ותיקין הם היו באמת "ותיקין"! הם היו החברים שלו.

היה שם יהודי אחד תלמיד חכם גדול, רבי חיים טודרס הרשער זצ"ל, הוא היה נקרא הצדיק של ירושלים. יהודי שהלך כל היום בתפילין, ידע את כל המשנה ברורה בע"פ, כל דבר ידע הלכה למעשה. כל מי שהיה צריך הלכה למעשה ידע שהולך אליו. ר' חיים טודרס זה סמל של נקיי הדעת שבירושלים. הם היו שני חברים, כמו שני בחורים, אפי' שיכל להיות אבא שלו. במשך שנים הם היו קשורים יחד, אני זוכר עוד עד כמה הרבה הם היו ביחד.

היה שם יהודי שנולד בשנת כת"ר, קראו לו רבי מרדכי לייב הכהן קמינצקי זצ"ל. זכה לאריכות ימים (נפטר בשנת תשט"ז) אני עוד זוכר אותו. למה הוא זכה לאריכות ימים, פעם הוא פגש את החפץ חיים זצ"ל, והח"ח אמר לו – יש יהודי בשם מרדכי קמינצקי מהעיר שלך שקנה אצלי ספרים ועדיין לא שילם, מה יהיה עבר הזמן. אמר לו ר' מרדכי לייב אולי זו טעות, אני איני חייב. בסוף הח"ח מצא שבאמת זו היתה טעות, מדובר ביהודי אחר שדומה בשמו. הח"ח התחיל לפחד, הוא אמר חושד בכשרים מצוה לברכו, מיד הח"ח בירך אותו. קודם ברכו בברכת כהנים ואח"כ ברכו באריכות ימים. היה בפטירתו בן תשעים ושש שנים. הוא היה ת"ח ושקדן גדול ומלא ביראת ה'. בתחילה, כשהתגורר בבתי ברוידא הג"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל הורה לש"ץ תמיד להמתין עליו בק"ש ובחזרת הש"ץ.

אח"כ, כשגר בשערי חסד, התפלל שם במנין הותיקין, ואבא היה נער צעיר, אבל הם היו חברים כאלו... כל בוקר אחרי התפילה היו הולכים

ואורח צדיקים כאור נוגה

יחדיו כמו צמד-חמד. אבא ינק ממנו וקיבל ממנו סיפורים רבים מדורות הקודמים, את ה"ברען" על הגאון הוא הצית בו, הוא סיפר לו סיפורים רבים, הוא אמר לו: דע לך דו ביסט איונגער בחור, אבל אני נער הייתי גם זקנתי וזאת ידעתי מלפנים שהגאון מווילנא הוא ראש חכמי ישראל, ודע, שבלויטא וברוסיה ידעו הכל, מיהו עמוד התורה? מיהו עמוד האמת? זהו רבינו הגר"א!

היה את הגה"צ ר' הערש קרויזר – אביו של הג"ר זונדל קרויזר שליט"א. מיקירי קרתא דשופריא! אבא והוא היו חברים, היה יכול להיות סבא שלו, אבל היה ביניהם קרבה רבה כמו שני ידידים.

ועוד כהנה וכהנה, אפשר להאריך ולהרחיב רבות.

אם ראה מי שהוא ירא שמים באמת, הוא דבק בו, חבר אני לכל אשר יראוך. לא משנה אם הוא בן גילו או לאו, איתו הוא חבר.

גם עכשיו בזקנותו, אם ראה אפילו ילד שהוא יר"ש, היה מחבב אותו, מקרב אותו. ואפילו אנשים רחוקים שעדיין אינם מקיימים מצוות, אם ראה בהם נכונות ליראת שמים, להיות 'הולך תמים', קירב אותם ולימדם והיה עמהם כחבר.

כך התחיל את הדרך שלו בבקשת התורה, בבקשת האמת.

אחר-כך הקב"ה הזמין לו חבר נאמן, הג"ר שמואל דביר זצ"ל. אנשים שהכירם אמרו לנו: לא ראינו ידידות כזו מעולם – כמו הידידות של אביכם עם חברו ר' שמואל דביר, שני אנשים נאמנים, שני אנשים יראי השם, שני אנשים מבקשי אמת.

הם היו דורשי ה' בכל ליבם ובכל נפשם ובכל מאודם. הם ביקשו להיות 'הולך תמים', ופחדו, מי יודע, יבוא היום ונצא מהעולם ויגידו לנו בשמים: טעית בדרך. לא זו הדרך ולא זו העיר. הכאב הכי גדול שיכול להיות בעולם, זה כשאדם משתדל לעשות מעשים טובים, אבל אם

ואורה צדיקים כאור נוגה

מסתכלים באמת בתורה רואים שהמעשה הוא לא נכון, כמו שאמר הכוזרי למלך כוזר: כוונתך רצויה אבל מעשיך אינם רצויים.

לא חסכו עמל ולא חסכו טרחה, עמלו ונתייגעו בכל מאודם לדעת דרך ה'.

ונתקיים בהם כפי שכתוב בפסוק: "לא ימנע טוב להולכים בתמים" והקב"ה לא מנע את הטוב מבעליו.

מה הפרוש "לא תמנע טוב מבעליו", מי הוא הבעלים של הטוב?

מי שטרח על הטוב להשיגו, מי שחיפש את הטוב, מגיע לו באמת לקבל זאת, הוא בעל הטוב.

וכשהתברר להם מהו דרך ה' לאמיתה, לא החזיקו את הסוד לעצמם, הם הלכו ופרסמו ואמרו: יהודים צריכים לעבוד את הקב"ה בצורה נכונה, ולא להיסחף לדברים שהם לא כתובים מפורש בש"ס, לא כתובים מפורש בשו"ע, זו לא הדרך הסלולה שקיבלנו מאבותינו!

אמרו את האמת ולא חתו מפני כל!

זה הפרוש הולך תמים.

ופועל צדק

אבא לקח את המשפט הזה: "ופועל צדק" וחקק את זה על לוח ליבו!

כל מה שעשה במשך כל ימי שנות חייו, בכל חלק, בכל תחום ובכל פעולה, היה הכל: פועל צדק! ביושר ובאמונה, בצדק ובנאמנות!

הגר"א אמר לתלמידיו שיעלו לא"י, יעלו לירושלים, אבל אם לא יקימו בירושלים "אנשי אמונה" – אנשים שנאמנים בכל דבריהם, ח"ו כל מעשיהם לריק. כי כתוב "ונקראה ירושלים עיר האמת".

ואורח צדיקים כאור נגה

"דברו אמת איש את רעהו"! בכל מעשיו הוא פחד ודאג שמא חלילה יהיה בזה שמץ שאינו תואם מלהיות "אנשי אמנה".

ובאמת כל מעשיו היה באמונה! מילה שלא היתה מילה ולא היה מוכן לשנות בדיבור בעד כל הון. היה אומר שבן אדם שמוכן לשקר בדיבורו אפילו בעד מיליונים, אין לו גדר אדם. גדר האדם זו האמונה, זו האמת.

האמת והצדק הלכו אצלו ביחד. היה תמיד מזכיר את הכתוב בחובת הלבבות שראשית החסידות זה סידור הפרנסה. הוא דאג, מי יודע אם הפרנסה שלי תהיה "ופועל צדק", הוא רצה שהפרנסה שלו תהיה פרנסה טהורה.

באותם שנים יכל להשיג משרות מכובדות, אבל הוא לא הסתכל, והוא בדק מכל הבחינות האם זה באמת לחם כשר, הוא רצה לאכול לחם כשר – פרנסה כשרה לגמרי.

והוא בחר לו ב"מלאכת שמים", במקצוע הסת"ם, והיה מהראשונים בירושלים, אולי הראשון, שכאברך עסק במלאכת הסת"ם. הוא ראה שזו האפשרות שלו כבן תורה להתפרנס בדרך צדק ויושר. זה מקצוע שלא צריך ללכת ברחוב, לא צריך עסק עם אנשים מהרחוב. אדם יכול לשבת בביתו, להיות מרוכז בעבודת ה', להמשיך לשקוע בתורת ה', ולכתוב את תורת ה'. הוא ראה שזה המקצוע הכי זך.

דובר אמת בלבבו

"דובר אמת בלבבו" מה זה דובר אמת בלבבו, אני לא רוצה להאריך בזה הרבה כבר דיברו על-כך, אבל זהו הדבר שהיה חקוק על לוח ליבו וכל חייו עמד במבחן האמת.

אספר לכם, היה פעם יהודי שעבד במשרד הסעד והוא פעל לסדר עבור אבא תמיכה מסויימת. הוא ראה זאת כחובה לסייע ליהודי עני שבאמת

ואורח צדיקים כאור נוגה

מגיע לו, משפחה כזו גדולה, בוודאי מגיע להם לפי כל הקריטריונים תמיכה ממשלתית רחבה יותר.

ובאמת המצב הכלכלי היה דחוק מאוד, אבא היה סופר סת"ם אך אין הקומץ משביע את הארי. והוא בירר את הדבר, האם מן הדין אכן מגיע לו ליטול את התמיכה הזו, והתברר לו שאכן מגיע לו הדבר.

אותו יהודי סידר בעצמו הכל, מילא את כל הטפסים, את כל הפרטים, רק בסעיף אחד, סעיף המקצוע, לא ציין את היותו סופר סת"ם אלא את היותו בן ישיבה.

והאבא, לא היה צריך אלא לבוא ולחתום. הוא הגיע לשם, ישבה שם פקידה פשוטה שהיתה צריכה להגיש לו את הטפסים לחתימה. היא הסתכלה בהם וזה היה נראה לה מוזר, משפחה כ"כ גדולה עם הכנסה של בן ישיבה?

היא שאלה אותו: זה נכון מה שכתוב כאן?

הוא אמר: לא!

והוא לא חתם.

אחר זמן הוא פגש באותו יהודי, הוא שאל את אבא, סידרת את הענין? אבא אמר לו: לא חתמתי. וסיפר לו מה שהיה. אמר לו אותו אדם, היא לא בעלת הבית במשרד, היא פקודה זוטרה אני הבעה"ב במשרד. ואני אומר שבוודאי מגיע לך את התמיכה.

אמר לו האבא: הכל נכון, אני באמת מודה לך, זוהי באמת פרנסה להרבה שנים, אני באמת זקוק לכך, אבל אסור לשקר!

מאד קל לאדם לא לשקר אם שואלים אותו מה השעה כאשר השעה שמונה, והוא אינו משקר לומר שמונה וחמישה, כאן זה לא נסיון קשה. אבל בשעה שאדם נצרך מאד לכסף והוא יודע שהוא עלול להפסיד כסף רב, כאן הוא הנסיון, פה המבחן!

ואורח צדיקים כאור נגה

עוד סיפור אחד אני צריך לספר, כמה שהיה חדור לאמת. הוא ידע לכתוב כתב סת"ם נוסח חב"ד, בצורה מקורית מאד. כי בכל תחום הכתיבה הוא השתפר והתייעל מאד, ובכלל זה למד מפי זקנים איך לכתוב את הכתב המיוחד הזה.

היה לו אח באמריקה, ושמע שאחיו בירושלים יודע לכתוב את כתב חב"ד המקורי, שאין עוד מי שיודע לכתוב זאת כמוהו. הוא ביקש שישלח לו פרשיות כאלו. ונכנס עם זה לרבי מחב"ד לפני שלושים-ארבעים שנה ואמר לו: רבי, מצאתי סופר שיודע לכתוב כתב חב"ד באופן המקורי ביותר. הרבי ראה את זה ואמר: זה הכתב שאני מעונין, לך תשיג לי כתב כזה. אמר לו הדוד, אבל הסופר לא נמנה על חוג שלכם, הוא נמנה על חוג ליטאי. אמר לו הרבי מה אפשר לעשות, אבל אני רוצה כזה כתב, אני אבקש ממנו ארבעה תנאים, אם הוא יעמוד בזה, לא אכפת לי אפילו אם איננו מאנשים שלנו. דבר ראשון שילך כל יום למקוה, דבר שני ושלישי איני זוכר, דבר רביעי: שלא ידבר נגד שיטת חב"ד.

צלצל אליו אחיו מאמריקה ואמר לו: הייתי אצל הרבי מחב"ד והוא רוצה לקנות ממך זוג פרשיות.

ותדע לך! אם הרבי קונה ממך, אתה נחלץ מהעוני ומסודר בפרנסה בשפע כל החיים שלך. כי אם הרבי קנה אז כל החסידים קונים אצלך, ובאיזה מחיר שתבקש. ואמר לו את ארבעת התנאים.

וזה היה זמן לחוץ בממון עד מאד.

הוא חשב על-כך ולא ענה במהירות. ואמר לאחיו תגיד לרבי כך: שלשת התנאים הראשונים אני מוכן לקבל, אבל התנאי הרביעי, והיה אם אני אהיה משוכנע שזו דרך ה' באמת אני באמת לא אדבר, אבל אם אני לא

ואורח צדיקים כאור נוגה

אשתכנע שזו דרך ה', ולא אראה שזהו באמת רצון ה', אז אני אגיד מה שאני חושב. אני לא אכזב ולא אשקר בגלל טובת הנאה של ממון.

והרבי לא הזמין.

חזר אליו אחיו ואמר לו: לא ראיתי אדם מבעט ביסורין כמוך! פרנסה לכל החיים מזומנת לך ואתה – "כי על זה בחרת מעוני".

הוא בחר בעוני ולא בחר לכזב את דברי אלוקים חיים!

הוא אמר: את האמת צריך להגיד ולא להסתיר. ולא זאת, אלא שחש חובת שליחות, היות וטרח ועמל בכל מאודו לברר דרך ה', וידע שדרך ה' זו לא נחלתו הפרטית, אלא זהו חובה לפרסם את אמיתות דרך ה' לרבים.

"כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה'".
לכל אחד יש 'בניו' ויש 'ביתו'. 'בניו' אלו הבנים, 'ביתו' – זהו סביבתו והאנשים ההולכים עמו.

יש כאלו שביתו זה מעט אנשים הקרובים איתו, עליהם דאגתו. יש שזה רחב יותר, הוא דואג לאנשי שכונתו או עירו.

מי היה 'ביתו' של אבא? הוא ראה את כל כלל ישראל כבית שלו, היה כואב את הכאב של עם ישראל. הוא לא היה אדם שחי את החיים הפרטיים שלו, הוא חי את החיים הכלליים. בכל מקום, יהיה היכן שיהיה, אם ידע שיש דבר שאינו כשורה על פי התורה, היה כואב לו הדבר עד מאד.

כך זה היה בנושאים רבים. הוא חי את חייו בעבור כל כלל ישראל. כאבו הפרטי היה הכאב של כל עם ישראל.

ואנרח צדיקים כאור נגה

אם אבוא לפרט כרוכלא מה שאבא פעל בימי חייו יכלה הזמן, יקח שבעים שנות חיים להגיד זאת. אתעכב רק על דברי התנא באבות: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

על התורה

תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים. אבל יחיד עשי לך ומספד תמרורים.

מה זה 'אבל יחיד'?

בן-אדם שאבד לו ח"ו בן יחיד – זהו האבל הכי גדול. כשיש לו עוד כמה בנים, יש גם אבל גדול, אבל אינו דומה כאשר בן יחיד נאבד.

תורה – עשי לך אבל יחיד!

יש רבים רבים ב"ה שלומדים אותך. אבל היה לך בן יחיד. בן אחד שהיה מוכן להיות יחיד ולעמוד ולומר – איך לומדים אותך! מה הם הדרכים לקנות אותך! ושצריכים ללמוד את כולך, את כל חלקיך!

בדרך-כלל אדם מעדיף להיות – 'בתוך עמי אנוכי יושבת'. גם אם צריך, הוא בוחר שלא להיות יחיד. אבל הוא לא פחד להיות יחיד למען כבוד שמו ית'.

"גווי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק". הרבה כלימה הוא קיבל, בגלל שאמר דבר אמת לאמיתה – **שצריך ללמוד תורה לשמה! שצריך ללמוד מקרא!**

אני זוכר, פעם אחת עלה לביה"כ ולקח חומש שמות, בזמן שכולם למדו גמרא. הרגשתי שאני רוצה לחפות פני מבושה, מה זה יהודי מבוגר לומד

ואזרח צדיקים כאור נוגה

חומש באמצע ביהכנ"ס!! אמרתי לו, אבא, יש פה הרבה גמרות, למה אתה בוחר ללמוד חומש? אמר לי: החומש זה לא תורה!!

רק לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום פעם בשבוע, האם בשביל כך ניתן לנו החומש, או שזה ספר שצריך ללמדו כראוי!!

ישעיהו הנביא כתב את דבר ה' שמסר לו לעמו ישראל, האם אין צורך ללמדו כראוי!! וכי צריך לחוש בושה לישב בביה"כ וללמוד בטעמים את תורת אלוֹקינו שנתן ביד נביאיו!!

ולבד מזאת. הצורה הטבעית והנכונה של עם ישראל, שיש בעם 'בעלי מקרא', 'בעלי משנה', 'בעלי תלמוד'. דרך הישר הוא, שעולים מן המקרא למשנה ומן המשנה לתלמוד, שזה עומד בראש הסולם. לכאן מחויבים להגיע.

אבל האם 'בעלי מקרא' לא צריכים לבוא לביהכנ"ס!! איפה הם צריכים להיות, ברחוב!!

הוא לא פחד ואמר קבל עולם: המקרא זה דבר ה'! הקב"ה בעצמו הלביר שכתב את הספר הזה! **אוי ואבוי אם תבוא לב"ד של מעלה ולא תדע את הספר שהקב"ה כתב אותו! באיזה פנים תעמוד לפני כסא הכבוד!!**

וכך גם לגבי לימוד המשנה.

כשאני הייתי ילד, הוא לא מצא עבורי ת"ת. במקומות שהיו קיימים אז, למדו זמן מועט ביום חומש, ומשנה לא למדו כלל!

תורה תורה חגרי שק!!

מי תבע את עלבונך?!

מי עמד בפרץ לגלות ברמה ובלי משוא פנים: חייבים ללמוד משנה!

ואנדרה צ'דיקים כאור נוגה

ב"ה שאת מה שנורע בדמעה, זכה גם לקצור ברינה. יש היום בעם ישראל כל-כך הרבה תינוקות של בית רבן שלומדים מקרא ולומדים משנה.

וכך גם היה צועק על החזרות.

כתוב בחז"ל (מדרש משלי פרק י'): "א"ר ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין, שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו בעמק יהושפט, ששואלין לאדם כלום עסקת בתורה, אומר הן, אומר לו הקב"ה הואיל והודית לי שקרית – **אמור לפני מה שקרית ומה ששנית. מכאן אמרו כל מה שקרא אדם יהיה תפוס בידו ומה ששנה אדם יהיה תפוס בידו שלא תשיגהו בושה וכלימה ליום הדין**".

כשהיינו נכנסים אליו, היה שואל: האם אתה חוזר על מה שאתה לומד? האם מה שאתה לומד **תפוס בידך**?

הוא היה מקנא על הדבר והיה חוזר ואומר תמיד בפני הבנים ובפני התלמידים, לא זו הדרך! צריך לחזור! רק ע"י כך קונים את התורה!

ועל העבודה

אחד מהנכדים נהיה 'בר מצווה'. זמן קצר לאחר מכן, הסבא קרא לו לחדרו, הוא רוצה לומר לו דבר.

סיפר לי הנכד: סבא לקח אותי, הושיב אותי על ברכיו, פתח את הספר שלפניו והתחיל לקרוא.

הוא קרא את המאמר על 'יראה טבא' ו'יראה בישא'. שיש יראת שמים שגדרה 'יראה טבא' – כאשר יראים מגדולת רוממות הקב"ה. ויש 'יראה בישא' – שהיראה היא רק מחמת העונש ולא מעצם גדולת ה'.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

וסבא בכה...

לא ידעתי למה הוא בוכה.

אבל בכיתי גם כן, בגלל שסבא בכה.

הוא אמר לי, אתה עכשיו 'בר מצוה', אבל דע לך שצריכים ללמוד תורה ביראה! ולא סתם יראה, אלא יראה טבא! יש יראת העונש ויש יראת הרוממות, בוודאי שצריכים יראת העונש, אבל צריך לדעת שהיראה הנכונה והאמיתית שצריך לירא לפניו – זוהי יראת הרוממות. זוהי היראה הטובה שצריך להגיע אליה כדי לקיים את מצוות היראה כראוי. תלמד תורה מתוך יראת הרוממות!

וסבא חזר וקרא שוב את המאמר מתוך הספר...

והוא סיים לקרוא, ושוב קרא את המאמר...

וכך, קרא עוד הפעם ועוד הפעם, שוב ושוב.

והוא בוכה, תלמד תורה ותעבוד את ה' ביראה!

אמר הנכד, אז לא הבנתי למה הוא בוכה, בכיתי בגלל שהוא בכה, אבל המעמד הנורא הוד הזה, לא ישכח מליבי. אחרי שנים, שגדלתי, ידעתי מה סבא רוצה ממני, שאני אלמד תורה מתוך יראה ושאני אעבוד את הקב"ה מתוך יראת הרוממות. אחרי שנים, כשפותחים את הגמרא, נזכרים בסבא שבכה – תלמד תורה ביראה טבא!

זה היה המסר שמסר לנכד ביום בר מצוה!

אדם, גם כאשר יש לו צרות, לא בקל הוא מגיע לבכייה.

אבל כאן, יושב אדם ובוכה ובוכה ובוכה...

על מה הוא בוכה?

הוא רוצה שהנכד שלו יירא את ה'! שיקיים כראוי: "ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה!"

ואנדרה צ'דיקים כאנדר נגה

זה היה המסר שלו לנכדים. ולא רק בעניין ה'יראה', אלא גם בעניין ה'אהבה', גם בשאר המדות ששנו חכמים.

כך הוא קיים: "למען אשר יצווה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה'"

"ופחדו אל ה' ואל טובו"

אנחנו בוכים...

אבל הוא צחק...

הוא תמיד היה מלא בשמחה פנימית!

ומדוע?

כי כתוב בפסוק: "ונהרו אל טוב ה'".

הוא ראה את ה' ואת טובו, בכל יום, בכל עת, בכל דבריו ובכל עניינו.

לכן הוא היה האדם הכי שמח והכי מאושר!

הוא ראה למול עיניו, שבכל פעולה, בכל מעשה, הוא צועד לקראת הטוב הגדול שהועיד הקב"ה לעמו, שאין טוב למעלה ממנו.

וכך הוא לימד את כל מי שעומד במחיצתו: "ופחדו אל ה' ואל טובו!"

הקב"ה עניינו להיטיב. זוהי כל תכלית הבריאה!

הוא היה מבאר תמיד, מהי משמעות שם הוי"ה – היה הווה ויהיה, האם רק זאת שהקב"ה קיים לעד, והלא בו עצמו אין אנו עוסקים ולית תפיסא ביה כלל. כל הבנתנו וכל עיסוקנו זהו ברצונו ובהנהגתו.

א"כ, שם הוי"ה, מבטא את הנהגת ה'.

ומהו הציר שעליו סובב כל הנהגתו – להיטיב!

ואורה צדיקים כאור נוגה

כמו שאמר למשה רבינו בשעה שביקש: "הראני נא את כבודך".

והקב"ה השיב לו: "אני אעביר כל **טובי** על פניך וקראתי בשם הוי"ה לפניך".

כל התכלית, וכל התכנית היא למטרה אחת – להיטיב! וזה היה וזה הווה וזה יהיה. העולם הולך אך למטרה הזו.

זה היה הישיויתי ה' לנגדי תמיד" שעמד למול עיניו כל הזמן.

שיויתי ה' לנגדי תמיד, אין הכוונה לכתוב שם הוי"ה ולהחזיק את הכתב מול העיניים כל הזמן, אלא – שיויתי הוי"ה לנגדי תמיד! שהמשמעות של שם הוי"ה עומדת תמיד למול העיניים.

וכך הוא חי את כל חייו ובזה האמין בכל מאודו!

כל מצוה שהיה עושה, הרגיש שעושה עתה את המעשה הטוב והנכון, ובזה הוא משלים את עצמו ומשלים את כל הבריאה כולה ומשיג את הטוב הכי גדול שהקב"ה רצה להיטיב בעולם!

לכן לא התפשר על שום מצוה ולא ויתר על שום דבר, כי ידע שכאן נמצא הטוב האמיתי! היה טורח על כל דבר מצוה לקיים אותה במסירות נפש. והיה שמח בזה! בלי נערווען! כי ידע שזוהי הדרך הכי מוצלחת לבוא אל הטוב, הוא לא היה מתוח, הוא היה אחראי מאד, אמנם היה דואג ובודק בכל פעם אם דבריו הם לפי הדרך הנכונה או לאו, אבל היה תמיד שמח. המטרה והתכלית היו ברורים לפניו.

הוא ידע בידעה צחה: אין להקב"ה מטרה אחרת אלא להיטיב!

ממילא, גם כאשר באו עליו צרות במשך החיים, ראה את זה כהטבה גמורה.

היה לו רגע קשה, שנה קשה, שמועה נוראה וייסורי נפש גדולים, בשנה שאחותי הי"ד עלתה לשמים בקול חוצב להבות אש.

ואורח צדיקים כאור נגה

אנשים לא יכלו להבין איך בן-אדם יכול לעבור יסורים כאלו, אבל הוא קיבל את זה בצידוק הדין בכח בל יתואר. הוא ידע בידיעה ברורה ובהירה: כל מה דעיבד רחמנא לטב עביד! הוא לא רק אמר את זה כי כך צריכים להגיד, הוא היה משוכנע בכל לבו ובכל דעתו ובכל הבנתו שהקב"ה עושה רק לטובה! הידיעה הזו הלכה איתו כל הזמן ולא משממנה אף לא לרגע אחד.

בתקופה האחרונה, לפני שהוא נפטר, הוא אמר לנו: מדוע אתם מפחדים? הרי הקב"ה הוא הקל הטוב והמטיב! הוא רק מייטיב איתי! הוא לא רוצה להמית אותי בחינם, **אם הוא ממית אותי זה גם לטובה!**

הוא ראה למול עיניו, בכל נושא, באופן פרטי ובאופן כללי, איך הקב"ה מוביל את העולם אל התיקון. אל התכלית – להיטיב לעמו. ועל כך שם את כל בטחונו.

הוא היה אומר: עם ישראל זה לא ספינה המיטרפת בים בלא מנהיג, יש לספינה הזו רב החובל! יש לספינה קברניט! הקב"ה, הוא מנהיג את הספינה אל הטוב!

יש דברים שאנו מבינים ויש דברים שאיננו מבינים. אבל ליבנו שליו, סמוך ובטוח! כי אנחנו יודעים שאנו מונהגים ע"י רב החובל אל המטרה שהוא ייעד!

ועל גמילות חסדים

אבא, כל ימי חייו פתח את פתחו לכל נדכא, לכל קשה יום.

ולא רק שפתח דלתי ביתו, לא רק שהאזין לצרת נפשם, הוא היה נכנס לתוך הבעיות של האנשים, כמו שהיה זה בעייתו הפרטית.

הוא לא ראה את עצמו הולך להיות גבאי צדקה, ולא ראה שבאפשרותו ללכת ולטרוח ולעשות סוגי חסדים שאנשים זוכים לטרוח בגופם. אז

ואורח צדיקים כאור נוגה

הוא אמר, כאן היא הגמילות חסד שאני יכול לתרום בעולם – לעשות חסד עם הנפש של האנשים.

כל-כך הרבה אנשים שהיה להם לב נשבר ונדכה היו נכנסים אליו, ולא היה חושך לא טרחה ולא טרדה ולא זמן ולא ממון. והיו פעמים שהדברים עלו לו בכסף רב.

אני חייב לספר סיפור אחד שארע בשנים האחרונות. נכנס אליו יהודי וסיפר לו שיש בחו"ל זוג שהאשה עצביה ממוטטים ובעלה גם לא במצב טוב, וכסף אין שם וצרות יש שם, והולכים להתגרש ואין מי שיעזור להם בצרתם.

בא איש וסיפר לו סיפור מחו"ל שלא קשור אליו ולא נוגע אליו כלל, הוא אינו קרוב ואינו גואל. וזו היתה בעיה קשה מכל הבחינות. בגוף, בנפש, בממון, בשלום בית, בעיות עם המשפחה. וכל דבר היה בעיה מורכבת.

מרגע ששמע זאת, כל מי שנכנס אצלו מיד פנה אליו: שמעתי היום בעיה קשה, מה אתה אומר שאפשר לעשות, איך אנחנו יכולים לסייע לבעיה הקשה הזו.

אנשים לא כ"כ הבינו על מה הוא טרוד, והלא אין מדובר בבעיה כאן קרובה, אלא אי-שם ישנו איזה זוג במדינה רחוקה בחוץ לארץ, מה זה כ"כ נוגע לך? ב"ה אתה עסוק וטרוד בתורה ובמצוות, מה לך ולצרה הרחוקה הזאת?

הוא אמר: אם הייתי יודע שמישהו אחר מטפל בזה, אז באמת אין זה בעיה שלי. אבל יש כלל, מצווה שא"א לעשותה ע"י אחרים, ואפי' שאחרים יכולים לעשות אבל למעשה הם לא עושים, וזה נתגלגל לידי, אז עלי מוטל לעשות ככל שביכולתי.

והוא לא נח ולא שקט. הוא אירגן סכום כסף ודבר ראשון הביא אותם לארץ ישראל. כאן מקרוב יהיה ניתן לטפל בבעיות אחת לאחת.

ואורח צדיקים כאור נגה

זה היה בערב יום כיפור, אחותי מקבלת טלפון ממנו – אני שולח אליכם אשה אחת.

אחותי שמעה את כל הסיפור, היא הבינה שיש כאן מקרה של אשה עם בעיות בגוף, ויותר מכך – בנפש, היא אמרה לו אני אשמח לקבל אורחים אבל אומר את האמת שאני די חוששת ופחדת.

הוא אמר לה, מדובר כאן בהצללת נפשות. יותר מצווה מלצום ביוה"כ יהיה לך מצווה זו – להכניס אותה בביתך.

והיא הכניסה אותה לביתה, וזה היה לא קל. ואבא בא ודאג לכל בעיותיה. הוא נכנס לעובי הקורה של המקרה הקשה הזה. והוציא ממון רב בעד הטיפול והסיוע באשה דוויה זו.

אנו הילדים, השתוממנו אז, עד כמה הוא יוצא מגדרו לסייע לבעיה הזו. ועכשיו, כשאבא לא נמצא, אנו אומרים: בנות ישראל על אבא בכינה המלבישכן שני ועדנים.

שלום בית ומצוות פרו ורבו

כמה זוגות נשואים יש בישראל רק בגללו, וכמה זוגות לא מגורשים רק בגללו, כמה שלום בית עשה בישראל. בשקט ובצנעה השכין שלום ובנה בתים בישראל.

אחרי מטתו של אהרון הכהן הלכו שמונים אלף ילדים שקראו להם אהרן, כי בזמן קושי השעבוד שהמצב בישראל היה כ"כ קשה, אהרן השכין בבתי ישראל שלום בית.

מי יודע כמה ילדים הלכו אחרי מטתו, שהוא קיים את השלום בית בביתם.

ואררר צדיקים כארר נרר

כמה פריה ורביה הוא ריבה בישראל. הוא היה אומר לאנשים תשתדלו להתחזק בפריה ורביה, להקים משפחות גדולות. היה כ"כ מעודד את האנשים וכ"כ מחזק אותם. והיה אומר – אין בן דוד בא אלא עד שיכלו הנשמות שבגוף. וזהו כבודו של הקב"ה, שיש עוד ועוד נפשות בני ישראל.

אוהב את הבריות

כ"כ שמח וכ"כ דאג לכל נפש מישראל. הוא אהב כל יהודי כנפשו, גם אם זה בן אדם מוצלח, גם אם זה בן אדם פחות מוצלח. הוא היה אומר: אין בן אדם בעם ישראל שאין לו תכלית!

היה רואה בכל אדם ואדם שלימות אלוקית. היה קורא תמיד את המשנה: "אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר".

והיה מדגיש: אל תהי בז לכל אדם, כל אדם באשר הוא! כשהיה רואה יהודי לפניו, גם אם נראה בעל חסרונות, הוא לא הסתכל רק על האדם העומד מולו, הוא הסתכל על האומן שעשה!

מי הוא האומן שעשה את היהודי הזה? הקב"ה!

גם אם אינו מוצלח, גם אם הוא אדם מסכן, גם אם יש בו חסרון כזה ואחר, הוא מעשה ידי האומן – יציר כפיו של הקב"ה. אדרבה, אם יש בו חסרון שאפשר לסייע לו לתקנו, הרי זה מה שהאומן רוצה – שיתקנו אותו!

לכן הוא היה אוהב כל אדם מישראל באהבת נפש!

לא אחת ולא שנים, שהיו נכנסים אליו שבורים ורצוצים, כאשר יצאו ממנו היו אומרים: אני לא יודע מה שהוא אמר לי, דברים עמוקים, אני לא אוחרז בעיונים שהוא מעיין, אבל הוא השיב לי את הנפש. כי ראיתי מולי אדם שאוהב אותי! אמרו זאת מאות ואולי אלפים: האיש הזה אוהב אותי!

תמות נפשי מות ישרים

הפסי' אומר: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא". אחד הפרושים בגמ' 'לעת מצוא' – זו מיתה.

אדם צריך להתפלל לקב"ה שתהיה לו מיתה טובה.

אבא זכה לכך ש"תמות נפשי מות ישרים". כל הבנים והבנות עמדו סביב למטתו. התפללו שחרית כוותיקין וקראו ק"ש כולם יחד וסמכו גאולה לתפילה.

וממש ברגע של סמיכת גאולה לתפילה, רק התחילו את תפילת שמו"ע עלתה נשמתו למעלה.

כל השנים זכה להיות סומך גאולה לתפילה, הקב"ה בחר לקחת אותו מן העולם הזה לעוה"ב ברגע הזה – ברגע החיבור של גאולה לתפילה.

הוא לא הלך בצורת פירוד, הוא הלך בצורת חיבור! חיבור של גאולה לתפילה.

"ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו", הקב"ה לקח אותו ברגע החיבור, ממקום החיבור – ירושלים של מטה, לירושלים של מעלה.

הוא אמר כל השנים – אני הולך ודבק עם הפסוק: "ואני תמיד עמד אחזת ביד ימיני". וכך הוא חזר ואמר בימים האחרונים: הקב"ה אוזן אותי ביד ימינו, הוא לוקח אותי מהעוה"ז לעוה"ב. בנים אתם לה' אלוקיכם, אני בן והוא אבא, וילד שהולך עם האבא יד ביד אין לו מה לדאוג, ילדים אין לכם מה לדאוג! אני לא דואג!

הוא באמת לא היה מודאג. מה יש לו לדאוג? הוא הולך יד ביד עם אבא!

ואורח צדיקים כאור נוגה

הקב"ה שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, סעו המה למנוחות ועזבו אותנו לאנחות. אנחנו מבקשים ממנו, אבא תהיה מליץ יושר על הבנים, על אשתך הצדקת – האלמנה. על התלמידים שלך שהיו קרובים לך יותר מבנים. ושננתם לבניך – אלו התלמידים,

היית קרוב כ"כ אליהם, ויותר הם היו קרובים אליך, כאב עם בנים. אנשים הלכו בהלוויה וראו כל-כך הרבה אנשים עם קריעה בבגדם. הם שאלו: כמה ילדים היה לו?

כן, היה לו הרבה בנים שקיים בהם ושננתם לבניך – אלו התלמידים. הבנים-תלמידים הרבים הללו, אמרו: מי לימד אותנו דרך ה'? היכן היינו עומדים בלעדיו? כשהוא עזב אותם לאנחות, כולם קרעו את בגדיהם.

תהיה מליץ יושר על כל התלמידים האלו, על כל תלמידי התלמידים. כ"כ כאבת את כאבם של עם ישראל ושל ארץ הקודש, תבוא ותבקש לפני הקב"ה, שיאמר לצרותינו די ותבוא הגאולה מהרה. ויקויים ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים.

הרה"ג רבי אורי זוהר שליט"א

מה שמחייב אותי מחייב אותך

אני מבקש סליחה, אבל אני יודע שאם הייתי שואל את מורנו מה אני צריך לעשות, הוא היה אומר לקצר. יהודי שמגיע במיוחד מנתיבות להפגש איתי ואני חשבתי שאדבר קודם, אך אין לי ספק שכך היה רבנו מורה לי, לקצר, כדי שאוכל להפגש עם היהודי מנתיבות.

שמעתי את דברי הרב רבי יו"ט שליט"א. **כל מלה אמת!**

איזו אבידה! היה אפשר להאריך עוד ועוד. אני יודע שבשנים שהייתי כל יום נמצא, כמעט כל יום, אז לא הערכנו אותו כראוי. זה כל-כך כואב, מצער, למה לא ידעתי להעריך את מה שהיה לנו.

איזה חסרון... אף פעם לא הרגשתי חסרון כזה!

אני רוצה לעמוד על ענין אחד. אני יכול לומר דברים שאני הרגשתי, אפשר להאריך הרבה, אבל אומר נקודה אחת:

הכבוד הפנימי העמוק לכל אדם!

אני הייתי בהתלבטויות רבות לגבי ההתקרבות לתורה ומצוות, באותה תקופה ישבתי פעם עם יהודי אחר, שבאמת ביקש לסייע אף הוא ולחזקני, והוא ישב מולי ודיבר-ושכנע, דיבר-ושכנע. ומאחוריו התקרב יהודי קבצן ופנה אליו – אל היהודי היושב מולי, ואמר לו – שלום כבוד הרב. היהודי שלמולי הפנה ראשו אליו וכשראה מי זה... מיד פנה אלי חזרה, לא היה לו זמן להתיחס אליו. אני זוכר שאמרתי לעצמי באותו רגע: הוא ידבר איתי מהיום מאה שנה... אני לא יזוז מילימטר. הרי זה

ואורח צדיקים כאור נוגה

מאמץ לחזור בתשובה. ראיתי את היחס שלו, אמרתי, אולי נאה דורש, אך לא נאה מקיים.

אבל אצל רבנו מורנו זצ"ל, היה כבוד פנימי עמוק לכל אדם! כשאני כנסתי אליו, איני חושב שידע מי אני או שמע את שמי, לא ידע שום דבר.

אני מיד הרגשתי: אתה כמוני!

כשישבת מולו הרגשתי: אתה כמוני! מה שמחייב אותי, מחייב אותך. זאת היתה ההרגשה הפנימית: **מה שמחייב אותי מחייב אותך!**

שום סמכותיות! אנחנו שנינו אותו דבר, אם זה מחייב אותי זה מחייב אותך. ואם זה לא מחייב אותך – אולי זה לא מחייב אותי. כך הוא התייחס. אם זה לא מחייב אותך, אז בוא נבדוק! אם אתה טוען שלא מחייב, אז בסדר, בוא תסביר את טענתך, אני אומר על המקום: אם אתה צודק אז אני כמוך!

אל מול זה, אי-אפשר היה לעמוד. שום סמכותיות, שום סמכותיות! לפעמים אתה מדבר עם אנשים מסוימים, אתה לא מעיז לומר הכל. הרי אתה עומד לפני אדם סמכותי. כאן אצל רבינו זצ"ל היתה גדולה עצומה – של שפלות רוח.

שפל רוח!! לא היה לו שום גבהות על שום אדם! שום סמכותיות!

הסמכות היחידה זוהי התורה!

התורה והשכל האנושי שנבראו בבריאה אחת!

כך אומר הרמח"ל ב"דרך עץ חיים". התורה והשכל נבראו בבריאה אחת, אי-אפשר כאן לשגות! הידיעה הברורה הזו והבטחון הגמור שהיו בקרבן, שהתורה והשכל נבראו בבריאה אחת וא"א כאן לשגות, אז בא נדון, בלא שום פחד. שום פחד!

ואורח צדיקים כאור נוגה

אם אתה מעקם ועושה כל מיני סיבובים ועקמומיות – אז אין מה לדבר. אבל אם אתה משתדל להיות ישר, תהיה מי שלא תהיה, האדם הרחוק ביותר בעולם, בוא, **אתה ואני יחד**.

אי-אפשר היה לעמוד מול זה.

אבל היה פה עוד דבר. כתוב בגמ' ב"נדרים" על ה"דעת": "דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני". מה זה דעת? פעם שאלתי אותו, אולי הדעת שכתוב בנדרים זה חנינה – מתנת חניס מהקב"ה, כמו שאנו אומרים בתפילה: "חונן הדעת". שאלתי אותו מה זה "דעת"? אמר לי: דעת זה חיבור. "וידע האדם". תחבר את התורה למעשים תזכה בדעת. תמיד הלומד ע"מ לעשות. זהו דעת.

אני ראיתי את הדעת תורה של רבינו זצ"ל במאות-מאות מקרים.

אני לא מגזים רבותי! לא עשרות, מאות! ובפרטים קטנטנים. הרי אני וכל הבית שלי, וכל הילדים, חיינו וחסינו בצילו של רבנו ומורנו. נוצרו בעיות קטנטנות הכי קטנות והכי גדולות, על כל ענין, על בגדים, על סנדלים בקיץ, להגיע למחותנים בשבת, איך להגיע? אני זוכר בהתחלה: אני לא יכול ללכת עם כיפה, האם ללכת בלי כיפה, וכו'. הכרעות ברורות!

אחרי שנים הבנתי, זה כבוד התורה. לא הוא דיבר, התורה דיברה! וכל דבר בשיקול דעת רציני ביותר.

אין דבר קטן שלא שקל בצורה הכי רצינית. אפ"י דברים כמו כדורגל, קריירה, טלוויזיה, וכדו'. כל מיני דברים שהיו רחוקים ממנו כרחוק מזרח ממערב. הכל שקל. כל דבר קטן.

הוא הציל את חיינו. הוא הוביל אותנו בתוך המים הסוערים האלה של שני עולמות שהיינו צריכים, בתחילה כשהיינו רחוקים – בת"א, ואח"כ בירושלים, בכל פרט. ואח"כ הגיע לשידוכים, לא ידענו כלום, איך בודקים, מה עושים, איך מדברים.

ואררר צדיקס כאר נוג

דעת תורה!

דעת תורה שמגיעה לפרטים הקטנטנים, הקטנטנים!

קברניט!

בעניין חינוך הבנים. אני יודע, שכמה שהבית שלנו היום עומד זה רק בזכות רבנו. הסבלנות שאני למדתי ממנו לכל נשמה ונשמה של כל בן. הסבלנות, הכבוד, המסירות נפש שלו על הבנים.

*

היום, כשכתבתי את הראשי פרקים האלו פתאום האיר לי משהו, ואני אגיד לכם איך זה האיר לי.

ראיתי את פני רבינו עם החיוך שלו המתוק, החיוך שנובע מתוך הנשמה, החיוך שאני לא אשכח שרבינו זצ"ל חיך אלי יומיים-שלשה לפני פטירתו, בבית החולים. החיוך המתוק הזה...

ראיתי את פני מורנו מחייך אלי, והאיר לי משהו.

כתוב בגמ' על אותו נכרי שהגיע לשמאי וביקש: למדני את כל התורה על רגל אחת. ודחה אותו באמת הבנין. הגיע להלל, אמר לו את הנקודה של ואהבת לרעך כמוך.

אומר לכם, ההארה הזו, אם זה נכון איני יודע, אך לי היא משמעותית, היא מתקשרת בדיוק עם רבנו.

אין הכוונה שהלל אמר לנכרי שיש איזה כלל בתורה, כמו 'לשמור שבת', 'להניח תפילין', 'לשמור טהרה', אז כך יש כלל של 'ואהבת לרעך'. אלא הלל בשעה שאמר לנכרי 'ואהבת לרעך כמוך', קיים באותו רגע את זה כלפי הנכרי.

באותו רגע הוא קיים: אני – אתה! ואתה – אני!

את זה הנכרי הרגיש.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כי אם האדם שנמצא מולך זה אתה, ואתה הוא. זהו ואהבת לרעך כמוך.

זה מה שהנכרי קיבל, לא את עצם הרעיון, שהוא רעיון כ"כ גדול וזה שכנע את הנכרי, אלא ה"ואהבת לרעך כמוך" – שהלל **קיים**, המימרא הזו **התממשה** עכשיו בין הלל לנכרי.

זה היה רבינו!

ככה הרגשת את הקשר איתו, את האהבה. ולכן – "על רגל אחת". זה באמת כל התורה כולה על רגל אחת, כל הלב של הלל עבר ללב של הנכרי באותה שניה, זה כבר לא משנה כל הענפים וכל הפרטים, זה לא משנה את העיקר – אתה ואני **אחד!**

רק הנקודה הכי פנימית, אישון בת עין, הנקודה הכי הכי פנימית בנשמה, כשהיא מאירה לזולת את האמת, אין הזולת יכול לעמוד נגד זה.

לא ראיתי שום הספדים שכולם בכו כך. כולם-כולם בוכים... כולם בוכים עד לרגע זה... הרגשת החיסרון הנוראה, על מה?

על הנקודה הפנימית – הבת עין הזו, היא זו הפוגעת.

לכן אמרתי בהספד בהלוויה ולא הגזמתי: בשלש דקות או בחמש דקות ידעתי שכל התורה כולה אמת. באתי ממרחק – שלא היה לי שום הווא-אמינא, ותוך חמש דקות אצלו בחדר ב"שערי חסד" ידעתי שכל התורה כולה אמת!

זו הנקודה הפנימית שהאירה מרבנו והתקשרה איתנו.

ולזה אין תחליף!

רבנו חיפש את אמת הבנין של שמאי כל ימי חייו. כי אי-אפשר בלי אמת הבנין – אמת הבנין זה כל התורה כולה, זה ההלכות, זה מה כן לעשות

ואזרח צדיקים כאור נוגה

ומה לא לעשות, אבל תמיד, כמו שריו"ט הזכיר: בן של הקב"ה, עבד ובן, עבדים מצדנו בן מצד הקב"ה.

היה עבד נרצע, עבד נאמן, לאבא שבשמים! לכן הוא היה הבן הכי מתוק הכי אהוב!

אנחנו מבקשים מהקב"ה שתהיה תחית המתים. כמו שריו"ט אמר, אני הרגשתי שנכרת לנו הראש, זה אבידה נוראה. הקב"ה בוכה יותר, מי שמשתף צערו עם צער השמים, הקב"ה בוכה ויש לו צער גדול על-כך שחייב היה לקחת מאיתנו את מורנו ורבנו.

ובלע המות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים והקב"ה יגאלנו במהרה. אני בטוח שהתפילות של מורנו ורבנו בשמים, מקרבות את הגאולה בפועל ונזכה לגאולה שלמה בקרוב.

הספד בישיבה קטנה

הרה"ג רבי ירמיהו זילברמן שליט"א

לעשות רצונך אלוקי חפצתי

"ת"ר חכם שמת בית מדרשו בטל. אב ב"ד שמת כל בתי מדרשות שבעירו בטלין וכו'. נשיא שמת בתי מדרשות כולן בטלין וכו'".

הגמ' בשבת (קה ע"ב) אומרת: "חכם שמת הכל קרוביו".

והגמ' שם אומרת דברים חמורים, "כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקברו בחייו", "אינו מאריך ימים".

מצווה גדולה להספיד את המת כראוי. וכמו שהגמ' שם אומרת "כל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו". ובהמשך הגמ' "כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, שנאמר נודי ספרת אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך".

יש חכם שמת, ויש אב ב"ד שמת, ויש נשיא שמת,

וכאן יש עוד דבר נוסף: "הצדיק אבד ואין איש שם על לב"

אנחנו עדיין לא יכולים להשים על לבנו מה אנחנו הפסדנו...

יש אנשים שהם הולכים ללמוד, הם הולכים להתפלל, אבל יש אנשים שלא 'הולכים' ללמוד ולהתפלל, כל הזמן הם נמצאים בלימוד! כל הזמן הם נמצאים בתפילה!

ואורח צדיקים כאור נוגה

כל מי שזכה והתקרב לאבא הכ"מ, יודע שלא היה לו בעולם רצון לשום דבר, רק דבר אחד הוא רצה, מה שתמיד היה דורש בכל מקום ובכל זמן: **"וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים"!!**

לא פעם ולא פעמיים, גם כאן בבית-המדרש הוא דרש ולימד: וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים!

והסביר, שאין הכוונה רק שאדם יאמין שיש הקב"ה בשמים ושם הוא שוכן ואין לו כל מטרה ועניין בנעשה בארץ, ישנם גם גויים שמאמינים כך בקב"ה, אבל אין זה נקרא אמונה.

מהי האמונה?

מהו וידעת היום והשבות אל לבבך?

האמונה היא – שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד!

תמיד היה חוזר ודורש: שמע ישראל – שאתה תשמע, שאתה תדע, שאתה תבין, שתשיב אל לבבך – שה' הוא אלוקינו, ומטרתו זה אנחנו, זה ורק זה!

וכאשר אנו משיבים זאת אל לבבינו, ומכירים ומבינים כי ה' הוא אלוקינו, אז יודעים אנו שכל מציאותינו בעולם היא אך ורק לעשות את מה שהוא רוצה.

מבקש אמונה

כתוב בירמיה "שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה",

הקב"ה אומר, תצאו ותחפשו ברחובות ירושלים, אם יש שם בן אדם שהוא מבקש אמונה – אני אסלח לירושלים.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

בגלל בן אדם אחד, מבקש אמונה, ירושלים אינה נחרבת! הקב"ה סולח לירושלים!

אין איתנו יודע עד מה... שוטטו בחוצות ירושלים, בחוצות ירושלים ממש, היה כאן בן אדם אחד, מבקש אמונה בכל מאודו! אפילו אנשים שלא תמיד ניאותו לדרכו, ברגע של אמת תמיד אמרו – זהו איש האמונה! זהו מבקש האמת בכל לבו! אנשים שהכירוהו ששים שנה, אמרו: כל חייו אינם אלא בקשת האמונה!

כאן, בתוך ירושלים, במרחק קצר מאיתנו, ישב בחדרו ולימד והעמיד את האמונה לבני אדם.

שם בחדר לימד תורה לבנ"א, לימד דברים עמוקים שבתורה, ושם פרש על השולחן את כל אמיתות האמונה כשולחן ערוך.

עשרות שנים שלבן וביסס והעמיד את האמונה.

הוא אמר, מי אומר שהתורה אמת, אולי התורה אינה אמת? הנה, יש כאן הוכחה ברורה שהתורה אמת. והנה עוד הוכחה מוצקה, ועוד הוכחה ועוד ועוד. עד שנעמדו הדברים ברורים ומיוסדים.

וזה היה בזמנים שלא היה מי שעסק בזה כלל. אולי היו בהסתר אבל בגלוי לא הכירו כאלו אנשים. וכולם הסתכלו כדבר מוזר – מה אתה מחפש אמונה? אתה יודע שיש הקב"ה, מה אתה מחפש.

העיד עליו בעל חנות ספרים בירושלים מלפני חמישים שנה, הוא אמר כל הספרים שיש לי בחנות הוא קרא, ובלשון שלו – "כל הע"ז שיש בעולם אתה כבר יודע, מה אתה מחפש עוד?" לא היה לו כסף לקנות ספרים, הוא ביקש רשות מבעל החנות לשבת ולקרוא שם את כל הספרים שמדברים על אמונה (וספרי השיטות השונות בעבודת ה' שעסק אז בבירור).

ואורח צדיקים כאור נוגה

וכשהגיעה השעה, לפני עשרים וכמה שנים, כאשר אנשים רחוקים החלו לחפש את הדרך ולא ידעו איפה לחפש ואיך לחפש, והיה להם שאלות וקושיות ולא היה מי שיענה להם.

אמרו, יש יהודי אחד, הוא יוכל לענות לכם. באו אנשים וישבו אצלו, אני זוכר לילות שלמים שהיה יושב ומברר עם אנשים. ומוכיח הוכחה אחר הוכחה, מתוך התורה עצמה. אנשים היו טוענים טענות מרגיזות עד לב השמים, מנסים מכאן ומשם להפריך את הראיות שלו. והוא היה יושב בנחת ומוכיח לאנשים תראה מכאן ותראה מכך, בוא נבדוק עוד הפעם ועוד הפעם, עד שהיה מיישב את ליבם ומראה להם נכוחה את אמיתות התורה והאמונה.

הרבה פעמים שמענו, אנשים שרצו להעביר את אותם הדברים שהוא היה אומר, אבל הם אמרו – זה לא עובר. כי דבר שבן-אדם טורח עליו, כששומעים זאת ממנו, זה אחרת לגמרי. צריך ללכת למעיין, מים שמביאים את זה בכלי שני זה כבר לא אותם מים חיים.

היה פה אתמול יהודי אחד שנמצא הרבה אצל גדולי התורה בבני ברק, הוא סיפר לנו שהיו מקרים שבאו אצלם יהודים שיש להם בעיות באמונה. אמרו להם, אתם צריכים לנסוע לרובע היהודי, שם תוכלו לקבל את התשובות, שם יש מי שיישב את לבכם.

כל הלומד תורה בסתר הקב"ה מכריז עליו בגלוי. כמה הוא לא רצה שאף אחד ידע מזה, הוא בירר את האמונה לעצמו בשקט ובהצנע. אבל הקב"ה מכריז עליו בגלוי, הכל ידעו שכשיש שאלות באמונה ואנשים לא יודעים תשובות עליהם, באים אליו ומיד הוא שם את הדברים כשולחן ערוך!

כל-כך רחוק מן הפרסום ומן הכבוד, כמה לא רצה להנות מהבריות, כמה לא חיפש לא כבוד ולא ממון.

וארע צדיקים כארע נעג

סיפרתי לכם פעם, אבל אספר עוד הפעם. כשהייתי בחור הלכתי איתו פעם לקנות צינור ארוך שהיו צריכים בשביל הבית. והלכנו לקנות את זה בעיר, האבא אמר קח אתה צד אחד של הצינור ואני צד השני. והיינו צריכים ללכת כך כברת דרך. אמרתי לו, אבא, תעזוב, זה מבייש אותי שאתה סוחר את הצינור על כתפך ברשות הרבים, אני אקח את זה לבד, אתה לא צריך לסחוב את זה. גם אני התביישתי לסחוב, אבל שהאבא יסחוב יותר התביישתי.

אבל אבא אמר: לא! פשוט נבילתא בשוקא ואל תאמר גברא רבא אנא!

אותו סיפור היה עם עוד אחים, ותמיד היה אומר אותו דבר: פשוט נבילתא בשוקא ואל תאמר גברא רבא אנא!

רחק מכל עניין של כבוד, בהצנע לכת הלך את אלוקיו וישב בחדרו שקוד על התורה ועל עבודת ה'.

כשהייתי ילד קטן הייתי ישן בחדר שהיה לומד שם. איזו מתיקות היתה לו בלימודו, היה לומד בניגון כזה מתוק.

היה לי רבה בחיידר, תלמיד חכם גדול, הג"ר זונדל קרויזר שליט"א. הוא אמר לי: ירמיהו, אתה צריך ללמוד בניגון של אבא. הניגון של האבא זה תורה לשמה. זה תורה נקיה. תשתדל לתפוס את הניגון של אבא...

אוהב את הבריות ומקרבן לתורה

איזה אהבת הבריות שהיתה לו, היה אוהב כל יהודי לא משנה מי ולא משנה מאיפה, כזו אהבה עד כדי שהיו הרבה יהודים שאמרו – רק עצם הדבר שהוא מדבר איתנו כבר אנו חשים שהכל טוב.

אולי נספר סיפור שהכרתי את הבן אדם, היה פעם בחור אחד שהיה בכנופיה של שודדים. שודדים כפשוטו. ומישהו שכנע אותו – בא תבקר אצל היהודי הזה. הוא בא וישב כמה שעות, ואבא הסביר לו שהתורה

ואורח צדיקים כאור נוגה

היא אמת, שהיא ניתנה מסיני, שהקב"ה הוציא אותנו ממצרים וביסס והרחיב וביאר לו את הדברים.

הבחור הזה ישב זמן רב ושמע, באמצע הוא הרגיש חולשה, הוא חש קרוב לעילפון. האבא הביא מהר קוניאק להחיות את נפשו. אחר כמה שעות שהיה אצלו, קם הבחור הזה ואומר: כב' הרב, לא הבנתי כלום ממה שדברת. **אבל דבר אחד אני יודע – שאתה איש אמת! שאתה לא רוצה ממני שום דבר! ושאתה אוהב אותי!**

ובאותו רגע הוא קיבל על עצמו לקיים את התורה ואת המצוות. אחר-כך הוא זכה והחזיר גם את המשפחה שלו ואת האחים שלו בתשובה.

תמיד היה מגלה חיבה ואהבה לכל אדם ואדם. מעולם לא ביזה בני"א, אלא היה מכבד ואוהב את הבריות. גם אם אלו אנשים שנלחם בדעותיהם, אך עליהם עצמם לא היה אומר דבר. הוא היה אומר – מה שפלוני אומר זהו דבר שאינו נכון! אך את אותו פלוני עצמו היה אוהב אותו מאד. והעידו על כך אנשים – שלחם עמם בדעות אבל אהבתו עליהם לא השתנתה.

הוא כיבד כל אדם באשר הוא, גם אם זה אדם שהבריות אינם מכבדים אותו.

אני זוכר שפעם אחת, ביום שהיה שמחה במשפחה, והיה לו את כל הכסף שהכין להוצאות השמחה. בבוקר אחרי התפילה הלך ללבוש את החליפה ורואה שהארנק לא נמצא. התחילו לחפש בכל הבית ולא מצאו. חיפשו בבית הכנסת שהתפלל, הוא היה גם במקווה, חיפשו גם שם ולא מצאו.

ואררר צדיקס כאר נעה

בא מישהו ואמר שהיה יהודי אחד בבוקר במקווה, הכרנו אותו, היה אדם מוזר, ויש מקום להניח שהוא נטל את הארנק. והיו עוד שהוסיפו וסיפרו דברים אודותיו שחיזקו את החשד.

הלכו אליו לשאול אותו, אולי ראה את הארנק ושאלו מכאן ומשם שאלות, כדי לבדוק האם יש דברים בגו.

אבל הוא אמר: לא ראיתי ואינני יודע דבר על הארנק. אני זוכר שאבא שבועות ארוכים לא יכול היה לנחם את עצמו על כך שחשד בו. הוא התחנן לפניו בתחנונים ממש שלא יהיה לו עליו בלבו כלום. והיה נוהג בו כבוד גדול מאד. היה מזמין אותו לביתו והיה משקהו ומאכילהו. ובכל פעם היה מברך אותו. אני לא יודע אם כל בני המשפחה ידעו כלל מהסיפור, אבל הם ראו, אבא נוהג עם האיש הזה בכזה כבוד גדול.

"עושה את האמת מפני שהוא אמת"

"כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו".

כאן אנו מורידין דמעות על צדיק יסוד עולם!

זה לא בגלל שאני בן שלו אני אומר כך, זה גם כי אני בן שלו אני אומר כך.

ראינו את זה מקרוב, ראינו את האמת הטהורה. תמיד היה חוזר לנו על המשפט של הרמב"ם, שצריך לעשות לא מפני שום דבר שבעולם **"אלא עושה את האמת מפני שהוא אמת"**!

היה אומר תמיד: את מה שהקב"ה רוצה, אנחנו נעשה! לא משנה מה יגידו ואיך יגידו.

לא היה אצלו חנופה, לא היה אצלו משוא פנים, אם הקב"ה רוצה את זה, אז מוטל עלינו לעשות את רצונו! אפילו אם היה מפסיד מכך בכל מיני תחומים, אפילו אם היו אנשים שהיה יכול להפסיד הרבה טובה

ואורח צדיקים כאור נוגה

מהם, אפילו אנשים שהיה חייב להם טובה. תמיד היה עושה את שיקול הדעת, והיה אומר, אם הקב"ה רוצה את זה, אז לא משנה לי דבר. הקב"ה הוא טוב, ואם זה מה שהוא רוצה – יצא מכך רק טוב.

סיפר לי דודי, אח אמי, הוא אמר לי – אתם לא יודעים מספיק, הייתם ילדים, אבל כשהיה צעיר ורצה ללמד אתכם תורה, ובמצב הקיים למדו בחיידר רק גמרא, קצת עם פרשת השבוע. אבל לא למדו כפי שרצה ללמד את בניו, שילמדו את המקרא ואת המשנה כראוי. והוא הלך ואסף עוד כמה תלמידים והתחיל ללמוד איתם, והרבה אנשים היו אומרים לו דברים כאלו שהיו כחרבות בלבו.

אמר לי הדוד, לא רק הוא היה צריך להתבייש לצאת מהבית, אנחנו התביישנו. אמרו לנו – איזה מין גיס יש לכם...

אנשים היו אומרים לו – יצאו לך ילדים עמי הארץ, וזה הדבר שהיה הכי קשה בשבילו לשמוע. אבל הוא אמר, את מה שהקב"ה רוצה – זה הדבר שאני עושה!

ודובר אמת בלבבו! מי ששמע לפני שבועיים בליל שבת, איך הוא הסביר את כל המזמור הזה, כל מלה ומלה, כל הגדרה מהי. אלו שישבו שם ראו שפשוט מרגליות נופלות פה מן השמים.

מה זה 'הולך תמים' מה זה 'פועל צדק' מה זה 'לא רגל על לשונו' מה זה 'שוחד על נקי לא לקח'. וכן הלאה, הסביר דבר לדבר. שאל ותירץ. היה לו כח ההסבר לבאר צדדי כל דבר, כשהיה אומר צד אחד, כל השומעים כ"כ הבינו, כ"כ הזדהו עם זה. ואח"כ היה אומר את הצד ההפוך ומבארו היטב, ושוב, כל השומעים הסכימו, א"כ זה הצד הנכון.

אתן רק דוגמא אחת. הוא שאל מה זה 'שוחד על נקי לא לקח', במי מדובר כאן? הרי כל הפרק עוסק באדם שהוא הולך תמים, שהוא פועל צדק, שהוא דובר אמת בלבבו, שלא עשה לרעהו רעה. אדם כזה ישר, אדם כזה אמיתי, אדם כזה צדיק, מה שייך בכלל לשבחו שלא לוקח

וארע צדיקים כארע נעג

שוחד? הלא מי לוקח שוחד? אנשים רשעים! אנשים הרחוקים מן האמת, רחוקים מן הצדק! באים כאן ואומרים על בן-אדם, הוא כזה צדיק, הוא כזה איש אמת, מעולם לא מוציא דבר שקר מפיו, הולך תמים עם הקב"ה והוא... הוא גם לא רשע שלוקח שוחד. הלא אם הוא לוקח שוחד, מקומו בין הרשעים!

כל מי ששמע, באמת תמה יחד איתו, היתכן? זהו השבח שמשבחים את האדם הנעלה הזה? שאינו לוקח שוחד?

אז הוא התחיל לתת ציור ולתאר מה זה דיין. הוא אמר, אצל הדיין באים כל מיני אנשים. ופעמים רבות ימצא שבאים אצלו אנשים רשעים. אנשים כאלו, שמודיעים לו באופן ברור, תדע לך, אם הדין לא יצא כפי שאני רוצה, היום בלילה אתה וכל משפחתך נכנסים לכלא. או שהם שולחים לו כל מיני איומים בכל מיני דרכים, שיבין, שאם יהיה פה תוצאה לטובת הבעל דין שכנגדם, הדבר הזה יעלה לו ביוקר והוא בסיכון.

והדיין הזה, כבר מכיר את סוגי האנשים האלו, שבאמת הם מסוגלים לעולל לו רעה. והוא צריך לשבת בדין, כשלבנו נקי. בלא שהפחד יטהו לכאן או לכאן. הוא צריך לדעת שעליו לדון עכשיו במסירות נפש, אם בא הוא להרשיע את אותו אדם. זהו 'ושוחד על נקי לא לקח'.

הוא הסביר את הדברים בכזה טוב טעם, עד שהשומעים באמת שאלו, אם-כן, אז מדוע? מדוע הדיין צריך באמת למסור את הנפש על-כך, הוא הרי מסכן את עצמו, מסכן את הילדים שלו.

הוא היה צריך שוב להפוך את הקערה על פיה ולהסביר את החומר שבדבר. שכשדיין יושב הוא דן במשפטי ה', שום דבר לא ירתיע אותו, הקב"ה רוצה שאני אשפוט בצדק! שלא אהיה מושפע מסיבות חיצוניות לכאן או לכאן. אני לא אפחד ולא אהיה מושפע אפ'י במאומה!

כך הסביר כל דבר ודבר, על כל צדדיו בטוב טעם.

ואורה צדיקים כאור נוגה

ולא רק שכך הסביר אלא כך הוא חי!

'ודובר אמת בלבבו!' לא היה יכול להוציא דבר שקר מפיו. גם במקרים שממש הלחיצו אותו כדי שישנה בדבריו, שיאמר דבר שאינו נכון, שיהיה לו מכך תועלת רבה. אבל הוא לא זז מלדבר אך ורק דבר אמת.

אספר לכם סיפור, שאני מכיר אותו. לא ידעתי את כל הפרטים, אך אתמול שמעתי את יתר הפרטים.

הדוד שלו היה רופא ובמשך הרבה שנים סייע לאנשים שנפגעו מן הנאצים ימ"ש לקבל שילומים מגרמניה. כידוע הגרמנים הארורים ימ"ש שהחריבו את עם ישראל, היו מפצים בכסף. ודוד שלו שהיה רופא, היה מסייע לאנשים בסידורי הטפסים כדי שיוכלו לקבל את המגיע להם. אתמול היה הבן שלו וסיפר על אלפי אנשים שנעזרו על ידו.

ואבא, בילדותו נאלץ לברוח יחד עם אביו מגרמניה מאימת הנאצים שהתחילו לשלוט. אמר לו הדוד, שדיבר עם עו"ד והכל מסודר, באמת מגיע לו לקבל שילומים. ובוודאי זה יסייע לו בעניותו הגדולה וישפר מעט את המצב הכ"כ דחוק שהיה בו. אלא שהיה צריך רק דבר אחד, לציין איזה דבר שסובל הוא מכך. אם יציין דבר כזה, זה יסייע באישור השילומים. ואמרו לו שדי בכך שיאמר שכואב לו לפעמים הבטן. אין כאן לכאורה שקר כ"כ נורא, למי לא כואב לפעמים הבטן? זהו ודאי דבר נכון לכשעצמו, וזה יאפשר לו לקבל את המגיע לו.

הלך והסתובב אצל כמה וכמה רבנים לברר את הדבר האם מותר או אסור. אנחנו היינו אומרים, מדוע בכלל יש כאן שאלה. הקב"ה מסדר לך פרנסה שתוכל לשבת וללמוד בשקט, יש כאן גם חשבון של רוחניות. ובכלל, ממי לוקחים את הכסף? מהגרמנים הארורים ימ"ש שעשקו הכל וגזלו וחמסו שחטו וטבחו ולא השאירו כלום, להוציא מהם את הכסף אסור!?

וארע צדיקים כאר עגה

אני מצאתי פעם בין הכתבים שלו תשובה שכתב לו אחד הרבנים, שהקב"ה ימציא לו פרנסה ממקום אחר בדרך טובה יותר. הוא הלך לעו"ד, הכל היה מסודר רק היה צריך לחתום על הדברים, הוא בא ואמר אינני חותם על-כך. והבקשה הוגשה בלא הפרט הזה.

סיפר אחד האחים, שהלך איתו יחד אחר זמן אל העו"ד לקבל את התשובה אם אושר התשלום. ולא אושר.

הוא סיפר, אבא יצא מהמקום בשמחה גדולה ואמר: ב"ה שעזרני שלא אשקר. לא הצטער על כך אפילו במאומה, אלא היה בשמחה רבה על כך שלא שינה בדיבורו. אפילו שהפסיד כסף רב, אפילו שהיה דחוק עד מאד, אפילו שהיו צדדי היתר רבים, הוא אינו מוציא מפיו דבר שאינו אמת!

וכך היה בהרבה מקרים בחיים, הוא הלך רק עם האמת, הן בדברי תורה הן במילי דעלמא. לפעמים יש מצבים לאדם, שעם שקר קטנטן הוא יכול להרוויח דברים. ואפילו אם לא להרוויח, הוא ניצול ממצב לא נעים, אם הוא קצת משנה מדיבורו אז לא יהיו לו בושות, לא יהיו לא ביזיונות. אך הוא, בכל מצב, בכל מקרה, האמת לבדה היתה נר לרגליו!

ואשא כפי אל מצוותיך אשר אהבתי

כמה אהב את המצוות, כמה דקדק בכל פרט ופרט במצווה, כמה טרח להבין כל מאמר ומאמר חז"ל בכדי לקיימו כצורתו. כשהיה לומד וחוזר משניות "אבות", היה אומר: את מה שכתוב כאן צריך לעשות! אין זה רק בכדי שיהיה 'כתוב', אלא בכדי שזה יהיה 'מקויים'! והיה מסביר ומבאר איך מקיימים את המשנה הזו ואיך את המשנה האחרת. ודן שוב ושוב האם במקרה כזה וכזה צריך לעשות או לא צריך, ואיך עושים, ואיך מקיימים.

ואורח צדיקים כאור נוגה

לכולכם ידוע רק על משנה אחת שלחם על קיומה – המשנה של רבי יהודה בן תימא: "בן חמש למקרא ובן עשר למשנה וכו'" אבל דעו, כך הוא לחם על כל משנה ומשנה! כל משנה צריך לקיימה!

כמה פעמים היה נוזף בנו קשות ואומר, אם המשנה אומרת: "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" אז צריך לאהוב את כולם! אפילו אם אתה לא יכול לאהוב את אותו אדם, אתה צריך לעשות ככל שביכולתך בכדי לאהוב אותו! זה לא תלוי בכך שאתה רוצה או לא, אלא אתה חייב, הקב"ה רוצה זאת ממך.

וכך היה בכל משנה ומשנה. היה אומר, המשנה הזאת זהו שולחן ערוך! אם הקב"ה אומר את זה, הוא רוצה שנקיים את זה!

כמה פעמים חזר על כל המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, והיה מבארם ומלמדם איך לקיימם. והיה ג"כ נותן לנו סימנים איך לזכור את זה.

כמה חביב היה בעיניו לקיים כל דבר ה', כמה חביב היה קיום כל מצווה ומצווה.

איך היה מכבד את השבת!

אפילו בזמנים שלא היה לו פרוטה לפרטה, כשהיה מגיע שבת, היה אומר – זה לא מהחשבון. היה הולך וקונה כל-טוב.

כל ברכה שנאמרה מפיו, בכזו מתינות, בכוונת הלב. אתמול ישבנו כל המשפחה, שאל אחד מבני המשפחה האם מישהו זוכר, פעם אחת בחיים, פעם אחת! שזרק ברכה מפיו? הרי יש ימים ורגעים קשים ולחוצים, הרבה פעמים אדם ממנהר, עוד מעט שבת, עוד מעט צריך לנסוע. אף אחד לא יכל להיזכר שפעם אחת זרק ברכה מפיו במהירות, בלא שימת לב, בלא מתינות.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

לא בורא נפשות, לא שהכל, לא המוציא, לא ברכת המזון. תמיד היו שומעים איך שמברך מהתחלה ועד הסוף, בנחת ובמתון מילה במילה. אם זכיתם לשמוע, לפעמים כשנתנו לו לברך ברכת המזון, איך שהיה מברך מילה במילה כמונה מעות. וכך, אותו ברכת המזון, היה כל השנים, בכל המצבים, תמיד אותו הדבר, מברך את הקב"ה כראוי.

וכך גם בתפילה.

כאשר היינו ילדים והיינו נמצאים עמו בבית הכנסת, תמיד היה גומר שמו"ע אחרי כולם.

חוץ מיומיים בשנה... בראש השנה וביום הכיפורים.

שאלנו אותו, אבא, הרי צריך להיות בדיוק הפוך. כל השנה אתה גומר אחרי כולם והיום, בראש השנה, ביום כיפור, אתה גומר לפני כולם?

הוא אמר לנו: כשאני מתפלל, אני מדבר עם הקב"ה, אני עומד לפני המלך. אותה צורה שאני עומד לפניו היום, בראש השנה, אני עומד לפניו תמיד.

כך זה היה. לא משנה אם זה יום רגיל או ראש השנה או יום כיפור, הוא עומד לפני המלך! אחרים האריכו היום, אז הוא גמר לפניהם. אבל אצלו אין שינוי במצב כשעומדים לפני הקב"ה. כי תמיד יש את אותה רצינות, תמיד יש את אותה ידיעה לפני מי אתה עומד.

ולמען ירושלים לא אשקוט

כמה הוא אהב את העיר של הקב"ה!

כמה הוא אהב את הארץ שהקב"ה אוהב!

כמה הוא תמיד חשב וחשב מה אפשר לעשות ואיך אפשר לעשות, להגדיל את כבוד השכינה בעיר הזאת.

ואורח צדיקים כאור נוגה

תמיד היה אומר: פה בירושלים צריך שיהיו אנשי אמנה! כמו שכתוב בפסוק: "אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה". אם יהיו פה אנשי אמנה אז הקב"ה ישמור עלינו, יפאר את המקום, יבנה את בית המקדש.

כמה זה היה אכפת לו. אין לכם מושג כמה לילות לא היה יכול להירדם בגלל זה. אם מישהו היה מבזה את הדבר הזה הוא היה בוכה, אפילו ברבים! היו פעמים שאנחנו התביישנו, אבל הוא היה יושב עם אנשים והיה מתחיל לבכות... והיה אומר איך אנשים יכולים להגיד כך על עיר הקודש?

איכה ישבה בדד! אנחנו עכשיו בירושלים עיר הקודש – בדד!
הקב"ה לקח מאיתנו את האור שהשפיע עלינו בטהרה.

הצוואה...!

בתקופה האחרונה, הוא דן רבות האם הוא צריך לכתוב צוואה או לא. לפני שבועיים בשבת, הוא שאל אותי: מה אתה אומר, האם יש מקום לכתוב צוואה? אני לא רציתי בכלל לדבר איתו על יום המיתה, פחדתי בכלל לדבר על-כך, אבל הוא בשלווה דן בדבר ושואל, לכתוב או לא.

אמרתי לו, אבא, מה אתה אומר?

אז הוא אמר, מצד אחד רואים אצל דוד שאמר לשלמה בנו לפני מותו, דע את אלוקי אביך ועבדהו וגו'. וציווה אותו עוד כמה דברים. ושאל, מדוע שלמה צריך צוואה מדוד, האם יש חשש שלא יקיים את מה שהקב"ה ציווה בסיני, מה יש לו לצוות אותו? ואמר, אולי במלכות זה שונה.

ואורח צדיקים כאור נוגח

אמרתי לו, אבא, כתוב אצל יונדב בן רכב שציווה את בניו ורואים שירמיהו משבח את זה. אז אולי כן יש מקום לצוות.

לבסוף הוא אמר לנו, אם אכתוב צוואה אולי יכולות לצאת תקלות מזה...

אבל מה יש לי לכתוב צוואה??

תקחו את מה שכתוב בתורה – זוהי הצוואה!!!

מה יש לי להוסיף ומה יש לי לגרוע ממה שכבר כתוב בתורה.

מה שדיברתי איתכם כל החיים, מה שציוויתי אתכם כל החיים – והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוֹקֶיךָ בחורב – זוהי הצוואה!!!

זוהי הצוואה של הקב"ה וזוהי הצוואה של כולנו! אל תוסיפו ואל תגרעו ואל תחפשו דברים אחרים!

ואני תמיד עמד

באיזה שלווה ובאיזה אמון בהקב"ה הוא היה בימים האחרונים. לא התבלבל ולא נכנס להיסטריה, למרות שידע היטב את מצבו, הוא אמר את מה שאמר כל החיים: "ואני תמיד עמד אחזת ביד ימיני".

אם באים ואומרים לבן אדם, חותכים לך עוד מעט רגל, עוד מעט עוד רגל, לאיזה היסטריה הוא נכנס. עוד מעט חותכים לך את האצבעות של הידים, והוא רואה שמורידים לו עוד אצבע ועוד אצבע, הכאב הוא נורא, הצעקה היא איומה, הוא פשוט יוצא מהכלים, הוא יוצא לגמרי ממנוחתו.

בכל השבועיים האחרונים, כשהמצב הלך והחמיר, הוא יודע שעובר עוד יום ועוד יום והמצב מידרדר, אבל הוא לא זז משלוותו. מגבורת נפשו. הוא יודע שיש מי שמוביל את הכל וכל מה שהוא עושה זה לטובה.

ואורח צדיקים כאור נגה

עמדתי לידו, ראיתי שהמצב החמיר, לא יכולתי מלהתאפק מלבכות, אבל לא יכולתי לבכות כי הוא חייך...

הקב"ה הוא טוב! כל מה שהוא עושה איתי זה לטוב!

כשהגיע התוצאות שהראו שהמצב הוא קשה ביותר, אחד האחים אמר, אולי צריך לברך דיין האמת, שמועה רעה שכזו...

אבא קלט באזנו את דבריו, הוא אמר לו: מי אמר לך שזו שמועה רעה, אולי זו שמועה טובה. הקב"ה אבא שלי, הוא נותן לי יד, אני הולך איתו לאיפה שהוא רוצה...

הגמ' בשבת (קנב ע"ב) אומרת, משל למלך בשר ודם, שחלק בגדי מלכות לעבדיו, פקחין שבהן קיפלוס והניחום בקופסא. טפשיין שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה. לימים ביקש המלך את כליו. פקחין שבהן החזירו לו כשהן מגוהצין. טפשיין שבהן החזירו לו כשהן מלוכלין. שמח המלך לקראת פקחין! וכו'.

על פקחין אמר ינתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום וכו'.

אף הקב"ה על גופן של צדיקים אומר: 'יבא שלום ינוחו על משכבותם'

כשראיתי את אבא בימים האחרונים, אמרתי, הנה הבגדים מוכנים נקיים. כל החיים הם נשמרו בנקיונם. אי-אפשר לבוא למלך עם בגד לא נקי, אבל מי שהבגד שלו נקי הוא לא בבהלה. הוא שב בתשובה, אבל הוא בשלווה – הנה אני בא. אני בא להשיב את הבגדים. כל ימי טרחתי שלא ידבק בהם לכלוך, לנקות אותם מכל שמץ, שלא יהיה בהם רבב.

כשרב נפטר, קבלו עליהם התלמידים כל אחד הנהגה אחת שבה הוא יתרכז.

ואורח צדיקים כאור נוגה

שאלו את אבא, מה אנו צריכים לעשות? הוא אמר, אתם צריכים לדעת שיש אהבה ויש יראה כלפי הקב"ה תמיד, שכל בן אדם אפילו אם הוא יודע שהוא לא הבן-אדם המושלם ויש לו הרבה לתקן, הוא חייב להביא את עצמו לכך שירא מהקב"ה ויאהב את הקב"ה. ואם האדם אומר, אני לא יכול, אני לא רואה אותו, איך אני אוהב אותו איך אני יראה מלפניו. אז צריך לדעת שיש את הדברים המביאים לכך ובזה צריכים לעסוק.

דבר אחד הוא וודאי יכול לעשות – להכין את הכלים. וע"י כך יגיע לזה. ובזה הקב"ה ישפיע עליו יותר טובה. אם הכנת את הכלים, אז אני אשים בהם את מה שצריך.

הקב"ה יעזרנו, שכל הדברים שטרח ועמל, נמשיך את זה הלאה. להיות משכיל דורש את אלוקים ולקיים את מה שלימד וחינך כל החיים: "מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך. לשמור את מצוות ה' ואת חוקותיו וגו'".

שנוכה במהרה שהקב"ה יחיה את המתים וישלח לנו את משיחו ויבנה ביהמ"ק במהרה בימנו.

כינוס מספד בבני ברק

מורינו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א

מסרי נפשיהו אקדושת ה'

נאמר בגמרא חומר הדבר של מי שמתעצל בהספדו של חכם. וממילא, אפשר ללמוד את המעלה כאשר אינו מתעצל. מעלת ההספד רואים בשו"ע שכתב: "מצווה גדולה להספיד על המת כראוי". ובחכם וחסיד, אף יש יותר מעלה.

קשה לי מאד לצאת יד"ח הספד, כי באמת הכרנו אותו יותר שנים וקשה להספידו כראוי לו, אעפ"כ, נשתדל לא להתעצל.

משים לילות כימים בתורה

הגמ' אומרת במועד קטן (כה ע"ב): "כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא: תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים על משים לילות כימים".

עצי התמרים – הם העצים הגבוהים ביותר, אך גם הם צריכים להניע ראש על צדיק כתמר יפרח.

אבא הכ"מ ראו בו את "צדיק כתמר יפרח", גם בהבחנה של "תמר" וגם של "יפרח". מילדותו שמענו שזה היה כך, ומאז שהכרנו אותו – ראינו שזה היה כך.

התואר "צדיק" הוא תואר כללי. הוא אינו מתייחס לחלק מסויים, למצוות מסויימות, אלא זה תואר לבן אדם שבכל חלקיו מצטדק לפני קונו.

ואורח צדיקים כאור נוגה

"נשים לילות כימים" אומר רש"י: "בהספד, על ששם לילות כימים בתורה".

המעלה הראשונה, שממנה יתד ממנה פינה לכל מעלה, זוהי מעלת התורה שהיתה בו.

אני אינני זוכר, וגם שאלתי ב'שבעה' את שאר האחים, האם מישהו זוכר שהוא שח שיחה בטילה. לא זכרנו! סתם שיחה בטילה – על דא ועל הא, לא היתה כזאת צורת שיחה.

ואין זה שהוא לא היה בן-אדם נורמלי שמתעניין, הוא היה מתעניין בכל אחד, אבל מעולם לא היתה כזאת שיחה. וכ"ש להתעסק ולשוחח בדברים כגון פוליטיקה וכדו' ושאר ענייני מידע שאנשים דנים על זה. הוא מעולם לא היה דן ועוסק בזה. אם היה דן, הוא דן באיזה מאמר בגמרא לפרשו, איזה פסוק לפרשו, איזה דין, איזו הלכה איזה עניין בהגדה.

ולא רק בדיבור, אלא גם במעשה. אף אחד לא זכר שראוהו מתבטל. לפעמים בן-אדם מתבטל בכל מיני צורות של בטלה, לא היתה אצלו בטלה כלל!

וגם עלינו, ילדיו, היה כועס על כך, אם היה רואה בטלה. בימי בין-הזמנים, כשהיה יותר רפיון, לא יכול היה לסבול זאת שבטלים מן התורה: מה זאת אומרת?! היתכן הדבר?! לא סבל זאת כלל.

אני חייב לספר, על אף שזה סיפור קצת קשה, הייתי בחור כבן שש עשרה, הייתי לומד עמו בשבת מיד אחר הסעודה אחר ותיקין, עד מנחה גדולה. בשבת אחת, התפללנו מנחה גדולה, לאחר-מכן יצאתי מחוץ לבית הכנסת, עמדו שם מספר בחורים ושוחחו, לא שיחה שיש בה ממש, אלא כמו שיכול לקרות, בחורים שמשוחחים, ונעמדתי שם.

אני בא אח"כ הביתה ואני רואה שהוא מסתכל בי קצת בבישות. התישבו לאכול סעודה שלישית הוא פרס את הלחם והתחיל לבנות....

ואורה צדיקים כאור נוגה

כך, לפני כל הילדים!

כולנו נבהלנו. הוא לא היה חורג בדרך כלל מדברים מיושבים. נבהלנו, לא רק אני שלא ידעתי איפה אני מוצא את מקומי, אלא כל מי שהיה בשולחן. הוא שאל אותי: זו צורה שאדם עוסק בתורה?! כך בן אדם דבק בתורה?!

זה לא היה שכיח שיעשה את זה, אבל היה כמה פעמים שעשה כך. נבהלנו והשתוממנו, לא ראינו שזה עד-כדי כך מעשה עוולה, אבל הוא ראה את החומר שבדבר. שאם היחס לתלמוד תורה לא יהיה כראוי, אם לא ידעו ש"הם חיינו", שבזה דבקים, שאין עניינים אחרים, אז מבחינתו זה הדבר חמור ביותר, והוא בוכה על כך בפני הילדים. ידע שפה זה יהיה מוכרע – האם הם יהיו עוסקים בתורה או ח"ו בשאר דברים בטלים שבעולם.

אני מביא את הסיפור הזה לומר עד כמה היה אכפת לו מצוות תלמוד תורה, ועד כמה היה אכפת לו חינוך הבנים לתלמוד תורה. זה לא קשור כרגע לשיטה מסויימת או לרעיון מסוים, זה קשור להבנה עד כמה ועד היכן חומר הדברים. וזה באמת השפיע על כולם.

הדבקות שלו בדברי תורה, החביבות בדברי תורה, היתה עצומה. אני זוכר מילדותי, את הניגון שלו, הניגון הפשוט שלמד גמרא, באיזו נעימה... וכך בשאר חלקי התורה, באיזו חביבות, באיזו דבקות. אני זוכר שהרביה בחיידר – הג"ר זונדל קרויזר שליט"א היה אומר: אבא שלך לומד במאה אחוז ריכוז.

החביבות והדבקות העצומה שלו בתורה, היו בו כל השנים, מצעירותו ועד זקנותו.

סיפר לנו השמש בבית הכנסת הגר"א בשערי חסד, שבצעירותו היה לוקח שני כריכים בבוקר אחרי ותיקין, והיה נסגר בחדר שהשמש הקצה לו, עד הלילה. חדר קטן שלא היה בו אפי' ד' אמות והיה סגור כל היום על התורה שלא יפריעו לו, כך עשה תקופה ארוכה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

היה יהודי ת"ח שהוא סבר שאם ילמד הוא עמו חברותא, תהיה לו יותר תועלת בלימודו. הוא הביא אותו לשערי חסד ללמוד ושילם לו על כך, בלי שהחברותא ידע שהתשלום בא מכספו הפרטי. כך הוריד מפת לחמו כדי שיוכל ללמוד יותר טוב.

ישנם עוד ציורים רבים על הדבקות שלו בדברי תורה, לא אפרט כרגע, הן הנוגע לתורה שלו והן לתורה של אחרים. ובפרט, הבנים, שכל כך היה אכפת לו, ונתן לבו על עניין תלמוד התורה לילדים.

הבל פיהם של תשב"ר

כמה טרח, קשה לי להסביר, כמה דמעות וכמה מעות וכמה חיים, כדי שהילדים ילמדו נכון.

כשהייתי ילד בן תשע, הגיע יהודי נכבד מאמריקה, נכנס אצלו, ודיברו על מצות תלמוד תורה, ועל הצורה הנכונה של לימוד התורה לתינוקות. אבי הציע לו מיד – אולי, באמת, אפשר להעמיד את זה נכונה, שהילדים ילמדו ויחזרו וידעו, בא נעשה ביחד.

למחרת בבוקר, עוד לא עשו שום דבר, כבר בבוקר ישבנו בחדר אצלנו בבית, התחיל ללמוד איתנו מקרא, משנה וכל החלקים, בכזו התמדות, בכזו חביבות, עד שסדרו איזה מלמד.

כמה הוא טרח, הן על הבנים שלו והן על ילדים אחרים, שילמדו תורה כראוי! לא יודעים, חושבים שזה איזה רווח מסויים, אולי יש כאן איזה 'שיטה' יותר מרווחת... הוא היה צועק והיה טוען: זה מחויב! אין אף דעה שלא מחייבת ללמוד את המקרא. וללמוד זה לדעת. את החומש מינימום, כשיטת רש"י. ושיטת הרמב"ם כל כ"ד ספרים. וגם משנה, אם יש דעות שזה לא חובת האב, אז על העיר וודאי מוטל החיוב ללמד משנה. זה היה בנפשו. הוא לא היה נח ולא שקט על כך.

ואררר צדיקים כארר נרר

הוא הקים את קמניץ לפני ארבעים שנה, לא קיבל שם שום משכורת במשך שנים. כל המציאות שלו היתה מוקדשת לעניין הזה. לא היה לו בית, לא היו לו ילדים, לא היו לו צרכים אחרים, היה רק צורך אחד: שהילדים האלו ידעו מקרא!

כשראה שיש כבר כמה ילדים שיודעים חומש – לא היה גבול לשמחתו! ולא היה נח ולא הסתפק שיש חיידר אחד כזה. אם היה פוגש אנשים אחרים, לכל מי שיכול, פנה ואמר: אז מה יהיה?! איך אפשר לוותר על זה?! איך אפשר לדלג על זה?!

כתוב בישעיה שהקב"ה שאל: "את מי אשלח ומי ילך לנו". וישעיהו הנביא אמר: "הנני שלחני". ובמדרש רבה בויקרא (פרשה י') מובאים הדברים באריכות יותר, אומר רק את הנקודה, הקב"ה אמר לישעיה – אם אתה מקבל עליך להתבזות – אתה הולך בשליחותי. ואם לאו אין אתה הולך בשליחותי. אמר לו: על מנת כן! "גוי נתתי למכים ולחי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק".

זה לא היה מלאכה נעימה, זה לא היה מלאכה שיש בה רווח מצד העולם, היה בזה – "פני לא הסתרתי מכלימות ורוק". בתחילה, אנשים היו מבזים, לא הבינו, אני לא מאשים אותם, לא עמדו על העניין, על גודל חובת הדבר, חשבו שזה בגדר 'מעלה מסויימת' במקרה הטוב, ובמקרה הפחות טוב – חסרון מסויים. והוא לא נח ולא נרתע.

הגמ' אומרת בברכות (כ ע"א), שרב פפא שאל את אביי – מאי שנא דורות הראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא?

רב יהודה, שבדורו כוליי תנויי בנזיקין הוי, וכשהיה חולץ נעלו האחת כבר אתי מיטרא, ואנחנו, קא מתנינן שיתא סדרי וכו' ומצערין נפשין ומצווה צווחין ולית דמשגח בן?

השיב לו: "קמאי הוו מסרי נפשיהו אקדושת ה'!"

ואורח צדיקים כאור נגה

מה זה "מסרי נפשייהו אקדושת ה'?"

הגמ' מביאה מיד את הדוגמא – כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא, קם קרעיה מיניה וכו'.

ובהמשך הגמ' יש שני סיפורים. האחד, רב גידל הוה רגיל דהוה יתיב אשערי דטבילה אמר להו הכי טבילו והכי טבילו. והשני, ר' יוחנן דהוה רגיל דהוה קא אזיל אשערי דטבילה, אמר כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי וכו'.

הסביר האבא, שבדוגמאות הללו, האמוראים הלכו והתבזו על קדושת ה'! שרב אדא קורע את הכרבלתא בשוק הוא מתבזה למען כבוד ה'! רבי יוחנן – מרא דארעא דישראל, יושב על שערי דטבילה, רב גידל יושב אשערי דטבילה, הם מתבזים! אבל הם מוכנים ללכת ולהתבזות, הכי טבילו והכי טבילו, שלא יהיה חציצה, שלא תצא תקלה. שעם ישראל יהיה יותר מתוקן.

זה נקרא שמסרו נפשם על קדושת ה'!

האבא, הרבה פעמים היה כואב לו, אנשים היו מצערים אותו ביותר, הוא לא היה אדם חסר רגשות, הוא הרגיש! הרגיש היטב! אבל הוא לא היה נרתע ולא היה נסוג מלהאיר שוב ולנסות שוב ושוב, כדי להעמיד לימוד תשב"ר כצורתו.

מסרי נפשייהו אקדושת ה'!!

הוא נתן את כל כובד המשקל הראוי לנושא הזה. ועל כך הוא התבזה, ועל כך הוא ויתר על פרנסתו ועל שאר צרכיו, אפילו צרכי בניו שכ"כ טרח ללמד אותם. אם היה נוגע לנושא הזה של תלמוד תורה של תינוקות, זה היה קודם לכל. שילדים ידעו היטב את החומש!

ואזרח צדיקים כאור עוגה

היה אומר תמיד, כתוב ברמח"ל בדרך עץ חיים, "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", מבאר שם באריכות וכותב: "והוא ממש **יסדת**"! ע"י ההבל פיהם של תשב"ר **מתייסד** התורה בישראל! אפילו שאנחנו אולי לא רואים בזה דבר כ"כ משמעותי, אבל מכח זה – מכח ההבל פיהם של התינוקות הללו שלומדים מקרא, לומדים משנה, שורה התורה בישראל!

הגמרא בסוכה (כ' ע"א) אומרת, שכשחזרה ונשתכחה תורה מישראל "עלו רבי חייא ובניו ויסדוה". הגמרא כאן לא מפרטת מה עשה, אלא אומרת אך זאת "שהחזיר את התורה לישראל"!

מה עשה רבי חייא?

כתוב בגמ' בבא מציעא (פה ע"ב) שהלך ולימד ילדים מקרא ולימד ילדים משנה, וכך החזיר את התורה לישראל.

שאל האבא, ומה בכך, וכי משום שיש ילדים היודעים מקרא ויש ילדים היודעים משנה, זה מחזיר את התורה לעם ישראל?

נניח שהלך לכל עיירות ישראל כולם, ובאמת יצאו מרבי חייא ילדים היודעים מקרא, וילדים היודעים משנה. הרווחנו ילדים שיודעים חומש ויודעים משניות. וזהו, לא נאמר שעשה יותר מזה. וכי משום כך חזרה התורה לישראל?

התורה בכל חלקיה, בכל הלכותיה, חזרה לעם כולו בגלל אותם ילדים שיודעים עכשיו מקרא ומשנה!?

הוא אמר: כן!!

כאן התורה חוזרת לישראל!!!

מפי עוללים ויונקים יסדת עוז. היסוד נעמד!

ואנרח צדיקים כאר עגה

אם הילדים יודעים את המקרא ואת המשנה, אם התורה שבכתב ותורה שבע"פ תהיה בלב בני ישראל, עם תורתי בלבם, על ידם נקנית התורה בכל ישראל!

ועל הדבר הזה הוא מסר את נפשו לא יום ולא חודש ולא שנה ולא עשר. הוא ראה בזה כמעט דבר מרכזי בעניין הדת בכללותו, איך יזכו בני אדם לתורה. לא שאחר לימוד המקרא והמשנה אין עוד צורך לתקן, צריך לתקן וליישר עד זקנה ועד שיבה. אבל הדבר הזה הוא בריש כל אתוון. הדבר הזה – לתקן בעניין לימוד התינוקות, הוא ראה כדבר מרכזי כ"כ. והקב"ה עזר לו! יש דברים שהוא טרח והוא עמל ועדיין הם די סתומים. אבל טרחתו בעניין התינוקות, הוא זכה וראה שהדברים נתקנים.

למשל, החיידר כאן בבני ברק, כמה קורת רוח היתה לו מהדבר הזה. וכמה מליץ יושר הוא על העניין הזה. כשאומרים ומבקשים מנפטר: 'תהיה מליץ יושר', אין כאן איזה פטנט שהוא הולך לפני כסא הכבוד להיות מליץ לפלוני ופלוני שביקשו זאת. אלא דבר שאדם טרח בו, נושא שעמל עליו, שהוא באמת רצה את זה בכל לבו, על כך בן אדם הוא מליץ. על זה הוא הולך לפני כסא הכבוד – טרחתי, הדברים האלו נעשים, אני מבקש ומתפלל שהדברים באמת יצליחו.

ובאמת תפילתנו שזכות העמל והטרח שלו, יגן ויעזור לכך שירבו תינוקות כאלו בישראל. וע"י כך ידעו את תורת ה' ובכל מקום יעסקו וידבקו בתורת ה'! ומה גודל זכותם של אלו המלמדים את התינוקות, ששכרם הוא ללא גבול.

טרחתו הרבה בעניין לימוד המקרא והמשנה, היתה בשני חלקים. האחד, כאמור, לגבי תינוקות של בית רבן עצמן, שטען שלימוד התשב"ר זהו החלק הכי חשוב בדברי תורה, כמו שאומרת הגמ' בשבת (ק"ט ע"ב) שלבנין בית המקדש מותר לבטל הכל, אבל תינוקות של בית רבן אין

ואזרח צדיקים כאור נוגה

מבטלים. כי זאת תורה יותר חשובה. "אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תשב"ר". וכמ"ש שם בגמ' א"ל רב פפא לאבבי דידי ודידך מאי, אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא.

והחלק השני, על עצם לימוד המקרא ולימוד המשנה, שהגאון כ"כ העיר על כך, זה היה אצלו דבר מרכזי מאד מאד.

ועל הדברים הללו, מסר נפשו אקדושת ה'!

והשיב לב אבות על בנים

הנושא הזה, של "מסרי נפשיהו על קדושת ה'", קיים זאת בדברים הרבה בימי חייו.

כולם מכירים את נושא בעלי התשובה, שעסק בזה בשנים מסויימות. אני רוצה רק לומר, לפני זה לא היה לו עסק כל כך עם בני אדם. הוא היה סגור וצנוע בביתו, מתקן דרכיו ומיישר אורחותיו. אך כשראה שמן השמים מזמנים לפניו, לפי הכללים שא"א לעשותה ע"י אחרים, אז התחיל לעסוק בזה בכל לבו. אנשים התחילו להגיע והוא טרח ועמל להעמיד בפניהם את כל בנין האמונה. היה ת"ח נכבד שלקח את כל חומר הראיות שלו והלך אל הסטייפלר זצ"ל, במטרה למנוע את אמירת הדברים האלו. אותו יהודי לא היה רגיל לסוג המבנה הזה של החקירה וההוכחה על אמיתות אמונת ישראל. אך הסטייפלר דחה זאת ולא קיבל טענתו.

וצריך לציין, החקירות שלו בכללותם, לא היתה להם שום שייכות לספרים החיצוניים. כל הדברים, ויש פה כאלו שיודעים זאת, הכל היה ונבנה מתוך התורה לבדה!

הוא היה חוזר על דברי משה רבינו ולומד זאת: אז מה הוא אמר לנו כאן, מה משה רבינו מנמק כאן? הוא אומר לנו "ומלתם את ערלת לבבכם", האם זה בדיוק כמו "לאהבה", כמו "ליראה"? האם הכל אותו

ואורח צדיקים כאור נגה

דבר, משה רבינו חוזר על ביטויים, אין בזה נפק"מ? הוא היה בונה כל ביטוי מהו הגדרתו. ואחרי זה היו רואים, מהקדמונים, מהראשונים, איך שלכל אחד יש הבחנה אחרת, משקל אחר, הבנה אחרת. הוא היה טורח ע"ז ביותר.

אם יודעים שהוא היה עמל, יגע, חוזר ולומד ספר "מסילת ישרים", זה נכון! אבל אני יכול להוסיף שהוא למד פרשת "ואתחנך" – לא פחות! תמיד היה עמל, עוד הבחנה ועוד הבנה, אז מה זה שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, מדוע מכח זה מגיע הציווי הבא: ואהבת ה' נובעת מכח ידיעת שמע ישראל? וכן הלאה. ובאמת היתה לו עין בדולח, הוא היה חותר לדברים, לשורשם. עד שאכן היו רואים שהדברים מבוארים, הפשט מאיר!

וכך גם הוכיח מתוך התורה, שהתורה אמת. כך לימד את הרחוקים והשיב לבם לאביהם שבשמים.

ובאותה תקופה, לא אחת ולא שתיים, אנשים היו בזים לו. היום ב"ה רואים שיש בעלי תשובה רבים, באים רחוקים ומתקרבים, אבל אז זה עדיין לא היה, היה קושי רב בזה, תופעות שהיום – כשנתרבו השבים ב"ה, אף אחד לא תמה ע"כ. היו מגיעים אנשים עם מראה חריג, עם שיער ארוך וכדו', אני זוכר שהייתי צריך ללכת עם אחד מהם לבית הכנסת, התביישתי. מראה כזה בשערי חסד, היה דבר משונה ביותר. והוא, לא היה אכפת לו. היה לוקח אותם, היה מכניס אותם בביתו, מאכיל אותם ומשקה אותם. והיה סובל את כל הבעיות שלהם, אפילו שאלו סוגי בעיות שעולמם רחוק מעולמנו שאנו רגילים בו.

לא היה אכפת לו אם זה בנורמות או לא בנורמות. מה התורה אומרת על זה!! מה התורה מכוונת בדברים כאלו!!

מסרי נפשייהו אקדושת ה'!

ואורח צדיקים כאור נוגה

וכך גם בקיום המצוות. לא אכנס עכשיו לפרטי הדברים, אך אם היה חושש למצוות ולפרטי המצוות שיש לקיימן, לא היה אכפת לו. גם אם יתבזה על הדבר. מסרי נפשייהו אקדושת ה'!

כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם

"הצבי ישראל על במותיך חלל".

היופי שלו, היופי של המדות, היופי של העסק בתורה, היופי של כל ההנהגה שלו – שבני אדם ראו איך אדם הולך בכל דרכי ה' והוא בן אדם נורמלי! איך אדם שהוא עולה ומתעלה במדרגות הגבוהות, ויחד עם זה הוא חי את צרכיו של כל בן-אדם.

איך הוא היה מתייחס לכל אחד ואחד. ויהיה זה האדם הפשוט ביותר. באיזו חיבה! באיזו אהבה! באיזה נועם!

וכך גם הוא ניהל את ביתו. היה לו בית לא קל, משפחה גדולה והיתה עניות גדולה. אבל תמיד חשנו את השמחה והנועם, זה היה מכסה על כל מחסור. הוא ידע לחיות ולהרגיש כל ילד בכל גיל ולהתייחס אליו כראוי.

באיזה סוג תוכחה בנעימות הוא חונך אותנו. באיזה כבוד הוא התייחס לכל אחד, לכל ילד. אף אחד לא נפלט ולא נדחק. לכולם הרעיף כבוד וחיבה. ובאמת, זה גרם שהיה קל לשמוע את דבריו, היה קל לקבל את המוסרים שלו.

זאת היתה הנהגה של קידוש ה'.

כל הנהגתו בכללותה, היתה במטרה לקדש שם שמים. בכל נושא, המשקל היה תמיד, אם יוצא מזה קידוש ה', או חלילה היפך מקידוש ה'. ואם היה נראה שמזה יצא קידוש ה', הוא לא היה עוזב את זה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

ועל זה נאמר: "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו". הוא באמת זכה שאנשים רבים ראו בהנהגתו קידוש שם שמים.

אם אנשים רחוקים, בעלי תשובה שהכירו את דת האמת, הכירו את ה' אלוקינו, והם קיבלו זאת משום שהם באמת ראו אצלו שהדברים הם מיושרים. הם שקולים.

ואם אנשים משלנו, הגיע ב'שבעה' אברך מארגון שעוסק עם אנשים שנפלו ר"ל. הוא אמר לנו – בשנתיים האחרונות שלחנו לאביכם הרבה מאד אנשים. ואחר-כך בא משהו נוסף וסיפר לנו שהוא שלח עשרות אנשים. אף אחד מאיתנו לא ידע על-כך.

שאלתי אותו אח"כ, תגיד לי מה היתה הנקודה? האם רק בגלל הבהירות שהיתה לו באמונות ודעות? באמת היתה לו בהירות נדירה, כי הוא טרח בזה רבות. אך האם רק בגלל זה?

הוא אמר: אנשים הרגישו שהוא צודק. הרגישו שהוא בן אדם אמיתי, זה היה ניכר מתוך דבריו. כך הם הגדירו את זה.

וזה לא היה רק איזו נקודה מסויימת אצלו. זה דבר שהקיף את כל מהלך חייו, את כל דרך העבודה שלו: ללכת ישר את ה' אלוקיו! אם בדברים קטנים, ואם בדברים גדולים, בצרכי הבית ובצרכי הכלל. תמיד היה בודק אם הדבר הזה ישר או לא כל כך.

המדות שלו השתלבו בכל דבר, בכל חלק, בכל דרכיו. כי הכל היה מטרה אחת: לעשות רצון אלוקיו.

"כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". ראינו ושמענו זאת מאנשים רבים: רוח הבריות נוחה הימנו! הוא זכה שמאות אנשים אמרו אחר מטתו – ראו הנהגתו עם הבריות והנהגתו עם המקום כמה נוחה היא. כזה ראה וקדש!

ואורח צדיקים כאור נוגה

ישנן דרגות רבות באהבת הבריות, בחלקי המידות הטובות. כתוב שלא להגזים בהספד ואני לא אגזים.

אומר נקודה אחת, שהיתה בו נקיות מופלאה בדבר, והוא, העדר הקנאה.

כל ימי, אני לא זוכר שהוא קינא במישהו, שהוא פעם דיבר על מישהו בשמץ של קנאה, שלא שמח בו ולא רצה בעניינו. היה אוהב את הבריות באמת! שמח בכל אחד באמת!

הרבה פעמים יש אנשים שזה קצת מקניט להם – ההוא מצליח. אני זוכר שהיה צועק עלינו הרבה פעמים: יש שאדם רואה אצל שכנו או חברו שהכל הולך לו, ואצלו-עצמו הכל לא הולך לו. תדעו, התורה רוצה שהוא יראה בחיוב כל מה שהולך אצל שכנו, שיראהו כמו אח אהוב! והוא גם דיבר בפרטות איך עושים את זה. איך קונים את המידות האלו.

וכך גם בשאר מידות. אינני בא כרגע להגדיר את הנקודה המרכזית, אבל מה שהרגשנו כל השנים, מהו הדבר שהיה שורש לכל, זהו – הטהרה היתרה! טהרת הלב!

הן בדברי תורה, הן בכל החלקים, טהרת הלב! ההיפך של לא לשמה, ההיפך של כבוד של ממון, ההיפך מבן האדם העושה עבור עצמו. הכל נעשה תמיד בכזה טוהר!

ותמיד היה דורש על כך: בן אדם חייב לטהר את לבו.

ואפשר לטהר!

אחד הדברים שלימד את הכל: שהדברים אפשריים! לא מדברים על עניינים גבוהים שהאדם רחוק מזה. רק תפנה לזה, רק תתיישר, רק תפעל, תראה שתצליח! תראה שאתה מסוגל!

הוא אהב כל כך לקרב את התורה לליבות בני האדם. תמיד היה אומר: התורה היא לא מנותקת, היא לא מרוחקת. בקל אפשר להשיג. בן אדם

ואורה צדיקים כאור נגה

רק צריך להחליט. ואם הוא פועל כך אז הקב"ה מזמין לו ומסייע בידו. על דרך מה שכתוב "פתחו לי פתח כחודו של מחט" ועוד מאמרים כגון זה, שבן אדם מסוגל להשיג.

זה היה אצלו פשוט, שכל בן אדם, כל אחד, יכול לעלות! כך התייחס גם לאנשים פשוטים, אנשים שבזים להם, נראים כבעלי חסרון, תמיד היה טוען: כל אחד הוא מרגלית! כל אחד אפשר לפתח אותו שיהיה מרגלית.

לא היה אדם שהיה בו לו, לא היה נושא שהיה מזלזל. גם נושאים שלא היו בדיוק לפי הכוונתו שחשב שזה יותר נכון, הוא לא היה בוזת. תמיד הדברים היו בכבוד.

ונפש רעבה כל מר מתוק

הרבה מעות יש לי לפרט על המעלות שלו, על המדות שלו, על ההנהגות שלו. אני רוצה להתמקד בעוד דבר מרכזי בנושא של עבודת ה'.

הרבה פעמים מקובל לחשוב, שכאשר נכנסים לעבודת ה', נהיה מר. כשעוסקים בדברי מוסר ושאר ענייני עבודת ה', עלולה לחלוף המחשבה – הדברים כבדים... לא נעימים...

אצלו זה היה הפוך!

כך חי וכך לימד אחרים, אדרבה, הדברים הם כה משמחים, הם כה מאירים. לעשות רצון הקב"ה, לירא מלפניו, לאהוב אותו, להתרצות לפניו – כמה זה משמח, כמה זה אהוב, כמה זה משיב את הנפש.

הוא היה תמיד עם פנים שמחות! אני זוכר כל השנים, ואפילו בעת פטירתו, ברגעים האחרונים ממש – פנים מאירות! ממש "מת מתוך השחוק – סימן יפה לו". אני יכול להעיד זאת, לא ראיתי את פניו רגע לפני הפטירה, ראיתי מספר רגעים קודם, בדעה צלולה ובפנים מאירות!

ואורה צדיקים כאור נוגה

בכל התקופה האחרונה, שהוא ידע היטב כי הוא עומד לעזוב את העולם, ואנו היינו טרודים ביותר ממצבו, אך הוא גער בנו: מדוע אתם כ"כ טרודים?!

מדוע אנו טרודים? בוודאי! יש לנו כתר על הראש ואנו הולכים לאבדו!

אבל אצלו ההשלמה והצידוק הדין היה דבר כ"כ פשוט!

באחת הפעמים כשאחיותי נכנסו אליו והן היו מוטרדות מהמצב, הוא הרגיע אותן ואמר: אני מודה להקב"ה שקיים בי 'את מספר ימיד אמלא'. כך, ברוגע, בשלווה, באמונה ובצידוק הדין. כך הוא חי כל ימי חייו.

עד כדי כך, אני זוכר, באותה שעה קשה כשנהרגה אחותי ושלשת ילדיה הי"ד, זו היתה טרגדיה גדולה מאד, כולנו לא רק היינו אובדי עצות, אלא חשנו שנפער תהום תחת רגלינו, העולם החשיך.

נכנסתי איתנו לחדר, זה היה בלילה, רבע שעה או עשר דקות אחרי שנודע לו האסון, מה היה הדבר הראשון שאמר, אחר כך הוא בכה מאד ותינה את הצרה, אבל מהו הדבר הראשון שאמר?

הוא אמר כך: **צידוק הדין זה חובה גמורה! צידוק הדין, כל יהודי יכול בכל מצב! דבר ראשון צריך להצדיק את הדין. צדיק ה'!**

זו היתה תגובה ראשונה. אחר כך, עם סכינא חריפא הוא עשה חתך ואמר: יש שני חלקים, יש חלק של קבלת תנחומים על הצער והחסרון – איך אני יכול לקבל תנחומים? אבל יש חלק של צידוק וקבלת הדין. לדעת שכל מעשי ה' הם צדק ואמת!

"ויתהלך חנוך את האלוקים". זו היתה הצורה שהוא חי. היכן שהוא הולך – הוא הולך את האלוקים. **מתהלך** עם זה, חי עם זה. בכל חלק, בכל מקרי החיים, בכל מצב, אין סתירה ולא היה יכול להיות סתירה בין המציאות שלו לבין ההליכה בדרכי ה'. כי זו היתה המציאות שלו!

ואורח צדיקים כאור נוגה

היא לא משתנית, לא בימים כתיקונם ולא ביום קשה שכזה – שבתו ונכדיו נהרגו.

בכל מקום שהלך ובכל הדברים שהלך בהם – הלך את האלוקים.

מכאן באה גדלותו. הוא לא עשה טבילות נוראות או דברים כגון אלו, הוא התהלך את האלוקים בכל צעד, בכל מעשה, לדעת מהי העבודה, מה הקב"ה חפץ ממנו ואת זה לקיים.

הוא לקח את ספר "מסילת ישרים" ועל פיו כיוון את כל דרכיו, את כל יראתו ואת כל דרכי העבודה. המסילת ישרים – זה היה הלב שלו. ואת דבריו שם לנגד עיניו כל ימיו.

מיום שאני זוכר אותו עד יום פטירתו, אינני זוכר כמעט נושא שלא יכנס איזו הבחנה במסילת ישרים. מהמדרגות התחתונות ועד העליונות. תמיד עוד פעם ועוד פעם, בכזו שמחה לעמוד על עוד הבחנה ועוד נקודה. זה לא היה חקירות לשוא, היתה לכך מטרה אחת! להבחין באמת שבדברים – כדי לדעת את הדרך ילכו בה.

כמוכן שלא מדובר כאן באיזה ספר שהוא מצא אותו, אלא זהו הספר היחיד המיוסד מהש"ס המורה את דרכי העבודה שלב אחר שלב. הברייתא היחידה שיש בכל התורה כולה שמדברת על מדרגות – זוהי הברייתא הזו של רבי פנחס בן יאיר. לא בכדי הגר"א אמר על מסילת ישרים שזה עולם התיקון. זוהי הברייתא היחידה שמוליכה את האדם ומכוונת אותו מעלה אחר מעלה במסילה העולה בית קל. והוא זכה ללכת בזה. וגם לימד אחרים ללכת בזה. אוי מי יתן לנו תמורתו!

כי אמת יהגה חכי

יתומים היינו! ואני חושב שלא רק אני. אין לנו מי שיפכה דבר אמת. כתוב "לכן אנשי לבב שמעו לי". בכל דבר יש את הלב הפנימי שהוא

ואזרח צדיקים כאור עזה

מפכה את האיברים כולם. הוא מחיה אותם, מאיר להם, מעודד אותם ומכוין אותם.

מי יגיד מוסר? הוא הרי היה יכול להגיד מוסר נוקב ויורד עד התהום. הוא לא היה נמנע מלהגיד מה שצריך להגיד, רק שהיה אומר זאת בנעימות, אבל הוא היה אומר דברים שלא כל אחד קל לו להגידם. כי הוא לא החניף. מה שצריך לומר, לעורר, היה אומר בלא שום חנופה!

מידת האמת, זוהי המדה שהוא דבק בה יותר מכל. הוא לא סבל בשום אופן חנופה. כשהיתה פעם שביקשו ממנו לגשת ולכבד משהו מסויים, הוא סירב ואמר אני לא יכול לכבדו כי אני באמת לא מכבד אותו. אמרו לו: אבל זה משתלם, במקרה דנן יצא כאן איזה רווח מסויים. הוא אמר – רווחים תבקשו במקום אחר, אני לא מחניף!

וכך היה בכל דיבוריו, לא נכנס בהם דבר שקר ולא חצאי שקרים. האמת לבדה, בטהרתה!

כל-שכן בדברי תורה, שנקראים אמת. בכזו בהירות, בכזו נחישות, בכזה טוהר הלב, היה טורח כדי לברר מה הוא דבר ה'. מהי האמת!

אם זה בסוגיא בהלכה, אם באגדה, אם בשאר חלקי התורה, גם בפסוק בחומש, מהי האמת הטהורה הנאמרת כאן! אם משהו היה אומר פשט משום שזה נעים לו וערב לו אך אין בו כ"כ אמת, לא הסכים בשו"א לקבל. מרגלא בפומיה, האם היית מוכן לשלם עשרת אלפים דולר על הפשט הזה? אם לא, איך אתה אומר את זה בדברי תורה? וכי התורה היא פחות יקרה, פחות חשובה? אדם המשקיע בבורסה הוא לא פועל ע"פ השערות בעלמא, הוא יודע שעלול להפסיד את כספו, וכי התורה הקדושה פחות מכך?!

והיה לו בטחון עצום שמי שחותר אל האמת יגיע אליה! כל הבא ליטהר מסייעין בידו. הוא אמר את זה עשרות פעמים – לא יתכן שלא יסייעוהו!

ואורח צדיקים כאור נוגה

הכל יודעים שיש 'מדת הבטחון' בפרנסה, יש 'מדת הבטחון' ברפואה, יש 'מדת הבטחון' בכל צרכי האדם.

ואין 'מדת בטחון' על לדעת מהי האמת?! אין 'מדת הבטחון' על לדעת את דרך ה'?! אין 'מדת הבטחון' שאפשר להצליח ולעולת במסילה העולה בית קל?!

היה פשוט לו הדבר, שכל מי שרק ירצה, יכול הוא לדעת את ה'. לדעת את תורתו, את דרכו ואת רצונו, ולקיימם!

האמת, יש לי הרבה מה להאריך, אבל נראה לי שמ'מתעצל בהספדו' עכ"פ יצאנו.

אני דבר ראשון מתפלל, שהקב"ה ימלא לנו את החסרון. את החסרון עצמו אי אפשר למלא, אבל שלא נשאר כמו יתומים הנותרים לבדם באמצע הדרך. שהזכות שלו תגרום שנלך בדרך ה' ונעלה במסילה העולה בית קל. שזכותו תגן עלינו ועל כל אלה העוסקים בחלקים שהוא כ"כ טרח, ועל כל בני תורה ועל כל ישראל.

ושיקויים בנו במהרה "ובלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים" ונאמר אמן.

הרה"ג רבי משה אריה במברגר שליט"א

ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון

"אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה".

הפשטות היא, שהצדיק מקבל את האור לעתיד לבוא. אך המלבי"ם מבאר על דרך הדרש: אור **זרוע** לצדיק, כל אדם יש לו בימי חייו אור אלוקי, אצל הצדיק זה כמו **זריעה**, הולך וגדל וצומח. ומי שזוכה להשלים את הצמיחה שהוא יכול להגיע אליה, - "לישרי לב שמחה".

לאור של רבי יצחק שלמה זצ"ל, היו הרבה גוונים, אור בתורה, אור במידות טובות, אור בחסידות, בכל כיוון שהסתכלנו, האור היה כל כך מאיר!

גדולה האבידה ואין לה תמורה! אני רוצה לנסות להאיר את נקודות האור שהיו אצלו ולהתבונן בהם, אולי על ידי כך נזכה להתקרב למעלות האלו.

ותורתך בתוך מעי

היסוד הראשון אצלו היה תורה, כמו שכתוב בברייתא של רבי פנחס בן יאיר – "תורה מביאה לידי זהירות וכו'". זהו היסוד הראשון, שהביא אותו לכל המעלות.

תורה, בכל מובניה.

בלימודה בכל חלקיה, בשקידתה ובקיומה.

הוא היה מדבר הרבה על חזרות, את הנאה דורש כולם ידעו, כולם שמעו. את הנאה מקיים, מי שהיה קרוב יודע יותר.

ואורח צדיקים כאור נוגה

שמעתי מהבנים ב'שבעה', שאמא שלהם אמרה שאם ילמדו גמרא בעירובין או בנדה או ביבמות באוונתיה, היא יכולה לומר איזה מסכת היא. מרוב שינון וחזרות שלמד בבית.

מרגלא בפומיה, שכשתלמיד רצה להתקבל ללמוד אצל הגאון, היה צריך להבחן. וכיצד נערך המבחן? הוא היה נותן לו ללמוד, ועוד פעם ועוד הפעם לחזור ולחזור, ועל פי חשק התורה שהיה אצלו והיה מוכן לחזור, היה מקבלו.

כשהיה צריך להביא מאמר חז"ל בהגדה או בהלכה, תמיד ציטט את הדברים בלשונם. כך גם השליטה בתנ"ך, להגיד פסוקים בלשונם, וכך גם שליטה בהלכה.

בשיעורים בבני ברק, זכינו לראות, את הידיעה והשליטה שלו בכל דברי הגר"א. ב"ספרא דצניעותא", ב"יהל אור", בכל דבר, כמו לדעת את הסידור, בעמוד הזה ובדף הזה.

מכח ריבוי החזרות שלו ומהשקידה הגדולה שלו, זכה לקנות את הידיעות הרבות.

על עצם לימוד החכמה – חכמת האמת, תמיד היה מספר על ר' אליהו רגולר – תלמיד של תלמידי הגר"א, שאמר ששלש עשרה שנים עסק בחכמה, ולא הרגיש הצלחה, אחרי שעברו שלש עשרה שנה הרגיש 'שנעשו לו כנפיים לעוף בהן'.

גם בצורת לימוד התורה וההתייחסות אליה הוא התייחד מאוד. כשהיה קורא בתורה, הוא היה אומר את הדברים כמי שמקבל את התורה כעת ושומע אותה בפעם הראשונה, וממש מפנים אותה. בכזו עוצמה הוא היה אומר כל פסוק, ממש כנתינתן מסיני.

אני זוכר שהתפללתי בישיבת "אדרת אליהו" בחג השבועות, ושמעתי אותו קורא "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים", הוא ממש הכניס לעצמו את מעמד הר סיני בתוך תוכו.

וארע צדיקים כאר נעג

ואת המעשה אשר יעשון

בעניין דקדוק ההלכה, סיפר הגאון רבי יהושע מאיר רוזנטל יבלט"א (השווער שלי) שכאשר הם היו ילדים בשערי חסד, רבי יצחק שלמה היה מדרבן אותם ומעודד אותם. אלו היו תקופות קשות, היו הרבה רוחות מבחוץ, והוא ניצב אל מול כל הרוח והיה מקפיד על כל הלכה על כל פרטיה. הוא היה יושב ולומד איתם "משנה ברורה" כסדר, עד שה"משנה ברורה" נכנס להם בעצמות בזכותו.

כל דבר הוא היה מברר, אם זה באורח חיים, בחושן משפט, ביורה דעה, בכל נושא ונושא, בדקדוק ההלכה שלו ובבירור כל פרט ופרט. היום בדורינו זה יותר מצוי, אבל כשהוא התחיל זאת, זה היה כמעט ולא מצוי.

איזה שאלות שהוא בירר, בכל מיני דברים, זה לא היה משהו מסויים – שבוזה הוא התמקד לחקור ולברר. אלא בכל חלק מחלקי הש"ס, מחלקי ההלכה, היה תמיד מברר לפי כוחו. ופעמים רבות שהיה הולך לרבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ומברר את הדבר על כל פרטיו, עד שידע כראוי את הדבר כרצון התורה על כל פרטיה ודקדוקיה. כשהיה רואה ת"ח צעיר, היה ניגש אליו ומציע "בוא נלמד את זה ביחד". לא היה אצלו מעצור בשביל לברר את ההלכה.

ומבלי לפסוח על ההקפדה בקיום כל דברי חז"ל ללא יוצא מן הכלל, שכידוע בעניין הזה הוא הלך ממש בדרכו של הגר"א. כמו שמספרים בני הגר"א שהגר"א התארח אצל משהו, ובאותו זמן הוא היה חולה. כשהוא אכל, הוא היה צריך להקיא, בעל הבית ראה שהוא לא אוכל, אז הוא אמר לו "תאכל", והגר"א הכריח את עצמו שוב לאכול. הגאון לקח את המאמר "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה" וקיים אותו, במסירות נפש.

מי שהכיר את הרב יודע, שכל מאמר חז"ל חייב אותו! כל מאמר ומאמר, לא משנה איפה שהוא יהיה, הוא לא זז ממנו! עד שלא ידע ברור איך לקיים את המאמר, איך לקיים את המשנה, בין במדות בין בהלכה. כל החלקים האלו הם "התורה מביאה לידי זהירות".

את הדרך ילכו בה

אני חושב שההספד הכי גדול עליו – לפתוח את המסילת ישרים ולראות מסילת ישרים חי מול עינינו.

יש לשון במסילת ישרים שעד שראיתי אותו היה מאד קשה לי. בפרק ג' המסילת ישרים אומר: "כללו של דבר צריך האדם להיות מתבונן תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדו, **מהו הדרך האמיתי לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו**".

הוא לא אומר, שכשאתה מתחיל ללמוד מסילת ישרים אתה צריך להחליט להיכן אתה רוצה להגיע ומה הדרך שאתה בוחר בה ואיך אתה מחשב את מעשיך.

אלא הוא אומר שצריך "להיות מתבונן תמיד ובכל זמן". לא משנה באיזה דרגה אתה נמצא, אתה תמיד צריך להיות מתבונן, על המעשים, ועל הדרך האמיתי שאדם צריך לילך לפי חק התורה.

אף פעם לא הבנתי איך זה יכול להיות, אם מדברים על אדם בתחילת דרכו, אני מבין. תמיד בתחילת הדרך צריך לברר מה הדרך שצריך ללכת בה,

אך האם תמיד צריך להתבונן באיזה דרך ללכת? על מה יש להתבונן תמיד?

עד שהכרתי אותו.

הוא למד מסילת ישרים מאות ואלפי פעמים, איך התבונן בכל שורה, איך הוא בירר לעצמו עוד פעם ועוד פעם, ישב ודן מה הפשט בשורה הזו. הוא כבר ישב ודן וחזר ודן והחליט מה הפשט במסילת ישרים, אבל אז הוא התחיל עוד הפעם, "לא, במילה הזאת זה לא מסתדר, אם זו הכוונה - לא היה צריך לומר את המשפט כך".

שוב, התחיל עוד הפעם. סותר ובונה וסותר ובונה, עד שהבניין נעמד לתלפיות. לא יום אחד ולא שניים ולא שלשה, אלא שנים על גבי שנים.

זה לא היה אצלו מתוך נערווין, הכל היה ברור. אך זה הגיע מתוך שמחה, זו היתה שמחתו – להבין את הדברים על דיוקם, ואם אחרי

ואורה צדיקים כאור נוגה

הפעם העשירית, המאה והאלף, הם יוצאים יותר מלוטשים, אז הוא לא נרתע מלעשות כך ולחזור ולדון שוב ושוב. כי אם זה הפירוש, זה מחייב אחרת, יש לזה משמעות יותר עמוקה, וצריך להתחיל לעבוד כפי שעכשיו התבארו הדברים.

כך היה במסילת ישרים, כך בדרך ה', וכך בכל נושא.

רבי חיים ואלוז'ינר אמר לרבי זונדל מסלנט: "בכל ספר מוסר טוב ללמוד, אבל ספר מסילת ישרים יהיה מנהלך". הרב תמיד אמר שספרי המוסר הקדמונים, חובת הלבבות ושאר ספרים מלאים דעת ויראת ה', ולא בזה נמדד יתרונו של ה"מסילת ישרים", יתרונו נמדד בסדר שהוא סידר, בסדר שהעבודה צריכה להיות בעולם.

מידות

הגמרא בשבת אומרת, איזהו ת"ח כל שיכול להפוך חלוקו וללבשו כדרכו. ומבאר הגר"א במשלי, שהכוונה היא להעמיד המידות על פי התורה, ושיהפכו להיות דרכו וטבעו, על אף שטבעו הפוך. המדות הן כמו בגדים, אפשר להפוך את החלוק, ללבוש אותו כך או כך, כרצונו.

אני לא יודע איך היה הרב מטבעו, אבל אני יודע שכשהוא היה מדבר על תיקון המדות, היה מדבר על זה בכזו פשטות, כמו ללכת לרופא ולקבל ממנו מרשם, לוקח שבוע ועוד שבוע, אפ"י חודש והנושא מסתדר. תיקח את הנושא הזה, תחשוב עליו זמן מסויים ביום, תבין מה אתה מרוויח ומה אתה מפסיד, תחזור על הדברים, וכך בתוך חודש תצליח לשנות את המדה.

אם נדבר על המידות טובות שלו, אפשר לדבר על הרבה מידות, בכל דבר ודבר כמה היה מצויין, מלבין שיניים לחברו, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, כל אדם שהיה מגיע אליו, היה מוצא לפניו איש אוהב, ולא מבחוף אלא מבפנים, אנשים שבקושי הכיר אותם, היה משתתף בצערם ושמח בשמחתם, היה עוזר להם, הוא היה לוקח על עצמו דברים, שאפ"י קרובים בקושי לוקחים על עצמם. ההטבה שלו היתה מאד מיוחדת.

ואורח צדיקים כאור נוגה

ועל כולנה, ראינו תמיד עד כמה היה מופלא במידת הענווה. המסילת ישרים אומר שהענווה זוהי המידה העליונה. הענווה שלו היתה בולטת, כל מי שבא עמו במגע, ראה אדם עניו, אדם שמתנהג בפשטות ואין לו שום גינונים. אלו שהיו בשיעורים, ראו עוד יותר מכך, את הסבלנות, שהיא גם נובעת מענווה.

הייתי נוסע לירושלים, לשמוע שיעורים, היו פעמים שאנשים באו, ישבו בשיעור, ושאלו: מאיפה אתה יודע? והיה עונה להם בנחת. ועוד הפעם, מאיפה אתה יודע? ושוב עונה. אני זוכר שאנחנו, היה כבר קשה לנו לשבת שם, אבל הוא נותר באותה שלוה – "אז מה קשה לך, בא נחזור שוב".

שמעתי סיפור מרבי יעקב קובר שליט"א, בימים האלו. היה יהודי שכתב אצלו תפילין לפני הרבה שנים, במשך עשרים שנה הוא הניח את התפילין, נתן אותם להגהה כמה פעמים באמצע, והכל היה בסדר.

בשנתיים האחרונות, היהודי הזה כנראה למד עוד הפעם את צורת האותיות, והוא רצה שיהיה אחרת ממה שהרב כתב. לא פחות ולא יותר, הוא חזר בחזרה למי שכתב את התפילין, וביקש להחזיר את הפרשיות ולקבל את הכסף בחזרה.

כשמעתי את הסיפור חשבתי בודאי הוא יאמר לו "נו, בא נפתח משנה ברורה ונראה". מי שיודע, הוא היה סופר מומחה. ולא רק סופר מומחה, אלא מכל מי שהיה שייך ללמוד איזה תוספת, איזה משהו, היה הולך ללמוד. הוא השקיע במלאכת שמים הזאת שתהיה באמת מלאכת שמים, שתהיה כראוי ובתכלית הדקדוק.

אבל הוא שאל במה המדובר, והאיש אמר לו שהוא היה רוצה שיהיה אחרת, אמנם הוא אינו יכול לומר שזה לא טוב, אך כפי שיצא לו, הוא

ואורה צדיקים כאור נוגה

היה רוצה אחרת. הרב לקח את הפרשיות בחזרה והביא לו את הכסף. בפשטות! בלי לומר כלום! הלוואי שנזכה אפי' להזכר במעלות האלו.

עד יכון ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ

לפני שנה וחצי בימי בין המצרים, נקלעתי לישיבת אדרת אליהו, רבי יצחק שלמה מסר שם שיחה על ענייני החורבן. הוא ביאר בהרחבה, כל מה שקרה בחורבן בית המקדש, הסביר זאת לפי הרמח"ל, כל הקלקולים וכל מה שקרה. הוא שאל: למעשה, מה אנחנו רוצים, מה יש לנו לבכות על מה שהיה. מה שהיה היה, עכשיו אין לנו בית המקדש, למה לבכות על זה. להתפלל, בוודאי, הרי אנו מצפים לישועה. אבל מה יש להתאבל, מה התועלת לבכות. הדברים שהוא ענה הם ההספד הכי גדול. הוא סיפר בתוך הדברים, שהגר"א היה הולך לשמח חתנים, אבל כשהיו מבקשים ממנו להכנס למעגל, הוא לא הסכים. מחמת הצער שיש לו על ירושלים הוא לא היה מסוגל לרקוד. אדם שדרגתו בחסידות כל כך מושלמת, הוא משתתף בצער השכינה, הוא מרגיש את החסרון של כבוד ה'. דבר כזה לא נותן לו מנוחה. אדם שבנו יחידו שוכב על ערש דוי, חולה במחלה שאין לה תרופה, אין לו מה לעשות, הוא יבכה בכי תמרורים למרות שהוא יודע שאין בזה שום הגיון, הבכי שלו לא יעזור זה לא יציל את הבן שלו, אבל הוא לא יכול לנוח, הוא לא יכול להפסיק לבכות. כתוב בתנא דבי אליהו "כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודן של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש, ולגאולה שתצמח בקרוב, ולכינוס גלויות - זוכה לרוח הקודש בדבריו וכו'"

ואורח צדיקים כאור נוגה

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, **הקב"ה נותן לאדם מה שחסר לו, אדם שכל כך התאבל על ירושלים, היא חסרה לו, אז נותנים לו אותה.**

כמה נאים הדברים למי שאמרם. כמה כאב לב היה לו, הוא לא היה יכול להירגע שכבוד ה' לא כמו שצריך, אין הכסא שלם. הוא היה מלא שמחת חיים, בסדר היום שלו, לא היתה לו שום מרירות אישית, ראו עליו שהדברים הכי מצערים שיכולים לקרות לאנשים לא שברו את לבו. אני לא חושב שזה בטבע, אלא הכל בזכות האמונה והבטחון שלו בקב"ה. אבל עם כל זה, היה לו צער כה גדול על כבודו של הקב"ה.

רצוני – רצונך!

בכל דבר ודבר חשב על הקב"ה, מה הקב"ה רוצה ממני, מה אני צריך לעשות, איך להתרצות לפניו – זה היה המרכז של החיים שלו. הייתי אצלו כשהיה בבית החולים, הוא ידע ברור את המצב, היה ברור שהזמן קצר מאוד, אבל הוא היה בשלוות הנפש. אני חושב שאם הקב"ה היה שואל אותו: "ר' יצחק שלמה מה אתה רוצה לעשות, אתה רוצה להמשיך לחיות? אתה רוצה למות?" היה עונה: "רבונו של עולם, מה שאתה מבין!"

זו היתה הצורה שהוא חי!

וזו היתה הצורה שהוא נפטר!

תמיד דיבר על אמונת ישראל. כתוב בשירת האזינו שבדרך הטבע "אפס עצור ועזוב", אנחנו הולכים ומדרדרים, אם יעשו את המאזן של מה שקורה בעולם יש כל-כך הרבה קלקול וכל-כך קצת אור, מה יהיה ואיך יהיה?

אבל, הקב"ה אומר: "אני אני הוא, ואין אלוקים עמדי, אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא". הקב"ה הוא מסובב את כל הסיבות ועל ידי

ואורח צדיקים כאור נוגה

זה יהיה גילוי הייחוד וכל רעה תיהפך לטובה. אלו המשפטים שחזר עליהם בכל יום ובכל הזמנים.

הקב"ה יעזור שנזכה להחיות אצלנו את כל מה שראינו, כל אחד לפי מה שהוא יכול. ונזכה לראות בתחיית המתים בקרוב, אמן.

יגדל המספד בירושלים

הספדים

שנאמרו בישיבה הק' בימי השבעה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

טוב אתה מטיפה של גשמים, מגלגל חמה, מאב ואם

"שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו נא ובקשו ברחובותיה, אם תמצאו איש, אם יש עושה משפט מבקש אמונה, ואסלח לה".

אנו לא יודעים על מה להתחיל לבכות...

על איזה צד בשלמויות לתת את עינינו...

אם בשלמויות שכלפי הקב"ה,

"ה' השקיף משמים לראות, היש משכיל דורש את אלוקים".

על מה הקב"ה מסתכל מן השמים? הוא מסתכל על בני אדם, לראות היש משכיל דורש את אלוקים! כמו שאומר הנביא: "ה', עיניך הלא לאמונה". מה הקב"ה רוצה מעם ישראל? שיהו בני אמונים, בנים אמן בם, היש בהם משכיל דורש את אלוקים. זה מה שיש להקב"ה לראות בעולמו.

מה הוא ראה בליל אתמול, ומה הוא רואה היום ???

היכן יש לנו משכיל שכזה, דורש את אלוקים שכזה ??? שהכין לבנו מנעוריו לדרוש את ה' יומם ולילה !!! איננו יודעים ... קיוויתך ... מארץ מרחקים!

זה כלפי קודשא בריך הוא.

ואורח צדיקים כאור נוגה

ומה נאמר כלפי העיר הנדחה והעזובה, "כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה".

מי ידרוש לציון ???

ציון, באבדן של אדם אחד – יכולה להגיד "איכה ישבה בדד". כי נדחה ועזובה קראו לה. דורש אין לה.

כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו: **"רבנו, טוב אתה לנו מטיפה של גשמים, טוב אתה לנו מגלגל חמה, טוב אתה לנו מאב ואם"**.

רבינו, טוב אתה לנו מטיפה של גשמים.

ממש כדברי הנביא: "הנה ימים באים נאום ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'", כנסת ישראל נקראת צמאה, צמאה לאלוקיה (סנהדרין עו ע"ב וברש"י שם ד"ה "רוה"). את צער הצמאון הזה מי ירוה ומי ישקה, מי פתח כל ימיו את שערי לכל צמא ורעב, ונתן לו במאור פנים, בסבלנות, השקה את צמאונו. טוב אתה לנו מטיפה של גשמים, טיפה של מעין, של מים חיים, מים חיים ממקור הנביעה שלהם.

רבינו, טוב אתה לנו מגלגל חמה.

החמה מאירה את העולם הגשמי ומחממת אותו, אבל אתה טוב לנו מגלגל של חמה – האור שהארת לנו, החום שחיממת אותנו, זה חום של אמונתו תשועתו וצדקתו של הקב"ה.

ועל האור הזה אפשר להגיד בא השמש בצהרים.

ואורח צדיקים כאור נוגה

עוד רבים רבים, מאלה שכבר שמעו, וכאלו שראו ורצו לשמוע, איבדו את מאור עיניהם, את מאור גלגל של חמה.

כתוב בברכות – ותאמר ציון - עזבני ה', ענה לה הקב"ה, את כל צבא השמים האדיר בראתי בשבילך, ואת אומרת עזבתי?

הקב"ה, כל נפלאותיו ומחשבותיו אלינו, אבל עדיין הם סתומים, עדיין צריכים שמישהו יאיר אותם, צריכים עדיין מי שיגלה אותם, שבני אדם יראו. בלא זה אנשים מתלוננים: "עזבני ה'!" אבל אותו יחיד שדוד המלך אומר עליו: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, ולא פנה אל רהבים ושטי כזב", הוא זה שמבין ש"רבות עשית אתה ה' אלוך, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו, אין ערוך אליך אגידה ואדברה, עצמו מספר". הוא מבין את כל הנפלאות, את כל המחשבות שממלאות את העולם. אותו אחד ומיוחד שמשכיל ודורש את אלוקים, שנתן ליבו על כך יומם ולילה, ששם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ואל שטי כזב, הוא שומע באזניו ורואה בעיניו איך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו.

הוא אינו מחפש את העבודה החיצונית, הגלויה למראית העין, "זבח ומנחה לא חפצת אזנים כרית ליי". הקב"ה נתן אזנים לאדם, הגמרא בחגיגה אומרת "קנה לך אזנים לשמוע." "כי אם **לשמוע** את דברי ה'". האדם הזה אומר "לעשות רצונך אלוך חפצתי ותורתך בתוך מעיי". לעשות **רצונך** אלוך חפצתי, אין לי חפץ אחר בעולם אחרי ששמעתי את האמת, אחרי שאני מכיר אותך, "ה' שמעתי שמעך יראתי", אין לי חפץ אחר בעולם אלא רק רצונך, אני לא אפנה אל רהבים ושטי כזב.

ואז נהיה גם כן "ותורתך בתוך מעיי". התורה חלה בכל נדנוד האברים, בכל המציאות. ליבי ובשרי ירננו אל א-ל חי. אחרי שהתגלה לדוד הדברים האלה, הוא אומר, אני יכול לחיות בנועם ה'. למה צריך לעמוד כעוור מול כל העולם.

ממשיך דוד ואומר: "בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ה' אתה ידעת צדקתך, לא כיסיתי בתוך לבי, אמונתך ותשועתך אמרתי".

ואורח צדיקים כאור נגה

את צדקתך אני אגלה, זו רבותא לא לכסות צדקת ה', צריך אומץ הלב לגלות צדקת ה'. אמונתך ותשועתך אמרתי – אני אגלה לכולם את האמונה הזאת, גם כלפי שמיא וגם כלפי יושבי הארץ, כי איך אראה ברע אשר ימצא את עמי, חסרים את הטובה הגדולה הזאת של צדקתך, חסרים את הטובה של אמונתך, אפילו בכל שהוא, חסרים את האמונה של תשועתך.

לא כיחדתי חסדך ואמיתך לקהל רב, אפשר לחדד, להעלים ולכסות את חסד ה', אבל אני לא כיחדתי אמיתך לקהל רב.

רבינו טוב אתה לנו מגלגל חמה, אתה הארת לנו את נפלאותיו ומחשבותיו של הקב"ה אלינו, לא כסית את צדקת ה', לא כיחדת את חסדו ואמיתו.

אבל עכשיו מי יאיר את "נפלאותיך ומחשבותיך אלינו", מי יאיר לנו את העולם, מי יאיר את "ה' דיבר טוב על ישראל".

על האור הזה אפשר להגיד בא השמש בצהרים, כשזה סגור וסתום, העולם מחשיך ובא.

רבינו, טוב אתה לנו מאב ואם.

הגלגל של חמה הוא המאיר את העולם, אבל האב והאם הם המטפלים בכל המעקשים של ילדיהם, בכל העקמומיות, בכל הסירבולים, בכל הסיבוכים, "כולנו כצאן תעינו איש לדרכו פנינו". האב והאם, הם מבקשים אחר הבן התועה, להבין את טעותו ולתקן אותו, להעמיד אותו במקומו.

אפשר להאיר את אור האמונה למי שרוצה שיאירו לו, אבל אפשר גם-כן לבקש אחר הבן התועה, לטפל באנשים שהם באים עם כל כך הרבה מסכים, עם כל כך הרבה הפסקים. מי נזקק לטפל באנשים האלה, מי

ואורח צדיקים כאור ענה

נזקק לרחוץ אותם, לסוך אותם, להעמיד אותם במקומם. זה תפקיד של אבא ואמא. אבל רבינו טוב אתה לנו מאב ואם.

אנשי אמונה אבדו, באים בכח מעשיהם, גיבורים לעמוד בפרץ.

סעו מנו למנוחות, עזבו אותנו לאנחות.

הקב"ה ברחמיו העצומים, שכל מחשבותיו אלינו לטובה וכמו שלמדנו מרבינו איך לחיות עם זה, שבדברים הכי קשים, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד – הוא זה שבמהרה ינחמנו בנחמת ציון וירושלים, וינחמנו וישמחנו מיגוננו במהרה בימינו אמן.

הרה"ג רבי אליעזר וייס שליט"א

אבינו... אבינו...

יום צרה ומצוקה, יום חושך ואפילה, יום ענן וערפל.

כי הנה החושך יכסה ארץ...

אלביש שמים קדרות...

כי אבן מקיר תזעק, וכפיס מעץ יעננה...

קירות ביהמ"ד כאן אבלים ובוכים על אובדן מורינו ורבינו.

צריך להרים קול כשופר, על מיתתם של צדיקים ששקולה כשריפת בית אלוקינו.

חומת בת ציון הורידה כנחל דמעה יומם ולילה, אל תתני פוגת לך, אל תדום בת עינך.

מי יכול להכיל את גדלותו ואת כל המעלות שהיו בו.

כל חייו פעל ועשה למען תיקון העולם, בכל הדברים השורשיים והמרכזיים.

הגמרא במועד קטן מספרת, שהספידו על חכם, ואמרו: "נשים לילות כימים על משים לילות כימים". ראוי להספיד כל הימים והלילות על אדם ששם לילות כימים. כל מי שיודע – כל דבר, כל רעיון, שידע שצריך להיות. כל תיקון שפעל ובכל עזרה שבאה אליו – היה שם לילות כימים.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

בענין תינוקות של בית רבן, בענין ירושלים, בענין לימוד הש"ס בצורה נכונה ובענין לימוד החכמה הקדושה.

כתוב בגמרא במגילה, שמשנה רבנו נקרא: אביגדור, חבר, אבי סוכו, יקותיאל, אבי זנות. ומה זה "אבי"? אבי, אבי בתורה, אבי בחכמה, אבי בנביאות.

אפשר להגיד בדומה לזה על מורינו ורבינו:

אבי בחכמה!

אבי בתורה!

אבי בעבודה!

כמה דאג והשקיע שענין העבודה יהיה מתוקן בטהרת הלב, שיהיה באהבה וביראה ובכל הדברים הנצרכים לזה.

אבי בתיקון למען כלל ישראל.

מוסיפה הגמרא ודורשת:

"גדור" - שגדר פרצותיהם של ישראל.

כמה גדר פרצותיהם של ישראל. כל הדברים שהיו פרוצים, כל הדברים שראה שחסרים בעם ישראל, פעל ולא נח ולא שקט עד שיתוקנו, כל הדברים השרשיים הוא גדר את הפרצות שלהם שיהיו מושלמים.

"חבר" - שחיבר ישראל לאביהם שבשמים.

מי כמוהו זכה להחזיר ולהשיב רבים למאות. הוא חיבר את ישראל לאביהם שבשמים.

"יקותיאל" - שקיוו ישראל לקל בימיו.

כמה קיווה וכמה דרש, בעניין המשיח, בעניין ב' המשיחים, יכול היה לדבר שעות על גבי שעות, אם נצרף את כל השעות יתכן שזה חודשים

ואורח צדיקים כאור נוגה

שלמים שדיבר על הנושא הזה. אנשים שלא היה להם מי שיתן להם את הכח לעמוד במצבים קשים, באו אליו ומצאו אצלו אוזן קשבת, הוא דאג להם וחיזק אותם שיקוו לקל, שיקוו לגאולה השלמה.

הדברים שנאמרו על משה רבנו שהוא מוסר התורה, אחרי אלפי שנים רואים מישהו שלקח את הדברים שלו ופעל באותה צורה בבחינת משה רבנו.

היו לו הרבה שלמויות, ואי אפשר לפרטן כי רבות הן.

השאלה היא רק מה המכנה המשותף, אפשר שזה ענין "הדעה".

"כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו", מדוע אסור לרחם עליו אם אין בו דעה?

מפני שגדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות.

מה היא הדעה, שהפליגו כל כך בחומריתה?

זכינו לשמוע ממנו ביאור עניין זה :

ישנם אנשים שיש בהם את החכמה להסביר ולבאר את הדברים, אם תבקש מהם שיבארו לך את עניין התפילה, הם יכולים שעה שלימה להסביר, הם יכולים לומר שתפילה זה עומד לפני המלך, איך שאדם מתפשט מהגשמיות שלו ואומר ה' שפתי תפתח וכו'. וכן בענייני אהבה ויראה, ובענין התורה הם יכולים להאריך ולומר עד כמה כל מלה זו מצוה ושתורת ה' זה עניין נשגב ביותר.

אבל כשזה מגיע למעשים שלהם, יש מרחק גדול בין החכמה שלהם למעשים. בבחינת "כל שחכמתו מרובה ממעשיו". אבל אדם שיש בו דעה, הדעה שלו נותנת שכמה חכמה שיש לו, כך הוא מביא אותה לידי יישום, לידי מעשה.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

זה נקרא "דעה", החיבור אל המעשה! שכל חכמתו מגיעה לידי ביצוע. הוא יודע מה זה תפילה, וכך הוא מבצע. הוא יודע מה זה אהבה ויראה וכך הוא חי.

אדם שיודע לבצע את כל החכמה שלו, לא מוותר על אף דבר.

כמה נאים הדברים למי שאמרם!!

בכל דבר ובכל עניין, אם זה תינוקות של בית רבן, כל אחד יודע שבגמרא כתוב שצריך לדעת מקרא משנה ותלמוד.

כל אחד יודע שירושלים זה מקום קדוש. וכך בכל נושא ונושא.

אבל מי עושה את זה?

אם הוא הבין שצריך ללמוד מקרא ומשנה וגמרא, הוא לא ויתר בשום תרוץ שבעולם.

הוא ידע לבצע זאת בפועל.

ראינו אותו עומד בתפילה כעומד לפני המלך וכמונה מעות, כל מה שלמד וכל מה שהשיג בענין התפילה הוא עשה. זה לא היה מהשפה ולחוץ, הכל היה למעשה. זה היה הקו המנחה.

ובאמת זה נאה דורש ונאה מקיים.

הוא לימד אותנו לדעת את כל הדברים האלה, איך צריך להתנהג עם כל החכמה ולהביא אותה לידי ביצוע.

כמה הזהיר אותנו על ענין העבודה ועניין אהבה ויראה, ללמוד מסילת ישרים!

הוא אמר בימים האחרונים :

"מסילת ישרים זה עיקר הספרים, זה הספר העיקרי שצריך שיהיה לנגד עיננו".

ואורח צדיקים כאור נגה

יה"ר שבאמת נזכה לקחת את דבריו ולבצע אותם, ובזכות זה הוא יהיה מליץ יושר בעדנו, ויפעל גם למעלה כמו שדאג פה על ענין המשיח ונזכה במהרה לגאולה שלימה.

הרה"ג רבי אריה זילברמן שליט"א

פני משה כפני חמה

איך שודדנו...

אנחנו נמצאים בציון, במקום הזה כואב לנו, "קול נהי נשמע מציון איך שודדנו", שדדו אותנו, לקחו מאיתנו את הכל, את מאור עינינו מחמד נפשנו.

הגמרא אומרת שהספד זה על הלב שנאמר "על שדים סופדים", אנחנו צריכים לבכות, הלב שלנו זועק אוי מה היה לנו.

הסבא מורינו ורבינו, היה מרכבה להשראת השכינה, הוא היה צדיק שהשכינה היתה שורה עליו.

הוא היה איש ציון, האיש שדרש את ציון בכל כוחו, בכל מאודו.

כל פעם שדיבר, מה שדיבר ומה שהוציא מלבו היה רק השראת השכינה, רק לעשות רצון הבורא.

קול נהי נשמע מציון איך שודדנו, לוקחים את השראת השכינה מן המקום, כמו בזמן חורבן בית המקדש.

קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו, מפני שהצדיק הוא מקור להשראת השכינה.

פה בציון היה צדיק שהשפיע השראת השכינה, עכשיו זה לא נמצא.

ואורח צדיקים כאור נוגה

"כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה".

הגמרא בתענית אומרת, שאבניו וקורות ביתו של אדם מעידין עליו שנא' כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. בית המדרש הזה יכול להעיד עליו במשך שלש עשרה שנה שהוא נמצא כאן.

מלפני שלש עשרה שנה, כשבאנו לבית המדרש הזה, הוא היה מגיע בכל בוקר, לבו היה נתון כאן. רצונו היה שיחנכו אנשים בדרך הישרה, שהציבור ילך בדרך הנכונה, ושכולנו נלך בדרך ה' הצרופה.

איך אנו יכולים לעמוד עכשיו ולראות שהמאור הזה לא נמצא, שכל כך האיר את המקום, איך אנחנו יכולים לראות שהבית ריק, הקירות ריקים, אין מי שיפאר את המקום הזה.

ההוד והזיו שהיה מקרין פה, לכל מי שהיה שומע ורואה אותו. לפני כל חג הוא היה דורש ומאיר לכולם את הדרך הישרה, את האמונה הצרופה.

אנחנו לא יכולים לקלוט שזה לא נמצא.

כי נח נפשיה דר' יוחנן פתח עליה ר' יצחק בן אלעזר, קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים דכתיב והיה ביום ההוא והבאתי השמש בצהרים.

שמש שזורחת, שמש שמאירה הלכה. בא השמש בצהרים, השמש שהאירה בתוקפה, שזרחה לכולם, פני משה כפני חמה.

בענין התורה, הוא היה מאיר כשמש, בענין רזין דאורייתא – חכמת האמת, להבין ולהאיר את הדברים, מי שישב אצלו בשיעור ומי שהיה מסתופף סביבו זכה ליאור באור החיים ולהבין את הדברים לאמתם.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כמה יגיעות יגע ולא התרפה להבין את הדברים בצורה נכונה, לתת לנו להבין את הדברים בצורה נכונה ומקיפה, לראות בתמונה כללית את הנהגת ה' בתוך חכמת האמת ולהשכיל בדברים.

לראות את הנהגת ה' בעולם, לראות את נועם ה'.

חבל על דאבדין ולא משתכחין, מי יאיר לנו את התורה. מי יהיה לנו פני משה כפני חמה שידע להאיר את הדברים בהשכלה הנכונה.

אלו דברים שעמל ויגע עליהם כל ימי חייו.

”אשגבהו כי ידע שמיי”.

הקב”ה מחבב במיוחד אנשים שהם יודעי שם ה'. כל ימיו הנושא המהותי אצלו היה ידיעת שם ה', כמה וכמה פעמים שישבנו אצלו ודיברנו בלימוד, הוא חזר והתעמק עוד פעם, מה הכוונה שם הוי-ה בעולם, מה היא הנהגת ה' ואיך זה בנוי בשם השם. ידיעת שם ה', היתה אצלו מרכזית ביותר. לא פעם ולא פעמיים, ומתוך נושאים רבים, היה מגיע לנושא של ידיעת שם ה'.

מי יאיר לנו את הדברים, מי יתן לנו לדעת את שם ה'. אלו דברים נסתרים, דברים נשגבים, לדעת ולראות זאת בתמונה ברורה.

ענין יציאת מצרים ומעמד הר סיני, כמה חתר ודרש בענין, לחקור את הנושא מכל צדדיו, לברר את האמונה מתוך יציאת מצרים ומעמד הר סיני, מה הקב”ה מתכוון בדברים האלו.

בתקופה הזו בין פורים לפסח, ידעו כל באי ביתו שהוא עוסק בבירור ענין יציאת מצרים. הוא היה משנן לנו את זה, מחדש בענין, ומבאר מה צריך ללמוד מיציאת מצרים, ממעמד הר סיני, מה המטרה של כל דבר, וכך מעמיד ומחזק את האמונה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

מי יחזק את האמונה בקרבנו?

אנו הנכדים וכל באי בית המדרש הצעירים והמבוגרים, יודעים על מי האמונה שלנו מבוססת, מי העמיד אותנו על הרגלים, אצל מי היינו מתחזקים, מי נטע אמונה בלבבותנו.

הוא היה מחנך לא רק את הצאצאים, אלא את כל מי שהיה מסביבו, ומעמיד בכל פעם מחדש, את ענייני יציאת מצרים ומעמד הר סיני.

שוב היה שואל: "אתה רואה תמונה ברורה של האמונה? זה ברור לך? אם זה לא ברור לך אל תקרא קריאת שמע, תשב ותברר".

הוא לא נתן לנו מנוחה, הוא דרש בתוקף שהאמונה תהיה ברורה.

ועכשיו אנשי אמנה אבדו.

מי יאיר לנו את הדברים שנראה תמונה ברורה, שהאמונה תהיה חדורה. בלא בלבול, כמו שהיה מביא בשם חובת הלבבות שאם היצר הרע שכח מצד אחד הוא פותח לך חלון מצד שני.

הוא שאל: מדוע צריך זכירת יציאת מצרים בכל יום? מזכירים פעמים ביום בקריאת שמע, ובתפילין כל הזמן, מדוע?

מפני שהחומר מנסה לבלבל, החומריות מטשטשת כל הזמן שהקב"ה הוא מנהיג את הכל, החומריות משכיחה את זה, על כן צריך כל הזמן לזכור, לרענן ולהתבונן בזה כדי לדעת שרק הקב"ה מנהיג את הכל.

אנשי אמנה אבדו. אנשים נאמנים להקב"ה בכל לבם בכל נפשם.

כמה היה דורש על "לראות בטוב ה'". לראות שהקב"ה הוא טוב. דברים שלא שמעתי מאף אדם. מאף דרשן. הוא העמיד זאת, מתוך פנימיות התורה, לראות את הדברים איך שכל הנהגת ה' לטובה. אלו היו החיים שלו, לראות את טוב ה', להשכיל את הנהגת ה' שהכל לטובה, הכל זה אור ה'. ועל ידי זה אפשר לאהוב את ה'.

ואורה צדיקים כאור נוגה

תמיד אמר: "אומרים שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ואחרי זה ואהבת, איך אפשר לאהוב את הקב"ה, האם משום שה' אחד, אז אתה יכול לאהוב אותו?"

אם ה' אחד, יש לו מטרה אחת, להיטיב! זאת המטרה שלו.

הוא נטע זאת בקרבנו, לא אחת ולא שתיים, עשרות ומאות פעמים היה מדבר על זה.

היו לו דברים רבים שעשה ופעל. פעם אמר לי שיש ארבע שרשים שהוא רואה בהם חובה לפעול ולתקן בעם ישראל.

הראשון: להעמיד את ענין חכמת האמת בראש, שהחכמים יעסקו בחכמת האמת, ובצורה נכונה.

השני: עבודה שבלב, מסילת ישרים ובירור הדעות הישירות והנכונות, מהי הדרך שהלב צריך ללכת בעבודת ה'.

השלישי: עניין התורה, ללמוד תורה בצורה נכונה, מקרא משנה ותלמוד, לשנן ולחזור. וכל הענפים של לימוד התורה.

הרביעי: עניין ארץ ישראל, שליחות הגר"א ותלמידיו, ענייני "קול התור" וענין ירושלים.

קיווינו שיאריך ימים, שה' יוסיף ימיו ולא זכינו.

אנחנו עדיין לא מבינים את גודל האבדה.

ממש – והחשכתי לארץ ביום אור, השמש כבתה, אין פני חמה, יש רק כוכבים ומזלות. נלקחו מאתנו פני החמה...

קול נהי נשמע מציון איך שודדנו, לקחו מאיתנו את פני החמה, האדם שהיה מאיר ומשקה לעדרים. אנשים שראו את זיו פניו כשלימד תורה, כשהיה מדבר בדברי תורה, כשהיה מחנך אנשים בצורה הנכונה.

ואורח צדיקים כאור נגה

זה מדי קרוב מכדי לקלוט את החסרון הנורא...

אנו מבקשים מהקב"ה שישלח נחמה לציון ולאבלי ציון שאבדו אבידה כזאת, וינחם ה' את ציון ושמחת עולם על ראשם ואז תהיה נחמה שלימה לכל עם ישראל.

הרה"ג רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א

סולם מוצב ארצה... וראשו מגיע השמימה!

דוד המלך אומר בתהילים: "למדני לעשות רצונך כי אתה אלוקי, רוחך טובה תנחני בארץ מישור".

ישנם בני אדם שהתוכן העיקרי, היחידי כמעט של החיים שלהם, הוא לחפש לדעת מהו רצון ה'.

אמנם הדברים הללו מפורסמים ודברו עליהם הרבה בכל מיני הזדמנויות. כבר הדגישו איך הרב זכרנו לברכה, בירר את העניינים של הלכות ת"ת, של עבודת ה', ובמידה רבה האור שלו התרחב והתפשט.

אך צריך להדגיש שהדברים הרבה יותר עמוקים והרבה יותר רחבים.

החיפוש התמידי לדעת מהו רצון ה', לא התמקד אצלו רק בנושאים מסוימים בלבד, אלא הקיף את כל פרטי החיים.

שאלות רבות שהרב דן בהם, לאו דוקא שאלות שנוגעות לדרך חיים שלימה. אלא שאלות כמו איך לנהוג עם אורח מסוים בסעודת יו"ט האם צריך להזמין אותו או לא, שאלות שנוגעות לכל תחום בחיים.

מגיע אדם עם שאלה של שלום בית, האם צריך להשקיע את הזמן בזה? כל כך הרבה תחומים מגוונים, ובכל דבר לנסות למצוא את הפתרון לשאלה, לא בסברות שבני אדם רגילים להשתמש בהם כדי לפתור את השאלות, אלא לנסות לפתור מתוך התורה, המקרא, הש"ס והראשונים. לנסות לברר מה באמת הקב"ה רוצה. הגישה הזו לחיים דורשת עמל בל יתואר.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כאשר כתוב בתורה, או בחז"ל, איזה הנהגה, לחשוב מהי המשמעות שלה למעשה, איך ענין זה מתבטא במציאות. מה צריך לעשות כדי לקיים אותו.

שעות על גבי שעות ישב הרב ודן כיצד מקבלים עול מלכות שמים ומהי הכוונה שצריך לכוון בקבלת עול מלכות שמים. כתוב שמע ישראל וגם ואהבת. באיזה אופן צריך לפרש את הפסוק שמע ישראל, כדי שהמסקנה שלו תהיה: ואהבת את ה' אלוהיך. אם נפרש את הפסוק באופן שמסקנתו היא "את ה' אלוהיך תירא" אז לא זאת כוונת התורה.

כיוצא בו עוד ניסיונות רבים לנסות להגיע להבנת הציווי של התורה במצווה הזאת.

ולא בזה לבד תמה היגיעה, יכול היה לחפש אנשים העוסקים במקרא, או ששמע עליהם שהם בקיאים גדולים, ולבקש דבר ה' מפייהם, עוד פירוש ועוד פירוש.

העמל הגדול שלו בספר "מסילת ישרים", בדרכי הזהירות ודרכי הזריזות, להגדיר כל דבר ודבר, ומה נכון לעשות. ועיקר העיקרים בכל דבר לחפש למצוא איך מיישמים את הדברים למעשה.

כשלמדנו איתו מסילת ישרים, ישבנו חצי שנה על מדת הטהרה, כל שבוע כמה וכמה שעות. אחרי חצי שנה, אמר הרב: "פגשתי אדם שיש לו אפשרות להאיר את העיניים בעניין הזה, נקרא לו והוא יבא ללמד אותנו", "הוא יהיה הרב שלנו בסוגיה הזו". וכך היה. ישבנו יחד, הרב ואנחנו, לשמוע את מחשבותיו של האיש, כתלמידים בפני הרב.

איך לקבל בלב את חג הסוכות – חג האסיף, האם אנחנו שמחים באסיף בזמן הזה? זאת קושיא במציאות, לא רק בהבנת התורה, הרי אין אנחנו תלויים בחקלאות ארץ ישראלית. איך לחגוג את חג הסוכות. איך לעשות את עשיית, איך את יום הכיפורים. מה ההבדל בין עשרת ימי

ואורה צדיקים כאור נוגה

תשובה לר"ה, הרי בכל מקום לשון הגמרא הוא "עשרה ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים".

לברר הכל מתוך ראייה אמיתית, מדוקדקת ורצינית של המציאות, ולהבין בדיוק על איזה מציאות התורה מדברת.

כתוב בתורה "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", דורשים חז"ל שהאדם שהוא עובד ה', התפקיד שלו לחבר בין שמים וארץ, לראות איך הדברים נראים, איך התורה מציירת את הרצוי, מהי צורת תפילה בדברי התורה, איך נראה שלום בית בצורה שהתורה חפצה, איך צריכים להיות היחסים עם השכנים. ואיך במציאות שלנו, נוכל לעשות את הדברים באופן שהם יהיו קרובים לדברי תורה ככל האפשר.

"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"!

מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר

כמה יראת שמים, כמה אימון בהקב"ה, צריך שיהיה באדם, בשביל שידע שהקב"ה מורה אותו.

מפיו שמענו: "זה תפקיד של הקב"ה, הוא נתן לנו את התורה והוא לא יכול להשאיר אותנו בלי לדעת מה לעשות – אם הוא נתן לנו את התורה ורצונו שנעשה מה שכתוב בתורה, הוא צריך ללמד אותנו איך לעשות, אי"כ נשב ונלמד וכך נצליח".

פעמים רבות חלפה הרגשה בלבי, איך הרב מסוגל לדון בשנית על דברים שהגענו אליהם למסקנה, מי יודע כמה פעמים הוא למד אותם, ועתה להעמיד אותם עוד פעם לדיון אמיתי?

מגיע אדם ושואל שאלה, אפשר עוד פעם לפתוח את הדיון מחדש. איך היה לרב כח נפשי לעמוד איתן, לא לפחד?

ואורח צדיקים כאור נגה

אנשים מוכנים בדרך כלל לבדוק דבר בימים הראשונים שהם עוסקים בהם, כשיבוא אדם ושאל: "מדוע אתה עושה כך, יש לי קושיא עליך?"

הוא יענה: "אני כבר באמצע ואין מה לעשות!".

אבל הרב היה מוכן עוד פעם לבדוק ועוד פעם לבדוק. ולא נרתע גם מלשנות דברים.

איך אדם יכול לעמוד ככה? הלא אדם צריך דרך סלולה בחיים, אדם צריך מסגרת, מקום לחיות ולעבוד?

איך אדם מוכן להעמיד לדיון כל דבר? מהו הכח הזה שנותן לאדם לשמוח לדון שוב בכל דבר, להסכים להטיל ספק בכל נידון, להעמיד לדיון כל מסקנה?

האם זה לא מפחיד? האם אין האדם מבקש לישב בשלווה, ולהחזיק ביד, סוף כל סוף, מסקנה ברורה ובטוחה? כמה פעמים מוכן אדם לשנות את תפיסותיו? בדרך כלל, ככל שמתקדם הגיל, אדם מבקש לעצמו יציבות, והוא מתנגד לשינויים.

אבל התשובה היא פשוטה!

הרב אף פעם לא שינה את הדרך שלו. הוא הלך שנים רבות בדרך אחת עם רעיון אחד!

כל החיים רעיון אחד הוביל אותו בכל דבר: "למדני לעשות רצונך כי אתה אלוקי!"

הרב אמר פעם:

ישנם אנשים שמתפארים שכך וכך שנים לא הפסידו תפילת ותיקין, אפילו במחיר גבוה. אצלנו זה גורם להתרשמות רבה על המסירות לעבודת ה'.

ואורה צדיקים כאור נוגה

אך התגובה האמיתית צריכה להיות – "אף פעם לא היתה לך איזו דודה זקנה בבית החולים שהיית צריך לשבת שם? אתה חתמת איזה חוזה עם ותיקין או חתמת חוזה עם הקב"ה"? להתפלל עם הנץ זה מעלה גדולה מאוד, אבל יש עוד דברים בחיים.

שום דבר הוא לא מסגרת, המסגרת היחידה היא מה שהקב"ה רוצה.

יש עוד נקודה אחת,

אולי זאת המסקנה הגדולה שהרב הגיע אליה אחרי עשרות שנים של עמל. כתוב בפרשת בא: "והיה לאות על ידך ולזיכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיך, כי בחוזק יד הוציאך ה' ממצרים".

הרמב"ן מתקשה בסדר הדברים בפסוק. היה צריך להיות כתוב, והיה לאות על ידך ולזיכרון בין עיניך, כי בחוזק יד הוציאך ה' ממצרים, למען תהיה תורת ה' בפיך.

אפשר אולי לפרש שהפסוק כתוב כסדרו. כי בחוזק יד הוציאך ה' ממצרים, איננו התוכן של התפילין, אלא התוכן של תורת ד'. התורה מפרשת כאן מהי תורת ה', תורת ה' היא דבר אחד בלבד! כל יתר הדברים הם פרטים של תורת ה'.

תורת ה' היא: כי בחוזק יד הוציאך ה' ממצרים.

הקב"ה ברא את העולם בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית, בשביל התורה שנקראה ראשית. והקב"ה בחר באברהם אבינו ובחר בזרעו אחריו, והוציא אותם ממצרים בשביל להוביל אותם אל התכלית השלימה. זה נקרא תורת ה'.

זו התכלית שיוצאת, כל התרי"ג מצוות והפרטי דינים שמבוארים בש"ס, כולם יוצאים מתוך הדבר הזה. הם כולם הדרכים והאופנים איך הקב"ה פועל את התכלית שלו, איך הקב"ה מוביל אותנו אל השלמות, איך הקב"ה רוצה שאנחנו ננהג כדי שאנחנו נגיע לשלמות, זה פרטים.

ואורח צדיקים כאור נוגה

מה היא התורה, אפשר להגדיר במשפט אחד: כי בחוזק יד הוציאך ה' ממצרים.

בליל פסח התחייבנו ב"והגדת לבנך ביום ההוא", יש תכלית לסיפור. אין הכוונה שצריך להנעים לילד את הלילה הזה, שהלילה הזה ילך לישון עם מצב רוח טוב, מתוך סיפורים יפים. הילד צריך לצאת עם מסקנה שיבינו דבר אחד: יש לנו אבא שלקח אותנו על הכתפיים שלו (אלו מילים שלו, של הרב זצ"ל), ואנחנו יכולים לסמוך עליו! זהו עיקר התורה.

הגר"א אומר שהבטחון זה המדרגה הכי גבוהה בתורה.

אם הילד מבין את זה טוב בליל פסח, הדבר הזה מאיר בתוכו ומקיף את כל תחומי החיים, רק כך אפשר לעמוד בכל כך הרבה אירועים בחיים.

אם הייתי מכיר את הרב רק מהמקום שהכרתי אותו, מהחדר שלו, לא הייתי יכול להעלות על דעתי שהאדם הזה היה לו אי פעם צרה, אדם כ"כ שמח, כ"כ שליו ורגוע, שמח בעצמו, שמח בזולת ושמח בתורה שלומד, ושמח בעבודת ה'.

ומדוע, כי הקב"ה עושה את הכל, הקב"ה מוביל אותנו לטובה.

הרב אמר: "אנחנו יודעים את סוף הספור, אלא שחסר לנו איזה קטע, אז מה אתה מוטרד, תסמוך על מי שסידר את זאת שזה יגיע בסוף".

מה אתה מפחד? אתה מפחד מאיזה בעיה שתקרה לך? הקב"ה עושה את הכל!

ומכל דבר, "אודך ה' כי אנפת בי, ישוב אפך ותנחמני" מכל דבר ודבר יצא בסוף האור הנפלא שבשבילו נבראה הבריאה כולה.

גם בנוגע ללימוד התורה ולעבודת ה', הבוטח באמת יודע שאינו צריך לפחד ממה שילמד בתורה.

מה אתה מפחד? שתלמד דין שיהיה קשה לך לקיים אותו? אתה הרי יודע שדרך הדין הזה תמצא את המטמון שיביאך אל השלמות.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

פה בסוגיא שאתה מתקשה להבין אותה ואתה מפחד מהמסקנה שלה, נמצא הסוד שאיתו תגיע ל"מלאה הארץ דעה את ה'", מה יש לפחד, תחתור עוד!

פעם אמר: "התורה היא לא מקריסטל... לא צריך לפחד לנגוע בה ולשאול כאלו שאלות. אפשר לסמוך על הקב"ה שנותן לנו תורה יציבה ואפשר ללכת איתה, היא יתד נאמן".

אפשר לסמוך על התורה באופן מלא ולהיות משוכנעים שנגיע איתה אל הטוב הנצחי, אל התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא.

וכשהייתה איזו בעיה, בכמה אהבה בכמה שמחה הוא טיפל בבעיות, שמע את הבעיה ושמח לטפל בה, והגדיר את הגבולות, מה התפקיד שלי ומה התפקיד שלו, מה אני צריך לספר לו ומה איני צריך לספר לו. מה הוא צריך לעשות ואיזו תורה הוא צריך ללמוד, בגלל שזאת התורה שמביאה אותו לידי שלימות, ומביאה אותי לידי שלימות, ומביאה את כל ישראל לידי שלימות. כזה תענוג גדול מונח פה, כזה אור גדול להגיע אל השלימות הנצחית נמצא בכל פסוק בתורה.

אני חושב שאם היו שואלים אותו, הוא היה אומר שזה המסר הכי עליון שיכולים לשמוע:

"תדעו לכם, התורה שלנו – התורה שהקב"ה נתן לעם ישראל, היא דבר שאפשר ללכת אחריו בעיניים עצומות. צריך לפתוח את העיניים טוב בשביל לקרוא מה שכתוב שם, אבל אין לך מה לפחד משום דבר בחוץ. התורה הזאת היא התורה שהקב"ה נתן. האירועים שקורים בחיים הם האירועים שהקב"ה מסדר, בשביל להוביל אותנו אל השלמות הנצחית, אל הדבר הכי נפלא שיכול להיות!"

שאלתי אותו על שיעור שהייתי צריך לתת בפרשת השבוע, מה אפשר בשעה אחת להספיק לדבר על פרשה שלימה?

ואורח צדיקים כאור נגה

אמר לי הרב, "תראה להם איך הדברים הכי נפלאים של התורה והכי נשגבים, שבני אדם יכולים ללכת איתם חיים שלמים, נמצאים בפסוקים מפורשים.

"יתלמד פשט כמו האבן עזרא – פשט הכי פשוט, ותראה להם איך מהפשט הכי פשוט יוצא האור הכי נפלא".

אנשים מרגישים שבשביל להגיע לאיזה דבר שיניע אותם בחיים, צריך להסתכל בכל מיני ספרים. גם ספרים קדושים וחשובים. צריך להסתכל בחז"ל, שכל דבריהם הם בוודאי אמת.

אבל האור הכי עליון נמצא בתורה שבכתב, כל המעמקים של תורה שבע"פ, הנגלה והנסתר, הכל צריך להגיע בסוף מתוך התורה שבכתב.

הכל צריך לצאת באופן של שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד והמסקנה: ואהבת את ה' אלוקיך.

אם הקב"ה כל כך מיטיב לנו, וזה הדבר היחידי שיש להקב"ה בבריאה הגדולה והנפלאה הזאת. אנחנו יכולים לסמוך על הקב"ה ולאהוב אותו בלב שלם ולסמוך עליו שיוביל אותנו עד התכלית הנצחית ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

הרה"ג רבי ישראל שכטר שליט"א

ונאספו שמה כל העדרים...

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו".

אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב הרב זילברמן זצ"ל את הקב"ה – בוז יבוזו לו.

אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב את התורה – בוז יבוזו לו.

אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב את ישראל – בוז יבוזו לו.

אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב את ירושלים עיר הקודש – בוז יבוזו לו.

זכור ה' חיבת ירושלים אהבת ציון אל תשכח לנצח. יִרְאֶה ה' אלוקינו, איזה בן כנסת ישראל ילדה לו בדור האחרון...

בדור שעליו אמרו חכמים במשנה בסוטה – דור של "עקבתא דמשיחא", דור שאמרו עליו אמוראים "ייתי ולא אחמיניה", דור של "חכמת סופרים תסרח, יראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת".

הרב זצ"ל ביאר פשט מהו "האמת תהא נעדרת", עפ"י מה שהגמ' אומרת בסנהדרין (צז ע"א): **"מלמד שנעשית עדרים עדרים"**.

הוא היה אומר, שרואים בדור הזה, דור עקבתא דמשיחא, איך שכל אחד מחזיק אמת אחת. התקבצו גלויות מארבע כנפות הארץ, זה מחזיק בלימוד המוסר, זה מחזיק בא"י, זה מחזיק במקרא, זה מחזיק בחזרות, זה מחזיק בלימוד ע"מ לעשות, זה מחזיק בקבלה, וכן הלאה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כל אחד תופס דבר אמת, האמת קיימת אבל היא נעשית עדרים עדרים, כל עדר מחזיק באמת אחרת אבל האמת לא שלמה. האמת לא באה למקום אחד. ועם ישראל ודאי נצרך ורוצה את האמת בכללותה כולה, שתבוא למקום אחד. מרועה אחד נתנו ולמקום אחד הדברים הולכים.

לאחר השואה, לאחר שעם ישראל נשבר לרסיסים, הגיע ילד יתום מאבא ואמא לירושלים עיה"ק.

"ארץ שנער ילדה, ארץ צבי גדלה שעשועיה",

"ויעל כיונק לפניו ושורש מארץ ציה".

הלך ובירר דבר לדבר, מצוה למצוה, ענף אחרי ענף, מכל ענייני התורה והעבודה. **ללא לאות!! בטהרת הלב!! באהבה!! ביראה!! בתמימות ובנאמנות לפני ה' אלוהינו!!** הכל על-מנת לעשות רצונו ית' – מה הקב"ה רוצה, איך נלמד תורה, איך נעבוד אותו, איך נלך לפניו בדרכים ישרות. הדרך הזו זו דרך מסוכנת, זו דרך שרבים הלכו ורצו לברר ולבסוף טעו והגיעו לישימון, הלכו בדרך לא מצאו, דרך שבסוף לא מובילה ליאור באור החיים. והרב הלך בדרך זו המלאה חתחתים בתוך ישימון, הלך כשהחושך יכסה ארץ, בלי חברים כמעט, בלי לדעת ממי לקחת וממי ללמוד. והקב"ה עזר לו ובירר והלך באורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

בזכות מה זכה? יתום מאבא ואמא בא לירושלים עיה"ק, איך הוא זוכה לברר ולהעמיד דבר אחרי דבר?

אם זה להעמיד קרן לימוד המקרא, וכמו שהוא היה אומר: מי שלא יודע מקרא לא מכיר את הקב"ה! הקב"ה מראה את כבודו, מראה איך לדעת אותו, בכ"ד ספרים! עם ישראל לא ידע את הדבר הזה כראוי. לא באשמתנו, אלא בגלל הגלות הארוכה הזו. עד שבא ילד כזה, נער צעיר, אברך, ומפלס דרך ומרים את קרן לימוד המקרא ואומר:

ואזרח צדיקים כאור נוגה

רבותי, התנ"ך זה לא לפרופסורים!

התנ"ך זה לבית המדרש!

לאנשים שרוצים לדעת את ה' וללכת בדרכו!

והוא זכה להניח את האבן הזאת, בתמימות, בלי לסטות, מתוך דבקות בדרכ ה'.

וכן הלאה, הוא הלך ויגע ומצא את ענין לימוד **חכמת האמת** – פנימיות התורה. שזה הפנימיות של המקרא, שלומדים דרכי ההנהגה. והוא הבין שפה זה לא לימוד בעלמא. וכמו שהרמח"ל מלמד, שאין ללמוד זאת בדרך שאינו חכמה, אלא בדרך **חכמה עמוקה**. שרק איש תבונות דולה אותה. הוא חיבר בין המקרא ובין החכמה. איך הוא מצא דבר כזה, איך הוא אסף כל-כך הרבה שלמויות בחפניו?

בדרכי העבודה, יגע ומצא שהקב"ה שלח בדור אחרון את ספר **"מסילת ישרים"**. וכמו ששמעתי ממורנו הרב שליט"א: שספר **"מסילת ישרים"** הרים את קרן היראה מעפר, שהיראה זה חכמה נשגבה, היראה זה התבוננות, אהבת ה' זה התבוננות. זה שתול על חכמה, על בינה, ונדרש הרבה לחקור וללמוד את זה. הוא מצא את הדבר הזה והלך עם זה והמשיך עם זה שנים רבות. לבד, כמעט בלי חברים, ועוד הפעם העמיק ובירר מה הפשט פה ומה הפשט שם, איך קונים את היראה? ואיך קונים טהרת הלב?

והדבר הרביעי, **"עז אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב"**. ארץ ישראל היא לא שייכת ח"ו לאנשים שלא רוצים עול תורה ומצוות! ארץ ישראל היא ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה, ארץ ישראל זהו המקום, ארץ זבת חלב ודבש, כאן הקב"ה רוצה לתת את כל הטוב. וכלשונו: **"הטוב האלוקי"**.

אשרי אוזן שמעה זאת איך הוא מדבר על ארץ זבת חלב ודבש, על ירושלים עיר הק' – כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. כלשונו,

ואזרח צדיקים כאור נוגה

"הענין האלוקי קשור במקום, השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אבל הקב"ה בחר במקום ושם בחר לשבתו".

איך הוא זכה לילך בדרך כזו ולמצוא דבר אחר דבר, שהיום אנחנו קיבלנו מן המוכן. שלימות אחר שלימות, במה זכה שהקב"ה ליווה אותנו?

אני לא יודע להגיד תשובה, אבל אתייחס לנקודה אחת: כתוב במשלי - **"תומת ישרים תנחם"**. הדרך הזאת דרך הברור, שמבררים דברים זה נקרא במשלי דרך היושר. אבל צריך שזה יבוא יחד עם תמימות. כשזה בא עם תמימות - אומר שלמה המלך, אז **"תומת ישרים תנחם"**. הוא היה תמים. כמה שהיה ישר שאין כמוהו, היה תמים שאין כמוהו. לא זו מדברי ה' כמלוא הנימה. הוא דבק ברבינו הגר"א בדבר זה. ובכל תורתו. הבין, שכל דבר שיצא מפי ה' או ע"י חכמיו, הקב"ה אחראי על זה ואין בזה סטיה בשום פנים ואופן בכל הדורות, ולא משנה איך מתייחסים לזה בני-אדם בדור זה או בדור אחר. כך לימדנו רבנו.

הוא היה אומר: וכי אני אומר את זה?! הקב"ה אומר את זה! משה רבינו לימד את זה! נשבענו על-כך בהר סיני, בערבות מואב ובהר גריזים והר עיבל!

"תומת ישרים תנחם"! יש אנשים שחוקרים דברים לא מחמת יראת ה' אלא מחמת אהבת המחקר. אבל אצלו, הכל היה תמיד בדחילו ורחימו, כמו שלמד זוהר, כמו שלמד בבא-קמא, כמו שקרא במקרא, כך חקר דבר אחר דבר. ביראת ה', בכובד ראש, בדבקות, בתפילה, בתחנונים, בענווה, בנאמנות כזו. והקב"ה זיכה אותו ופתח לו, הציץ עליו בעל הבירה וגילה לו ולימד אותו דעת אלוקים.

וארע צדיקים כארע נעג

הברייטא אומרת באבות: **"רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה**. ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום אוהב את הבריות, משמח את המקום משמח את הבריות, ומלבשתו ענווה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן וכו'".

אם רואים כל-כך הרבה שלמויות באיש אחד, כפי שראינו – שהיה אדם שלם, שכל מי שהכיר אותו אמר – האיש הזה הוא אדם שלם. אנשים רחוקים ראו אותו ואמרו – זה שלימות! איש כזה עושה חשק לעבודת ה', עושה חשק להיות יהודי עובד את הקב"ה! הדבר הזה עלה בידו כיוון שעסק בתורה לשמה.

"נקרא רע, אהוב". כשרבי יוס-טוב שליט"א אמר בהלוי: **"אבי אבי רכב ישראל ופרשיו"**, מי לא אמר יחד עם ר' יוס-טוב 'אבי אבי', מי לא הרגיש אליו יחס כמו אבא, יחס, קשר ונאמנות כזו ממנו. מי לא יתגעגע לדמות שלו. לשמחה ששמח עם בני אדם. **"נקרא רע, אהוב"**!

"אוהב את המקום". אם יתן איש כל הון ביתו באהבה שאהב את הקב"ה בוז יבוז לו. מאיפה בן אדם שואב כח שוב ושוב להגיד לבני-אדם את אותם דברים. עוד הפעם בכזו שמחה, עוד הפעם בכזו רעננות. עוד הפעם ללמד: **"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים"**. הוא לימד את זה אלפי בני-אדם, כל אחד מאיתנו שמע זאת עשרות ומאות פעמים, שמע שוב ושוב מה הפשט **"או הנסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי"**, מה הפשט **"וידעת היום והשבות אל לבבך"**. עוד הפעם ועוד הפעם, ללא לאות, בכזו שמחה, בכזה חן, ללמד לבני-אדם איך להאמין בקב"ה ולסמוך עליו כגמול עלי אמו.

מאיפה לקח את זה? הלא זה דבר שאי-אפשר לעשות באופן מלאכותי, זה לא הרגל. אלא סיבה אחת: זה אהבת המקום! **"אוהב את המקום אוהב את הבריות"**. אוהב את הקב"ה, אוהב את בניו, ורוצה שהם יהיו בשלום עם אביהם שבשמים. משים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

ואורח צדיקים כאור נוגה

"משמח את המקום משמח את הבריות". מעולם לא ראינו אדם עם כזה כובד ראש עצום. לא ראהו אדם ממלא שחוק פיו בעוה"ז, מעולם לא ראו אותו מיקל ראש ושוכח את הדבקות בקב"ה. ומאידך – מעולם לא ראינו אדם שמח כמוהו. איזו שמחה, איזו שמחת חיים שפעה ממנו. שמח בחלקו, שמח בהנהגה, שמח בתורה, שמח במצוות, שמח עם אחיו, שמח עם כל מי שבא עמו בדיבור. "משמח את המקום משמח את הבריות"! איזה שילוב בין יראת ה' לאהבת ה'. שהשמחה היא תולדה של אהבת ה'.

"ומלבשתו ענוה ויראה". הוא היה לומד עם אנשים, כל החברותות יעידו את זה, שכשהיה לומד והיה אומר מהלך שלם, ולבסוף החברותא היה אומר דבר קטן, הוא היה מדביק את כל המהלך על החברותא, שהוא אמר את הכל ככה, בלי שום בעיות, והוא האמין בזה! כי אם החברותא אמר את הנקודה הזאת – אז הכל שייך לו. לא החזיק טיבותא לנפשיה.

כאשר באתי אליו בהתחלה, והתחלתי לדבר עמו, ראיתי בן אדם יושב ושומע אותי. הייתי בטוח שבוודאי הוא לא מכיר את הנושא הזה כ"כ.

רק אחר זמן הבנתי שהאיש הזה יושב כבר על נושא זה אין ספור פעמים. הוא היה שומע באמת, "ואיש שומע לנצח ידבר". בגלל זה שמעו אותו, בגלל זה זכה שהקים דור, בגלל זה זכה לעשות כמו שנאמר על אברהם אבינו: "למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". כי היה הכל אצלו מענווה, ענווה עצומה, התבטלות להקב"ה בבקשת האמת. "לא הדברים שלי... הדברים של הקב"ה!" וכך הוא זכה להנחיל.

יש הרבה אנשים שהחזיקו מדברים נכונים, אבל הוא זכה להנחיל את זה הלאה לדורות הבאים. בזכות מה הוא זכה, שהוא היה עניו. היה ירא. הדברים שיצאו מפיו, דברים שכל אחד שמע, זה חדר ללב.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

"ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן". ענין הנאמנות – ראה שזה כל תכליתו של האדם. שזה האבן פינה, זה ההתחלה וזה הסוף של כל הבן אדם – להיות נאמן! שאפשר לסמוך עליך. שאתה "אמונים נוצר ה'", "כצינת שלג ביום קציר ציר נאמן לשולחיו". תהיה שליח נאמן של הקב"ה, תעשה את מה שהוא רוצה.

*

הזכירו קודם, שהברית התיכון היה זה לעשות רצון ה'. אבל ישנם שני סוגים של העושים רצון ה', כמ"ש בספר דרך ה'. יש אחד שעושה רצון ה' – יודע שהקב"ה רוצה שיבנה סוכה, אז הוא בונה סוכה. ובאמת עושה הכל בתמימות וישרות ולשמה. הוא עושה מה שהקב"ה ציווה ובוודאי מקיים במעשיו את רצון ה'.

אבל יש אדם שהוא רוצה את מה שהקב"ה רוצה! וכלשונו של הרב זצ"ל: הוא רואה את כל התכנית. הוא רוצה את: "ראו עתה אני אני הוא אני אמית ואחיה". אשרי אוזן שמעה זאת ממנו איך הוא מסביר לנו את הדברים. והוא היה ביטוי נאמן לדבר הזה, **לרצות מה שהקב"ה רוצה! לרצות את רצונו!** לרצות שעם ישראל יהיה בטוב! הוא ראה את הכל עד הסוף.

הוא לא היה כמו פועל שנמצא בבית חרושת ותופר כפתור ועוד כפתור...

הוא ראה את כל החליפה!

הוא תפר חליפה למלך!

הוא ראה את כל העבודה עד הסוף, היה שותף בביכול לקב"ה.

ב"ה שזכינו שיש לו בנים ותלמידים שממשיכים את דרכו וייסד את זה על ליבותיהם. את השלמויות הוא לא השאיר בעצמו אפי' לרגע אחד, הוא נתן אותם בכזו שמחה בכזה לב טוב. לכל אחד ואחד שביקש. והקב"ה יזכר לעשות את זה הלאה.

ואורח צדיקים כאור נוגה

אומר רק כמה נקודות מרכזיות שכבר הזכירו, ואומר זאת בקיצור נמרץ:

א. הנושא ששמר אותו מכל משמר, וזה הדבר שאיתו הלך לבטח, זו התמימות בדברי החכמים ז"ל, לא לסטות מדבריהם כמלוא הנימה.

ב. הרבה אנשים נדבקים בשלמויות, בכל מיני דברים. יש שנדבקים בחסדים, יש דבקים בתורה, בדברים היותר עליונים, אבל הם שוכחים את הקב"ה. הם שוכחים לאיפה הדברים הולכים. הוא כל הזמן החזיק דעה. כל הזמן החזיק מה המעשה אשר הוא עושה. שקל את זה, כלשון המס"י, "במאזני זאת הידיעה" וכמו שהזכירו, שהיה בא לותיקין, לא בא לותיקין כי ששים שנה קם ותיקין... הוא בא לותיקין כי הקב"ה רוצה שנקום ותיקין.

כך כל דבר היה במשקל, בדעת. אנשים מתרגלים לדברים טובים, בודאי שזה טוב להתרגל להרגלים טובים. אבל יש דבר אחד שאין בזה הרגל. יש דבר אחד שתמיד תמיד צריך להחיות אותו: היום הזה נהיית לעם. להחזיק שהשכל ישלוט, שהדעה תשלוט על האדם, שלא יעשה מעשים רק מתוך הרגל.

ג. ודבר אחרון חביב. (אני אומר לעצמי, רבותי וחברי שנמצאים פה ודאי יאמרו זאת יחד איתי). עד שבאתי להרב זילברמן, כאשר היו אומרים לי: 'אתה יודע עוד מעט בא המשיח', 'עוד מעט יבנה בית המקדש', אני לא יודע אם רציתי את זה באמת... כאשר היו אומרים לי: עכשיו מגיע ראש השנה ויום הכיפורים, זה לא שימח אותי, מתי נעבור את זה...

אנשים לפעמים יש להם ציור לא נכון על הקב"ה. יודעים את אלוקי המשפט, יודעים שהקב"ה שופט, משכיר ומעניש, ומפחדים. בוודאי שיראת העונש היא הכרחית, אבל הם לא יודעים מה שהרב זילברמן לימד אותנו כל הזמן השכם והערב: "הודו לה' כי טוב!" "הטוב שמך!"

ואורח צדיקים כאור ענה

כמו שהיה אומר על פרשת השבוע: "הראני נא את כבודך ויאמר אני אעביר כל **טובי** על פניך וקראתי בשם ה' לפניך". היינו כבודו, היינו טובו, היינו שמו. 'טוב ה'! הקב"ה טוב! והדבר הזה גורם לבני"א שלא מספיק שמחים בה', הם לא רואים את הקב"ה כבעל התכנית הגדולה של פרשת האזינו, שהוא מקדם את הכל והופך כל רעה לטובה, "ה' **דיבר טוב על ישראל**". הקב"ה רוצה להיטיב איתנו הטבה גדולה. כשאומרים הקב"ה, כשאומרים את שמו, לשמך ולזכרך תאוות נפש! שיגידו לך שהקב"ה עוד מעט נגלה, תבין שנגלה כבוד ה' זה טוב שאין כמוהו!

ראיתי פעם קונטרס מסוים שיצא בשנים האחרונות, שהמחבר שאל איך אפשר לרצות שיבא בן דוד, הרי כשיבא בן דוד זה לא טוב לנו, אנחנו חוטאים וכדו'. והוא מתרץ שבאמת זה לא טוב לנו, אלא שאנחנו רוצים את זה בשביל כבוד ה' ובאמת לנו עצמנו אין הדבר טוב.

והרב לימד אותנו: אנחנו רוצים את כבודו, ודאי. אבל זה טובנו! זה תקפנו! אדרבא, נחכה לזה. כל הדברים האחרים שאנחנו חושבים שזה טוב, הם הבלים ודמיונות כוזבים. הטוב זה רק: אז תתענג על ה'! הטוב זה רק נגלה כבוד ה'!

כמה לימד אותנו את הדבר הזה. אם הקב"ה מגיע, זה צריך לגרום לבן אדם שמחה יותר מכל השמחות שבעולם. "אחר ישובו בני-ישראל ובקשו את ה' אלוקיהם ודוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים". לא פחדו **מטובו** ח"ו, פחדו **אל** טובו. עם ישראל רוצה את הקב"ה ולזה הקב"ה מחכה.

נאום הגבר הוקם על. זכה זה האיש להעמיד את האמונה בטוב ה', לחזק את הלבבות ש"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו! ויה"ר שיפוצו מעיינותיו כנחלים ויתפשט בכל ישראל. ואז, כאשר הקב"ה רואה את עמו שאכן מחכה לו ומצפה לטובו, אז ישוב אלינו באהבתו, ישוב וינחמנו וישמח בנו. ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

הרה"ג רבי שאול ניר שליט"א

כי לדברך יחלתי

כתוב בשו"ע: מצוה גדולה להספיד את המת כראוי, ואסור להפליג בשבחו יותר מדאי.

אך התירו חכמים להוסיף בשבחו, לא יותר מדי אלא קצת להגזים, משום כבוד המת.

אבל אנחנו...

יש לנו בעיה אחרת...

ככל שנאריך להספידו, לא נוכל להקיף את דמותו הגדולה!

כל מי שמספיד כאן את רבנו, כאשר הוא מסיים את דבריו, אומר לעצמו: מה בעצם אמרתי? נגעתי רק באיזו פינה אחת...

איך אנחנו יכולים להכליל את הדמות הזאת???

חכם הכולל. דמות מלאה גוונים. עם יחס מופלא בין גוון לגוון.

תפארת!

הוא אמר לנו פעם בשיעור, עיקר חכמת התורה זה הפרופורציה, היחס בין חלק לחלק. היחס בין תורה למצוות, בין עבודה ללימוד, בין מצווה למצווה, בין תפילה לתורה. המשקל הנכון של כל דבר ודבר העומד למול חברו. זה עיקר חכמת התורה.

נאה דרש ונאה קיים!

ואזרח צדיקים כאור נוגה

אנחנו לא יודעים איך לתאר את הדמות הזו, כי כל היופי שלה זה הפרופורציה. ולמצוא פרופורציות צריך אמן גדול, שיתאר מהו היופי שבתמונה.

ישנם אנשים, שיש בהם איזו מדה מיוחדת, נתייחדו באיזו מדת חסידות מסוימת, באיזה כשרון מיוחד. אדם שכזה, בדרך-כלל קל להגדירו. לתאר את אותה נקודה בה הוא התייחד.

אבל בן אדם שהיה בו הכל,

וכל מה שהיה בו, היה ביחס הנכון,

את זה קשה מאד להגדיר.

כשהיה נער, יתום, בירושלים לפני כששים שנה. נער צעיר עוד לא נשוי.

מה הטריד את הנער הזה?

הטריד אותו – אין לי תכנית הנדסית איך אני עובד את ה', איך אני אבנה את החיים שלי על פי רצון ה'. עוד לא מצא אשה, אין לו ילדים, הטריד אותו שאין לו תכנית הנדסית – מלה שהיה משתמש בה לעתים. שעבודת ה' צריכה להיות כתכנית הנדסית.

אין לו תכנית...

אז הוא הלך בסכנת נפשות לכותל המערבי, תחת שלטון המנדט הבריטי, וישב ליד הכותל,

ישב ובכה...

בכה לפני ה'...

אמר תהילים, תפילות ותחנונים, שהקב"ה יראה לו, הוא לא יכול לזוז, הוא צריך תכנית. הוא צריך לדעת איך עובדים את ה'.

עד שהקב"ה שמע תפילתו, האיר את עיניו:

תעשה מה שכתוב!

ואנדרה צ'דיקים כאור נוגה

הקב"ה גילה לנו מה הוא רוצה ע"י התורה הכתובה והמסורה.

לעשות מה שכתוב!

זה הפך אצלו לדרך חיים.

כמה ביזיונות הוא סבל בשל כך. אלו דברי זלזול הוא ספג, שאני שמעתי חלק מהם. אבל האדם הגדול הזה, נותר שליו, שקט, משאו ומתנו בנחת עם הבריות, ממשיך הלאה בנעימות מופלאה.

יש לו כבר ב"ה תכנית.

ומהי התכנית, אנסה לומר ארבעה יסודות.

א. חכמת האמת.

ב. עבודה שבלב.

ג. לימוד התורה כפשוטו.

ד. ישוב א"י ובנין ירושלים.

ועל כל אחד מהיסודות האלה הוא מסר את נפשו ולא ויתר על שום חלק ושום פרט מהם.

פעם אחת סיפר, שבהיותו אברך צעיר הוא "נתפס על חס" עוסק בלימוד "חכמת האמת" באיזה בית כנסת ספרדי, והוא שילם על כך ביוקר... לעסוק בחכמת האמת זה היה דבר שמחוץ לתחום במקום שלמד באותה תקופה, והוא שילם על-כך במשענת לחמו...

אבל הוא לא נסוג, המשיך ללמוד ולהעמיק בחכמת האמת. ולבסוף גם זכה להשקות מהמים החיים לתלמידים.

בחכמת האמת הוא ראה את הבסיס והשורש לאמונת ה', משם לומדים אמונת ה'.

וארע צדיקים כארע נעג

ואח"כ העבודה שבלב, תמיד היה חוקר איתנו: אז מה זה 'לשמה'? מה זה 'תלמיד הגון', מה זה 'שאינו הגון'? האם הגון הכוונה – שאוהב את התורה, או אולי הגון – שמתאים לעניינו. ועוד פעם ועוד פעם. וחוקר ובודק ופותח את הספרים ומעיין, ובודק מבחינת השורש הדקדוקי.

וכך, בכל נושא ונושא, כאשר למדנו עמו בשיעור "מסכת אבות בבלי וירושלמי" ישבנו וחשבנו ולמדנו עוד פעם ועוד פעם. ומה הפרוש 'ת"ח מקשיבים זה לזה בהלכה', מה פרוש "מקשיבים", האם מקשיבים זה רק שאין להם תכונת פלגנות או שבאמת הם רוצים לשמוע האחד את השני, ואם הם לא מקשיבים אז מה המשמעות של הדבר, איזה פגם יוצא מהעובדה שהם לא מקשיבים.

עבודת ה' שבלב!

והחלק השלישי, תלמוד תורה, כפשוטו וכצורתו.

כשהגיעו ילדיו לגיל חינוך, הלך להרב אברמסקי זצ"ל. הוא סיפר לי זאת בפגישה הראשונה שהכרתיו. הוא אמר להרב אברמסקי, אני שולח אותם לחיידר, הם חוזרים לביתם עם פה פסוק שם פסוק, והלא השולחן ערוך מחייבני ללמדם מקרא כראוי. מה אעשה? שהרב יגיד לי להיכן אוכל לשלוח אותם כדי שילמדו תורה כראוי?

אמר לו הרב אברמסקי זצ"ל, אם מחפש הנך כזה חיידר, הרי שהוא אינו בנמצא.

אז מה אעשה?

אמר לו הרב אברמסקי, קח את הילדים שלך, תושיב אותם בבית ותלמד איתם אתה! תלמד איתם את כל התנ"ך, את כל הששה סדרי משנה ואח"כ גמרא מסכת אחר מסכת ותחזור איתם היטב.

הוא שאל, איך אני יעשה זאת, ללמוד עם ילדים לבד?! הם ישתגעו מכך. ובכלל, איך אני יכול לעשות כך כנגד הנהוג?!

אמר לו הרב אברמסקי: שאלת, זוהי תשובתי!

ואורח צדיקים כאור נוגה

ומאז התחילה דרך לא קלה: איך מבצעים זאת, מי ילמד איתם, איך תהיה הפרנסה, צדדים כאלו וצדדים אחרים. אבל הרצון לקיים את דבר ה' גבר על הכל. וב"ה כל הילדים יצאו יודעי ה' לומדי תורה לשמה.

הדבר האחרון, ישוב ארץ ישראל ובנין ירושלים.

כמה טרח בדבר!

עוד בטרם בואי אליו, זכיתי פעם לביקורו של הרב שמואל דביר זצ"ל – חברו של רבנו. הוא אמר לי, הציעו לי לבוא לגור בירושלים המקודשת בין החומות. שאלתי אותו: מה קרה? כב' הרב יהודי כבר לא צעיר, מתגורר בבני ברק, על מה ולמה לעזוב וללכת לירושלים העתיקה?

הוא אמר לי, באו אלי הרב זילברמן ובניו ואמרו לי, אנחנו הולכים לבנות את ירושלים הקדושה, לבנות בה את קדושתה, לייסד בעיר ה' תורה ויראת שמים, אתה צריך לבוא איתנו, אתה אחד החיילים הנאמנים.

הרובע היהודי באותה תקופה, היה מאוכלס ע"י כל מיני אנשי בוהמה, ע"י אמנים ו"אנשי רוח", שהם ויראת שמים זה לא כ"כ מסתדר.

וב"ה מתוך עמל בל יתואר וממון רב שנשפך בעניין הזה, היום ירושלים עיר הקודש מלאה תורה ויראת שמים.

היה לנו ברקאי אחד, שהאיר את פני כל המזרח. ועד שבחברון...

האיש הזה לא נכנע ולא חת, נלחם בכל כוחו.

לאיש הזה אנחנו חייבים את כל אותם אלפי תינוקות של בית רבן שלומדים מקרא, שלומדים משנה. את כל אותם בחורים שיודעים את המקרא והמשנה ולומדים תורה לשמה. את כל אותם אברכים המתרגלים בלימוד חכמת האמת. שעל אלו הוא היה צריך לשלם את מחיר ההתבזות וחירוף הנפש.

ואורח צדיקים כאור נוגה

והעיקר המיוחד – בנין ירושלים עיר האלוקים, שהפכה להיות עיר ואם בישראל.

אשרינו שזכינו לתורתו, אשרינו שזכינו לאורו, אשרינו שזכינו לדרכו. ויה"ר שנזכה להיות תלמידים אמיתיים ממשיכים בדרכו ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים את ה' אלוקיו.

כינוס מספד וחיזוק

לקראת תום י"ב חודש * ז' אדר תשס"א

נערך בביה"ב הרמב"ן

ירושלים בין החומות

[הוקדם משום שלושים יום קודם הרגל]

הגאון רבי יעקב כ"ץ שליט"א

נער ישראל ואהבהו

כתוב בספר הישר לר"ת: "העולם הזה דומה למערה במדבר תחת הארץ, וזאת המערה יחשוב השוכן בה כי אין עולם אחר זולתה, מפני שלא ראה מה שיש בחוץ, ואילו יצא משם היה רואה ארצות רחבות, והשמים, הים הגדול והמאורות והכוכבים. כן האדם בעולם הזה, יחשוב כי אין עולם אחר, ואילו יצא ממנו, היה רואה את רוחב העולם הבא ואת יקר תפארת גדולתו"

על מי מדבר ר"ת? מה הפירוש "האדם בעולם הזה יחשוב כי אין עולם אחר", וכי מדובר כאן על אפיקורס?

חס ושלום! ר"ת לא מדבר כאן על אפיקורס שלא מאמין בעולם הבא. אלא כוונתו, שאדם בעולם הזה גם שהוא מאמין אבל הוא לא חי בעולם הבא. הלב שלו, המציאות שלו, כל מעשיו וישותו שייכים יותר לעולם הזה, הוא לא רואה, מפני שהאדם נגרר אחר העינים – עין רואה ולב חומד. וזה מה שמדגיש כאן ר"ת – "מפני שלא ראה מה שיש בחוץ" הוא מאמין, סיפרו לו מה שיש בחוץ אבל עדיין לא ראה בעיניו. כך האדם בעולם הזה, מאמין שיש עולם הבא אך עדין הוא במערה – "ואילו יצא ממנו, היה רואה את רוחב העולם הבא ואת יקר תפארת גדולתו"

נתאספנו כאן להתעסק בהספדו של אדם גדול, שגם שהיה בעולם הזה, חלק הארי שבו היה בעצם שם, בעולמות עליונים. בעולמות שאין לנו בהם תפיסה כלל וכלל.

ואורח צדיקים כאור נוגה

ישנה איזו תחושה כאילו הוא כאן, וכאילו הוא פונה אלינו ואומר: בני משפחתי, יקירי, על מה התאספתם לעסוק בהספדים?! כל ימי שאפתי לראות מה שיש מחוץ למערה! וכמה שחייתי עדין לא ראיתי. עכשיו, שיצאתי מתוך אותה מערה, וזכיתי ואני רואה את רוחב העולם הבא ואת יקר תפארת גדולתו – כפי לשונו של ר"ת – אני נמצא שם בעולם שכולו טוב, אשרי ואשרי חלקי! מה יש להתאסף ומה יש להספיד...

על האי שופרא דבלי בעפרא

הגמ' בברכות (ה ע"ב) מספרת: "ר' אלעזר חלש על לגביה ר' יוחנן חזא דהוי קא גני בבית אפל. גלייה לדרעיה ונפל נהורא". ודאי שיש כאן גם דברים עמוקים, אבל חז"ל מתארים את הדבר כפשוטו, רש"י מסביר ובשרו היה מבהיק שיפה היה מאוד כדאמרינן בב"מ. וממשיכה הגמ' "חזיה דהוי קא בכי, אמר ליה אמאי קא בכית, אי משום תורה דלא אפשת, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים וכו'.

אמר ליה להאי שופרא דבלי בעפרא קבכינא". – על האור המבהיק מזרועד, על היופי הזה שיאבד, לכשתלקח מן העולם, על כך אני בוכה. "אמר ליה על דא ודאי קא בכית" – אם על כך, אתה צודק! "ובכו תרוויהו!" ר' אלעזר ור' יוחנן בוכים על כך שר' יוחנן עתיד להסתלק מן העולם והאי שופרא יבֹלָה בעפרא.

המהרש"א שם כותב: אינו דומה שבכו בשביל שופרא לחודיה. גם זה דבר גדול לראות דמות של אדם, אפילו דמות שלכאורה זה חומר אבל מבהיק אור, מראים לנו להיכן חומר יכול להגיע. גם על זה יש לבכות. אבל בכל זאת אינו דומה שבכו בשביל שופרא לחודיה, אלא מה הפשט!?

רש"י מציין הרי את הגמ' בב"מ (פד ע"א) "אמר ר' יוחנן אנא אשתיירנא משפירא דירושלם". ואומרים שם התוס': ר' יוחנן אחרי חורבן הרבה

וארע צדיקים כאר נעה

היה – אולי כמאה חמישים שנה – אלא כלומר אשתיירי ממשפחתם. זאת אומרת שר' יוחנן היה השארית האחרונה מן הדמויות של שפירי דירושלים, של דמויות שלפני החורבן. וע"כ אומר ר' יוחנן "אנא אישתיירנא". ועל כך בוכה רבי אליעזר, מה יהיה שר' יוחנן יסתלק מן העולם ולא יוכלו יותר לראות בעיני בשר ודם דמות מלפני חורבן הבית, על כך יש לבכות! "על דא וודאי קא בכית ובכו תרווייהו".

מעין זה יש לנו לומר על אותו שופרא שאנחנו עוסקים בהספדו.

ודאי שלגביו, הרי הוא יצא מן המערה והוא בעולמות כל כך נפלאים, הוא רואה את רוחב העולם הבא ואת יקר תפארת גדולתו. אבל **אנחנו** צריכים לבכות. "על האי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא"

על זה יש לבכות! איפה רואים דמויות כאלה?

ומדוע זה באמת משנה אם אתה אכן רואה דמות כזו או לא, משום שאם אתה רואה בעיני בשר – אדם שחי בעולם הזה מחוץ למערה, אדם שחי בעולמות עליונים ושואף לרוממות, יש לך לפחות סיכוי, אם תרצה, להדבק ולהבין מה זו גדלות ומהי שאיפה. ואז תוכל גם-כן לקלוט משהו. וכשזה נעלם הרי ההפסד הוא הפסד עצום.

נער לא ימיש מתוך האהל

התורה מספרת לנו בפרשת פנחס "וידבר משה אל ה' לאמר. יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה" צריך למנות משהו במקומו של משה רבנו. איש על העדה. ומביא שם רש"י בשם מדרש תנחומא: אמר, הגיע שעה שירשו בני את גדולתי אמר לו הקב"ה: לא כך עלתה מחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימוש שלא מש מתוך האוהל, וזה שאמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה.

"משרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל!" האבן עזרא מחשב ע"פ הגמ' בזבחים שיהושע היה בן חמישים ושש! הוא לא היה נער

ואורח צדיקים כאור נוגה

במובנים שלנו. אבל בכל זאת נחשב נער. "כי נער ישראל ואוהבהו" אפשר להיות זקן עם כוחות של נער, להתנער תמיד קדימה קדימה. "לא ימיש מתוך האוהל" כזו התמדה כזו מסירות נפש לתורה! מגיע לו להיות במקומו של משה רבנו.

אך עדיין זה לא מסתיים כאן. בפרשת כי תשא מסופר לנו על חטא העגל. משה רבנו באותה שעה למעלה בהר האלוקים מקבל את הלוחות מפי הקב"ה, ועם ישראל לא עמד בניסיון. "וידבר ה' אל משה לך רד כי שיחת עמך אשר הוצאת מארץ מצרים סרו מהר מן הדרך אשר ציייתם וגו' ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו" – משה רבנו יורד מן ההר – "וישמע יהושע את כל העם ברעו ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה. ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנוכי שומע" דיון בין משה רבנו לתלמידו יהושע. וכולם עומדים על כך רש"י והרמב"ן, כיצד הגיע לשם יהושע? וכי הוא לא יודע מה קורה במחנה בימים האחרונים? מה פתאום "וישמע יהושע את כל העם ברעו"?

את הפתרון לשאלה זו אומר רש"י בפרשת משפטים. ארבעים יום לפני חטא העגל, מיד אחרי מעמד הר סיני. נאמר שם: "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן וגו' ויקום משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלוקים." יהושע ג"כ הלך עימו. מסתמא רצה ללוות את משה רבו ולהפרד ממנו, אבל רש"י מוסיף שם: "לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן. ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר. ויהושע נטע שם אוהלו ונתעכב שם כל אותם ארבעים יום" דהיינו, לא רק שיהושע ליווה את רבו, אלא הוא נמצא שם ארבעים יום, הוא לא חזר למחנה בכלל! אומנם המחנה לא היה רחוק, הכל היה למרגלות הר האלוקים אבל יהושע נשאר שם. "נטע שם אוהלו ונתעכב שם כל אותם ארבעים יום". מהיכן רש"י יודע זאת? אומר רש"י: "שכן מצינו שירד משה "וישמע יהושע את קול העם ברעו"

ואורח צדיקים כאור נוגה

– למדנו שלא היה יהושע עימהם" רש"י בעצם מתרץ את מה ששאלנו קודם. משה רבנו יורד אחרי ארבעים יום עם הלוחות ושם כתוב "וישמע יהושע את קול העם ברעו" ודנים, קול מלחמה קול גבורה, מה זאת אומרת? איפה היית כל הזמן? אתה לא יודע מה קורה שם? אלא יהושע היה בהר ארבעים יום!

כאן כבר לא מדובר על התמדה גרידא, "לא ימיש מתוך האוהל" – ללמוד הוא יכול גם במחנה, אלא כאן יש ביטוי אחר, יש כאן ביטוי **לתשוקה העצומה של יהושע**. איזו השתוקקות ואיזה צימאון!

הרב זצ"ל שאנחנו עוסקים בהספדו היה כולו השתוקקות! תשוקה להתרומם ולהתרומם! תמיד. צימאון אין סופי. בגיל יותר צעיר, ועד הרגע האחרון. תמיד לדעת ולדעת. ולא רק לדעת במוח אלא לדעת לחיות את הדברים. השתוקקות לשלמות התורה. שלמות להקיף את הכל, ולדעת את הכל.

וכך הוא הרי הדריך אחרים. תורה נביאים כתובים, ששה סדרי משנה, ש"ס, פנימיות התורה, לפחות באותם מקומות שמותר להציץ ולא להפגע, לדעת מה נעשה, נגלה ונסתר.

וכל זה במידה ידועה 'בלי בעפרא' איפה רואים דמויות כאלה, עם צימאון כזה?

רחמנא לבא בעי

אבל, השתוקקות בלא מעשים זהו אמנם דבר גדול, אבל עדין חסר, ואולי אפילו חסר העיקר.

יש הרבה שטועים בפירוש דברי חז"ל "רחמנא ליבא בעי" ומנצלים את זה כדי לתרץ את עצמם, רחמנא ליבא בעי – לא משנה כמה עשית בפועל. אומנם ראינו קודם שר' יוחנן אומר לר' אלעזר אחד המרבה ואחד הממעיט, אבל הכוונה שם שאתה, את מה שיכלת לעשות עשית,

ואורח צדיקים כאור נוגה

אתה ניצלת את כוחותיך עד הסוף, וא"כ זה לא משנה אם הרבית או מיעטת, דהינו אם הקב"ה נתן לך פחות כישרון, פחות כלים או יותר ניסיונות בחיים, אתה עמדת ועשית את מה שצריך. וע"ז נאמר אחד המרבה ואחד הממעיט. אבל אדם שמתרץ את עצמו: רחמנא ליבא בעי, ואומר לעצמו העיקר זה הרצון, זו טעות גמורה!

ורמח"ל כותב: "ואומרם ז"ל רחמנא ליבא בעי לא להקל באי אלא להחמיר מאוד מאוד" טועה מי שחושב שבאו להקל! מי שחושב שזה לא כל כך חשוב אם תבצע – טעות! לא להקל באו אלא להחמיר מאד מאוד, בלי החלק של ה'נעשה' חסר לך המון, ומה שבאו חז"ל ואמרו – באו להחמיר – שצריך מעשים מלווים עם הלב, אבל צריך את המעשים.

כמה שאצלו לא היה אך השתוקקות בלבד. אלא כמה טרח וכמה יגע בעמל התורה, מי ראה אותו מבטל סתם. תמיד מדבר דברים גבוהים, תמיד עוסק בתורה, בתפילות, במעשים טובים. והכל עם הלב, הכל לא מלומדה.

ההשתוקקות שהיתה בו לחפש את האמת, זה הרי משהו נדיר, באמת נדיר מאוד, אנשים בד"כ, כל אחד הולך בתלם שלו, נכון שהוא גם קצת מחפש, אבל עד כדי כך שאדם יהיה מוכן לשנות ולומר מה שהאמת תגיד כך אני אעשה! חיפוש האמת ונלך אחריה בכל צורה שהיא, זה הרי משהו נפלא.

הגמ' במנחות מביאה לגבי יהושע באותו פסוק "לא ימוש ספר התורה זה מפיך וגו'" אמר ר' יוחנן: פסוק זה לא חובה ולא מצווה אלא ברכה. ראה הקב"ה את יהושע שד"ת חביבים עליו ביותר שנא' "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל" אמר לו הקב"ה: יהושע! כ"כ חביבים עליך ד"ת, לא ימוש ספר התורה הזה מפיך!" ומסביר רש"י: הבטיחו שלא תשתכח תורה ממנו. כל כך אתה משתוקק כל כך אתה אוהב את התורה, דברי תורה חביבים עליך ביותר, ממך לא תשתכח תורה.

ואורה צדיקים כאור נוגה

חז"ל בעצם אומרים לנו שה"לא ימיש מתוך האוהל" של יהושע, זה לא היה רק כי צריך. ודאי שצריך. אך היה זה הרבה יותר מכך, ולכן זה הפך להיות "חביבים עליך ביותר", אהבה של תורה! והכוונה במילה תורה כוללת לא רק את הלימוד, אלא את כל עבודת ה' עם כל מה שכרוך בזה. כ"כ חביבים עליך, אני מברך אותך – לא ימיש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה.

זה גם כן ראינו, השתוקקות ואהבה, 'חביבים עליך ביותר'.

מי שזוכר, וחלק מן המשפחה חי את זה כל כך, בזמן האסון הנורא שקרה, איזה כוחות נפש! איך אדם לא אז כמלא הנימה מן ההמשכיות – כפי שההלכה מצווה מה כן ומה לא – אבל איזה כח להחזיק מעמד, ובמידה ידועה בשמחה. – בשמחה כפי שהתורה אומרת – 'לקבלינהו בשמחה' (ברכות ס ע"ב) – בלב שלם, בידיעת העיקר, בידיעת עולמות עליונים, בידיעה שאני עומד בניסיון ומתוך כך לשמוח כמו שרבנו יונה אומר, מה זאת אומרת שמברכים על הרעה בשמחה – אלא אתה יודע שזה ניסיון, שזה עבודת ה'. ואם עמדת בניסיון כפי שצריך לשמוח למרות שזה קשה, למרות שזה כואב, אבל עמדת בניסיון, איזה כוחות נפש! חביבים עליך דברי תורה – עם כל ההיקף הגדול.

אבל מענין שהגמ' בברכות אומרת: ת"ר ארבעה צריכים חיזוק ואלו הם תורה ומעשים טובים וכו' תורה ומעשים טובים מנין שנא' "רק חזק ואמץ מאוד לשמור ולעשות ככל התורה", חזק בתורה ואמץ במעשים טובים" הרי פסוק זה נאמר ליהושע עם אותה ברכה שהוזכרה למעלה "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך" – אתה כבר משתוקק, אתה כבר אוהב את התורה כל כך, ובכל זאת חזק ואמץ. וזה מה שאומרים לנו כאן חז"ל שתורה ומעשים טובים צריכים חיזוק ואפי' בדרגה הכי גבוהה, כי בלי חיזוק אין עמידה ברוחניות, בלי חיזוק לא ממשיכים לעלות וממילא נופלים אחורה, עצם הדבר שאתה עומד, אתה כבר נופל אחורה...

ואורח צדיקים כאור נוגה

האי שופרא, ראינו אדם שכל כך עסק בחיזוק עצמו, חיזוק תמידי, כל הזמן להמשיך הלאה בתורה ובמעשים טובים בצורה כזאת. בחיזוק של עצמו, וממילא בחיזוק של אחרים כי זה חלק מעבודת ה', לא להסתפק במועט!

כמה בדור שלנו לדאבוננו, אנו מסתפקים במועט, אפי' בני תורה, וזה היה חלק עיקרי מכאבו על מצבו של הדור. **לא להסתפק במועט!** לא מבחינת שעות לימוד, לא מבחינת הספק בלימוד, ולא מבחינת עומק, אלא ללמוד וללמוד, להשתדל להקיף, ואח"כ כמובן אחד המרבה ואחד הממעיט. מי שנשבר מזה רח"ל, זה ניסיון! מצד אחד אתה צריך לדעת שצריכים עוד ועוד ואם זה לא הולך לך, ואם אתה נשבר – תדע לך שלא עמדת בניסיון כי לא עליך המלאכה לגמור! אבל אין אתה בן חורין להבטל ממנה, ואחד המרבה ואחד הממעיט, אבל אתה מצידך כמה שהקב"ה נתן לך כח ואפשרויות אתה צריך לנצל את זה. כמה הוא דרש את זה, כמה שינון, וחזרות, והכל מתוך שמחה ואהבה, אהבת תורה, חביבים עליך דברי תורה, ואהבת נותן התורה הקב"ה.

כמה היה אכפת לו על תינוקות של בית רבן, אני זוכר עוד בשערי חסד, כשהילדים שהיום הם גדולי תורה היו עוד קטנים, כמה היה מדבר על כך, כאב לו, חבל עליהם, חבל על השנים שהולכות, איך הוא דיבר אז על זה פשוט כאב לו.

אבל יש כאלה שכואב להם והם ממשיכים הלאה. אבל הוא פעל, הוא הקים. ומאז באמת התחיל השינוי.

כמה זכה! כמה כהיום הזה לומדים המוני תינוקות של בית רבן באותו כיוון שהוא רצה ושאף וכיוון, בכל החוגים, בגדלות, בשאיפה לגדלות כפי שאמרנו, לא להסתפק במועט, ובוודאי שזה עוד יפרח ויגדל.

וארז צדיקים כאור ענה

ויש תקוה לאחריתך

אפשר עוד לדבר ולדבר... אבל אזכיר לפחות כמה נקודות קטנות, עוד פרט אחד שהיה בו במידה גדושה.

כתוב בחז"ל באסתר רבה – כשנגזרה גזירה על עם ישראל להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד. באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אל אבות העולם ואצל משה בן עמרם ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשינה? ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויים בה, אמרו לו, אם עברו על דת הקב"ה, ונגזרה גזירה מה אנו יכולים לעשות. חזר אליהו והלך למשה רבנו אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת בפרץ לישראל וביטלת גזירתם לבלתי השחית.

ומשה אומר לו, כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש ושמך מרדכי, אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. ואליהו אומר למשה רבנו – רועה נאמן! כבר נכתבה איגרת כליה על ישראל. מצד אחד אליהו אומר רדומים, מצד שני כשמשה מנסה להתעורר אומר לו אליהו כבר נכתבה איגרת כליה – אמר לו משה: אם בטיט נחתמה תפילתנו נשמעת ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא. אמר לו: בטיט היא חתומה. אמר לו משה רבנו לך והודיע למרדכי וכו' וחז"ל מאריכים שם כיצד אליהו פעל מלמעלה ומרדכי מלמטה. וחז"ל דורשים את כל זה כנראה, מהפסוק "אם על המלך טוב יכתב לאבדם" שדרשו חז"ל 'לאבדם' – לא בדם.

הרב זצ"ל שאנחנו עוסקים בהספידו לא אמר עברו על דת! לא אמר אין כבר מה לעשות! אלא הוא השתדל תמיד לעמוד בפרץ, לתקן, לבנות, ולהלחם. והכל ע"פ כיוונו של הגר"א כפי שהבין בדבריו – שצריך להלחם, לבנות וליצור. להלחם עם הסטרא אחרא ולהלחם עם הערב רב. ולא בכח ידים אלא להלחם ברוח! ותמיד לתקן ולשנות. והוא הצליח.

וכל זה נבע מכך שהוא הרגיש שהכל חתום בטיט ולא בדם.

ואורח צדיקים כאור נוגה

אולי אפשר לפרש שחז"ל רומזים לנו כאן מסר. מה הפרוש חתום בטיט או בדם, טיט זה הרי חומר, והדם הוא כמו שכתוב "הדם הוא הנפש". הדם הוא מקור החיים והמידות של האדם. וזה מה שחז"ל מרמזים לנו כאן בשאלת משה רבנו ובתשובת אליהו. אם נחתמה הגזירה בטיט, שהקלקול הוא רק בחומר של עם ישראל אבל הנפש עוד טהורה – אפשר לבטל את הגזירה. ואם חלילה נחתמה בדם, שהקלקול כבר טבוע בנפש אז כבר הדבר חמור מאד. ואליהו מגלה למשה שנחתמה רק בטיט. והראיה, "קיימו וקיבלו היהודים" כזה מהפך! אם הקלקול היה בדם, בתוך הנפש, איך היה אפשר להגיע לכזה תיקון גדול, הדור קיבלוה בימי אחשורוש, קבלת עול מלכות שמים, אלא ודאי שהקלקול היה רק בחומר. משום שהיה זה אחרי החורבן וחשבו שהקב"ה השליך את עם ישראל ועזב אותנו. שהרי מזמן יציאת מצרים עד החורבן כל הזמן היתה שרויה השכינה עם ישראל, והיה משכן ומקדש, ופתאום הכל נעלם, והרגישו שנעזבו כביכול ויצאו לגלות. ופתאום הם מגלים איך שהקב"ה מסתתר מעבר למסך, "ואנוכי אסתר אסתיר פני". והוא מנהל את הכל וחוזק ממנו אין כלום. והם קיבלו בחינת גילוי היחוד. ולכן קיימו וקיבלו, מפני שהכל היה בטיט ולא בדם.

הרב היה בטוח שהקלקול של הדור שלנו הוא רק בחומר! וכמה הוא דיבר על זה. ולכן הוא קירב ואפילו רחוקים מאוד, והצליח, הרי יש לזקוף לזכותו מי שיודע, דברים גדולים מאוד. מפני שהוא היה הראשון שהתחיל בדבר. והוא קירב אנשים שהיום הם עושים גדולות ונצורות. והכל בגלל שידע שהקלקול הוא רק בחומר, רק בטיט ולא בדם ואפשר להשפיע.

وهוא גם קירב קרובים יותר, מחוגים אחרים, שגם זה דבר לא רגיל, והיה קשור לכולם, ואת כולם הסכים ללמד את תורת האמת, ובלי להתווכח. כל אחד ילך בדרכו שלו וממילא האמת תידבק בו אם הוא יחפש את האמת. וזכה והעמיד תלמידים הרבה.

על חומותיך ירושלים

עוד נקודה אחת. אנחנו נמצאים כאן בתוככי ירושלים. ירושלים הקדושה בקדושת ירושלים. הוא היה ה'כובש', ועל כל פנים, מכובשי ירושלים. כיבוש רוחני כמובן. מה היה אלמלא הוא היה בא לגור כאן? כיצד היתה נראת העיר העתיקה?

הוא בא לגור כאן מתוך מחשבה, מתוך ידיעת הערך, הוא ראה כאילו הגר"א נותן לו יד ואומר לו: הולכים עכשיו למקום הקרוב למקדש, כי שם עיקרה של המלחמה!

והביא איתו את כל השבט הגדול והעמיד כאן תלמידים בדרכו המיוחדת. ואפילו כלפי חוץ הם ניכרים: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" – **אלו תפילין שבראש**. הכל משהו מיוחד במינו שבא כאן לירושלים.

כולו היה נתון לתיקון השלם, לגילוי היחוד. כאשר היתה מדבר איתו, היתה מרגיש שהוא לוקח אותך ומרומם אותך למעלה. והכל ללא פשרות, כפי הבנתו בדברי הגר"א, שלא זזה ידו מתוך תורתו.

*

נגענו רק בקצה המטה באישיותו הגדולה רבת האנפין. לא עסקנו בהרבה נקודות שרק נזכיר אותם:

דקדוק ההלכה שלו, כמה היה אכפת לו. שההלכה היא מורה הדרך שלנו לבלתי נטות ימין ושמאל! והיה אכפת לו אם יש חוגים מסוימים שלא בדיוק ההלכה קובעת להם.

שלוות הנפש שלו. הרגיעות שהיה משרה על כל הסובבים אותו.

הרצינות. שיקול הדעת. שבאת להתייעץ איתו, איך שהוא היה מנתח את הדברים עד כמה שידו משגת.

ואורח צדיקים כאור נוגה

סבר הפנים שלו, הקרנת האור מפניו. מצד אחד אור של עוצמה, הוא לא יוותר, קשה כארז! אבל הוא גם רך כקנה! טוב ומאיר פנים! היושר. היה מוכן למען היושר לתת הכל ובלבד לא לנטות מן האמת.

דיברנו בעניין משה ויהושע והזכרנו את החז"ל שמשה רבנו חשב שירשו בניו את גדולתו, והקב"ה קבע שיהושע יהיה הממשיך, "נוצר תאנה יאכל פריה". ראוי להוסיף, שהרב זצ"ל זכה שבניו הגדולים, וכל הצאצאים ממשיכים את דרכו באותה דרך, גם בישיבות כאן – בירושלים עיר הקודש, וגם בתלמודי תורה בירושלים המורחבת ומחוצה לה. וממשיכים את דרכו בעבודת ה'. אמרנו מקודם "על האי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא". על ה'שופרא' – כן. אבל המפעלים הגדולים והדרך – לא בלי בעפרא, אלא אדרבה מתעצמים ומתרחבים והולכים. ובעזרת ה' ימשיכו וימשיכו.

הגמ' אומרת (ברכות ו ע"ב) "אגרא דהספדא דלויי". ורש"י אומר: להרים קול, ואין הכוונה רק להרים קול בעלמא, מה מרוויחים שמרימים קול? אלא הכוונה בדבר להרים קול על ידי דילויי – **שמתרוממים** להרים את עצמך, לצאת מאותה נמיכות קומה שבה אתה נמצא, להתבונן רגע באותו שופרא ולהתרומם. תיקח, תרים משהו מאותו שופרא. השתוקקות, רצון לעלות, צימאון לגדלות. וגם להפוך את השאיפות למעשים, כמה זה חשוב, היום קמעה מחר קמעה – כפי שחז"ל מתארים לנו מה אומר החכם – לאט לאט ובסוף זוכים. אנחנו יכולים להתרומם – 'דילויי' מהספידו של אותו שופרא דבלי בעפרא.

אילו היה כאן מה היה אומר לנו, תקשיבו ותשמעו – את הדבר שהוא היה חי אותו כל כך, בימים כאלו של כ"כ הרבה פיגועים והרוגים ר"ל, הרי זה דבר נורא ואיום. אבל אילו הוא היה פה היה אומר לנו מה החיזוק שאנחנו צריכים לקבל מזה, מה ששלמה המלך אומר לנו "זכור

ואורח צדיקים כאור עוגה

את בוראך וגו' עד אשר יבואו ימי הרעה ויגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ" ואומרים חז"ל: אלו ימות המשיח.

תחטוף לפני שמגיעים ימות המשיח! הבחירה כן תהיה, או לא תהיה, אבל על כל פנים תשתנה ברמה אחרת לגמרי. כאשר יהיה הגילוי וכבר כיירו את האמת, "יכירו וידעו כל יושבי תבל", האם רק אז תתפוס את עצמך? רק אז תתחזק? זה כבר יהיה מאוחר! הרי באת לעולם הזה לעשות זאת לפני שיהיה הגילוי!

וכיון שהוא זצ"ל כך חי, שוודאי שאנחנו בדור אחרון לפני הגילוי השלם. וברור שאנחנו במצב של גילוי שהולך ומתגלה ע"י כל מיני מצבים שאנחנו חיים בהם. הרי זוהי הדרישה מאיתנו כרגע – לחיות בגדלות, להאמין בגדלות, ולהאמין בשעות הגדולות שאנחנו חיים בהם. לא לישון, להתעורר לפני שיהיה מאוחר מבחינה זו. להחזיק מעמד ולדעת שאלו ניסיונות – האם אנו ניגרר אחרי טבע אחרי הסתר, אחרי מקריות. או שננהג נכון ונדע שהקב"ה מכוון את כל הדברים האלה! ונרגיש את זה! וממילא נהיה במנוחת הנפש, כי אתה יודע שאבא שלך, בשמים, שאוהב אותך, עושה את כל זה. להיות בשלווה ולדעת שזה רק נסיון להתמודד עם הענין הזה, לא להיות בלחץ חלילה או בדאגה, אלא להפך לדעת שהכל מהקב"ה ויש לך נסיון לעמוד ולהחזיק מעמד.

הקב"ה יעזור לנו שנוכל לעמוד בניסיונות, והדברים יעברו מהר ובקלות, ונזכה במהרה בימינו שיקויים בנו התפילה שאנחנו אומרים "ונראהו עין בעין בשובו אל נווהו ככתוב כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" במהרה בימינו אמן ואמן.

הרה"ג רבי יום טוב זילברמן שליט"א

לדעת בארץ דרכך

רגילים לומר שהספד זה מלשון הפסד. בשנה שעברה כאשר עמדנו כאן, עמדנו ברגע של ההפסד, תיארנו את מה שהפסדנו. אבל עכשיו, צריכים אנו יותר להתמקד ב'נשאר' ולא רק ב'הפסד'.

לפני שבעים וארבע שנים, הכריזו בשמים: **"את מי אשלח ומי ילך לנו"...**

זוהי השאלה אשר עמד בה ישעיהו הנביא.

וכאשר הקב"ה שאל את השאלה הזאת, הוא אמר **"הנני שלחני"**!

כתוב במדרש, שישעיה הנביא זכה להגיד את כל הנחמות וירמיהו הנביא קיבל את התפקיד לומר את הפורעניות. ומדוע? כי ירמיה אמר – **"כי נער אנוכי"**, קשה עלי הדבר. משום כך הוא קיבל את התפקיד הקשה – אמירת הפורענות לישראל. אך ישעיה הנביא שאמר הנני שלחני, הוא קיבל את החלק הטוב – את הנחמות.

אבל צריך לדעת, שכשישעיהו אמר **"הנני שלחני"**, זה לא היה תפקיד קל. ישעיה אומר: **"גווי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק"**.

מי שאכן רוצה ללכת בשליחות הקב"ה, הרי שהשליחות כרוכה ב"גווי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק".

ואורה צדיקים כאור נוגה

שאלו את אבא, למה אתה הולך נגד הזרם? מה רע לך? תלך עם הזרם! תקבל משרה מכובדת! תהיה אדם חשוב! היה לו בן משפחה שהיה מנהל הגוי'נט, הוא אמר לו: אינני מבין אותך; כל משרה שתרצה אני אסדר לך, אם זה רבנות אם זה דיינות.

אבל אבא סירב ואמר: **אני עושה מה שהקב"ה רוצה ולא מה שכדאי לי. לא מה שאנשים חושבים שטוב, אלא מה שהקב"ה חושב שטוב.**

בפרשת דרכים

הגמ' בסוטה (כא ע"א) אומרת: "את זו דרש רבי מנחם בר יוסי, 'כי נר מצוה ותורה אור'. תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור. את המצוה בנר לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ואת התורה באור לומר לך מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם. ואומר: 'בהתהלךך תנחה אותך וגו' בהתהלךך תנחה אותך זה העוה"ז בשכבך תשמור עליך זו מיתתה והקיצות היא תשיחך לעתיד לבא".

והגמ' ממשיכה ומבארת ע"י משל: "משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה". והאדם הזה, במצבו, הוא מפחד מחמשה דברים: "ומתיירא מן הקוצים, ומן הפחתים, ומן הברקנים, ומחיה רעה, ומן הליסטיין". ויש לו עוד פחד נוסף, פחד שישי, שהוא יותר קשה: "ואינו יודע באיזה דרך מהלך".

אומרת הגמ': "נזדמנה לו אבוקה של אור – ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטיין ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון שעלה עמוד השחר – ניצל מחיה רעה ומן הליסטיין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים – ניצל מכולם".

ואורח צדיקים כאור נגה

מסביר הגאון במשלי, מה הם כל החמש דברים הללו. אומר הגאון, שבעולם הזה יש דומם צומח חי מדבר. העולם הזה נקרא חושך, "תשת חשך ויהי לילה" – זה העולם הזה שדומה ללילה". ויש בו חמש סוגי פחדים. הפחד הראשון נקרא – "מן הפחדים". פחדים אלו בורות, וזה דומם. "מן הקוצים ומן הברקנים" – זה צומח. "מחיה רעה" – זה חי. "ליסטים" – זהו מַדְבֵּר. ואחר כל ארבעת הפחדים הללו, יש פחד יותר גדול – "ואינו יודע באיזו דרך מהלך".

כאשר נזדמנה לו אבוקה של אור, הוא ניצל מן הקוצים ומן הפחדים ומן הברקנים, דהיינו, הוא ניצל מהפחיתויות של דומם וצומח. כיון שעלה עמוד השחר, הוא ניצול מעוד שתי דברים – מחיה רעה ומן הליסטים. וזה מרומז ב'כי נר מצוה', המצוה נעשית בדרך כלל מדומם ומצומח, כמו לולב ומצה וכו'. כיון שעלה עמוד השחר – זה תורה אור, ניצול מן החיה רעה ומן הליסטים. והגאון מאריך שם להסביר מה זה. אך עדיין נשארת הבעיה – "ואינו יודע באיזו דרך מהלך". אפילו שכבר יש לו מצוה, ויש לו כבר תורה, אבל אינו יודע באיזו דרך מהלך.

הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם!

פרשת דרכים...

מה זה פרשת דרכים?

הגמ' בהמשך מביאה שלשה מ"ד. "מאי פרשת דרכים, א"ר חסדא **זה ת"ח ויום מיתתו**. רב נחמן בר יצחק אמר **זה ת"ח ויראת חטא**. מר זוטרא אמר **זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא**".

פרשת דרכים – זה ת"ח ויראת חטא

מ"ד אחד אומר, פרשת דרכים – זה ת"ח ויראת חטא. דהיינו, מדובר באדם שכבר יש לו תורה, הוא עבר את שני השלבים הראשונים, יש לו

ואורה צדיקים כאור נוגה

כבר נר, יש לו כבר אור, אבל מה עדיין אין לו – אינו יודע באיזו דרך מהלך. זוהי הפרשת דרכים, יראת חטא. "מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר וגו' וסוד ה' ליראיו".

האבא הכ"מ, קיים את הגמרא הזאת. הוא הגיע לפרשת דרכים – **"ואינו יודע באיזו דרך מהלך"**...

הוא ב"ה קיים מצוות, הוא למד תורה, בשנות שחרותו הוא למד **בהתמדה עצומה!** האמא שלי הייתה אומרת: אם אשמע אדם לומד איזה דבר ממסכתות נדה או יבמות או עירובין, שאלו הם שלשת המסכתות הקשות שבש"ס, וסימנך 'ענ"י ורוכב על החמור'. אני אדע להגיד מה הוא לומד.

כיצד היא ידעה? **מכיוון שהוא למד אחרי החתונה בבית את המסכתות הללו כ"כ הרבה פעמים, עד שאמא שלי כבר ידעה אותן.**

ההתמדה שלו כשהיה בחור, וכך עד יום מותו, הייתה עצומה. הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו. הוא למד עד סוף ימיו בהתמדה ללא הפסק. בשנים האחרונות היה לומד **שתיים עשרה שעות רצופות עם חברותות ללא הפסק.** מאחת עשרה בבוקר עד אחת עשרה בלילה, רצוף חברותות-חברותות, כל שעה היה מחליף חברותא ויושב ולומד עם כל היישוב הדעת. שלא על-מנת לקבל פרס, ולא עבור שום כבוד.

אחד התלמידים אמר לי: למדתי איתו פעם ספר עזרא עשרות פעמים. למדנו זאת יחדיו, אך אני כבר חשתי כמתפקע, עוד הפעם עזרא, ועוד הפעם שוב ושוב. יש שם רשימה של השמות של אלו שעלו ובנו את ירושלים, לקרוא זאת פעם אחת – מתעייפים...

אבל הוא קרא זאת פעם, פעמיים, חמש פעמים, עשר פעמים, **עשרות פעמים!**

ואזרח צדיקים כאור נוגה

ב"ה גמרנו עזרא, והתחלנו נחמיה. ושם, עוד הפעם יש את כל הרשימה. אמרתי לו: הרי אנו כבר יודעים את הרשימה מעזרא, על מה עוד הפעם נחזור על זה?

אבל הוא אמר: לא! צריך להבין שאת התורה לא לומדים בשביל להרוויח איזה משהו, **לומדים את התורה כי הקב"ה ציווה!** ואף אם לא נדע למה הקב"ה ציווה ללמוד את זה, עלינו ללמוד זאת. והלא גם הקב"ה יודע שזה כבר כתוב בעזרא, א"כ למה כתב זאת שוב בנחמיה? אלא וודאי שרוצה שנלמד זאת!

כל ימי חייו הוא למד תורה לשמה. אבל עיקר העבודה שלו הייתה, אותה שליחות שאמרו בשמים: 'את מי אשלח ומי ילך לנו'. עבודתו והשליחות שלו נסובה על אותה 'פרשת דרכים'.

ופרשת דרכים – זה ת"ח ויראת חטא. מתוך יראת ה' הגדולה שהיתה בו, הוא בירר וחקר בצעירותו – 'באיזה דרך מהלך'. חמש שנים עבר את החסידויות ואת כל האפשרויות, גם אלו הקיימים היום וגם שאינם קיימים. הלך ופנה לכל הדרכים, והוא ביקש את זה באמת!

ואינו יודע באיזו דרך מהלך...

פרשת דרכים – זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא

אומרת הגמ': "מר זוטר אמר זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא".

בתוך העמל, בתוך הבקשה, בתוך החיפוש, מתוך דיבוק חברים, חיפש וביקש עד שהקב"ה האיר את עיניו: "אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"!

ולקח את האיש שכל בית ישראל נשען עליו – רבינו הגאון מווילנא, שהוא האדם שזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. הוא הבין שזה

ואורח צדיקים כאור נוגה

האיש – שסוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, שהוא זה שכיון אליבא דהלכתא בכל העניינים, בכל הנושאים.

מרגלא בפומיה; האבא היה רגיל לצטט את הרמב"ם שכתב באגרתו לאנשי לונל לחזקם: "חזקו ויאמץ לבבכם! הרי אני מודיע לכם שלא נשאר בזמן הזה הקשה אנשים להרים דגל משה ולדקדק בדברי רב אשי". ובהמשך, מחזק אותם על-כך שהם כן מחזיקים בזה.

'דברי משה ודברי רב אשי' – אלו הם הדברים שדבק בהם בדקות שלימה. כל הכתוב בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, זה היה אצלו היסוד מוסד, זה היה האבן המוצק שמזה לא זזים.

השבת הזו תהיה פרשת זכור; מי שזוכר אצלנו במשפחה, איך היתה נראית שבת זו. ולא רק היום, אלא לפני ארבעים שנה. זו היתה שבת שיוניעו אמות הסיפים... איזה רעד היה בבית. איזה סערת רוחות. למה? **"כי חטאת קסם מרי"**! [כידוע, בשבת זו מפטירין בדברי הנביא (שמואל א' פרק ט"ו): "ויאמר שמואל החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים. כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך"]

איך הוא היה מתלהב ומתלהט בפסוק הזה. "ואון ושרפים הפצר"... **"הנה שמוע מזבח טוב"!!!**

הוא היה אומר: יש אנשים שרוצים להיות מתחסדים, וזזים מדברי רבינא ורב אשי. כמה דרך לא נכונה היא זו! אי אפשר לזוז מדברי הגמ'! הנה שמוע מזבח טוב! אל תהיה צדיק – אל תצדק הרבה ואל תרשע הרבה. אסור לזוז מדברי רבינא ורב אשי!

זה הגדר! זהו היסוד!

אלו המשקפים שמהם רואים את הקב"ה.

אין דרך אחרת להשיג את הקב"ה רק בדברי רבינא ורב אשי.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כל רעיון שיעלה שאינו עובר על פי הסברה הישרה בדברי משה ובדברי רב אשי – זה לא נכון! זה לא רצון ה'!

דעות בני אדם יכולים לטעות, אבל הקב"ה לא טועה! והוא קבע לנו שהדרך לעבוד אותו זה על פי דברי רבינא ורב אשי. "רבינא ורב אשי סוף הוראה".

זוהי דרך העבודת ה' שלקח לו לאבן מיל בחייו. כאן הוא ראה את הקב"ה – בדברי רבינא ורב אשי.

עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע!

אם אנשים רוצים להתחסד – היה אומר, הרי זה "כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר", מה זה הפצר? שרוצים לעושת יותר, כמו 'ויפצר בס', רוצים לעבוד את הקב"ה חזק-חזק... אך אל תעשה לו טובות – 'הנה שמוע מזבח טוב!' תשמע מה שהוא אמר לך! 'להקשיב מחלב אילים'!

*

בדרך כלל, כאשר ישנם אנשים שהם אנשי ביקורת, מחדשים, אז בן אדם שכזה עלול להיות סוג אדם מתבודד או מנותק מחלקים מסויימים במציאות החיים וכדו'. ועלול להיות שלא תמיד יהיה לו את הכלים הנכונים להסתכל כראוי על דברים.

אבל אם הקב"ה רצה לשלוח לפני עם ישראל בן אדם – וישלחני ה' לפניכם לשום לכם שארית בארץ. אז הקב"ה נתן לו כלים כאלו שזה נדיר מאד למצוא.

הוא היה יכול לחשוב על נושא אחד רבות ולדון בכל צדדיו עד ללא גבול.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כאשר אנו חושבים על נושא, אנו חושבים שעה, וסוגרים אותו. ושבוע הבא אולי עוד פעם. אבל הוא היה לומד "מסילת ישרים" וחושב על זה שעה ושעתיים וחמש ועשר ועשרים, ושבוע הבא, ושבוע שאחרי זה, ודן עם החברותא ועם עוד חברותא ועוד חברותא, ודברים שליבן לפני עשרים שנה – שוב העלה על השולחן כאילו היום התעוררה השאלה וזו הפעם הראשונה.

מי יכול לחשוב ולשקול ולברר דברים עשרות ומאות ואלפי פעמים?!

הוא היה בן אדם עם היקף בלתי מצוי. יש אנשים מצומצמים שאין בכוחם להביט ולראות במבט רחב את כל התמונה, אך הוא ראה את כל גווני החיים, את המציאות כולה על כל צורותיה וצדדיה.

והוא עמד עם שתי רגליים על הקרקע.

כשרואים אדם עם כלים שכאלו, זה מאפשר לתת אימון באדם שכזה. אדם שהוא היפך מצמצום הדעת, היפך מבן אדם האומר: זהו, אני כבר תקעתי את עצמי בדבר מסויים ואין מה לדבר ולשמוע. אך אצלו לא כך, אדרבה, היה מקבל את האמת ממי שאמרו.

זה היה אצלו כ"כ חזק – לקבל את האמת ממי שאמרו, לא משנה ממי זה, דברים שהיו אצלו מבוססים ובא איזה תלמיד צעיר ואמר אחרת, אמר האבא – זהו, ביטלתי את מה שאמרנו. שמעתי מהבחור הזה דבר חדש והוא ממש האיר את עיני... זה היה אצלו מעשים שבכל יום.

דברים הצריכין חיזוק

המבט שלו, בכל ענייני עבודת ה', לא היה רק ביחס לעצמו. הוא הרגיש אחריות על כל אחד ואחד. לא הרגיש רק את עצמו – לדעת מה רק אני צריך לעשות, שלי יהיה גן עדן, שאבוא לעולם הבא ויגידו לי אתה יהודי טוב. אלא ראה את האחריות על כל ישראל, מה צריכים ישראל לעשות.

ואורח צדיקים כאור נוגה

הוא אמר כמה פעמים שבציבור היראים היום, ציבור שומרי התורה, ישנם ארבעה נושאים הצריכים חיזוק ותיקון. אני אומר את זה כפי שהוא אמר, "ואל אדם לא אכנה". כמו שהוא היה אומר את האמת תמיד, ולא היה מטשטש.

הדבר הראשון הוא, שתלמידי חכמים לא עוסקים בפנימיות התורה. שזה מה שכתוב בזהר, "דעבדין לאורייתא יבשה".

אם התלמידי-חכמים חסרים את היניקה ממקור החיים, אז השאינם חכמים הם לגמרי מיובשים, הם נושרים מהעץ. כל עם ישראל יוכל לחיות אם התלמידי-חכמים יהיו דבקים למקור החיים. זה לא נמסר להדיוטות זה נמסר לחכמים. ע"כ החכמים צריכים ללמוד רזין דאורייתא ולהעמיק בזה ולדעת שזה עיקר התורה. שיש בתורה חיצוניות ופנימיות והפנימיות היא עיקר. ואם יתנו לזה את היחס הנכון ות"ח יעסקו ברזין דאורייתא כמו שצריך, אז אפי' הפשוטים יקבלו את היניקה ממה שהלב מקבל. אבל אם השורש לא יונק טוב אז מה יכול העלה לקבל בשעת השלכת. אמר שזהו מהדברים החשובים הצריכים תיקון.

דבר שני, שצריכים לקבוע יותר בית מדרש לעבודת ה' בעבודת הלב **בדרך המסילת ישרים**, שאנשים יעלו מדרגה לדרגה, מזהירות לזריזות, מזריזות לנקיות, לפרישות, לטהרה, לחסידות וכו'. ולא להגיד שזה הלכתא למשיחא... שאהיה בגיל מבוגר אתחיל לעסוק בזה... וכדו'. אדם צריך להיות תמיד עולה במעלות. וצריך לקבוע ולעסוק בעיון, זה לא לימוד שטחי. בוודאי זוכרים כמה הוא עיין על כל דבר להעמידו על גדרו. ואמר שצריכים להקבע בדבר הזה, להעמיד את דרך עבודת הלב אל הקב"ה, שלא יהיה "ולבו ריחק ממני ותהי יראתם אותי כמצוות אנשים מלומדה" ועל זה נאמר "הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא".

הדבר השלישי, שזה יותר ידוע, והוא תיקון דרכי התורה.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

שצריכים ללמוד את המקרא ואת המשנה וללמוד את הש"ס הן בגירסא, הן בעיון.

יותר כאב לו שאנשים לא מעיינים בש"ס לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. בשביל מה לומדים? לומדים כדי לקיים! האם רק לעשות ציצים ופרחים לתורה? התורה היא טובה מאד. תלמד כדי לקיים! לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא! מי שלא זוכה ללמוד את כל הש"ס אז שילמד את הפוסקים כמו שצריך, רמב"ם רי"ף שו"ע. כל אחד לפי דרכו בקודש. אבל אדם צריך לדעת את התורה. ובכל חלקיה. זה היה הדבר שידוע שהוא חינוך על זה ודיבר על זה ועשה גדולות ונצורות בעניין הזה.

הדבר הרביעי, עניין **ארץ ישראל וירושלים**. שאין מספיק מודעות בצבור בעניין מצוות הארץ, ולקיים "ויקנא ה' לארצו ויחמול על עמו". וזה מתבטא גם בכך שהיו מוכנים למכור את ארץ ישראל – "תמכור עמך בלא הון ולא ריבית במכירהם", ואנשים ראו את זה בשלוות הנפש: נו... אז עשו כך...

ועם השלוות הנפש הזו, אנשים גרים בחוץ לארץ ומרגישים שטוב להם, שם בגולה...

הוא אמר, שאם לא רואים את נושא ארץ ישראל במבט התורני, יש בזה עיוות וצריך ליישר את הדעות בדבר הזה.

זהו מה שכתוב "זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא". הוא זכה להעמיד את כל האמיתויות אליבא דהלכתא. על פי הגר"א. על פי הרמח"ל. על פי הש"ס! וזהו דבר שהוא יתד נאמן שלא ימוש.

פרשת דרכים – זה ת"ח ויום המיתה

בסופו של דבר היה גם ות"ח ויום המיתה. אם בתחילה היו אנשים שפחדו, הם חששו, אבא רצה להחזיר עטרה ליושנה, אבל היו שחששו – אם אינו מקבל תמיד את המוסכמות, מי יודע להיכן עוד יגיע ביום מן הימים... אבל שראו אותו – 'הוא בצדקתו מתחילתו ועד סופו'. מתחילת הדרך עד סוף הדרך הוא לא מש מאהלה של תורה, גדל ודבק בתורה, בקיום התורה, הרי זה בבחינת ת"ח ויום המיתה. עד יום מותו דבק בדרך הישרה. כתוב שהקב"ה אינו קובע שמו על הצדיקים בחייהם, אלא אחר מותם. ב"ה שאנו היום בבחינת ת"ח ויום המיתה. שיכולים לקבוע יתדות על הדרך שהוא הנחיל לנו, שזוהי דרך טובה ודרך ישרה.

דוד המלך לפני שהלך למות, קורא את בנו שלמה ואומר לו: שלמה בני, אתה בן שתים-עשרה שנים. אבל אני כבר הולך למות ואני צריך למסור לך את המסר של מלכות בית דוד. דע לך אל תתן אימון במי שלא צריך לתת לו אימון. שמעי בן גירא הוא רבי'ה שלך, אך אני אומר לך אל תתן בו אימון. "והנה עמך שמעי בן גירא בן הימיני מבחורים וגו' ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה". יואב בן צרויה, שהוא היה המצביא הגדול, שר הצבא, גם אותו אל תנקה. אבל לבני ברזילי הגלעדי תעשה חסד והיו מאוכלי שולחנך. מי זה ברזילי הגלעדי? הוא היה אדם פשוט. אבל: "כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך".

ואורח צדיקים כאור נוגה

אומר החפץ חיים, היום אנו במצב של שכונתא בגלותא, אבל מי שמתקרב אל השכינה בזמן ששכונתא בגלותא, כי כן קרבו אלי – אומרת השכינה, דוקא בזמן שאני בגלות, בזמן ש"ותשלך אמת ארצה", מי שנותן יד, עוזר לשכונתא לצאת מהגלות, אזי כשיבוא היום של הגאולה אז "והיו מאוכלי שולחנך כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך".

כתוב ששמואל אמר לשאול: "נתנה לרעך הטוב ממך", הוא לא אמר לו מי. אבל כשדיבר עמו מעלמא דקשוט אמר לו: "לרעך לדוד". עכשיו אני בעלמא דקשוט ואני יכול להגיד את האמת. היום אבא בעלמא דקשוט, היו דברים שהיה קשה להגיד אותם פה, דברים שהיה יחיד, אבל בשעה שהאמת תהיה זוהרת ומוזהירה, כל האנשים שנתנו יד והיו 'כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך', בעת שהאמת תראה כשיבוא הזמן, אלו שהיו אתו יהיו עמו גם אז. הם יזכו להיות בבחינת "נפשו בטוב תלין וזרעו ירש ארץ". מי שנותן יד והולך עם האמת ומתחזק בהאמת, גם בעת של ותשלך אמת ארצה, הוא זוכה ללמד אמת לעם ישראל.

יעקב אבינו לא מת. וכי חינוס ספדו ספדניא וחנטו חנטיא וקברו קבריא, אלא מקרא אני דורש מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. אם הילדים שלו הולכים בדרך החיים, יעקב אבינו בשמים מרגיש שהוא בחיים. אבא מרגיש גם עכשיו, אם כל האמיתויות שהוא הנחיל לנו ולימד אותנו, אם זה בחיים אז גם הוא בחיים. ובחיים הנצחיים!

וילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון ונוכה לראות אותו במהרה חוזר אלינו יחד עם משיח צדקנו בתחית המתים בב"א.

הרה"ג רבי אריה שפירא שליט"א

האבן הזאת דומה להר סיני

אני מרגיש מבויש להוסיף דברים, אינני ראוי לומר דברי הספד על רבינו הגדול, רק בחרו לקחת את קטן התלמידים, להביע קצת רגשות של געגועים... מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד...

במדרש שיר השירים נאמר: "בית מדרשו של רבי אליעזר היה עשוי כמין ריס, ואבן אחת היתה שם והיתה מיוחדת לו לישיבה. פעם אחת נכנס רבי יהושע, התחיל מנשק אותה האבן, ואמר – האבן הזאת דומה להר סיני, וזה שישב עליה דומה לארון הברית".

אני חושב שאפשר כבר לגמור את הדברים... אין יותר מה להוסיף...

האבן הזאת דומה להר סיני וזה שישב עליה דומה לארון הברית!

זכינו להיות בבית מדרשו של רבינו, זה לא היה עשוי כמין ריס זה היה עשוי כמין קיטון קטן... בקושי מכיל חמישה מבקשי אמת... אבל הכסא שלו היה הר סיני וזה שישב עליה דומה לארון הברית.

רואים כאן במדרש, שישנן שתי בחינות בעניין נתינת התורה בסיני.

האחת – "ארון הברית". והשנית – "הר סיני".

וארזה צדיקים כאור נוגה

ארון הברית בחינתו, שלימות התורה. מה שוכן בתוך הארון? לוחות הברית שנתן ה' לעמו. זוהי התורה בכל חלקיה, מ"בראשית ברא אלוקים" ועד "מעשה מרכבה".

מסופר בירושלמי (פ"ב ה"א) שר' אליעזר ור' יהושע באו לברית של אלישע בן אבויה, "וישבו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים, וירדה אש מן השמים והקיפה אותם. אמר להן אבויה: רבותיי מה באתם לשרוף את ביתי עלי? אמרו לו חס ושלום, אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני והיתה האש מלחכת אותן כלחיכתן מסיני, ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש וכו'".

כאשר הם חוזרין מן תורה לנביאים ומנביאים לכתובים ויש כאן שלימות אחת של כל חלקי התורה, אז בחינתם היא כנתינת התורה בסיני. אם בסיני היתה האש מלחכת, אז גם עתה, כאשר עוסקים ומחברים בין כל חלקיה, אז אותה האש מלחכת.

כך היא טבעה של תורה – כשהיא בשלמותה הרי היא כשעת נתינתה.

כך הוא טבעו של ארון הברית – שניתן הוא על כל חלקיו בסיני.

וכך טבעו של יהודי שהיה חורז מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, מתוספתא למשנה וממשנה להגדה, עד מעשה בראשית ומעשה מרכבה, שהוא דומה לארון הברית.

זה בחינה אחת של רבינו הגדול.

אבל יש בחינה נוספת, "כסאו דומה להר סיני".

וצריך להבין, הלא ארון הברית – זהו התורה בעצמה! ומה שייך עוד בחינה נוספת של הר סיני, מה כבר יש להר סיני להכיל יותר מאשר ארון הברית?

ואורח צדיקים כאור נוגה

בהר סיני, מלבד מתן תורה, היתה עוד בחינה: "וכל העם רואים את **הקולות** ואת הלפידים" היו שבעה קולות שנתנה בהן תורה! הגמ' בברכות אומרת חמשה קולות והגר"א מבאר – חמשה שהם שבעה.

מה הן הקולות האלו ומה יש להן להוסיף ולהשמיע, יותר מאשר דבר ה' בעצמו?

אנו רואים בזוהר פרשת וארא, שיש כאן במעמד הר סיני שני חלקים. האחד, "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה וגו'", הקב"ה מצווה את כל הדברים, את הפרטים, את ההוראות, את המצוות.

אבל יש עוד חלק נוסף. מעבר לפרטים יש את קול ה'. קול ה', זה פנימיות הדברים. קול ה', זה מה שהקב"ה רוצה בדברים שלו.

ישנם בני אדם שרואים את דברי ה' – רואים את הפרטים, הוא רוצה מצווה פלונית ומצווה אלמונית, הוא רואה פרטים. אבל יש מי ששומע את קול ה' מה הוא רוצה בכל הדברים, מהו הכלל המאחד את כל הפרטים.

וכתוב בזוהר, וכל העם רואים את הקולות – רואים ממש. מה הם רואים?

"דביה חמאן ומסתכלן בחכמתא עלאה כל גנוזין עלאין, וכל רזין טמירין וסתימין, מה דלא אתגלייא לדריין בתראין דאתו בתריהון, ולא לדריין דייתון לעלמין, עד זמנא דייתי מלכא משיחא, דכתיב כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

ישנם את פרטי הדברים, כל ההוראות וכל המצוות שעלינו לקיימן. אבל יש את הקול של הקב"ה שמגלה מהו רצונו בזה; רצון אחד של הקב"ה שמאחד ומוליך את כל הפרטים למקום אחד.

ובא ירמיה הנביא ומגלה לנו מה הן הקולות האלו, להיכן הן מוליכין.

וארצה צדיקים כאור נוגה

"עוד ישמע במקום הזה וגו' קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה וגו'"

אומרים חז"ל, שהקולות האלה של ירמיה הנביא הם הקולות של מתן תורה. מה כתוב בקולות האלה? קול ששון וקול שמחה, אלו שני הכתרים שהקב"ה שם בנעשה ונשמע ועתיד הקב"ה להחזירם שנאמר ששון ושמחה ישיגו.

יש יהודי שרואה את מתן תורה הוא לא רואה מצוות לבד, הוא רואה את הששון ושמחה, הוא רואה את השני כתרים, הוא רואה את כל רוח ה' שמלמעלה למטה, את כל הכוונה של הקב"ה, את כל החסדים והגבורות שהקב"ה רוצה להנחיל טובה לישראל, עד אשפוך רוחי אל כל בשר. הוא רואה את החתן וכלה, הוא רואה את עניין ייחוד ה' שהקב"ה רוצה לגלות ע"י ענין התורה בישראל, בעולם כולו.

אומרת הגמ' כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה. מדוע? מבאר הגר"א ע"פ מש"כ בחז"ל "ביום חתונתו זה מתן תורה".

מי שמבין שהתורה זה יום חתונה, אז הוא זוכה ומבין. הוא מבין מה זה תורה. אבל מי שלא מבין שתורה זה יום חתונה והוא לא מבין שתורה עניינה לגלות את ייחוד ה', להביא את שני הכתרים, להחזיר את ששון ושמחה ישיגו, אז הוא אינו זוכה לתורה.

אלו הן ארבע קולות, "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה" אבל יש עוד קול, הקול החמישי, הקול האחרון מחמשה הקולות שבפסוק בירמיה:

"קול אומרים הודו את ה' צבאות כי טוב ה' כי לעולם חסדו, מביאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'"

הקול הנוסף, זה הקול שמספר שעניין ה' זה להיטיב!

ואנרח צדיקים כאר נגה

קול אומרים הודו את ה' צבאות-ה' **כי טוב ה'!**

הקולות האלו של ירמיה הנביא, אלו הקולות של הר סיני, אלו הקולות שהקב"ה רוצה לגלות בעולם, זה העניין שלו, אין לו שום ענין אחר, הוא רוצה רק את הששון ושמחה ישיגו, הוא רוצה את החתן וכלה, הוא רוצה לאחד את הכל, הוא רוצה לגלות את טובו.

אבל איפה הוא רוצה לגלות את טובו?

ממשיך הפסוק: **"מביאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'"**

והגמ' בברכות (ו ע"ב) מתרגמת את הקולות האלו ואומרת, כל המשמח חתן וכלה **כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר: "כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'".**

ודוד המלך בתהילים (כט) בא גם הוא ומספר מה הם השבעה קולות של הר סיני, ואומר: קול ה' בכח, קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים, קול ה' חוצב להבות אש, קול ה' יחיל מדבר.

ובסוף, הקול האחרון:

"קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד"!!

כשמכירים את הקולות האלו, מבינים מה זה קרבתנו לפני הר סיני, שזה עניין גילוי הייחוד. מבינים שהכל הולך למקום אחד שם יגלה ה' את טובו. מבינים שמתן תורה כל עניינה בשביל אותו הקול האחרון – ובהיכלו כולו אומר כבוד! בשביל בונה אחת מחורבות ירושלים! בשביל אשיב את שבות הארץ כבראשונה!

"כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות". כשאדם מבין מהי השמחת חתן וכלה, הוא זוכה לתורה. הוא מבין מה הן החמשה קולות.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

הוא מבין את הקול האחרון – ובהיכלו כולו אומר כבוד! הקב"ה רוצה לגלות את כבודו בעולם!

זה היה בית מדרשו של רבינו!

מלבד זה שישב עליה דומה לארון הברית, הרי שהאבן שישב עליה רבינו דומה להר סיני!

מי שנכנס לקיטון שלו, היה רואה את ייחוד ה', היה מגלה את רצון ה'. כשראינו שם תורה, ראינו את התורה שניתנה בחמשה קולות, ראינו את כבוד ה' מופיע בעולם.

אשרי עין שזכתה לראות את רבינו יושב ודורש בתורה ומספר מי זה הקב"ה. משה רבינו מבקש: "הראני נא את כבודך" והקב"ה משיב לו: אני אעביר כל טובי על פניך" מי זה הקב"ה – זה טוב ה'!

זכינו לשמוע זאת אולי עשרות פעמים, אבל בכל פעם מחדש היו הדברים חביבים, כי יקרים וחביבים הדברים מפי מקיימיהם, מפי עושיהם.

מי שזכה לשמוע את המילים האלו מפיו, איך היה אומר – "הטוב האלוקי", מיד הגוף היה נאחז בצמרמורת, "הטוב האלוקי רוצה להופיע בעולם..."

איך שחזר על פשוטי המקראות שבתורה, בשביל מה הקב"ה הוציא את עם ישראל ממצרים – תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך. ה' ימלוך לעולם ועד.

מה יש להוסיף יותר, הרב לימד אותנו שרק מלחזור על פסוקי התורה מכירים את הקב"ה!

שנה שלימה אנחנו חסרים, חסרים תורה, דרכי ציון אבלות, עוברים ליד הבית שכל הרואה אומר ברקאי... והלב שומם, הרבה מעות יש לנו ואין שולחני לרצותו.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

*

אני רוצה רק לסיים, הגמ' בתענית אומרת, "יעקב אבינו לא מת".

מה פירוש המושג 'יעקב אבינו לא מת'?

אם נבין מה זה יעקב אבינו, נבין מה הפירוש יעקב אבינו לא מת.

מה היה עניינו של יעקב אבינו בעולם?

אומר הפסוק בתחילת פ' ויצא: "וישכב במקום ההוא". אומרים חז"ל במדרש רבה: "רבי יהודה אומר כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב. ורבי נחמיה אמר כאן שכב אבל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב".

יעקב אבינו לא שכב על המטה, לא ארבע עשרה שנים לפני לבן ולא עשרים שנים בבית לבן!

למה הוא לא שכב?

בד"כ מבינים לפי פשוטו, משום שהיה עוסק בתורה.

אך מה השתנה עתה? מדוע הלילה הזה יעקב הולך לישון? אם הוא יושב ולומד אז למה הוא שוכב, שגם באותו לילה לא יירדם וישב וילמד?

בוודאי שכל השנים עסק בתורה, אך היה לו לישון את המעט הצריך לישון, וכי זה התורה צריכה להגיד לנו?! כל מי שהוא עוסק בתורה צריך לעסוק בכל יכולתו וצריך לישון כמה שהוא צריך.

אלא, כשיעקב עוסק בתורה, יש משמעות למה שהוא עוסק בו. משמעות שאינה מניחה לו לשכב על מטתו.

במה הוא עסק?

ואררר צדיקים לאור נוגה

אומרים חז"ל בהמשך המדרש: ומה היה אומר, רבי יהושע בן לוי אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהילים.

יעקב אבינו אומר, אני לא שוכב במטה! אני אומר ט"ו שיר המעלות.

למה דוקא ט"ו שיר המעלות שבספר תהילים?

ט"ו שיר המעלות – שכנגד חמש עשרה מעלות להכנס לבית המקדש. דוד המלך אומר שם: "שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל עונתו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה".

דוד אומר: אני לא הולך לשכב על המטה, אני לא יכול להרדם על המטה, אני שוכב על הרצפה. למה? כי נשבעתי שלא אישן על המטה "עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב"!

יש איזה מקום אחד שהוא נקרא "משכנות לאביר יעקב" – הבית של יעקב, יעקב קראו בית, יעקב לא יכל להרדם בשום מקום בעולם, רק במקום אחד הוא שכב, במקום הזה!

הוא ידע ששם זה מקום השכינה, שם זה הבית שלו, שם הוא נרדם!

אז דוד אומר, אני אינני יכול לשכב, עד שאמצא את המשכנות לאביר יעקב, עד שאמצא את המקום הזה לה' ששם ישכין שכינתו.

וממשיך דוד המלך ואומר: "הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדי יער". "אפרתה" – זה שבט אפרים שהוא צריך להוציא לפועל את עניין יעקב בעולם. עד שביחד עם דוד המלך הם בונים יחדיו את התכנית של יעקב אבינו.

"אלה תולדות יעקב יוסף", ליעקב יש בן אחד, "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו" – זיו איקונין שלו. יש לו זיו איקונין אחד, בן אחד שלוקח על עצמו את התכנית של יעקב אביו ואומר: אני יש לי רק ענין אחד – את מה שיעקב רוצה! אני נוטל על עצמי להוליד את הדברים קדימה!

ואורח צדיקים כאור נוגה

ויעקב אבינו שולח אותו וכל האחים אינם מבינים מה הוא נוטל שררה לעצמו, למה הוא מוליך לבדו את העניין, כולם רוצים להיות שותפים. ושבטי ישראל מקנאים ליוסף.

יעקב אבינו שולח אותו לשליחות, "וישלחו מעמק חברון ויבא שכמה". שואלים חז"ל, חברון יושבת בהר מדוע נאמר מעמק? אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך וגו'.

יוסף יודע שהוא הולך עכשיו לשליחות גדולה, לקדם את התכנית, למלא את עניין יעקב להשכין את השכינה בעולם. אע"פ שהאחים שונאים אותו, הוא אומר הנני שלחני, כי זה העניין שלי, אני הולך במסירות נפש.

וכאשר באים האחים ומספרים ליעקב אבינו שיוסף מת, אז "ויקרע יעקב שמלותיו וימאן להתנחם". לא ראינו בן אדם פשוט שעל בנו אינו מתנחם לבסוף; יעקב אבינו, בדרגתו הגדולה, אינו יכול להתנחם!?

למה הוא אינו יכול להתנחם? כי יוסף זה זיו איקונין שלו, אולי התכנית ח"ו לא מתממשת, אולי התפקיד לא יצא אל הפועל, זוהי הדאגה של יעקב אבינו!

אומרים חז"ל בתנחומא פ' ויגש, שכשבנימין דבר עם יוסף לפני שהוא התגלה, ואמר לו טעם שמות בניו ע"ש אחיו שאבד לו, ואחד מן השמות היה "ארד".

מדוע?

"מיום שגלה יוסף אחי ירד אבי מעל המטה וישב על גבי קרקע שוכב!"

יעקב אבינו חזר לישון על המטה אחרי שיוסף נולד, אבל מהרגע שיוסף גלה יעקב חוזר לשכב על הרצפה, הוא כבר לא יכול לישון על מטתו, אין משכנות לאביר יעקב, התכנית של הקב"ה לא מתבצעת, לא יוצאת אל הפועל.

וארדח צדיקים כאור נוגה

אבל מתי שבאים ומספרים לו: עוד יוסף חי! יוסף קיים, יוסף פועל, יוסף ממשיך בתכנית שלך. "ותחי רוח יעקב אביהם!" יעקב חוזר לחיים, הוא יודע שהעניין שלו בעולם הולך ומתקיים.

זה העניין של יעקב ויוסף.

יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים.

מי שראה את רבינו, שכל ימי חייו היה לו רק דבר אחד: עוד יוסף חי! האם רצון ה' מתממש בעולם, האם 'בהיכלו כולו אומר כבוד'. מי שראה את הדאגה שלו בעניין הזה, מי שראה את הלב שלו בוער, מי ששמע אותו צועק מנהמת לבו על חילול ה', על חילול כבוד ה' בכל פרטי הדברים אין כאן המקום להאריך, על חילול כבוד שמים, על סילוק השכינה מישראל, על ארץ ישראל שמתחללת, על ירושלים הנעזבת, על כל מקום ששם ה' נקרא עליו, כמה צער היה לו.

היום היא"צ של משה רבינו, אומר הגר"א באדרת אליהו סוף פר' וזאת הברכה, עה"פ: "וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על-פי ה'". מיתתו היתה רצונית – על פי ה'. גם את המיתה שלו לא הקב"ה המית אותו, הוא בחר למות, לקיים ציווי ה' – מות בהר. הקב"ה מצווה אותו למות אז הקב"ה נתן לו בחירה למות בעצמו כדיכול.

מי שראה את רבינו ביום האחרון על מטתו, מי שזכה לראות את פניו המאירים, ראה שמיתתו בבחינת מיתה רצונית. אותה מלכות, אותה גבורה, אותה נאמנות למלך אלוקי ישראל כל החיים. הוא הולך עכשיו לקיים מצוות ה'. המיתה היא וודאי חלק מהתפקיד של גילוי הייחוד, אז הוא הלך באותה שמחה כמו שהוא הולך ממש לקבל פני משיח.

אבל הנחמה שלנו, יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. התפקיד שלנו, מה שאנחנו יכולים לפעול, זה רק תפקיד אחד – שכולנו

ואזרח צדיקים כאור נוגה

נהיה "הנה שמענוה באפרתה", ממשיכים להוציא לפועל את כל התכנית של הקב"ה הלאה. זו היה הנחמה שלו.

כולנו בטוחים שנזכה מהרה לראותו עם משיח צדקנו, כמו שכותב הרדב"ז בתשובה, שדבריו שם הם נחמה גדולה לכלל ישראל.

ביום הפטירה פגשתי יהודי שלא הכיר את הרב זצ"ל, אבל הוא אמר לי: אל הדבר הזה לא פיללתי, הייתי בטוח שהרב זילברמן יזכה לראות בביאת המשיח, איך אפשר לראות בביאת המשיח כשהוא לא יושב במזרח?!

אבל התשובה היא: הרב ישב במזרח. כותב הרדב"ז, בתשובה לשאלה שנשאל איך יתכן שהצדיקים שכ"כ חיכו, לא יזכו לראות פני משיח, והוא עונה לשואל ומביא את דברי הריטב"א, שלפני תחיית המתים הכללית, תהיה תחיית המתים לכל הצדיקים שיזכו לראות בטובתן של ישראל ובבנין הבית וכו'.

כל אותם יהודים שהתאבלו על ירושלים הם יזכו לראו בנחמתה! הם ישבו בראש השולחן עם משיח צדקנו!

ונזכה כולנו לראות במהרה בגילוי כבוד ה' בעולם. בגילוי מלכותו, בתחיית המתים במהרה בימנו אמן.

ישיבה על קברו

במלאות שנה לפטירתו * י"ח אדר תשס"ב

כינום התלמידים על קברו, להשמיע מתורתו ושמועותיו ולקיים כהנך ריגלי דאמוראי האמור ביבמות (קכא ע"ב) וכמ"ש רש"י שם ד"ה "תלתא ריגלי" וז"ל: "ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דאמוראי חיינו, יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביבו ובאים על קברו עם שאר העם, להושיב ישיבה שם"

מורנו הגאון רבי אליהו זילברמן שליט"א

דבריהם הן הן זכרונם

"שלושה ימים לבכי, ושבעה להספד, ושלושים לגיהוץ ולתספורת". ויש עוד אבילות, הספד של י"ב חודש, בתלמיד-חכם.

ומשנגמרו י"ב חודש, אין בכי ואין מספד ואין אבילות!

אך דבר אחד ישנו – "דבריהם הן הן זכרונן".

וכך נאמר בירושלמי שקלים (פ"ב ה"ה): "תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן הן זכרונן".

בשאר אינשי, יש אכן מעלה בעשיית הנפש על קברו, כמו שמצינו בירושלמי שם וכן בסנהדרין (מח ע"א) לגבי "מותר המת" – "ר' נתן אומר יעשנו דימוס על קברו".

אבל לצדיקים אין עושין נפשות. אין צורך לעשות קבר יותר מפואר, מצבה יותר מפורטת. דבריהם הן הן זכרונן.

ב'דבריהם' יש שני חלקים. האחד, דבריהם – כפשוטו, דברי תורה שהם חידשו, שהם אמרו. כאשר חוזרים ואומרים את זה, הן הן זכרונן.

כמו שמצינו ביבמות (צו ע"ב) עה"פ שאמר דוד המלך "אגורה באהלך עולמים", שואלת הגמ': "וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים"? "אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר ר' יוחנן משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר". והגמ' מדמה זאת לכומר של ענבים – "מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב

ואורח צדיקים כאור נוגה

אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפייהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר".

הדבר השני, 'דבריהם' – אלו ההנהגות שנהגו, שהם קבעו, שייסדו, שהנהיגו, הן הן זכרון. בכך זוכרים אותם, אומרים: כך עשה אבא פלוני, כך עשה חכם פלוני.

גם אנחנו, כולנו פה כאחד, מבטאים במדה מסויימת את ה'דבריהם הן הן זכרון'. מי העמיד אותנו? מי הציב לנו קו, דרך?

אמנם זה דברי הגר"א ודברי הרמח"ל, אבל מי הציב אותם מי העמיד אותם. דבריהם הן הן זכרון!

יש בדבריהם של אבא מורי זללה"ה, שני סוגים. האחד, דברים כלליים ונושאים מרכזיים שדרש בהם וביארם והעמידם. דוגמא, מצוות השבת, מי ששמע אותו הרבה פעמים איך שהוא חי את יום השבת, איך שהוא ראה והביט על עניין יום השבת ואיך שביאר זאת. כך גם לגבי יציאת מצרים, או ביאור שמות הקב"ה, ועוד כהנה – דברים כלליים.

ויש גם דברים פרטיים, ביאורים בגמרות, במשניות, בברייתות. וביותר בדברי חז"ל ובאגדות שיש בהם הדרכות כיצד צריך האדם לפעול, כמו משניות אבות. כמה פנינים הוא דלה וכמה הוא שם את מלוא כובד המשקל בכל משנה, בכל חלק, בכל פרט ובכל נושא.

אמרו שידברו כאן דברים קצרים, לא אאריך, אזכיר רק דבר התעוררות אחד, שבשעתו זה מאד עורר אותי, עד היום אני מתבונן בזה אני חוזר ונעור.

ישנן שלשה משניות באבות שנאמר בהן "מוציאין את האדם מן העולם".

האחת: "ר' יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם" (פרק ב' משנה י"א)

ואררר צדיקים כאר נוגה

השנית: "ר' דוסא בן הרכינס אומר שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת הילדים ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאים את האדם מן העולם" (פרק ג' משנה י')

השלישית: "ר' אלעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". (פרק ד' משנה כ"א)

אומר הגאון (בביאורי אגדות ברכות ד ע"ב) על המאמר "ומלאך המות בשמונה" שישנם שמונה סיבות המוות על האדם, האחד מחמת חטא אדה"ר ושבעה **מחמת ז' ראשי עבירות**.

ומה הם ז' ראשי עבירות, אלו הדברים האמורים כאן. שלשה – קנאה, תאוה וכבוד. שלשה נוספים – עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות. והשביעית – הבטלה.

דהיינו יש כאן שבעה שהם עשרה... שלשה ועוד שלשה שהם שרשי המדות הרעות באופן הנעשה בפועל. והשביעית – הבטלה – זהו שורש רע, שבשליה. דהיינו, לא עשיית רע בפועל אלא ארבעה צורות של אי עשיית טוב, מחמת העצלות והבטלה.

ובזה היה מעורר ואומר, הבטלה יש לה ארבעה סעיפים. צריך לדעת מה הם ולהזהר בהם, ובכך להינצל מן שורש הרע הזה שנקרא בטלה. והסביר:

שינה של שחרית. פירוש, ריבוי השינה. בוודאי זהו גם כפשוטו, בשחרית. אבל זה כולל את ריבוי השינה באופן כללי. כאשר אדם נמשך אחר ריבוי השינה, מעט שינות מעט תנומות, בזה הוא מקלקל את זמנו וזהו סוג אחד של בטלה ועצלה.

סוג שני, יין של צהרים. פירוש, ההימשכות אחר האכילה, יותר מכפי צרכו. אין הוא נצרך עכשיו בשעת צהרים לין, זה לא זמן של הרחבת העונג. אבל הוא נמשך אחר התענוגות ואחר ענייני אכילתו והוא מתבטל

ואורח צדיקים כאור נגה

סביב זה, וזה מתבטא ביין של צהרים שזה באמת מושך את האדם ואח"כ הוא ישן ומתבטל מלימודו וממלאכתו.

הסוג השלישי – שיחת הילדים. בוודאי שאדם צריך לשוחח עם ילדיו ולהתייחס אליהם. הריעותא היא כשזה נהפך אצלו ל'שיחה', הוא נמשך להרבות בשיחה השייכת לילדים.

והרביעי – ישיבת בתי כנסיות של ע"ה. הוא נקבע בדיבור שאין בו צורך כלל. יושבים ומשוחחים שיחה בטילה לגמרי שאין בה כל תועלת. ובכלל זה קריאת עיתונים. דברים שאין בהם כל צורך אלא עניינם בזבז הזמן לריק.

הוא אמר לי אז, בשעתו, לפני שנים. תדע לך: אלו הן ארבעה אבות נזיקין של בטלה! תזכור את ארבעת הדברים האלו, יותר מזה אין. אם אתה נזהר בארבעה החלקים הללו, בכך אתה ניצול מהדבר הזה שכ"כ קשה להנצל ממנו – הבטלה.

אח"כ הוא הסביר מה הכוונה "מוציאין את האדם מן העולם". למה דווקא הדברים הללו מוציאים מן העולם, וזה כבר חידושים יותר, אני רציתי לומר את החלק הפשוט.

"דבריהם הן הן זכרון". הדבר שחצה את כל החלקים ב"דבריהם" שלו, כמו גם בפרטי המצוות ופרטי ההנהגות, היה זה לדעת תמיד – אז מה האמת? מה כוונת חז"ל ב**דיוק**?

הוא לא הסתפק בכך שיש איזה אמרה המוצאת חן, או איזה ביאור שערב הוא לחיך. הוא תבע לדעת בדיוק את הכוונה בכל מאמר ומאמר. והיה בוחן שוב ושוב האם התיבה קולטתו, האם ביאור זה אכן כתוב במילים.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

הרבה פעמים אנשים היו כבר מתעייפים מלשמוע כיצד הוא חוזר וחוזר על הדברים לבודקם יפה יפה, אך אהבת האמת והכמיהה לדעת רצון ה', היא שהניעה אותו לחזור שוב ושוב עד שיתבהרו הדברים ויאירו בבהירותם.

אם הגאון בחן את התלמידים שלו אם הם לא מתעייפים מן החזרה, אז אני מכיר עוד סוג חזרה שהיא לא פחות מכך, שלא מתעייפים שוב ושוב לקחת נושא, ולמרות שכבר דיברנו על-כך לפני שנה ולפני שנתיים ועם החברותא הזה ועם החברותא האחר ולחזור פעמים רבות ולבדוק שוב, האם זה באמת נכון, האם זה באמת מוכח.

וכך לבסוף יוצאים הפנינים! במדה שאדם מחפש, כך הוא מוצא. אם האדם מחפש 'מלמעלה', אז גם התוצאה היא 'מלמעלה'. אבל אם האדם חותר לבפנים ולפני ולפנים, אז התוצאה היא אכן בהתאם, הוא מגיע להבנת הדברים בצורתם המלאה והשלמה.

הגם שלא תמיד יצאו דברים מחודשים כל-כך, אבל הם יצאו כל-כך מיושבים! כל-כך מבוארים! הכל מכח החתירה הזו אל האמת, מבלי לחוס ולוותר לא על הזמן ולא הכח ולא על שום דבר אחר.

וגם לא על הכבוד. אין זה מן הדברים הנעימים לשבת עם תלמידים, עם חברותות, ולהעלות שוב נושאים שכבר דנו בהם בעבר. הוא הרגיש היטב שעלולים השומעים לנווד בראשם ולחשוב – על מה ולמה רואה הוא לחזור שוב על הדברים, הלא כבר דיברנו על כך בעבר כל-כך הרבה. אעפ"כ, הוא לא נמנע. לא התעייף, לא חמל ולא חס, על-מנת שיצאו הדברים מבוארים לאמיתתם ולבירורם!

ובאמת הקב"ה שילם לו שכרו. על דרך – "בלב נבון תנוח חכמה". כשיש לב נבון שמחפש וחותר ורוצה לדעת – שם לבסוף תנוח החכמה.

אני חושב שזה מוסר מרכזי שאנו צריכים לקחת, הן בשרשי המצוות, הן בשרשי העבודה, הן בכל החלקים כולם שהוא כ"כ טרח ועמל בזה.

ואנדרה צ'דיקים כאור נגה

הקב"ה יעזור, שיהיה מליץ יושר לכולנו ולכל ישראל.

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

מצות האמונה והייחוד

נשתדל למסור חידוש בדברי תורה, ביאור במצוות האמונה שהיה אומר רבינו זצ"ל.

הגמרא אומרת במכות, מכל התרי"ג מצוות בא חבקוק והעמידן על אחת: "וצדיק באמונתו יחיה".

הראשונים כולם עסקו ועמלו להגדיר את הפסוק "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים".

מהי מצות האמונה?

מהי ההדגשה הזו: אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וגו', מדוע יציאת מצרים היא כל-כך עיקרית בידיעה הזאת?

יש את הדרך של הרמב"ם ועוד ראשונים, שעיקר האמונה הוא ידיעת מציאותו של הקב"ה וכוחו של הקב"ה, כמו שהרמב"ן אומר שם בפרשת יתרו ומרחיב זאת - המציאות והחפץ והיכולת.

הכוזרי, (ובזה הרב זצ"ל חיבב מאד את דבריו) הוסיף ושינה מכל דברי הראשונים בחלק הזה. ומבאר שעיקר האמונה שעם ישראל מושתת עליו, שאנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, זה לפי הגילוי בפועל שהיה ביציאת מצרים.

אם אדם יודע רק את הידיעה הזאת – שיש נמצא, שהוא שלם בכל שלמות, שהמציא כל הנמצאים. עדן לא יצא ידי חובתו במצות אנוכי ה' אלוקיך.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כי הוא עדין אינו יודע את אנכי ה' אלוקיך.

אנכי ה' אלוקיך, הכוונה אנכי אלוקי ישראל, אני הוא שהנהגתי אותם והוצאתי אותם ממצרים והראתי להם את תוקף אהבתי במה שהוצאתים ממצרים.

הכוזרי משתמש ביציאת מצרים – לא כהדבר שבו אנחנו מאמינים, אלא כנקודת ההיכרות שמכוחה אנחנו מכירים את הקב"ה. אנחנו מכירים את ה' אלוקינו שהוא אדון לנו בזה שהוא הוציא אותנו ממצרים.

אבל אם אפשר לומר חידוש, שזה ביסודי היסודות של היהדות, חידוש באמונה, איך שאנחנו שמענו מפיו של הרב זצ"ל.

שיש כאן בעצם, הגדרה של האמונה!

הגדרת האמונה היא, לא רק הידיעה שיש כח עליון, ולא רק הידיעה שזה שמשגיח ובוחר ישראל – צריך להתגלות ביציאת מצרים.

זה עדיין אינו מספיק.

אלא הקב"ה אומר כאן בעצם מי הוא, מה עניינו.

"אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"

כביכול זה ענייני!

נאמר כאן בפסוק את עצם הידיעה וההשגה שלנו בהקב"ה. במה אנו מכירים אותו, איך אנו יודעים אותו?

אנו מכירים אותו ויודעים אותו כאחד שכל עניינו, בו הוא מתגלה בעולם – הוא להיטיב לישראל! כל עניינו – אשר הוצאתיך מארץ מצרים!

זו הצורה שמשיגים אותו בעולם: אלוקי ישראל הרוצה להיטיב לישראל!

וארע צדיקים כארע נעג

המקור של השיטה הזאת נמצא בדברי הסמ"ק, שמפרש את הפסוק "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" – כמקור לחיוב שאמרו חז"ל "ציפית לישועה". כלומר "אני גואל ישראל!" כך צריך להכיר אותי, ובזה תקבע את אמונתך בי. ענייני הוא לגאול את ישראל, כמו שגאלתי אותם מארץ מצרים. "כה אמר מלך ישראל וגואלו".

ומכאן זה, מגיעה התולדה שאמונת ישראל מחייבת, וזהו, האמונה בגאולה העתידה. הקב"ה מגדיר את עצמו כ**המלך שגואל את ישראל**.

אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים – האמונה הזאת שהקב"ה הוא זה שבחר את ישראל להיטיב להם הטבה שלימה, כך משיגים את הקב"ה. ומכיוון שכך משיגים אותו שהוא המיטיב לישראל, זה בוודאי יחול בעולם בשלמות ולא יהיה שום מעכב ושום מפריע לדבר הזה שעליו הוא קורא את שמו.

עם היסוד הזה הוא גם השלים את הבנת עניין ייחודו של הקב"ה: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד".

כשמגדירים כח עליון שהוא יחיד ושיש לו כח בלי גבול, עדיין אין אנו יודעים איך יתגלה בעולם שיש לו כח בלתי בעל גבול, עדיין אין אנו יודעים איך ע"י כל מה שקורה בעולם יתגלה ייחודו, כי אנחנו לא יודעים עדיין מה רצונו. וכדי לייחד את ה' באמת, צריך גילוי הייחוד באופן ששייך להשיגו.

רק אם אנחנו יודעים שיש לו תכנית, רק אם אנחנו יודעים שיש לו מטרה להיטיב לישראל, שבשביל המטרה הזאת ברא את העולם [בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית] כשהמטרה הזאת תצא לפועל ולא יהיה דבר שיעכב למטרה הזאת, זה הדבר שיגלה את ייחודו השלם של הקב"ה בעולם. אז יתברר שכל מה שקרה בעולם הסתובב סביב המטרה האחת והרצון האחד.

ואורה צדיקים כאור נוגה

אותו רצון ואותה מטרה שהם כל עניינו של הקב"ה – להיטיב לישראל!

ה' אלוקינו ה' אחד! אין עוד דברים ועניינים אחרים, יש את ה' האחד!

ה' – בעל ההטבה לישראל

אחד!

הרב זצ"ל גם הוכיח את הדברים משמו של הקב"ה ביציאת מצרים, שנגלה למשה רבינו בסנה, ופירשוהו חז"ל: "כשם שאהיה עמם בשיעבוד זה כך אהיה עמם בשיעבוד אחר". כלומר ששמו הגדול שנתגלה ביציאת מצרים שעד אז לא נודע – "ושמי הוי"ה לא נודעתי להם", מורה על היותו מלך ישראל וגואלו.

אז גם מצוות האמונה – המצווה הראשונה, וגם מצוות הייחוד, קיבלו ביאור חדש. מהו הדרך ומהי הצורה שמשיגים ומכירים באמת את אמונת ה' ואת ייחודו בעולם, ע"י שיתגלה טובו לעמו ישראל. עד כאן כפי שהבנתי מדברי הרב זצ"ל.

ולהשלים את הדברים אולי אפשר להביא ראייה לדברי הרב. מצינו שחז"ל תקנו לנו ברכה אחת, שבתוכה אנו מזכירים את אמונתנו. אין לנו שום ברכה שמדובר בה מהי אמונתנו או שיש בתוכה הצהרה מהי אמונת ישראל, מלבד ברכה אחת, והיא, ברכת הגאולה בשחרית:

"אמת שאתה הוא ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, מלכנו מלך אבותינו, גואלנו גואל אבותינו, יוצרינו צור ישועתנו, פודינו ומצילנו מעולם שמך אין אלוקים זולתך".

ידיעת אמיתותו של הקב"ה היא בזה – שאתה גואלנו וגואל אבותינו פודינו ומצילנו מעולם שמך ואין אלוקים זולתך.

העיקר הזה וודאי כולנו שמענו אותו עשרות ומאות פעמים. ואם בא חבוקק והעמידן על אחת "צדיק באמונתו יחיה", אם היסוד הזה

ואורח צדיקים כאור עוגה

מתבסס נכון, אם הוא עומד נכון, נשמרים מכל החטאים העיקריים בעניין האמונה. נזכיר רק ברמז, מה שהוא האריך על חטא המרגלים, שכל מי שכופר בקשר הזה האיתן והשלם בין עם ישראל והקב"ה, הקשר הזה של 'גואלנו וגאל את אבותינו', הוא זה שמפר את כל יסוד ברית האמונה. אפי' יותר חמור מחטא העגל. בחטא המרגלים הפרו את הקשר הזה – בדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם. כאשר לא מאמינים בטובו של הקב"ה לישראל – הרי מבטלים את כל יסוד האמונה בעולם.

ולצד הטוב – "צדיק באמונתו יחיה", מיסוד זה תוצאות חיים לכל מצוותיה של תורה.

הרה"ג רבי אריה שפירא שליט"א

בטח בה' ועשה טוב

לא אגרום טרחא דציבורא, אומר רק דבר קצר, הרגשה היושבת עמוק בלבי.

בכל פינה שאנו פונים להסתכל על דמותו של הרב זצ"ל, מנסים אנו לראות ולמצוא היכן הוא השורש לכל השלימות הזאת.

זה אכן דבר קשה. בן-אדם שהשיג את האמת, שהלך בדרך ה', הרי הוא כמו מרגלית שהיכן שמהפכים בה היא מבהיקה באור אחר, היא זוהרת בזוהר נוסף. והרבה פעמים נראה, הנה, מצאנו את הנקודה המרכזית. אך כשרואים שוב את גווני האור הנוספים, קשה להצביע מהי נקודת המרכז שבמרגלית.

אך כמו בכל חיינו, כשמחפשים את האמת בתורה, ויהודי חושב, הנה, מצאתי את הנקודה. וככל שהוא מתקדם הוא רואה שהוא רק מתחיל, הוא מגלה עוד ועוד נקודות נוספות שגם הן עומדות במרכז.

אך האמת היא שהכל קשור בכל. כל הנקודות, יש להן שורש אחד, רק שמאיר הוא בגוונים שונים.

אני רק אחזור על רעיון אחד, בוודאי כולם יודעים זאת, אבל אני חושב שעל קברו, יהיה זה לכבודו לחזור על הדברים.

ואזרח צדיקים כאור עוגה

הוא היה חוזר את הפסוק ב' בהעלותך, שיהושע הגיע למשה רבינו ואמר: "אלדד ומידד מתנבאים במחנה", ומשה רבינו משיב לו: "המקנא אתה לי מי יתן והיה כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם".

הוא היה אומר: משה רבינו עונה ליהושע בן נון – על מה אתה מקנא, מי יתן והיה כל עם ה' נביאים – מצאת שני יהודים נורמלים, אתה צועק?... והוא הסביר: מהי באמת הצורה של יהודי, מהי באמת צורתו של בן אברהם יצחק ויעקב, בן לעם הנבחר שהקב"ה נתגלה עליהם בסיני ודיבר עמם פנים בפנים?

היהודי הזה, צורתו הנכונה היא, להגיע באמת לרוח הקודש.

יהודי שאין לו רוח הקודש, יהודי שלא מתנבא, הוא עדיין בעל מוס, הוא עדיין יהודי נכה. הוא לא הגיע לקומה שהקב"ה ייעד לו.

נקודת המוצא המרוממת הזאת, זו הרי תופעה שאין לתארה.

באו לכאן, לארץ הקודש, עם שרידי חרב. אחרי שעם ישראל נחרב לגמרי. הרי היו שמחים שיהודי פותח דף גמרא בכלל, שיהודי ב"ה מניח תפילין, שיש בכלל יהודים שומרי שבת בעולם.

וקם יהודי אחד, הוא לא אומר בואו נסתפק במועט – ב"ה יש ישיבות, ב"ה לומדים תורה.

הוא אומר – יהודי שלא מגיע לרוח הקודש הוא בעל מוס. לא פחות ולא יותר!

והוא מסביר: אנחנו עם שיצאנו ממצרים! אנחנו עם שעמדנו על הר סיני! אנחנו עם שהקב"ה בחר בנו להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש! יהודי שלא מגיע לרוח הקודש הוא עדיין לא מימש את התפקיד. הוא חי ברדידות, הוא חי בנינוחות. אין יהדות רדודה, אין יהדות אלמנטארית

ואורח צדיקים כאור נגה

– כלשונו. יהדות היא גבוהה מאד. וכל אחד שלא מגיע לזה הוא לא עושה את מה שצריך.

האיתן האזרחי הזה, לצאת מתוך נקודת גבהות ורוממות כזאת, לצאת מתוך נקודת פתיחה כל-כך גדולה, לענ"ד, אני חושב, שמכאן הוא השורש לכל המעלות, לכל השלמויות.

אדם שהתורה והמצוות אצלו הם אך מצד החלק הזה – שמוטל עליו לצאת ידי חובה, אז כל מה שהוא עושה, די לו בכך, הוא שמח ומסתפק בזה.

אבל אדם שמחפש להגיע לרוח הקודש, להגיע עד הדרגה הכי גבוהה, אז הוא אומר: אם-כן, הרי שאני צריך לקחת את **כל המצוות**! איך אפשר לקחת בדיעבד?!

כל מצווה ומצווה, כל חלק בלימוד התורה. אם אנו רוצים ללכת בכל הכוחות, אם אנו תלמידי רבי עקיבא, אם אנו העם שעמדנו על הר סיני, אז תלמוד תורה צריך להיות תלמוד תורה של רבי עקיבא. וקיום המצוות צריך להיות קיום המצוות של רבי עקיבא. וחכמת האמת – חכמת האמת של ר' עקיבא. וכך בכל החלקים כולם.

יכולים להיות לאדם כ"כ הרבה חששות, כ"כ הרבה פחדים, הוא חושש האם כן יוכל לקיים או לא יוכל, ואולי יהיה כך וכך ואולי תצא תוצאה כזו וכזו. הרבה דברים שאדם חושש ונרתע מלקיימם ולעשותם, גם אם באמת מכיר וסבור שזה טוב.

הוא היה שואל: אבל איפה "בטח בה" ועשה טוב"? הרי זוהי התורה שהקב"ה מסר והוא הביא אותנו לעולם רק לתכלית אחת – שנשיג רוח הקודש. אנחנו עם נושע בה'. אנחנו עם ששואבים רוח הקודש – כלשונו.

הוא היה מסביר, שחג הסוכות זה החג שמבטא את כלל ישראל. זהו "זמן שמחתנו". כל אומה ואומה, ביום חגה, בזמן שמחתה, היא לוקחת את הדבר המרכזי שלה ועם זה היא שמחה.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

ובמה אנו, עם ישראל, במה אנו שמחים?

כל שמחתנו היא סביב זה שאנו שואבים רוח הקודש!

בחג הסוכות, עם ישראל שמחים שהם בעלי רוח הקודש. זוהי השמחה!

זהו הנושא המרכזי של עם ישראל!

כשיודעים את האמת הזו, כשמכירים וחדורים בה, אז ממילא איך אפשר לוותר על מצווה לא בשלמותה.

הנחת תפילין צריכה להיות בשלימות, וחכמת האמת צריכה להיות בשלימות. וכך כל חלק וחלק בתורה ובמצוות.

אבל אולי יהיה כך וכך... ואולי יצא כזו וכזאת...

אין אולי!

הקב"ה לקח אחריות על הדברים! "בטח בה' ועשה טוב!"

זו היתה הנקודה, כאן השורש ומכאן הענפים.

אם השאיפה היא כ"כ גבוהה ומרוממת – להגיע לרוח הקודש, ע"פ הכללים והתנאים והאמצעים שהקב"ה נתן בתורה, אז מכאן הוא לקח את זה עם כל הבטחון הגמור – שיש מי שערב לדבר. הקב"ה לוקח ערבות על הדבר.

עם ישראל עבר כ"כ הרבה צרות וגלויות, וישנם דברים שבאופן טבעי, שכחת התורה גרמה לשיכחות של דברים ביהדות. כשיהודי הולך ומקבל על עצמו ללכת ולעשות את הדברים בשלימות, הלב מתמלא פחדים – וכי אהיה שונה, ואולי אינני מסוגל לקיימן, וכהנה וכהנה חששות.

תמיד היה אפשר לעלות לקבל חיזוק מחדש, ולראות יהודי שמעמיד את הדברים באמיתותן המקורית. לראות איזה כח, באיזה אמון ובטחון הוא אומר להקב"ה: אני בוטח בך שמכאן לא יצא דבר לא טוב! לא יכול

ואורח צדיקים כאור נוגה

להיות! הרי אתה אמרת את זה, אתה ציווית, ואתה רוצה מאיתנו את המקסימום!

אבל גם היום, שאנו לא זוכים לקבל את חיזוק הדברים מפיו, צריך לדעת שהכללים לא השתנו.

הכללים שהוא נתן לנו, הדברים שהוא אמר: אנחנו עם ה'. חזקו ונתחזקה. צריך לצעוק כולנו ולהאמין שמה שאנחנו עושים ומה שאנחנו לומדים בתורה, הקב"ה עומד מאחרינו. הוא לוקח ערבות על כך שאפשר לקיים את מה שהוא ציווה בתורתו. אנחנו בוטחים בהקב"ה כי הוא נותן לנו את הבטחונות. בטח בה' ועשה טוב!

הרב היה אומר, יש בטחון שלא צריך בשביל כך להיות אדם גדול...

בעל מכולת שצריך לסגור את החנות למספר שעות בבוקר, הוא צריך להיות בעל בטחון גדול.

אבל לבטוח בהקב"ה שמה שהוא ציווה – אפשר לקיים זאת ושאלו דברים רציניים – והוא עומד מאחריהם, על זאת לא צריכים להיות בעל מדרגה גדולה.

בטח בה' ועשה טוב! לעשות טוב לא צריך בעל בטחון גדול, כל יהודי יכול להגיד אני הולך בנאמנות אחרי מה שהקב"ה ציווה.

אנחנו מבקשים מהקב"ה, ומבקשים שהרב יהיה מליץ על-כך, שנמשיך הלאה, שיהיה לנו תמיד את הבטחון להאמין בהקב"ה ולהתחזק בכל האמיתויות ובכל הדרכים. ונוכה כולנו לראות במהרה בפני משיח צדקנו אמון.

הרה"ג רבי אריה זילברמן שליט"א

עשה למען אבי אבא

כל העניין הזה לבוא ולהתאסף על קבר החכם, לקוח מהרש"י ביבמות שמביא תשובת הגאונים, שבאים ומתאספים על קברו של אדם גדול מדי שנה בשנה לבוא להגיד משמועותיו וזה לכבודו.

אני רוצה לומר דבר בעניין זה. מלבד מה שאנו מתאספים לכבודו של הסבא זללה"ה, יש פה ענין של כבוד הקב"ה. כי כל ענינו של הסבא היה כבודו של הקב"ה ותורתו ולעשות רצון אבינו שבשמים.

אנחנו לא מתאספים פה רק לכבודו של הסבא, אנו מתאספים פה לכבודו של מלך מלכי המלכים הקב"ה!

דבר נוסף, מהו בכלל העניין שבאים להתפלל על קברי הצדיקים?

מסביר זאת הרמח"ל, (בתפילה לער"ה על הקברות, קיצור הכוונות עמ' רנ"א) שעיקר העניין, הוא התיקונים אשר עשו בחייהם, שנשמותיהם מתעוררות להתפלל על החיים. דווקא על צדיק כזה, כשבאים על קברו ומעוררים את ענינו, אז כל התיקונים שעשה במשך כל חייו, מתעוררים מחדש לפעול שוב.

כשבאים פה על קבר הסבא, שעסק בתיקון השכינה, אמנם לא קרא זאת במילים "תיקון השכינה", אבל תמיד הסביר כאשר דנו מה זה תיקון השכינה, שזהו תיקון כבודו של הקב"ה בעולם, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

זהו הכביש הרחב שהסבא הלך בו כל ימי חייו וזוהי הדרך העיקרית שבה צעד – תיקון כבוד מלכותו.

ואורח צדיקים כאור נוגה

כמ"ש בתנא דבי אליהו, שמביאו המסילות ישרים: "כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה, ועל כבודו של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד ביהמ"ק, ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גלויות וכו'"

הדבר הזה היה ממש בלבו. אם אנחנו באים פה על קברו ומעוררים את ענינו, אז אנחנו יכולים לפנות אל הקב"ה בתפילה שיעשה למען אבי אבא.

וכמו שחזקיה המלך התפלל: אבי אבא שחיפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב וכו'.

אנחנו מתפללים כאן להקב"ה: אבי אבא שלבו היה פתוח כאולם לעשות למען כבודו של הקב"ה, למען תיקון שכינתו. אנחנו מבקשים שהדברים שפעל בימי חייו, הדברים שייסד, שלא ידחו ולא יכבו. אדרבה, גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.

הוא חש בזה חובת שליחות, לפעול להצלחת העניין הזה – תיקון וגילוי כבוד מלכותו ית'.

כמו שפעם אמר לי: ואס מיינסטע דער וילנער גאון שטייט יעדען טאג און בעט פאר רבש"ע אז דער ענין זאל מצליח זיין. (וכי מה הינך חושב, הרי הגאון מוילנא עומד ומתפלל כל יום לפני הרבש"ע שהעניין יצליח)

אנו מבקשים מהקב"ה שיעשה למען התיקונים שעשה, כל מפעליו ימשיכו וכל פעליו יתעוררו ויעמדו, ויפוצו מעינותיו חוצה ברחובות פלגי מים וישתו הרבים מן המים הזכים שהכין.

דבר נוסף שאני רוצה להגיד, שאמר לי בפעם האחרונה שהייתי אצלו. שאלתי אותו בדבר וכך השיב לי: כאשר באים לסופר ואומרים לו תראה לי מי אתה, אז הוא מוציא את המזוזה הכי יפה שיש לו ואומר – זה אני! כאשר באים לחייט ושואלים אותו מי אתה, אז מביא את החליפה

ואורח צדיקים כאור נוגה

הכי יפה שתפר, אותה הוא מעמיד תמיד בארון שלו ומראה לכל – זה אני!

אם נבוא להקב"ה לשאול מי אתה, הרי שיש חלק אחד שבו הוא מראה יותר מכל מי הוא. וזהו חכמת האמת!

וכמו ששאל משה רבנו: "הראני נא את כבודך" והקב"ה אמר לו: "אני אעביר כל טובי על פניך". כשהקב"ה רוצה להראות לנו מי הוא, מהו טובו, הוא מראה לנו ע"י חכמת האמת. וכפי שאמר: "זהו 'הקל"ח פתחי חכמה' היפה של הקב"ה שמראה לנו, כדי שנוכל לדעת אותו ואת טובו".

"רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם? למוד הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו". חכמת האמת, זוהי החכמה שבה צריך לשים את עיקר העיון ועיקר ההתבוננות ומשם נכיר לדעת את ה'.

הוא אמר, שאפי' שטורחים הרבה ובתחילה לא מבינים טוב, אך צריך לטרוח ולטרוח וברבות השנים הקב"ה מאיר את העינים. וכך גם אמר על עצמו, שדברים שלא הבינם וטרח על-כך וברבות השנים הקב"ה פתח לו. אחר העמל הרב, ראה שהוא זוכה להבין.

הוא ראה חובה לחנך שיעסקו בחכמה. בוודאי שהדבר צריך שמירה. דווקא להגונים. אבל צריך שהחכמים יעסקו בחכמה וילמדו זאת למי שראוי.

אנו מבקשים מהקב"ה, שבזכותו, שכל-כך טרח וכל-כך יגע, בכזה עמל של שנים ובמסירות-נפש נפלאה על כל עניני החכמה, שאכן הזכות הזו תעמוד לכל אלו שעוסקים בחכמה – כפי שגילו ופירשו האר"י והגר"א והרמח"ל, להבין את הדברים נכון.

ונזכה מהרה לראות "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

הרה"ג רבי ישראל שכטר שליט"א

משה אמת ותורתו אמת

כידוע לכולנו, הרב זצ"ל עסק כל ימיו בעניינים שורשיים. הוא אמר שככל שהדבר יותר שרשי, כך יש יותר צורך להתעסק בו. בהרבה עניינים במשך הדורות הלכו ופירטו ופירטו, אבל יש לעסוק בשורשים.

אחד הדברים המרכזים שהרב טרח עליהם, אפשר לומר כאחד מן הקדמונים, הוא עניין האמונה. הוא טרח על זה בטרחה עצומה שאין כמותה. כשהיה בא לתפילה, היה מגיע לפעמים עשר דקות קודם, ויושב וחוזר על פרשת ואתחנן פעם אחר פעם.

הרב תמיד היה חוזר ואומר שהקב"ה מציג את עניינו בתורתו. אם אתה רוצה לדעת מי ה' אתה צריך לדעת את תורתו, מתורה שבכתב ומתורה שבעל פה, על כל חלקיה וענפיה, שם הקב"ה מגלה את רצונו.

כמה דרשות שמענו על "כי שאל נא", ששם נמצאת הוכחת האמונה, שם, בתורה עצמה נמצאות הראיות לאמיתת הייחוד.

הוא היה חוזר על פרשת ואתחנן עוד ועוד, מה הפרוש "או הנסה אלוקים", 'אלוהים' – חול, או 'אלוקים' – קודש, כמו התרגום או כמו רש"י. פעמים רבות מספור.

מתוך העמל הזה, זכה להעמיד שורשים בעניין האמונה. הוא זכה להיות מהעמודים הגדולים בקירוב עם ישראל באמונה. כיום עניין זה התפתח מאד ב"ה, יש דרשות נפלאות שאנשים פיתחו, אבל השורש, הראשון

וארצה צדיקים כאור נוגה

ששמענו שעסק בזה ובעמל בל יתואר, היה הרב, והכל מתוך התורה הקדושה.

אני רוצה לחזור על דרשה אחת ששמעתי מפיו בעניין האמונה.

אומר את הדברים בקצרה, אף שהוא הרחיב לבארם.

יש ארבעה חלקים של מינות בעולם, של עקירת הדת והאמונה. וכפי שהמליץ בלשונו הצחה: "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה".

האחד – "דרגין דחציפין", "הכלבים עזי נפש" של הדורות האחרונים.

השני – מגלה פנים בתורה שלא כהלכה.

השלישי – קושיות.

הרביעי – תמיהות.

דרגין דחציפין – הכלבים עזי נפש. אלו מבקרי המקרא. תופעה שקמה בדורות האחרונים ושמעולם לא היתה. אנשים שקמים ואומרים רחמנא ליצלן על התורה, לא היה ולא נברא. ממש כעמלק בכבודו ובעצמו. דבר כזה שישנם מכחישים לתורה, לא היה מעולם. גם עובדי עבודה זרה וכל המכחישים, תמיד ידעו שאי-אפשר להתכחש לעובדות המתוארות בכתבי הקודש. הוא השווה בין אנשי ביקורת המקרא לבין מכחישי השואה!

הרב זצ"ל טרח בדבר הזה מאד, הוא הוכיח לרחוקים שהתווכחו איתו, שמבקרי המקרא, שהם כביכול חכמים ונאורים, הם שקרנים! הוא הוכיח שהם משקרים בתוך הדברים, זה מזויף מתוכו! היתה לו חיבה יתירה לחכמים שעסקו בדבר זה, להוכיח את השקר, והם בעל "הדורות הראשונים", הרב הופמן זצ"ל ועוד.

ואורח צדיקים כאור נגה

הרב הסביר, שכוחם של בעלי ביקורת המקרא, מגיע מן השקר והזיוף והם מנצלים את בערות ההמונים להחדיר את דעותיהם הכוזבות.

הוא היה אומר, שהקורא הישר בכ"ד ספרים, אין לו שום התמודדות עם שקר זה. האינטואיציה הפשוטה של הקורא הישר היא: מדברים איתי אנשים אמיתיים שאומרים את ליבם. התחושה הממלאת את לב הלומד מקרא היא: "משה אמת ותורתו אמת"!

מגלה פנים בתורה שלא כהלכה. הם הנוצרים, הצדוקים, והקראים ממשיכי דרכם. ועוד כיתות כאלו. אנשים שבאים, ומתוך התורה ממש מעוותים את הדברים.

כנגד דברים אלו צריך לדעת את אמיתות המסורת העוברת בישראל, שאין בה פקפוק! אדם שח"ו מוטרד מאחת הדעות הרעות הללו, צריך הוא לעסוק בספרי חכמי ישראל המטפלים ספציפית בדעה זו. אך בראש ובראשונה צריך הוא לחזק בקרבו את הידיעה שהקב"ה אחראי לכך שתורתו תמסר כצורתה וכנתינתה!

קושיות. הן דוגמת הקושיות ששואלים חכמי יון, איך יכול להיות שהאלוקים בשמים, איך יכול להיות שהוא בארץ, איך יתכן שהוא מנבא לבני אדם ועוד כהנה. ישנן גם קושיות שקיימות בכל הדורות, כיצד יתכן שצדיק ורע לו ורשע וטוב לו. היתכן גלות כזו ארוכה. סתירות שקיימות לכאורה בין תורה ומדע. וכאלו עוד קושיות.

הדרך לטיפול בקושיות, לפני שדנים הלאה, הוא: **שלא נבהלים מקושיות!** הקב"ה ירד על הר סיני והראה את כבודו ואת גדלו, הוא האלוקים ואנחנו נבראיו! זוהי עובדה מוכחת!

ואזרח צדיקים כאור נוגה

אמונת ישראל לא בנויה על הגות ופילוסופיה, אלא על עובדות היסטוריות שנכחו בהן מיליוני אנשים. **זוהי עובדה**. על-כך אין פירכא!

היה אומר, שאין לבלבל בין קושיא לפירכא. על היהדות אין פירכא! כשאדם עומד לנוכח עובדה ויש לו קושיות עליה, יתרץ או לא יתרץ, אבל העובדה תמיד תשאר עובדה.

קושיות?! יש הרבה תירוצים. אבל גם אם לא נדע את התירוצים, אמונת הייחוד לא תיפול. היסוד הוא שהקב"ה הראה לנו: "אנכי ה' אלוקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים".

הבסיס לעמוד מול הקושיות, אינו תירוצים. אלא לחזור שוב ושוב ולחיות בלבנו את יציאת מצרים, את מעמד הר סיני, את הנסים במדבר ארבעים שנה, לחזור שוב ושוב על התנ"ך המתאר יותר מתשע-מאות שנות נבואה, המתאר עם שחי עם הנהגת השכינה לעיני עולם ומלואו.

מי שחי את הדברים, שום קושיא לא תבלבל ולא תביך אותו. תמיד הוא ישאר נאמן לאלוקיו.

[כמובן, שהלומד בספרי חכמי ישראל שטיפלו בקושיות, כגון הרמח"ל, ייושבו לו עניינים רבים]

תמיהות. הם הנסיון הגדול של עם ישראל מיום היותו לגוי, עם ישראל תמה, הבן שואל את אבא, איך אפשר ללכת במדבר ללא מים? הולכים אנשים ונשים וטף, הם לא שואלים שאלות באמונה, אלא רק תמהים: אבא, איך אפשר, צמאים...

פעמים רבות נראה שהמשורר או הנביא נותנים ביטוי לתמיהות בני אדם הללו. אסף שואל על הנהגת ה', ירמיה שואל "מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד"? ועוד כהנה שאלות המוזכרות בתנ"ך שכמדומה שאינם בגדר קושיות אלא נכללות גם תחת הערך "תמיהות".

ואזרח צדיקים כאור נוגה

האדם תמה, איך אפשר? בן שמתרפק על אביו לפעמים גם קשה לו, הוא רוצה לסמוך על אביו, אבל הוא לא מבין.

הרב אמר שהתמיהות האלו הם גם הנסיון של עם ישראל בגלות.

אבל הקב"ה אומר "וידעת עם לבבך, כי כאשר ייסר איש את בנו, ה' אלוקיך מייסרד". כאן נמצא מבחן האמונה, לדעת שלא תמיד מבינים, הרבה פעמים קשה, זה מבחן!!

ההבדל בין קושיות לתמיהות הוא, שהתמיהות הם יותר שאלה רגשית. הטיפול בתמיהות הוא בראש ובראשונה לדעת שהם מבחן. כך הרבה יותר קל. הקב"ה רוצה לחשל אותנו לתפקידנו הגדולים. כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מייסרד.

וכיצד יכול האדם להתחזק אל מול התמיהות, ע"י שיחזק שוב ושוב בלב (וגם ברגש) את התודעה כמה הקב"ה אוהב אותנו! לחזור שוב ושוב בתנ"ך ובאגדות ולראות ולדעת עד כמה שהוא אוהב אותנו ואין לו עניין איתנו אלא להיטיב לנו.

וכיוון שיקבע בתודעתנו שהוא אבא אוהב ומעניק, יהיה לנו יותר קל להחזיק את האמת הזו ש"יסורי עם ישראל" הם יסורי אב המייסר את בנו להיטיבו באחריתו.

"תשורי מראש אמנה". כשנבוא להתבונן במשנתו של רבינו, מכאן צריך להתחיל. על זה עומד כל הבנין. כיוון שיש אמנה בה' – יש בטחון! וכיון שיש בטחון – אפשר לילך אחר תורתו בכל!

"וישימו באלוקים כסלם ולא ישכחו מעללי קל ומצוותיו ינצורו".

הרה"ג רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א

לקרב אל השכל... אל הלב... ועל דעת אומרים!

עברנו תקופה של י"ב חודש, האבילות כבר איננה, אמנם לא יעלה על הדעת שהכוונה היא לשכוח. אלא הכוונה היא שהדברים שצריך לזכור ולדבר עליהם, הם דברי נחמה, לנחם ולהתנחם.

הנחמה היחידה שנותרה עמנו, היא שהאור שהרב שתל בעולם, קיים! נמצאת כאן מסביב קבוצה גדולה, ורחוק יותר מכאן ישנם עוד הרבה אנשים, שכל אחד – מי פחות ומי יותר, קיבל איזו שהיא נקודה ואיזו שהיא בחינה מהאור של הרב.

הרבה מהעניינים שהרב פעל בהם במסירות נפש הצליחו במידה רבה, ענין לימוד התינוקות במקרא ובמשנה, חכמת האמת, ארץ ישראל, ועוד עניינים רבים.

אך כל הנקודות כולן הן בגדר ענפים, דברים שמסתעפים מן השורש. וטבעם של ענפים שצריכים כל הזמן לינוק חיות, לינוק נשמה מן השורש.

אנסה להגדיר את השורש, על פי מיעוט הבנתי.

ראיתי בהקדמת הספר מגן אבות, שכתב ר' שמשון ב"ר צמח דוראן (חיבור על מס' אבות), שהוא בונה את פירושו בעיקר על שלשה חכמים קדמונים: הרמב"ם, רש"י ורבינו יונה.

הוא מנסח שם:

הרמב"ם, אין כמותו שמקרב הדברים אל השכל.

ואורח צדיקים כאור נוגה

רבינו יונה, אין כמותו שמקרב הדברים אל הלב, לעורר יר"ש.

רש"י, אין כמותו שמפרש את הדברים על דעת אומרם.

רחוק מאיתנו להגדיר את רבותינו הגדולים, את גדולי הראשונים, אבל את זה עשה כאן ר' שמשון ב"ר צמח. אך אם נדבר בנתונים שאנו נמצאים ובמצב של ידיעת התורה שקיימת היום, שלשת הדרכים הללו קיימות לפני כל אחד, לפי אופיו ומדרגתו. ואלו שלושה דרכים שבאופן טבעי יש ביניהם איזשהו ניגוד. גם בדברי הרשב"ץ על הראשונים משמע שאין אלה שלושה דברים שהולכים באופן פשוט יחדיו.

אבל הרב רוח אחרת היתה עמו.

אפשר לומר שבכל התורה שלו, במקרא, במשנה, בתלמוד, בחכמת האמת, במציאות החיים – שגם זה היה חלק די נכבד מהתלמוד תורה אצלו, בצורת ההתבוננות בכל התחומים. **הוא איחד את שלושת הדברים האלו באחדות גמורה.**

העמל הנפלא לאחד את תורה שבכתב, פשוטו של מקרא, עם חכמת האמת באופן כ"כ נפלא, דוקא ע"י להתרכז ולחפש את הפשט הפשוט, הנכון, בעמל גדול.

הייתי צריך למסור שיעור בפרשת השבוע, שאלתי אותו, נותנים לי שעה בשבוע, מה אני יכול להספיק ללמד בשעה בשבוע מפרשה שלימה?

אמר לי הרב, תראה להם איך לוקחים את הפסוק ולומדים אותו פשוט, כמו האבן עזרא - הפשט הכי פשוט, ואיך יוצאים משם הדברים הכי נפלאים של הרמח"ל.

זו היתה דרכו תמיד.

אפשר להביא דוגמאות אין סוף בפסוקים, בסדר ובנוסח התפילה שאנשי כנסת הגדולה תקנו, ביאורים נפלאים, עיונים, ובעיקר בצורת השאלות כיצד הוא שאל אותם.

ואזרח צדיקים כאור נוגה

לאחד את פשוטו של מקרא ועל ידי כך, לקרב את הדברים אל השכל ולקרב את הדברים אל הלב לעורר יראת שמים.

המעלה המופלאה בדברי חז"ל הנוגעים למעשה, במוסרים של חז"ל, לברר תמיד מה נכון לעשות.

אני זוכר שהוא דיבר על המשנה "מרבה נכסים מרבה דאגה". מה המשנה רוצה, אדם שירש מאביו חמשה בתי חרושת של טקסטיל, ואני מזכיר כאן טקסטיל משום שזו הייתה הדוגמה שלו, וחייב אדם לומר בלשון רבו, מה יעשה? יפקירם? זו כוונת המשנה?"

וכן הלאה בכל מיני אפשרויות ודרכים.

פעם אחת בהושענא רבא אחרי התפילה הוא שאל: "אנחנו עושים חג על האסיף, על המים. באמת א"א להתקיים בלי מים? שמעתי מאיש אחד שהיום המים מהווים 5% מהתל"ג" (תוצר לאומי גולמי).

לשאול את השאלה הזו בצורה פשוטה ומוחשית, ויחד עם זה לא להתעלם משרשי השורשים, בכל הרעיונות הנפלאים שאפשר להוציא הן מפשוטו של מקרא ומחכמת האמת, והן מדברי חז"ל וממוסריהם.

הדבר הנוסף, שהוא דבר פלא, דבר שאינו בנמצא בלומדי החכמה היום.

לקחת את ביאור הגר"א על ה"ספרא דצניעותא" ולהכניס אותו בתוך פשט הספר. זאת לא סתם מלאכה שהוא מצא לה זמן מיותר, זאת מלאכה גדולה מאוד, והוא עסק בה בעמל עצום. בכל ביטוי שמוזכר, לחפש איפה השורש שלו במקרא.

וכל כך למה? כי דברי חז"ל הם המדברים אלינו, מה שהגר"א מבאר הוא כדי לפרש את דברי חז"ל. ואם על ידי ביאורו של הגר"א לא הצלחנו להבין את דברי חז"ל, אנחנו עדיין טרודים בהבנת דבריהם הקדושים.

ואורח צדיקים כאור נוגה

הוא לקח את כל דברי הגר"א והצליח לסדר אותם בתוך דברי הספר – דברי חז"ל.

ולא נוכל לשכוח את העמל הרב בבירור גדרי המצוות באופן הכי מציאותי ומעשי שרק אפשר לברר.

פעם אחת, אחד הבנים של הרב עשה לו טובה כל שהיא. והוא ישב ודן האם זה נכלל בכיבוד אב? זה ודאי יפה מאד, אבל האם ע"פ דין, אדם חייב בזה? או שזו אולי מידת חסידות.

הרמב"ם כותב, "ומשמשו בשאר הדברים שהשמים משמשים בהם את הרב". (ממרים ו,ג.) הוא טען שהרמב"ם בא להגדיר, שיש סוגי דברים שאדם מניח למשמשים שלו לעשותם, אף שיש דברים רבים שעושה בעצמו. כמו מלך גדול, שהוא בעצמו יושב מתכנן את המלחמה וכדו' אבל כוס קפה הוא אף פעם לא מכין לעצמו, כי דרך כבודו שלא הוא יעשה את הכוס קפה לבד, ולא הוא יביא את המעיל מהארון. כך גם במצוות כבוד אביו. אך אם לאביו יש בית חרושת, והוא רוצה שבנו יעבוד במקומו, בזה הבן לא מחויב.

ההגדרה היא "כדרך שהשמים משמשים את הרב", ולא דברים שדרך הרב לעשות לעצמו.

איזו הגדרה נפלאה! הרבה שאלות שבני אדם מתלבטים בהם, יכולים לבוא כך לידי פיתרון. והכל באותו מבט מציאותי וישר, בלי לנטות ימין ושמאל.

פעם דנו לפניו על אדם שהיה לו ספק, כיבוד אב או שמחת יו"ט – מה עדיף? באיזה כובד ראש ושמחה הוא דן לברר את הדברים כאלו.

וכל כך למה? בגלל שהמגמה העיקרית היא **לקרב את הדברים מפשט דברי חז"ל עד הלב, לעורר יראת שמים, ולקרב את הדברים אל השכל.**

ואזרח צדיקים כאור נוגה

תמיד אמר: "אל תחשוב שהתורה מתכוונת לצייר לך את המציאות. התורה מדברת על המציאות שלך".

תבין טוב את המציאות, ואל תשקר את עצמך, ואחר כך כמובן באמון בלתי מסויג בדברי הקב"ה ובדברי חז"ל אתה יכול לסמוך על חז"ל ולעשות מה שצריך לעשות.

אבל תנסה לראות את המציאות כמו שהיא ולהבין מה חז"ל מתכוונים. אני חושב שהמהלך הזה, הוא מהלך שיש בו הרבה דרגות, אבל הוא שורש נפלא.

כל המפעלים הגדולים, של תשב"ר ושל חיזוק הישוב בארץ ישראל, כל הפרטים האלו יכולים להחזיק מעמד מכח ההתמדה.

אבל בכדי להחזיק אותם צריך שיהיו בני אדם שישבו על התורה ועל העבודה באמת, לתת חיות, לתת נשמה של תורה שבכתב, של תורה שבע"פ, של סתרי תורה, בתוך כל המפעלים הגדולים האלה.

מאיפה מגיע הכח הזה, החיות הזו?

למיעוט הבנתי. הדברים היחידים שאפשר לומר הם האמונה והבטחון. האמונה והבטחון ב"טעמו וראו כי טוב ה'". להבין שאם הקב"ה מדבר אליך כאן, פה טמון האוצר הנפלא, שאתה יכול לחטט בו ולמצוא עוד דרכים איך להגיע לשלמות הנצחית. האמונה הזאת שומרת על האדם שלא יפחד ממה שכתוב בחז"ל ובתורה, ויבין שאם כתוב פה קצת אחרת ממה שנראה לו, חבל להפסיד את האוצר הגדול.

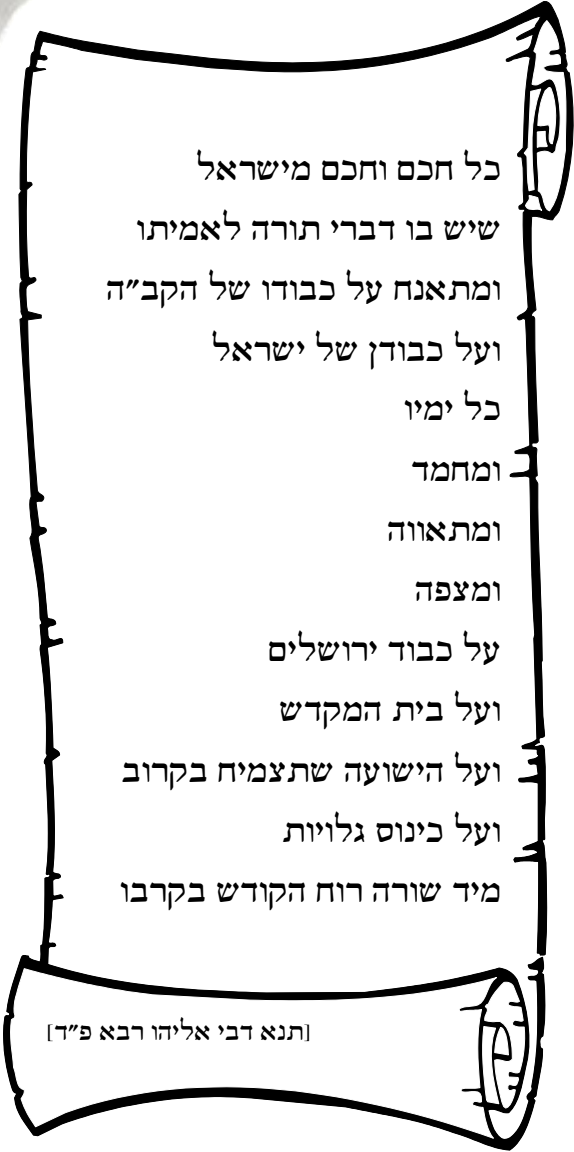
מרגלא בפומיה: בכל ציבור, אם יהיו שנים שלושה אנשים שלא רק חזקים באמונתם אלא שמחים באמונתם! שאומרים כל בוקר לקב"ה, תודה רבה שאני מאמין בך. אז כל החבורה כולה תגיע לתיקון.

ואורח צדיקים כאור נגה

כל הבעיות שקיימות כמעט, נובעות מכך שאפי' שאנשים מאמינים באמת ובלב שלם, אבל יש להם איזו תחושה שהאמונה מטילה עליהם דבר לא משמח.

מספיק שיהיו בודדים, שנים שלושה אנשים בכל קבוצה – צריך לשתול אותם שם ובזה כל הקבוצה נתקנת.

אם יזכנו ה' ללכת בדרכים האלו נזכה לראות בטוב ה' ובטוב ירושלים.

כל חכם וחכם מישראל
שיש בו דברי תורה לאמיתו
ומתאנח על כבודו של הקב"ה
ועל כבודן של ישראל
כל ימיו
ומחמד
ומתאוה
ומצפה
על כבוד ירושלים
ועל בית המקדש
ועל הישועה שתצמיח בקרוב
ועל כינוס גלויות
מיד שורה רוח הקודש בקרבו

[תנא דבי אליהו רבא פ"ד]